haldòr k. laxness

atom durağı

nobel 1955

roman

TOPLUM YAYINEVİ

ATOM DURAĞI

Toplum Yayınları: 43

* TOPLUM YAYINEVİ. **Yöneten:** Remzi İnanç
Yönetim yeri: Sanayi Cad. Demir İş hanı, 44
Tel: 11 22 76. **Kısa adres:** P.K. 176 - ANKARA

* Bu kitap, Ocak 1971'de, İstanbul'da **Özaydın** Matbaasında dizilip, **Şenoğlu** Matbaasında basılmıştır.

* Kapak düzeni: **Şefik K. Kaptan**

HALLDOR K. LAXNESS

ATOM DURAĞI

(roman)

DİLİMİZE ÇEVİREN
ZEHRA KURTTEKİN

TOPLUM YAYINLARI

HALLDOR K. LAXNESS

Yaşayan İzlanda yazarlarının en büyüğü olan Halldor Kiljan Laxness (asıl adı Gudjonsson) 1902 yılında Reykjavik yakınlarında, Laxness'te, bir çiftçi çocuğu olarak doğdu. Lise öğrenimine burada başladı, ama gezerek dünyayı tanımak amacıyla öğrenimini yarıda bıraktı. İskandinavya'yı, İtalya'yı ve politik yönden uğradığı düş kırıklığına karşın, yakınlık duymuş olduğu Almanya'yı gördü.

Laxness, İzlanda'nın bağımsız ve ulusal stilinin yaratıcısıdır. İlk edebî eğilimlerini, felsefe ve din öğrenimi sırasında duydu. Daha sonra A. Strindberg, Sigrid Undset ve alman expresyonizminin etkisinde kaldı. Bir ara katolik olarak Lüxemburg'da bir manastıra çekildi. Bundan sonra yayımlanmış olan gençlik eserlerinde katoliklik ile bir anlaşmazlık içindedir. 1924 - 1926 yılları arasında fransız sürrealizminin etkisi altına girdi. Kanada ve Kaliforniya'da kaldığı sırada tanıştığı Upton Sinclair'in etkisiyle, komünizmin savunucusu olarak İzlanda'ya döndü. Bundan sonra yazarın en önemli eserleri sayılan

sosyal eleştiri romanları yayınlandı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında kaleme aldığı roman üçlüsü **'İzlanda Çanı'**, Danimarka'nın sömürgeleştirme sürecini ve İzlanda'nın kapitalizm ve taht tarafından sömürülmesini anlatır.

Laxness'in bütün eserleri İzlanda tarihine, İzlanda gerçeğine dayanır, ama kişilerinin ve maceralarının aynı zamanda evrensel bir değer taşıdığı da şüphe götürmez. Laxness'in romanları fazlasıyla semboliktir. Laxness durmadan dünyayı dolaşır. İskandinav ülkelerinde, Fransa'da, İtalya'da, Amerika'da, Rusya'da ona rastlanabilir. Çoğu eserleri bir otel odasında yazılmıştır. Romanlarına bu evrensel değeri veren uzanışları sağlamak için, romanlarının malzemesini dünya olaylarıyla karşılaştırması gerekir.

ATOM DURAĞI

Laxness, son romanlarından biri olan ve **'Atomstation'** adıyla 1948'de yayımlanan bu kitapta, Reykjavik'te (İzlanda) zengin bir burjuva ailenin yanında çalışan taşralı ve okumamış bir kızın, büyük kentteki yaşantılarını anlatır. İlkel bir kişi, üstün bir uygarlık düzeyinde, ansızın bir atom savaşı tehlikesi ile karşı karşıya kalan ve yeni bir toplumsal düzen arayan dünyanın içine girer. Laxness, binlerce yıllık çiftçi kültüründen uzaklaşarak, yeni ve çağdaş bir yaşama biçimi arayan genç Reykjavik halkını, ülkesindeki hiç bir yazarın yapamadığı kadar güzel bir biçimde anlatmış, Kuzeyin putperest havasıyla dolu, ama aynı zamanda çağımızın ruhuyla etkilenmiş, yalın bir kitap ortaya çıkarmıştır.

BAŞLICA ESERLERİ :

1955 yılında Nobel Ödülünü alan Halldor K. Laxness'in belli başlı eserleri şunlardır:

Keşmir'in Büyük Dokumacısı (1925), **Salka Valka** (1932), **Bağımsızlık** (1934-35), **Dünya Işığı, Yaz Şatosu, Şairin Evi, Gökyüzünün Güzelliği** (1937 - 40), **İzlanda Çanı** (1943 - 46, üç cilt : **İzlanda Çanı, Altın Saçlı Kadın, Kopenhag Yangını) Atomstation** (Atom Durağı) 1948.

BİRİNCİ BÖLÜM

Budubodi

— «Çorbayı içeriye götüreyim mi?» dedim.

— «İsa aşkına! Evet!» diye karşılık verdi sağır ahçı kadın. Günümüzün en büyük günahkârlarından biri. Paslanmaz çelikten eviyenin üzerine yağlıboya bir Mesih resmi asmış. Evli çiftin küçük kızı Thorgunnur, altı yaşında bir şey. 'Didi, diyorlar; kadının yanından hiç ayrılmıyor. Arada sırada ellerini kavuşturup, tanrıdan korkar gibi, gözlerini dikip, bakıyor ona. Yemeklerini mutfakta birlikte yiyor ve geceleri onun yanında yatıyor. Zaman zaman, dargın gibi, sanki yakınırcasına bir yüzle, bana, yani yeni hizmetçi kıza bakıyor çocuk.

Davranıp çorba kâsesi ile yemek odasına girdim. Aile efradı henüz ortada yoktu. Yalnız, kiliseye yeni takdim edilmiş olan büyük kızları o sırada içeri giriyordu. Kaymak gibi teni vardı, dudakları ve tırnakları ise koyuca boyanmış, nerdeyse siyah; becerikli elleriyle açık sarı buklelerini düzeltti.

— «İyi akşamlar!» dedim ama, o bana dalgın dalgın bakıp, masaya oturdu ve bir moda dergisini karıştırmaya koyuldu.

O sırada, hanım ufak adımlarla, hızlı hızlı içeri girdi ve çevresine soğuk bir parfüm dalgası yaydı. Şişman değil ama dolgun, iyi beslenmiş ve çarpıcı. Bileziği şıngırdıyor. Bana hiç bakmaksızın:

— «Evet şekerim..» dedi. Masaya yerleşti. «Elektrikli cilâ makinesinin nasıl kullanıldığını öğrendiniz mi bakalım?» Sonra kızını gösterdi.

— «Bu 'Dudu'muz, işte 'Bobo'm da geliyor. Bundan başka, bir de üniversiteye yeni başlayan büyük oğlumuz var; dışarı çıktı, eğlenecek bu akşam.»

Arkamdan birinin:

— «Böyle masum bir Nordland'lı kız, bu barbarca adları nasıl aklında tutsun?» dediğini işittim. Uzun boylu, ince, güzel başlı, şakakları kırlaşmış, kartal burunlu bir adam duruyordu orada. Gözlüğünü çıkarıp silmeye başladı. Gülümsemesi zorlamasız da olsa biraz yorgun ve dalgın olduğu izlenimini veriyor. Bu benim meclis üyesi; kuzeyden, bizim seçim bölgesinden. Onun yanında çalışıyorum. Adı: Bui Arland. Büyük tüccar ve doktor.

Gözlüğünü silip, beni yeteri kadar süzdükten sonra, elini uzattı ve:

— «Kuzeyden buraya, güneye bize yardım etmek üzere uzun bir yolculuk yapmış olmanız çok hoş.» dedi.

O anda kalbim çarpmaya başlamıştı, terliyordum ve tabiî bir tek söz bile söyleyemiyordum.

Kendi kendine adımı mırıldandı:

— «Ugla (*)» ve ekledi, «bilgin bir kuş. Geceler onun. Pekiyi, Ostertal'daki ihtiyar Fal ne yapıyor, sadece açık gökyüzünü tanıyan atları nasıl? Kilise ne durumda? Uma-

---

(*) Ugla: Baykuş

rım şu alçak, putperest meclisten biraz para koparmayı başarırız... Vadide kimseler kalmayınca kudası (*) rüzgâr söylesin. Falur'un atları da görsünler bakalım, kendi başlarına nasıl tanrılar gibi yaşıyorlar, Alman at tüccarları mahvoldu çünkü.»

Konuşmayı sürdürmesine sevindim, çünkü kendimi toplamak için vakit kazanmıştım. Bir erkekle konuşurken ilk kez dizlerim böyle şaşılacak kadar güçsüzleşmişti. Kilisenin orgunu çalmayı öğrenmek istediğimi, buraya onun için geldiğimi söyledim.

— «Vadinin iyice ıssız kalmasını istemiyoruz.»

Ben babasıyla konuşup annesi tabaklara çorba koyarken, kocaman gözleriyle beni süzen Bobo'nun yağlı-parlak göbeğini farkedecek vaktim olmamıştı. Ama o, birdenbire kahkahayı koyuverdi; yanaklarını şişirmiş, dayanamayınca da patlamıştı. Ablası da artık İngilizce moda dergisini karıştırmıyor, o da gülmekten katılıyordu. Arkamda açık kapının önünde küçük melek durmuş, tüm tanrı korkusunu unutarak gülüyordu. İkinci annesi sayılan ahçıya, ailenin bu ansız neşesini açıklayabilmek için:

— «Org çalmayı öğrenmek istiyor!» dedi.

Hanım da diğerlerinin güldüğünü görüp, gizlice kıkırdıyordu. Fakat çocukların babası birden sol elini kaldırdı ve onları uyardı. Sonra başını sallayıp bana baktı, —hepsi aynı anda— ve hiç bir şey demeden çorbasına başladı.

Ancak sonraları, büyük kızın evdeki kuyruklu piyanonun başına geçip, dünyanın en doğal şeyi imişçesine Chopin çalmasına tanık olduğum zaman, uzun boylu güçlü bir kuzeyli kızın böyle kibar bir evde 'Org çalmayı öğrenmek istiyorum' demesinin ne denli bir gülünçlük olduğunu anladım.

(*) Hıristiyanların dinsel seremonisi

Tekrar mutfağa döndüm.

— «İnsanlarla böyle konuşmak tam da siz kuzeylilere göre.» dedi ahçı kadın.

O zaman, içimde bir direnme duygusu uyandı.

— «Ben de insanım» diye karşılık verdim.

Bavulum ve küçük orgum yerine yerleştirilmişti. O gün anlamıştım onu. Bütün biriktirdiklerimi vermiştim de, yetmemişti. Odam tavan arasındaydı, iki merdivenle çıkılıyordu. Evde konuklar varken org çalışmamam gerekiyordu, ancak boş vakitlerimde çalabiliyordum. Görevim, evi düzenli tutmak, çocukların vaktinde okula yetişmesini sağlamak, mutfakta yardım ve sofraya hizmet etmekti. Ev, yaldız çerçeveli noel kartı cennetlerinden daha da kusursuzdu. Öteki dünyada ona kavuşabilmek için, yamuk burunlu bir ahçı yamağı her şeyinden vaz geçebilirdi. Evde her şey elektrikle çalışıyordu, bütün gün düğmelere basılıyor ve tekerlekli makineler kullanılıyordu. Ateşe yabancıydılar. Sıcaklık ısı kaynaklarından geliyordu. Şöminedeki odun kütükleri camdandı ve elektrikle kızıyordu.

İkinci yemeği içeri götürdüğümde, gülme sağnağı geçmişti. Büyük kız, babası ile konuşuyordu. Koca göbekli küçük, gözlerini bana dikmişti. Hanım 'çıkacaklarını' söyledi —acaba ne demek istemişti?— ve Jona'yı, yani ahçıyı, görüşmek üzere, çağırmamı istedi.

— «Eve göz kulak olun, yatmayın, Bubu gelince de kendisine sıcak bir şeyler verin.»

— «Bu-..? Özür dilerim.» dedim.

— «Bir vahşi daha!» dedi bey «Her halde Tanganika, Kenya, ya da insanların saçlarını sıçan kuyruklarıyla süsledikleri ülkeden. Aslında delikanlının adı 'Armgrimur'dur.

— «Kocam biraz geri kafalıdır» dedi hanım. «Oğlana 'Grimsa' demeyi yeğ tutar. Ama günümüzde insanlar yontulmuş... Her şeyin bir stili olmalı.»

Bey:

— «Siz, kuzeyden, unutulmaz Ostertal'den gelen, atlarını açık havada bırakan, şimdi de bir kilise yaptırmakta olan Falur'un kızı, çocuklarımın adlarını değiştirmek inceliğini gösterir misiniz?» dedi.

— «Gunsa diye çağırılmaktansa milyonlarca parçaya bölünmeye razı olurum.» dedi büyük kız.

— «Aslında adı Gudny'dir» dedi babası. «Ama bunun ne önemi var? Bunları ancak en kara Afrika doyuruyor. Bu-bu, du-du, bo-bo, di-di.»

Bunun üzerine hanım kocasına sertçe bakarak:

— «Gerçekten, bu kızla bu konuda tartışmak niyetinde misin?» diye sordu ve bana «Lütfen, boş tabakları mutfağa götürün!» dedi.

Ondan korkmuyorum

Ayağımda Krokur'dan alınış olduğum terliklerle, hanımın yatak odasına yaldızlı pabuçlarım götürdüğüm zaman da ondan korkmuyordum. Sırtında gayet ince bir giysiyle, büyük bir aynanın önünde oturuyordu. Arkasında eğik asılmış başka bir ayna daha vardı. Ayak tırnaklarım boyuyor, bir yandan da mırıldanıyordu. Şimdi, giyimli olmadığı için, sandığımdan daha şişman görünüyordu. Ama kesinlikle gevşek değildi.

Ayakkabılarını bırakıp çıkarken mırıldanmayı kesip, önüne, içinde beni görebildiği aynaya baktı ve sırtı bana dönük olarak:

— «Kaç yaşındasınız?» dedi.

— «Yirmi bir» dedim.

— «Tamamen cahil misiniz?» diye sordu.

— «Evet» dedim.

— «Ve evinizden şimdiye kadar hiç uzaklaşmadınız.»

— «Bir kış Nordland'daki bir ev yönetimi okuluna gittim.»

Taburesinin üzerinde döndü ve bana baktı.

— «Ev yönetimi okulu mu?» dedi «Ne öğrendiniz orada?»

— «Önemli bir şey değil.» dedim.

Beni süzmeyi sürdürerek:

— «Yüzünüze bakılırsa, belirli bir eğitimden geçtiğiniz inkâr edilemez. Oysa ki, gerçekten eğitimli bir kişide bu böyle olmaz. Kadınlarda eğitimli olduğunu belli eden yüzlerden hiç hoşlanmam. Bu komünistliktir. Bana bakın. Ben olgunluk sınavım verdim. Ama hiç kimse farkedemez bunu. Kızlar dişi olmalı... Saçlarınıza bakabilir miyim güzelim?»

Ona yaklaştım, saçımı inceledi. Saçımın takma, ya da bitli olduğunu mu sandığını sordum. Saygıdeğer bir tavırla öksürdü ve beni iterek karşılık verdi:

— «Bizim evimizde bulunuyorsunuz.»

Karşılık vermeksizin gitmek istiyordum ama, bana acımış olmalı ki avutmak için:

— «Gür saçlarınız var. Kirli sarı... Daha iyi yıkanabilirmiş ama.»

Evden ayrılmadan önce, yani önceki gün yıkamış olduğumu söyledim.

— «İnek sidiğiyle mi?» diye sordu.

— «Yeşil sabunla.» dedim.

— «Daha iyi yıkayabilirdiniz diyorum.»

Kapıdan çıkmak üzereydim ki, yeniden içeriye çağırdı ve:

— «Ne gibi görüşleriniz var?» dedi.

— «Görüş mü? Ben mi? Hiç!»

— «Pekiyi güzelim, bu iyi.» dedi. «Umarım her an kitap başında oturanlardan değilsinizdir.»

— «Bazı geceleri, uyumadan kitap başında geçirmiştim.»

— «Tanrı sizi esirgesin!» dedi hanım ve korkuyla süzdü beni. «Ne okursunuz ki?»

— «Her şeyi» dedim.

— «Her şeyi mi?»

— «Taşrada her şey okunur.» dedim 'Saga (*) ile başlanır ve arkasından her şey.»

— «Ama her halde komünist gazetesi değil.» dedi.

— «Taşrada parasız olarak elimize geçen bütün gazeteleri okuruz.» dedim.

— «Dikkat edin de komünist olmayın.» dedi hanım. «Her şeyi okuyup komünist olan bir kız tanırım, sonunda hücre örgütüne girdi.»

— «Orgçu olmak istiyorum.» dedim.

— «Ah, işte bundan, gerçekten taşralı olduğunuz belli oluyor.» dedi hanım. «Artık gidebilirsiniz güzelim.»

Hayır, o, hükümetle yakın akraba; ben ise tanrıya kilise yaptırmak isteyen, ama atlarını açıkta bırakan yaşlı Falur'un kızı; o, porselenden, ben ise balçıktan yapılmış olsam da hiç korkmuyorum ondan.

(*) Saga: Efsane - Ç.N.

İKİNCİ BÖLÜM

Bu ev ve bizim çiftlik

Ahçı kadın birçok mezhep değiştirdiğini, ama sonunda gerçek hıristiyanlığı yayan birine kavuştuğunu söyledi. Smaland'da kurulan bu mezhebin parası başlangıçta İsveç'ten geliyormuş. Sonra okyanus üzerinden batıya sıçramış ve uzun adını aklımda tutamadığım bir Amerikan şehrine göre isimlendirilmiş. Kendisiyle bir ibadete gitmemi istiyordu. Bu Smaland - Amerikan dinsel topluluğuna girmeden önce günahları hiç bir zaman tam olarak bağışlanmamış.

— «Ne gibi günahlar bunlar?» diye sordum.

— «Ben çok korkunç bir insandım.» dedi. «Yine de, papaz Domselius iki yıl içinde 'sıçrayabileceğimi' söylüyor.»

Smaland - Amerikan mezhebinde insanlar kutsanır kutsanmaz 'sıçrıyorlar.' Ama bu kalın kemikli kadına günahları öyle ağır geliyor ki, havalanması oldukça zahmetli oluyor. Günahım olmadığını söyleyince, beni acıyarak,

sonra da dehşetle süzdü. Yine de, benim için dua etmeye hazır olduğunu söyledi. Bunun kesinlikle yararı olacakmış, çünkü bu Smaland - Amerikan dinsel topluluğunun tanrısı onu özel bir şekilde dinliyor, onun sözlerine göre davranıyormuş.

Ev sahipleri, küçüğün ibadete götürülmesini yasaklamışlar. Ama o, gitmeden önce, her seferinde, küçüğü yatağından kovalıyor, benekli geceliğinin içinde ellerini kavuşturtup uzun uzun yere diz çöktürüyor, içinde işlediği bir yığın günahı itiraf ettiği tövbe dizelerini okutuyor, Mesih'e kendisinden öç almaması için yalvartıyormuş.

Akşamları evde hayat bitiyordu. Geçmiş yaşantımı bir gün içinde sisli bir anıya, neredeyse eski bir kitaptaki 'saga'ya diyebilirim, dönüştüren bu yeni dünyamda yapayalnız kalıyordum. Üç oda, ikisi birbirine açılıyor, diğeri bunların yanında, sağ köşede. Değerli eşyalarla dolu. Bu binlerce güzel şey buraya kendiliklerinden gelmiş gibi duruyor. Onlar için savaşmak gerekmemiş. En iyi ineğimizin karşılığında bile, bu iskemlelerden birini, en sadesini bile alamazdık. Bütün koyunlarımızdan alacağımız para bile, bütün aileye yetecek kadar iskemle almamıza yetmezdi. Eminim, büyük odadaki salon kadar büyük halı, kendine ait bütün yapıları ile birlikte bizim çiftlikten daha çok para eder. Bir mobilyamız var: Babamın kısa bir süre önce, mezat salonunda açık arttırmadan aldığı, yıpranmış bir divan. Bir de resim. **'Resimler Grimur'**u. - Biz çocuklar, kilise kürsüsünde, İsa'nın bir yığın meleği ile çevrili duran yaşlı Hallgrim Petursson'a öyle derdik. Ve tabii harmonyum. Ama ansıyabildiğim kadarıyla kullanılmıyordu. Çünkü bizim evde, o odada soba yoktu. Servetimiz, her zaman açıkta yaşayan atlarımızdı. Neden çalışan insanların hiç bir zaman bir şeyciği olmuyor? Ya da böyle sorduğum için komünist miyim acaba? Kötünün kötüsü. İnsanın kendini sakınması gereken tek şey. Parma-

ğımla kuyruklu piyanonun bir tuşuna bastım. Bir diğeriyle uyum yaptığı zaman, her seste nasıl bir güzellikler evreni gizli. Eğer günah varsa, bir alet çalamamak günah. Özellikle ben, ahçıya günahsız olduğumu söylemek zorunda kaldım. Ama asıl, girişin yanındaki beyin odasına girdiğimde kesildi soluğum. Yığınla kitap. Yerden tavana kadar. Hangi kitabı çekersem çekeyim, hep aynı: Hiç bir şey anlamıyordum... Suç varsa eğer, aydın olmamak suç.

Geceleyin bir ceset

En sonunda, yukarıya odama çıktım ve yeni harmonyumumda, kuzeyde öğrendiğim iki ya da üç ezgiyi çalmaya koyuldum. Yalnız hiç bir şey bilmeyenlerin çalabildiği bir tanesi hariç. - Eller çapraz olarak üstüste konuyor - Bu denli cahil olduğum için kendimden iğreniyordum. Raftan, şu sıkıcı, insanı insan etmesi umulan, öğretici kitaplardan birini aldım. - Evet, eğer insan okumaya dayanabilirse...

Böyle geçiyordu akşam. Ev halkı yavaş yavaş eve döndü. Önce ahçı, Smaland - Amerikan günahları bağışlama kurumundan geldi. Sonra küçük çocuklar. Hepsi kendi başına. En sonunda evli çift; ve ortalık hemen sessizleşti. Ama o, ocakta sıcak yemeği ile beklemek zorunda olduğum, gelmedi. Saat sabahın üçü oldu. Uyanık kalabilmek amacı ile dolaştım durdum evde. Sonunda, aşağıdaki yumuşak koltuklardan birinde uyuyup kalmıştım.

Saat dörde doğru kapının zili çalındı. Uykulu gözlerle dışarı çıkıp, açtım. Kapının önünde iki polis duruyor; aralarında boylu boyunca bir ceset tutuyorlardı. Kısaca 'İyi akşamlar' dediler. Evden biri olup olmadığımı, hole acele küçük bir ceset koyup koyamayacaklarını sordular.

— «Duruma bağlı.» dedim. «Ne biçim bir ceset bu?»

Bunun çabuk anlaşılacağını söylediler. Cesedi yere yatırdılar, ellerini şapkalarına götürüp, daha önce iyi akşamlar diledikleri gibi kısaca 'iyi geceler' dediler, dışarı çıkıp arabaları ile uzaklaştılar. Kapıyı kapayıp içeri girdim.

Yerde yatıyordu adam, tabiî adam denebilirse.. Çünkü henüz tıraş olma çağına bile gelmemiş. Sarı, çocuk bukleleri var. Yüzü babasına benziyor. Giysisi ve yeni pabuçları adamakıllı kirlenmiş; yanağının biri de öyle, sanki bir batakta yatmış, ya da bir yol kanalının pisliğinden çekip çıkarmışlar. Kusmuş ta! Giysisinden anlaşılıyor. Ne yapsam ki?

Üzerine eğildiğimde soluk aldığını duydum. Ekşi kusmuk kokusundan başka, yüzüme keskin bir zehir buharı çarptı: Tütün ve Branntwein. Kuşkusuz, daha önceleri, bizde, taşrada, halk bayramlarında buna benzer, kara ölümle (*) felç olup yerde yatan adamlar görmüştüm. Yani burada neyin söz konusu olduğunu biliyordum. Annesiyle babasını, o, cennetten daha kusursuz bir eve sahip aydın kişileri uyandırmaktansa, eğer olanağı varsa, onu odasına yalnız başıma çıkarmaya karar verdim. Biraz sarstım, ama o sadece, yavaşça mırıldandı, gözleri açılmadı. Yalnız, göz kapağının altından gözünün akının bir kısmı parıldıyordu. Bir sünger getirip, üzerine soğuk su akıttım, yüzünü yıkayıp, temizledim, kuruladım. Oldukça masum ve tam anlamı ile iyi idi. On altı yaşından fazla göstermiyordu, olsa olsa on yedi. Parmakları açıktı. Ama, soluk almasına rağmen ölüydü. Ayağa kaldırmak istediğimde, başı güçsüzce aşağı sarktı. Sonunda onu kollarıma alıp, yukarıya odasına taşıdım ve yatağına yatırdım. Kardeşi öbür yatakta hiç kıpırdamadan uyuyordu. Ceketini ve pabuçlarını çıkardım, yeleğini biraz çözdüm, ama on yedi yaşında bir genci, ölü de olsa tamamen soymayı göze alamadım... Uyumak üzere yukarı, odama çıktım.

(*) Branntwein adlı içkiye halk kara ölüm derdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Evlerin ardındaki ev

Kentin ortasında, yüksek yapıların ardında, hiç bir caddeden görülmeyen, küçük, basık bir ev var. Bilmeyen biri, orada bir ev bulunduğunu yadsır, üzerine yemin bile ederdi. Bununla birlikte ev vardı. Duvarları hatıllı, ahşap bir evcik. Basık bir zemin kat ve tavan arasından ibaret. Yıllar harap etmiş. Eski Reykjavik köyünün bir kalıntısı. Arka bahçeyi yabani bitkiler kaplamış, öyle ki kırık parmaklıklı çit, sonbahar olmasına rağmen sulu sulu yeşeren yüksek otların arasından, ancak yer yer görünüyor. Evi bulamayacağımı sanıyordum, ama sonunda buldum.

Önce hiç bir hayat işareti göremedim ama, iyice bakınca, pencerelerden birinde soluk bir ışık çizgisi farkettim. Evin kapısını aradım. Konumu caddeye göre ters olduğu için giriş, arka tarafta, büyük bir yapının yangın duvarına karşıydı. Anlaşılan evceğiz yapıldığında, cadde bu taraftaymış. Kapıyı açtım ve karanlık bir koridora girdim. Bir yerde, çerçeve ile kapı arasındaki çatlaktan soluk

bir ışık süzülüyordu. Kapıyı tıklattım. Kısa bir süre sonra açıldı. Karşımda ince bir adam duruyordu. Her iki tel saçından birinin aklaşmış olması dışında, yaşını belli etmiyordu. Gür kaşlarının altındaki temiz, anlamlı gözleriyle bana baktığı zaman, beni tanıdığı hissine kapıldım. İçten, sıcak, aynı zamanda yumuşak ve alaylı. Parmaksız eldivenimi çıkararak elini sıktım.

— «Buyurun!» diyerek içeri aldı.

— «Burası mı?» diye sordum.

— «Evet, burası.» dedi ve sanki benimle, ya da belki daha çok kendi kendisiyle alay etmek istercesine güldü. Duraksadım ve sorarcasına gazetedeki ilânın metnini tekrarladım.

— «Akşamları saat ondan sonra, Org Çalmanın Temelleri?»

— «Org çalmak» dedi. «Hayat denen org...» ve beni süzmeyi sürdürdü.

Odada, çini bir soba içerisinde kömür ateşi yanmaktaydı, şu halde kentin merkezî sıcak su sisteminden yararlanmıyordu. Möble yoktu, buna karşın, bir yığın yeşil bitki vardı. Bazıları çiçek açmıştı. Üç bacaklı, eski yüzlü, yıpranmış bir kanape ile bir köşede küçük bir org duruyordu. Başka bir odaya geçilen açık kapıdan bir parfüm kokusu geliyordu. Mutfak kapısı ise ardına kadar açıktı. İçeride bir masa, birkaç arkalıksız iskemle ve tabureler vardı. Hava soba dumanı ve çiçek kokusu ile ağırlaşmıştı. Duvarda renkli bir tablo asılıydı. Herhangi bir varlığın resmi. Omuzlarına değin yarılmış olmasa, bir kız olabilirmiş. Başı kel, gözleri kapalı, yüzünün bir yarısında kendi profili var. Kendi kendini ağzından öpüyor. On bir parmaklı. Şaşkın şaşkın süzdüm resmi.

— «Köylü müsünüz?» diye sordu.

— «Evet, öyle.» dedim.

— «Neden org çalmayı öğrenmek istiyorsunuz?»

Önce, radyodan şimdiye değin bol bol müzik dinlemiş olduğumu söyledim, ama sonra bu karşılığın yeterli olmadığını düşünerek, daha iyi bir şekilde açıklamayı denemek üzere ekledim.

— «Aslında, kuzeydeki kilisemizde org çalmak istiyorum, kiliseyi tamamladıkları zaman.»

— «Ellerinizi görebilir miyim?» dedi. Bir diyeceğim yoktu buna. Ellerime baktı.

— «Güzei elleriniz var, ama müzik için oldukça büyük.»

Kendisinin ince elleri ve uzun parmakları vardı. Dokunulduğu zaman yumuşak ve aynı zamanda etsizmiş gibi bir izlenim veriyordu. Üzerimde herhangi bir duygu uyandırmadı. Öyle ki, elimin kemiklerini bastıra bastıra incelerken kızarmadım bile. Bununla birlikte rahatsız da olmadım.

— «Eğer sormamda bir sakınca yoksa, Nordland'daki kilisenizde hangi mezhep yaygındır?»

— «Ayrıcalığı olan bir mezhep değil, Luther'in eski mezhebi.»

— «Şaşılacak şey değil mi? Luther'i tanıyan bir kız.» dedi. «Hiç böyle bir şey gelmemişti başıma.»

Otururken:

— «Luther» dedim kararsızca. «Bizim Luther?»

— «Bilmem ki?» dedi adam. «Bir zamanlar Luther'i inceleyen bir adama raslamıştım; şu, ruh bilgini denilenlerden. O sırada, ahlâka aykırı deyimler üzerine bilimsel bir çalışma yapıyordu. Luther, aslında, dünya yazarlarının en ahlâksızı olarak kabul ediliyor. Birkaç yıl önce ondan bir şey çevrildiğinde, zavallı papa üzerine bir yazı, kimse basmak istememişti. Ar kaygısından.. Size bir fincan kahve sunabilir miyim?»

Teşekkür ederek 'evet' dedim ve ekledim:

— «Belki de şu Luther için çalmaktan vaz geçerim.

Eğer böyle ahlâksız bir kişiyse... Ama kendim için çalabilirim pekalâ. Şuradaki resim neyi anlatıyor?» diye sordum; çünkü gözlerimi ondan ayıramıyordum.

— «Olağanüstü bulmuyor musunuz?» dedi.

— «Ben kendim de böyle bir şey yapabilirim sanıyorum - Eğer...... Özür dilerim ama, bu bir insan mı?»

— «Bazıları onun Skarphedin (*) olduğunu söylüyorlar. Rimmugygur'un baltası onu omuzlarına değin yardıktan sonraki hali. Bazıları ise Kleopatra'nın doğuşu diyorlar.»

Skarphedin olamayacağım söyledim. Çünkü bilindiği üzere, o, Njal yangınında, yanında baltasıyla ölmüştü.

— «Kim bu Kleopatra? Her halde Jül Sezar'ın, ölümünden kısa bir süre önce evlenmiş olduğu kraliçe değil.»

— «Hayır, bu başka bir Kleopatra» dedi orgçu. «Napolyon'un Watterlo'da bulduğu. Savaşı kaybettiğini görünce 'merde' demiş ve beyaz eldivenlerini giyerek, evin birine, bir kadın bulmaya gitmiş.»

Yandaki odanın yarı açık kapısından bir kadın sesinin:

— «O hiç bir zaman doğru bir şey söylemez.» dediği duyuldu. Aynı anda, uzun boylu, güzel ve düzgünce boyanmış bir kadın girdi içeriye. Camdan yapılmış gibi çorapları, gözlerinde atropin, kırmızı pabuçları ve kapıdan yanlamasına geçmesini zorunlu kılacak kadar kenarları geniş bir şapkası var. Dışarıya çıkarken, veda anlamında orgçuyu kulağından öptü ve bana, onun hiç bir zaman doğru bir şey söylemediğini açıklamak üzere:

— «O, tanrının da insanların da üzerindedir... Şimdi Amerikalılara gidiyorum.»

(*) 'Bilge Njal' adlı efsanenin bir kahramanı.

Orgçu, beyaz mendilini cebinden çıkarıp, kulağındaki nemli kırmızı lekeyi gülümseyerek sildi:

— «Oydu» dedi.

Önce karısı, ya da nişanlısı sandım. 'Oydu' dediğinde ne demek istediğini iyice anlayamadım. Çünkü o sırada, Napolyon'un, savaşı kaybettiğini görünce gittiği kadından söz ediyorduk.

Ben bunun üzerinde kafa yorarken, aynı kapıdan başka bir kadın girdi. Çok yaşlıydı, topallıyordu; sırtında. oldukça yıpranmış bir fanila gecelik vardı, kırlaşmış saçları ince iki örgü halinde aşağı sarkıyordu, dişsizdi. Üzerinde peynir kabukları ve bir çay kaşığı bulunan bir pasta tabağı ile gelip, tabağı kucağıma koydu ve bana 'küçük dostum' dedi.

— «Rica ederim.» Sonra havayı sordu. Peynir kabukları ve çay kaşığı ile ne yapacağımı bilemediğimi görünce, acıyarak elinin tersiyle yanağımı okşadı, gözleri dolu dolu olarak bana:

— «Zavallı, aziz insan!» dedi ve bu acıma dolu sözleri birkaç kere tekrarladı.

Orgçu, kadımn yanına gitti, onu öptü, sonra da şefkat ve özenle geldiği yere götürdü; dönüp, kucağımda duran pasta tabağım aldı.

— «Onun oğluyum.» dedi.

İki tanrı

Mutfak masasının üzerine bir örtü serdi adam. Çoğu birbirine uymayan fincanlarla tabaklar koydu, birkaç ince dilim bayat kahvaltı ekmeği ile ufalanmış peksimet ve şeker getirdi. Ama krema yoktu. Korkudan, kahveyi esirgememiş olduğunu farkettim. Birbirine uyan tek fincan takımını benim almamı söyledi. Konuk bekleyip beklemediğini sordum:

— «Hayır,» dedi. «Yalnız, gece yarısına doğru, iki tanrı, uğramaya söz vermişlerdi.»

Kahve içmeye başladık. Konuksever bir köylü kadını gibi, bir şeyler almam için zorluyordu beni. Hatırını kırmayıp bu yoksul hamur işlerinin tadına bakınca güldü.

Bu adamı iyice tanımak, onunla uzun uzun konuşmak, bu dünya ve diğerleri ile ilgili birçok şeyler üzerine düşüncelerini sormak, ama hepsinden önce, kendisi hakkında bir şeyler öğrenmek istiyordum. Kimdi? Neden böyleydi? Nasıldı?... Fakat, dilim tutulmuş gibiydi. Konuşmayı yeniden başlattı.

— «Dediğim gibi, gündüzleri vaktim yok, ama akşamın geç saatleri, ya da sabahleyin erkenden gelmeniz, her zaman için uygun.»

Sordum:

— «Özür dilerim, gündüzleri ne gibi bir işle uğraşıyorsunuz?»

— «Hayal kurarım.» dedi.

— «Bütün gün mü?» diye sordum.

— «Geç kalkarım.» dedi. «Plak dinlemek ister misiniz?»

Arka odaya gitti. Gramofonu açtığını ve iğnenin kaymaya başladığını işittim. Sonra sesler gelmeye başladı. Aletin kesinlikle bozuk olduğunu sanıyordum, çünkü cızırtı, patırtı, gıcırtı ve şangırtıdan başka bir şey duyulmuyordu. Bununla birlikte, orgçu arka odadan döndüğünde, yüzünde, sanki kendisi müzik yapmışçasına, içtenlik dolu, mutlu bir ifade vardı. Her şeyin yolunda olduğunu kabul etmek zorunda kaldım. Buna rağmen ter döküyordum. Durmadan, büyük bir gürültü eşliğinde, akla gelebilen bütün tiz sesler tekrarlanıp duruyordu. Ansızın birinin ağız armonikası çaldığını duyan bir köpeğin, neden ulumaya başladığını anlıyordum şimdi. Eğer, masanın öteki ucunda oturan orgçunun gözlerindeki o mutlu ve dikkatli an-

lamı görmemiş olsaydım, içimi çeker, yüzümü buruştururdum her halde.

— «Evet?» diye sordu gramofon sustuğunda.

— «Nasıl anlatacağımı bilemiyorum.» dedim.

— «Siz kendiniz yapmış olabileceğinizi düşünmüyor musunuz?»

— «Yoo, pekâlâ da söyleyebilirim bunu... Birkaç teneke kutum, bir çift tencere kapağım olsaydı, bir de kedi...

Gülümsedi:

— «Sanatın yüceliği buradan anlaşılır işte; hiç bir şey bilmeyen biri, kendisinin yapabileceğini sanır. Yeteri kadar aptalsa eğer.»

— «Güzel miydi yani?» diye sordum. «Yoksa çirkin olan benim ruhum mu??»

— «Zamanınuz, yaşamımız,... Bu bizim güzelliğimiz işte. Ateşe tapanların dansını dinlediniz az önce.»

Bunu söylerken evin kapısı açıldı ve holden gürültüler duyuldu. Az sonra içeriye, bize doğru, bir çocuk arabası itildi. Genç bir adam tarafından. Bu, birinci tanrı.

Bu şekillenmiş ruh, uzun boylu ve iri yapılıydı ve doğrusu oldukça yakışıklı görünüyordu. Paltosu, balık sırtı desenliydi, kıravatını ancak kentlilerin yapabildiği, taşralıların ise asla öğrenemediği bir şekilde, özenle bağlamıştı. Başı açıktı, dalgalı, parlak ve briyantin kokan saçları ortadan ayrılmıştı. Bana başını salladı ve dik dik baktı. Gözlerinde, yakıcı bir delicilik vardı. Dişlerini göstererek fanatik bir tavırla baktı bana; ileride öldürmek istediği birine bakar gibi. Çocuk arabasını odanın ortasına doğru ittikten sonra, elindeki yassı, uzunca ve üç köşeli, kâğıda sarılıp sicimle bağlanmış cismi çiçeklerin yanına koydu. Daha sonra bana doğru ilerledi. Elleri nemliydi. Kulağıma 'Jesus Christus' gibi gelen bir şey mırıldandı. Belki de 'Jens Kristinsson' demişti. Farketmez. Se-

lâmına karşılık verdim ve bu arada taşralı kadınların yaptığı gibi ayağa kalktım. Çocuk arabasının içine baktığımda, içinde sahici ikiz iki bebeğin uyumakta olduğunu gördüm.

— «Bu, 'Tanrı Briyantin.' dedi orgçu.

— «Çocukların annesi nerede?» diye sordum.

— «Keflavik'te» dedi tanrı. «Amerikalıların balosu var bugün.»

— «Küçükler her şeye dayanır.» dedi orgçu. «Bazı kişiler, çocukların annelerini yitirmesinin kötü bir şey olduğunu söylerler. Ama yanılıyorlar, babalarını bile yitirmiş olmaları kötü bir şey sayılmaz... Kahve burada! Pekiyi, Atom Şairi nerede kaldı? Sormamda bir sakınca yoksa...»

— «Kadillakta oturuyor.» dedi tanrı.

— «Ya 'İki yüz bin Kerpeten'?»

— «F.F.F. de» dedi tanrı, «New York, thirtyfourth street, twelve fifty»

— «Fizik ötesi buluşlar, büyük, esrarlı olgular, tanrısal vahiyler yok mu?» diye sordu orgçu.

— «Bi bok yok.» dedi tanrı. «Şu Oli denen heriften başka; 'ulusun sevgilisiyle bağlantı kurmuş olduğunu iddia ediyor. Oysaki burnundan sümükleri akıyor... Kim bu kız?»

— «Sen, bir tanrı olarak, insanlar hakkında fazla soru sormamalısın.» dedi orgçu. «Bu tanrılara yakışmaz. Onun kim olduğu özel bir konudur, adının ne olduğu ise daha da özel. Eski tanrı hiç bir zaman, 'Bu adam kim, adı ne?' diye sormazdı.»

— «Kleopatra'nın belsoğukluğu iyileşti mi?» diye sordu tanrı.

— «Nasıl iyileşmek?»

— «Hastahanedeyken yanına gitmiştim.» dedi tanrı. «Kötüydü durumu.»

— «Ne demek istediğini anlamıyorum.» dedi orgçu.

— «Hastaydı.»

— «İnsan hiç bir zaman 'çok' hasta olmaz.» dedi orgçu. «Tanıdığım en büyük zevk hasta olmaktır. Özellikle ağır hasta.»

O anda bir tanrı adamının ruh çağırmasına benzer bir ses:

— «Sonunda kanser olur muyum acaba?» diye sordu.

Holün kapısı hızla açıldı ve içeriye bir adam girdi. Çok gençti, yüzü fildişi gibi parlıyordu, çok inceydi ve yanaklarında belli belirsiz, incecik tüyler vardı. Bizim orada, çiftçilerin Krokur'dan alarak orglarının üzerine astıkları yabancı ünlü kişilerin gençlik resimleri gibi. Schiller, Schubert ve Byron... Kravatı kırmızı ve pabuçları kirli. Tehdit eden, sert bir yüzle bakıyordu çevresine. Uykuda gezen birinde olduğu gibi, üzerinde canlı ya da cansız her nesne acı verici, doğa dışı bir görüntüymüş gibi etki yapıyor. Sıksam lâpa edebileceğim elini uzattı ve:

— «Ben, Benjamin.» dedi.

Baktım.

— «Biliyorum.» dedi. «Bu küçük kardeş, benim. Elimden bir şey gelmiyor, bu korkunç soy benim ulusum, bu çöl, vatanım.»

— «Bunların ikisi de kutsal yazıyı okudular.» dedi orgçu. «Ve okurlarken, kutsal ruh, onları dostumuz Luther'in tarifine uygun olarak aydınlattı. Tanrılığa, papanın katkısı olmadan ulaştılar... Lütfen, kendine bir fincan kahve koy atom şairi!»

— «Kleopatra nerede?» diye sordu atom şairi Benjamin.

— «Önemli değil» dedi orgçu. «Kahvene şeker al lütfen.»

— «Ona hayranım.» dedi atom şairi.

— «Ben de bir gün tanışmak istiyorum onunla.» dedi Tanrı Briyantin.

— «İki tane tanrıyı kabul etmekle yetineceğini mi sanıyorsunuz?» dedi orgçu. «Otuz adamını ister o.»

Bunun üzerine daha fazla dayanamayarak:

— «Hayır, gerçi ben de olağanüstü erdemli bir kişi sayılmam ama, bu denli ahlâksız bir kadın görmedim ve böyle bir kadın olabileceğine kesinlikle inanmıyorum.» dedim.

— «Ahlâksız kadın yoktur.» dedi orgçu. «Bu, boş bir düşünce. Kadın vardır, otuz kere aynı erkekle yatar; kadın vardır, bir kerede otuz erkekle yatar.»

— «... ve kadın vardır, erkeklerle hiç yatmaz.» dedim. Tabiî kendimi kasdetmiştim. Ter içinde kaldım, gözlerim bulandı. Her halde boynuma kadar hindiler gibi kızarmıştım. Ne denli gülünç bir kişi!

— «Peder Augustinus, cinsel dürtünün istemin dışında bir şey olduğunu söyler.» dedi orgçu. «Kutsal Benedikt, kendini çıplak olarak ısırgan otlarının içine atar, böylece tatmin olurmuş. Bir tek cinsel sapıklık vardır: O da zorunlu bekârlık.»

— «Evinize kadar size eşlik edebilir miyim?» diye sordu Tanrı Briyantin.

— «Niçin?» dedim.

— «Gece Amerikalılar vardır sokakta.»

— «Ne çıkar bundan?»

— «Size saldırırlar.»

— «Beni koruyacak mısınız?»

— «Evet,» dedi ve yeniden garip bir şekilde gülümsedi.

— «Ya çocuklar?»

— «Benjamin, kadillakla götürür onları eve.» dedi «İstersen Benjamin'i döver, kadillağı ben alırım. Onun gibi, ben de çalabilirim kadillağı.»

— «Gidip, Kleopatra'yı arayacağım dedi atom şairi Benjamin.»

— «Ama önce bir şarkı» dedi orgçu. «Ötekinin acelesi yok.»

Tanrı Briyantin ayağa kalktı, çiçeklerin yanına koyduğu yassı, üçgen şeyi aldı, sicimi çözüp kâğıdı açtı. Bu, bir morina balığı idi. Sonra sicimi kesip, iki ucunu tel gibi, balık boyunca bağladı ve sanki çalıyormuş gibi yaptı. Gitar sesine benziyordu. Havayi gitarının sesine. Dudakları ve burnu ile mırıldanıyor, ve gitar sesini, her tele vuruşunda iki parmağı ile burun deliklerini hava geçmeyecek şekilde, sıkarak çıkarıyordu. Atom şairi, odanın ortasına dikildi ve olağanüstü birtakım özelliklere sahip olduğunu göstermek ister gibi bir tavır takındı. Şarkı söyleyebileceğini hiç düşünmemiştim. Ağzını açınca şaştım, gerçek bir şarkıcı sesi. Derin ve yüksek. Sanki tanrı korkusunu tanıyan ve İtalyanlar gibi hıçkırabilen bir oyuncunun sesi. Şarkı söylerken hep bana bakıyordu.

«Bir düş. Yalnız biraz yuvarlak,
Gençliğine rağmen saz gibi zayıf.
Evet, taşralı, sağlıklı bâkire
Seni bekleyen bazı kötülükler var.
Senden nefret etmek mi? Hiç değmez.
Bugün mü, başka zaman mı? Korkma!
Senden sana akıyor şarkım,
Atomdan, güneşten, dünya ve aydan.»

Müzik devam ederken, rastgele ellerini ceplerine soktu ve ansızın elleri, sanki cebinde varmış ta, kırılmış gibi, yumurtaya bulandı. Oyunculuk mu bu? Ama bir şey gerçekti: Ansızın cebinden sürüyle para çıkarmaya başladı. Birbiri ardından tomarlar. On, elli, yüz kronluklar. Bir öfke krizine kapılarak, paraları yırttı, parçalarını buruşturarak yere fırlattı ve üzerlerinde, kurbağa ezer gibi te-

pindi. Durdu ve bir sigara yaktı. Tanrı Briyantin ise müziği sonuna kadar çaldı. Orgçu önce iyi niyetli bir şekilde gülümsedi, sonra bir süpürge ile faraş getirip her şeyi süpürüp topladı ve ateşe attı. Sonra şarkı için teşekkür ederek kahve sundu. O sırada ikizler uyanıp ağlamaya başlamışlardı.

Sofuca bir gece yürüyüşü

Atom şairi kadillağa binerek uzaklaştı. Şimdiye kadar hiç böyle zarif bir araba görmemiştim. Tanrı Briyantin ağlayan ikizleriyle dışarıya çıkmıştı, ben de yanındaydım.

— «Şimdi seni evine götüreceğim.» dedi.

— «İkizleriniz için size yardım etmem daha iyi olmaz mı?» dedim.

— «Ne halleri varsa görsünler.»

— «Kimin bu ikizler?» dedim. «Yoksa sizin mi?»

— «Hayır, karımın.» dedi.

— «Aynı şey» dedim. «Her şeye rağmen böyle bağırtmamalısınız.»

Elimden geldiği kadar avutmaya çalıştım kurtçukları. Dışarıda, soğukta, gece yarısı çiseleyen yağmurun altında. Başımıza hemen bir yığın ayyaş toplandı. Az sonra çocuklar tekrar uykuya daldı. Artık yalnız başıma eve dönmek istiyordum ama, tanrı ile yollarımızın aynı olduğu anlaşıldı o sırada. Batı yönüne gidiyorduk.

Birkaç dakika yürüdükten sonra dayanamayıp sordum.

— «Sahici para mıydı onlar, yoksa sahte mi?»

— «Sahici para yoktur.» dedi. «Bütün paralar sahtedir. Biz tanrılar paraya tükürürüz.»

— «Her şeye rağmen, atom şairi böyle bir araba kullandığına göre, varlıklı biri olmalı.»

— «Çalabilen herkes varlıklıdır.» dedi tanrı. «Çalmayanlar içinse, iş kötüdür. Önemli olan, insanın çalmasıdır.»

— «Bu küçük şair nasıl olmuş ta böyle büyük bir arabayı çalabilmiş, bilmek isterdim.»

— «Tabiî 'Kerpetenler'den yani bizim patrondan.» dedi tanrı. «Nasıl? Kerpetenler'i hiç işitmediniz mi? İki yüz bin kerpeten. F.F.F. O, New York'ta oturup, Snoredda Anonim şirketi ve diğerleri için hesapları değiştiren, gazetelere öteki dünyadaki hayat üzerine yazılar yazıp, Nordland'da kilise yaptıran kişiyi hiç işitmediniz mi?»

— «Özür dilerim, anlayışım biraz kıttır. Taşralıyım.» dedim.

— «Anlaşılmayacak bir şey yok.» dedi. «F.F.F. the federation of Fulminating Fish, New York. Açıklayayım: Anlamı, faturaları sahteleştirme firmasıdır. Bir düğme orada, batıda, yarım kuruş eder. Ama senin, New York'ta bir şirketin var, sana onu iki krona satıyor. F.F.F. Hesaplara bir düğmenin karşılığı iki krondur diye yazıyor. Böylece yüzde dört bin kazanmış oluyorsun. Bir ayda bir milyonun olabilir. Anlıyorsun ya?»

Ansızın birisi adımızla seslendi bize. Şapkasız bir adam koşarak geliyordu. Orgçuydu bu.

— «Özür dilerim.» dedi. «Biriniz bana bir kron ödünç verebilir mi?»

Koşmaktan soluk soluğa kalmıştı. Tanrı, ceplerinde bir şey bulamadı. Paltomun cebinde bir kronum vardı, çıkarıp verdim ona. Teşekkür etti ve özür dileyerek gelecek sefere ödeyeceğini söyledi.

— «Yarın sabah kendime elli gram nane şekeri alacağım da..» Bunu söyledikten sonra bize iyi geceler dileyip gitti.

Çocuk arabasıyla birlikte yolumuza devam ettik. Bir süre kimse konuşmadı. Gece yarısı olmuştu. Kendi ken-

dime bu gece hakkında bir açıklığa kavuşmak için uğraşıyordum ki, arkadaşım konuşmaya başladı.

— «Beni diğer erkeklerden farklı bulmuyor musun?» Gerçekten güçlü görünüyordu. Her halde o delici gözleri ve caniyane gülümsemesiyle çok kızın başım döndürmüştür. Ama beni hiç etkilemedi. Söylediklerini dinlemiyordum bile.

— «Çok şükür birbirine benzeyen iki erkek yoktur'» dedim.

— «Peki, garip bir akım yaydığımın farkında değil misin?» diye sordu.

— «Sizin kendinizin bir şeyler yaydığınızı iddia etmeniz yetmez ki?»

— «Her zaman başkalarından farklı olduğumu düşünmüşümdür.» dedi. Küçükken farketmiştim bunu. İçimde bir ruh bulunduğunu. Dünyayı binlerce metre yükseklikten görüyordum. Dayak yediğim zaman hissetmiyordum, önemi olmuyordu bunun bence. Reykjavik'i koltuğumun altına sıkıştırıp yoluma gidebilirmişim gibi geliyordu.»

— «İnsanın böyle düşünceleri olması garip.» dedim. «Güç oluyor bunları anlamak, benim hiç böyle varsayımlarım olmamıştı.»

— «Benim için bu çok doğal.» dedi. «Başkalarının söyledikleri beni hiç ilgilendirmiyor. Ben her şeyden yüceyim, her şeyden. Diğer insanlara ancak gülümserim.»

— «Sahi mi?» dedim.

Ekledi:

— «Ben ve tanrı biriz diye düşünüyorum. Bunun gibi, ben, İsa, Muhammet ve Buda hep aynıyız.»

— «Bunu kanıtlayabilir misiniz?» dedim.

— «Ben böyle doğmuşum» dedi. «Başlangıçta, uzun süre başkalarının da bu durumda olduğunu sanıyordum, yani bütün insanların çılgın olduğunu. Sonra öteki gençlere sordum, ama onlar beni anlamadılar. O zaman kim-

senin benim gibi olmadığım anladım. Ben ve Benjamin; yalnız ikimizde vardı bu.»

— «Neyiniz vardı sizin ve onun?» diye sordum.

— «Ruhumuz.» dedi «Tanrısal ve sonsuz ruhlar. Tanrı ile benim bir olmamız buradan ileri geliyor. Gidip hırsızlık yapıyorsun, belki de adam öldürüyorsun. Ama bütün bunlar seni etkilemiyor. Sen bir ruhsun, tanrının bir parçasısın. Dayak yiyorsun dokunmuyor, çok döverlerse belki biraz. Ya da bir ölüm kalım savaşına giriyorsun, polis kafana bir şeyler indirip, ellerini bağlıyor. Ama sen her şeye rağmen, mutlu oluyorsun tam anlamıyla. Sanki vücudun yok. Ertesi sabah mahkeme önüne çıkıyorsun, ruhum tanrının içinde gizli olduğu için, demir parmaklıkların ardında da dursan bir şey farketmiyor. İsa, Muhammet, adı neyse, o üçüncüden başka hiç bir şey duymuyorsun. Yalnız o, 'sen bensin, ben de sen' diyen sesi işitiyorsun. Üstelik dayak yerken bile tam anlamıyla bir mutluluk duyuyorum. Yer de, gök de bana açık. Hiç bir şeyin bana bir zararı dokunamaz. Her şeyi anlayabiliyorum, her şeyi yapabilirim, her şey benim, her şeye yetkim var.»

— «Gerçekten anlattığınız gibiyseniz, bunu ispat için mucize göstermeniz gerekir.» dedim.

— «Hiç kimse bir morina balığıyla müzik çalamaz.» dedi «İsteseydim Hollywood'a gider, milyonlar kazanırdım.»

Bir şey söylemedim; beni kolumdan yakalayıp kendine doğru çekti ve yüzüme baktı.

— «Hiç şaşmadın mı, benim yüzümden hiç heyecan duymadın mı? Dinle, benimle şuradaki kapının önüne gelirsen sana kendime dair bir şeyler anlatacağım.»

Akıl almaz şey! Ne kadar ahmakmışım ki, onunla birlikte evin arkasına gittim. Daha ben ne olduğunu bile anlamadan, bahçedeki duvarın birine sıkıştırarak öpmeye

başladı. Bir yandan da elbisemi yukarı çekmeye çalışıyordu. Bu arada çocuk arabası da güzel güzel yanımızda duruyordu. Bir tane yapıştırmayı başaramadım önce. Ama sonra, kendimi toparlayıp:

— «Yoo, seni gidi küçük som balıkçısı seni, her ne kadar üçübirlik tanrımn ta kendisiysen de, üstelik kafana briyantin de sürmüş olsan, bu kadar ileri gitmedik daha.» diyerek vurmaya, yumruklar ve karnına tekmeler savurmaya koyuldum.

— «Allah kahretsin, ne biçim bir kirpisin sen.» dedi. «İstesem seni öldürebileceğimi bilmiyor musun?»

— «Bak buna inanırım işte, sen bir canisin.» dedim «Bunu daha ilk bakışta anlamıştım.»

— «Buraya bak! dedi ve burnuma doğru bir şey uzattı. Karanlıkta ne olduğunu anlayamadım ama, belki de gerçekten bir revolverdi bu.

O anda üzerimizde bir pencere açıldı ve bir adam bahçesinde ne aradığımızı sordu, toparlanıp gitmezsek polis çağıracağını söyledi. Tanrı Briyantin, tabancasını, ya da her neyse, sakladı yeniden ve çocuk arabasını caddeye doğru itti.

— «Seni denemek istemiştim sadece.» dedi «Kötü bir şey yapmayacağımı biliyorsun. Benim gibi zavallı bir çocuk babası... Şimdi seni evine götüreceğim.»

O anda birdenbire aklına bir şey geldi.

— «Tanrım, şu lânet olası morina balığını unutmuşum. Benim ihtiyar, yarına yiyecek bir şey götürmezsem dayaktan öldürür beni.»

Ailesinin rızkım kurtarmak amacıyla geri döndü. O, balığını arayadursun, ben acele kaçmaya baktım.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Uyarılar

Annem altmış yaşına geldiği zaman, yüz kron geçmişti eline. Ancak o zaman para kavramına yabancı olduğu ortaya çıkmıştı. O güne dek hiç kâğıt para görmemişti. Bununla birlikte, on iki yaşından beri, hasta olduğu zamanların dışında, kışın enaz on altı, yazın ise on sekiz saatten az çalıştığı gün olmamıştır. Ne kadar çok paranın yırtıldığını düşününce, dün gece sarhoş, ya da sinemada olduğumu sanmama şaşmamalı.

Hanım saat on birde kalktı, şokolasını istedi. Büyük ve güzel yatağında doğrulmuş, mutluluk saçıyordu. Dünyada tüze yok çünkü. Sonra bu yağlı ve tatlı sıvıyı içerek, burjuva gazetesini okumaya başladı. Dünyanın iyi olduğunu düşünerek, onun böyle kalmasını istemesinde şaşılacak bir şey yok. Tekrar dışarı çıkmak istediğim zaman, hafifçe öksürerek beklememi söyledi. Hiç acelesi yoktu, içkisini ağır ağır içerek gazetedeki yazıyı sonuna kadar okudu. Şokolası ve gazete okuması bitince, ayağa

kalktı, bir sabahlık giyerek sırtı bana dönük olmak üzere aynanın önüne oturdu ve kendisine çekidüzen vermeye koyuldu.

— «Siz taşralı bir genç kızsınız değil mi?» dedi.

Hiç karşılık vermedim.

— «Tabiî. kızlarımın geceyi nasıl geçirdikleri beni ilgilendirmez.» dedi. «Ama evi göz önünde bulundurarak... Anlıyorsunuz ya...»

— «Evi gözönünde bulundurmak mı?» dedim.

— «Dediğim gibi, evi gözönünde bulundırarak...» dedi. «Bir kere, bir kızımız vardı, eve bit getirmişti.»

Sonra taburesinin üzerinde dönerek beni baştan aşağı süzdü ve gülümsedi:

— «Arkadaşlık edilecek erkekler çeşitlidir.» dedi.

— «Öyledir.» dedim.

— «Hem de çok.» diyerek beni yukarıdan aşağı incelemeye devam etti. Dudakları iğrenç bir gülümseme ile kıvrılmıştı.

— «Anlıyorum şimdi.» dedim.

— «Şimdi anlıyorsunuz demek.» dedi ve yeniden aynaya baktı. «Geçen yılki kızımız, arada sırada, geceyi birlikte geçirmek üzere eve bir Amerikalı getirdiği zamanlar biz karı koca, sesimizi çıkarmıyorduk. Çünkü Amerikalılar sağlık kontrolündedirler. Böylesi, kızın dışarılarda, örneğin, bitli bir denizci ile sürtmesinden daha iyidir diye düşünüyorduk biz evliler.»

Acaba neden 'biz evliler' demişti? Yoksa ellerinde saat, uyumadan benim eve dönmemi mi beklemişlerdi? Ya da bununla bana, evlilik yatağında yatan evli ve aklı başında bir kadınla, geceleri sokaklarda sürten bir kızın ayrılacağını mı hatırlatmaya çalışıyordu. Uzun, sivri, kırmızı boyalı tırnakları vardı. Sanırım kocasını tırmalıyordu bu tırnaklarıyla. Aslında, ona dün gece başımdan geçenleri kısaca anlatmak istiyordum, ama gördüm ki, bu

kadına buna dair bir tek söz bile söylemenin gereği yoktu.

— «Bununla birlikte, bir hücreye girmemenizi dileriz.» dedi.

— «Hücre mi?»

Bu sözü hiç işitmemiş olduğumu söyledim.

— «Sizin için daha kötü.» dedi. Aklı başında gazeteleri okumayan ve toplumsal hayatta neler olduğunu bilmeyen taşralı kızlar, daha ne olduğunu anlayamadan hücre örgütüne girerler.

— «İşte şimdi gerçekten meraklandım.» dedim.

— «Komünistlerin rezaletlerini sözlerle asla anlatamaz insan.» dedi.

— «Böyle konuşmaya devam ederseniz, bu kepazeliği öğrenmeye hevesleneceğim,» dedim.

— «Bütün ülkede, hiç bir kız benden daha büyük bir tehlike içinde bulunmuyordu.» dedi tantanayla. «Babamın büyük iş hanları, ticarethaneleri, sinemaları, balıkçı tekneleri, basımevleri, gazeteleri, balıkyağı imalathaneleri ve balıkunu fabrikaları vardı. Her şeyi yapabilirdim, her şey için iznim vardı. İstersem Paris'e gidebilir, hoşuma giderse kepazeliğe katılabilirdim. Giderek komünist olur, babamın çırılçıplak kalıncaya dek yağmalanması için savaşabilirdim. Buna rağmen kepazeliğe düşmedim. Kocamı seçtim ve onunla birlikte yuvamı kurdum. Çocuklar doğurdum, onları güzelim burjuva toplumuna yaraşır bir şekilde eğitmek bütün ömrümü aldı. Aklı başında hiç bir kadın, rezaletlerle uğraşacağına, çocuk doğurup onları yetiştirdiği için pişman olmaz.»

Geceki konuklar

— «Akşama, güzel bir şeyler giyin. Çünkü Amerikalı kibar konuklar gelecek. Kocamla görüşmek istiyorlar, siz

kapıyı açıp onları buyur edeceksiniz. İyi günler dememenizi, hatta onlara hiç bakmamanızı hatırlatırım. Çok çekingen davranmalısınız, aksi halde bu, yabancılar tarafından yanlış anlaşılabilir. Yabancı dil bilmediğinize göre, iyisi mi susun, odaya viski getirdiğinizde de asla 'please' falan demeyin. Viskiyle kocam meşgul olur.» dedi hanım.

Bütün akşam boyunca, basit bir insanın selâmından bile incinecek kadar kibar olan bu konukları, âdeta korku içinde bekledim. Sonunda geldiler.

Arabaları bir an için bahçe kapısının önünde durdu ve sonra hemen kayboldu. Parmakları zilde, eşiğin üzerinde dururlarken kapıyı açarak içeriye aldım onları.

Biri subay üniforması giymiş şişman bir adamdı. Diğeri uzun bacaklıydı ve bir kentli gibi giyinmişti. Bana bakacaklarını, bir selâmla kendilerini küçük düşüreceklerini hele, hiç beklemiyordum. Ama her şey çok başka türlü oldu. Bu adamlar içtenliğin ta kendisiydiler. Sanki eskiden beri tanıdıkları iyi bir arkadaşa raslamışlardı. İçtenlikle gülümsüyor ve neşe içinde her türlü şeyden söz ediyorlardı. Biri arkama bir şaplak attı. Paltolarını ve şapkalarını asmam sözkonusu bile olmadı. Kendileri astılar. Sonra subay olanı, cebinden bir avuç dolusu ciklet çıkarıp verdi, diğeri de ondan geri kalmayarak bir paket sigara sundu. Gerçeği söylemek gerekirse, bunlardan daha yalın insanlara raslamadım diyebilirim. Bu arada öylesine yapmacıksız davranıyorlardı ki, zor ezberlettirilen bütün nezaket kurallarım unutarak gülümsedim ve onlarla dost oldum. Az sonra soda ile bardakları içeriye götürdüğümde, beyle birlikte İzlanda ile dünyanın öbür ülkelerini gösteren bir haritanın önünde oturuyorlardı. Bey ayağa kalkarak bana doğru yürüdü ve tepsiyi masanın üzerine koymama yardım etti; ayrıca bir şeye ihtiyaçları

olursa getirmemi rica etti. Ama bütün gece böyle bir şey olmadı.

Gece yarısına doğru Amerikalıların arabaları yine geldi. Bir de baktım gitmişler. Herhangi bir nedenden ötürü arabanın evin önünde uzun zaman kalmasını istemiyorlardı.

Henüz birkaç dakika geçmişti ki, koridorda yeni bir konuk belirdi. Devlet bakanımızı, yani hanımın erkek kardeşini ilk defa görüyordum. Yalnız, köşe başında, bizden bir dakikalık bir uzaklıkta oturduğunu biliyordum. Resimlerini de görmüştüm. Kapıyı açtığım zaman bana bakmadı. Şapkasını çıkarmadan beni çiğneyip içeri daldı. Bir bardak soda götürdüğüm zaman, bey, o rahat tavrıyla:

— «İşte, Nordland'lı dağ baykuşumuz» dedi.

Bakan o sırada bir sigara yakmakla meşguldü, omuzlarını kaldırmış ve peklik çeken biri gibi bir surat takınmıştı. Müthiş derin düşüncelere dalmış gibi bir hali vardı ve önemsiz şeyleri hiç duymuyordu.

Gece yarısından sonra, daha bir çok konuk geldi. İzlandalılar. Bakan telefon ederek onları uykudan kaldırmıştı sanıyorum. İçlerinden bazıları, sanki bulundukları yer dünyanın merkeziymiş gibi davranıyorlardı. Doktorun çalışma odasında oturuyorlardı, ağır ağır konuşuyor ve sarhoş olmuyorlardı. Yatmaya gidebileceğimi söylemişlerdi. Yine de ev, geç vakitlere kadar, bir pazar yeri gibi geldi bana.

İzlanda sokakta

Ertesi gün hava kararırken, köşedeki, Bakanların evinin çapraz olarak karşısına düşen ekmekçiye gittim. Tezgâhın ardında süt ve ekmek satan bir kız vardır, zaman zaman tezgâhın ardında durup onunla konuşan genç bir adam görüyordum orada. Kapıdan çıkarken her zaman

çokluk sessiz olan sokağımız, gürültülü bir kalabalıkla dolmuştu. Genç insanlardan kurulu karma karışık kümeler, Bakanın evinin önünde durmuşlardı. Bir şeyler olmuş olmalı, diye düşündüm. Bütün insanların yüzleri telâşlı, kimse gülmüyor, yaya kaldırımında meraklı yayalar birikmiş, çevredeki bütün pencereler açıktı. Bir sokak lambasının önünde, siyah başlıklı ve elleri coplu iki polis duruyordu. Gözleri isli bir mantarla karartılmış gibiydi.

Ciddî bir yüzle acele acele yanımdan geçen iyi giyimli bir adama:

— «Bir şey mi oldu?» diye sordum. Öfkeli öfkeli karşılık verdi:

— «Komünistler bunlar.»

Ve uzaklaştı. Bunun üzerine meraklanarak, aynı şeyi kirli iş elbisesi giymiş bir adama sordum. Uzun uzun oyalanmaksızın yüzüme bakarak, oldukça kaba bir şekilde:

— «Ülkeyi satmak istiyorlar!» dedi.

— «Kim satmak istiyor ülkeyi?» dedim. Sokağın ortasında o kadar yüksek bir sesle söylemişim ki bunu, birkaç kişi dönüp baktı şaşkınlıkla.

Sonra Bakanın evinin önünde duran topluluktan, insanların:

— «İzlanda'yı satmak istemiyoruz! İzlanda'yı satmak istemiyoruz!» diye bağırdıklarım işittim.

Bu sırada genç bir adam Bakanın evinin önündeki bir duvara çıkarak bir söylev vermeye başladı. Bunun üzerine bir polis gelip, buna son vermesini, bütün ailenin taşraya gitmiş olduğunu söyledi. Genç adam ağır ağır söylevini bitirdi ve bizden: «Fiyordları Zengin İzlanda» şarkısını söylememizi istedi. Dediği yapıldı.

Hemen sonra genç adamlar, işlerine doğru yola koyuldular. Şarkı söylüyorlardı. Yaya kaldırımındaki yayalar yavaş yavaş, dağıldı ve çevredeki pencereler kapandı.

Ekmekçi dükkânı açıktı, tezgâhın ardında kız, önünde genç adam duruyordu. İri, açık renk gözleri ve ciddî yüzleri var. İyi akşamlar dediğimi işitmediler.

— «Komünist miydiler?» diye sordum.

— «Ne?» dedi kız uykudan uyanırcasına ve genç adama baktı.

— «Bunlar, semineristler ve Genç Hıristiyanlar Birliğiydi.»

— «Ne olmuş?» diye sordum.

Gazete okuyup okumadığımı sordu. Güldüm ve Nordland'lı olduğumu söyledim. Bunun üzerine bana akşam gazetesinde bir yazı gösterdi. Yazıda, büyük devletlerden birinin, İzlanda devletinden, Smoky Bay adıyla da anılan başkentimiz Reykjavik'i, ya da bir atom savaşında hem savunmaya, hem de saldırıya elverişli olabilecek başka herhangi bir körfezini kendilerine satmak, kiralamak ya da armağan etmek isteyip istemediklerini sorduğu anlatılıyordu.

Böyle bir saçmalık karşısında dilim tutuldu. Saf saf, yazının gazetelerde çıkan her şey gibi yanlış olabileceğini söyledim. Daha küçücük bir çocukken gazetelerde yazılı olanların tek kelimesine bile inanmamayı öğrenmiş olduğumu anlattım.

— «Dinle» dedi adam. «Gençlik Kalesi piyangosuna katılmak istemez misin? Uçakla dünyayı dolaşabilirsin.»

— «Belki de bir dikiş makinesi kazanırsın.» dedi kız.

— «Uçakla dünyayı dolaşmaya hiç heves etmiyorum, dikiş dikmek için de pek beceriksizimdir.»

— «Ama gençlik kalesini istersin her halde.» dedi.

— «Niçin?»

— «Sen kuzeylisin, ben ise güneyli, hiç bir yerde bir gençlik kalesi yok.» dedi genç adam.

— «Olsa ne olur?»

— «Böyle bir gençlik kalesinde insan, bilim ile ilgili

her şeyi öğrenir.» dedi. «İzlanda ulusu dünyanın en soylu, en aydın ulusu olmalı. Zenginler diyor ki, gençlik atlar gibi açıkta kalsın. Bu, yanlıştır. Bütün ülkenin en güzel kalesi, ulusun gençliğine ait olmalı.»

— «Ne kadar eder bu?» dedim.

— «Milyonlar.» dedi.

— «Yirmi beş kuronum var.» dedim. «Bununla kendime biraz çamaşır almak istiyorum.»

— «Bui Arland'ın evinde çalışıyorsun değil mi?» dedi kız.

— «Evet.» dedim.

— «Eh, o zaman sana hiç bir şey anlatmanın anlamı yok.» dedi genç adam. «Şu, New York'taki çapkınlar şirketinin sahipleri. Yalnız, savaş boyunca fiyatlarını değiştirdikleri mallardan kazandıklarıyla bile, bir gençlik kalesi yaptırabilirlerdi. İstersen, al on tane bilet.»

— «Ostertal'da yapılmakta olan kiliseye yardım etmem daha doğru olmaz mı?» dedim.

Buraya kadar çok ciddiydiler ama, birden çok gülünç bularak gülmeye başladılar.

Akşam yemeğinde, kimsenin gençlik kalesi için piyango bileti almak isteyip istemediğini sordum.

Hayır! Org çalmak istediğini söylediği günden beri bu kadar güzel bir şaka yapmamıştı şu yeni gelen hizmetçi kız. Çocuklar, çorbalarını fıskiye gibi püskürttüler gülmekten. Her günü karanlık geçen büyük oğlan ise, yarı acır yarı iğrenir gibi bir bakış fırlattı sadece. Hanım, önce konuşmaksızın bana baktı ve sonra bir felâket haberi verir gibi öksürdü. Kocası, sanki bütün gece gözlerini yummamış gibi yorgun bir yüzle başını gazeteden kaldırdı ve :

— «Ne?» diye sordu.

— «Gençlik kalesi için piyango bileti satmak istiyor.» dedi koca göbek.

Doktor görmek istedi, bir bilet uzattım ona. Bir yüzünde bir devlet yapısı, diğer yüzündeyse kazamlacak şeyler vardı.

— «Çok teşekkürler.» dedi ve yorgun yorgun gülümseyerek bileti geri verdi. Ben ise gözlüğünün ardından bakışlarını ve beyaz dişlerini görebildiğim için mutluydum.

— «Mecliste bu işi görüştük.» dedi «Kent ileri gelenleri toplantısında da.»

— «Bu paçavraları nereden buldunuz güzelim? Sorabilir miyim?» dedi hanım.

— «Ekmekçiye giderken caddede gürültüler koptu ve oradaki kız...»

Hamm sözümü keserek:

— «Onun komünist olduğunu işitmiştim.» dedi.

— «Yanında genç bir adam vardı, birkaç bilet alıp almayacağımı sordu.» diye ekledim.

— «Komünist bunlar.» dedi hanım.

— «Nasıl bir gürültüydü bu?» diye sordu bey.

— «Yo, o kadar önemli bir şey değildi.» dedim.

— «Oysa ki çok kötüydü» dedi koca göbek «komünistlerdi onlar.»

— «Birkaç kişi, 'ülkeyi satmak istemiyoruz.' diyordu. Semineristlerle Genç Hıristiyan Birliğiymiş.» dedim.

Hanım:

— «Bak, bak! Daha fazla sormanın gereği yok, başkalarına yüklüyorlarsa, işin içinde kendilerinin bulunduğu su götürmez. Budalaları kışkırtmayı iyi biliyorlar. Semineristlerle Genç Hıristiyan Birliği ha? Pekiyi neden Kadınlar Birliği ile Çin misyonerleri değil? Size iyi bir öğüt vereym. Bu paçavraları derhal evden atınız. Bu gençlik kalesi, bir hücre binasından başka bir şey değil.»

— «Bir bakabilir miyim?» dedi koca göbek. «Verir misiniz?»

Büyük kızın iskemlesinin arkasında duruyordum, ansızın sivri tırnaklarını dizime batırdığını hissettim. Yarı sıcak, yarı soğuk kaçamak bir bakış attı bana, ama gençlik kalesinden yana mıydı, değil miydi pek anlayamadım.

Ne olacağım bilmeden bir bilet uzattım oğlana.

— «Hepsini verin.» dedi.

Almak üzere elini uzattığı anda, pırlantalar ve bileziklerle süslü pırıl pırıl bir el uzanıp, parmaklarımın arasından biletleri kaptı ve param parça ederek omuzunun üzerinden, açık duran iki kanatlı kapıdan öteki odaya attı. Bundan sonra soğuk soğuk baktı bana ve doğrudan doğruya:

— «Eğer, bir daha bu evde komünizm propagandası yaparsınız, işten atılırsınız.» dedi ve dolu bir kaşık çorba aldı.

Büyük oğlan her zaman iki yemek arasında sigara içer. Yine bir sigara aldı, kaşlarım çatarak ağzının kenarlarını aşağı sarkıttı. Sınırsız bir iğrenmeyle dolu, çorba tabağının başında oturuyordu.

— «Kızmak boşuna anne,» dedi. «Faşizm denendi olmadı, komünizmi bütün dünya kabul ediyor. Herkes yapılacak bir şey kalmadığım biliyor.»

Doğruldu, sertçe baktı ona, buz gibi ve porselen katılığı ile:

— «Oğlum, seni yurt dışına göndermenin vakti geldi artık.» dedi.

— «Beni doğurduğun bu dünyayı ben mi yarattım?» diye sordu oğlan ve ilgisizce sigara içmeye devam etti.

— «Şimdi sana bir şey söyliyeceğim yavrum.» diye tekrar başını salladı kadın ve arkasını getirmek istedi. Ama o anda kocası gazeteden başını kaldırarak gülümsedi ve elini karısının elinin üzerine koydu. Bu, kadının

aklını karıştırmıştı. Kocasına bakarak:

— «Gülüyorsun,» dedi. «O güzelim gülümsemenle gururlanabilirsin, ama şimdi sırası değil.»

— «Sevgili Dulla...» dedi adam yalvararak.

Yemek odasından kaçtım. Mutfakta da durmayarak, aile efradı daha çrbasını içerken yukarıya, odama çıkarak düşünmeye koyuldum. En doğrusu, pılıyı pırtıyı toplayıp, çekip gitmekti. Eşyalarımı toplarken, geceyi geçirecek bir yerim olmadığı aklıma geldi. Harmonyumumu koyacak bir yer de yoktu.

İnsan gururu için nelerden vaz geçmez ki? Tabiî, eğer gerçekten gururlu ise. Köpek muamelesi görmekten daha fazla acınacak bir durum yoktur. Olamaz da... Ama, sokakta kalmak başka.

Ahçı kadın kapımı açarak, İsa aşkı için hemen böreği götürmemi söyledi. Yemek odasına döndüğüm zaman herkesin öfkesi geçmişti. Çorbalarını bitirmişler, ısrarla susuyorlardı. Doktor yine gazetesine dalmıştı. Boş tabakları alıp yeni yemeği getirdim ve tekrar dışarı çıktım. Gençlik kalesi biletleri yerde duruyordu. Oldukları yerde bıraktım.

Akşam sessiz geçiyordu. Küçükler dışarıda, Bakanın ve diğer kibar kişilerin çocuklarıyla birlikte, yoldan geçenlere lâf atarak eğleniyorlardı. Bu oyunu saatlerce bıkmadan sürdürebiliyorlar. Büyük oğlan kente inmişti, tanrı bilir nereye? Ahçı kadının sofu meleği, İsa nakaratına başlamadan önce, iki tane kukla ile yüreğini ferahlatıyordu. Hanım ise kâğıt oynamaya gitmişti. Briç denilen bir cins whist. Oynamadan önce ellerindekileri açıklıyorlar.

Öfkem çoktan yatışmıştı.

Uzun süre harmonyumumun başında oturup, müzikten hiç anlamayan iri ve katı ellerimle uğraştım durdum. Sonra ansızın irkildim. Kapı yarı açıktı ve önünde bir adam duruyordu. Hayaletler görmeye başladığımı sandım önce. Gözlerini kırpıştırarak bana bakıyor ve bir yandan gözlüğünü temizleyerek gülümsüyordu. Önce üşüdüm, sonra sıcak bastı. Ayağa kalktım. Kendimi zor tutuyordum. Ne denli güçsüzdü dizlerim! Her şey bir sis perdesinin ardında gibiydi. Daha önce başıma böyle bir şey gelmemiş olduğuna yemin ederim.

— «Müzik sesi duydum.» dedi.

— «Alay etmeyin ne olur.» dedim.

Öğretmenimin adını öğrenmek istedi. Ben de orgçunun çok duyulmuş olan adını söyledim.

— «Şimdi de orgçu mu olmuş?» dedi Bui Arland. «Evet, neden olmasın? Zaten o, daima bizden ilerdeydi. O kadar ilerdeydi ki, bizim o budalaca 'suç - şirketi'mizi görmemek için gündüzleri uykuda geçirirdi.»

— «Çiçek yetiştiriyor.» dedim.

— «Ne güzel! Ben de isterdim çiçek yetiştirmeyi... Başkaları gazete okurken o, İtalyan rönesans yazarlarını aslından okurdu. O sıralarda, savaş havadislerini yirmi yıl sonra bir el kitabından iki dakikanın içerisinde okumak istediğini söylemiş olduğunu hatırlıyorum. Çiçek yetiştirdiğine sevindim. Siz ne düşünüyorsunuz? Çocuklarımı ona yollayayım mı? Onları adam edebileceğine inanıyor musunuz?»

— «Buna karşılık vermek benim için pek kolay değil.» dedim. «Siz benim aslında bütün İzlanda'nın en aptal yaratığı olduğumu ve hiç bir konuda fikrim olmadığını bilmiyorsunuz. - özellikle siz sorduğunuz zaman.»

— «Ayağınızı sıkı basıyorsunuz.» dedi ve gülümsedi. Sonra «Ellerinize bakabilir miyim?» diye sordu.

Ellerimi inceleyip:

— «İri ve güzel biçimli bir el.» dedi.

Ellerimi incelemiş olduğu için bütün vücudumu ateşler basmıştı ve sırılsıklam terlemiştim.

Kendine özgü bir davranışla gözlüğünü yeniden burnunun üzerine yerleştirdi ve elini cebine sokarak bir yüz kronluk çıkarıp bana uzattı.

— «Biletleriniz için.»

— «Onlar sadece elli kron tutmuştu, üstünü veremem ki.»

— «Sonra verirsiniz.»

— «Hiç bir şey için para almam.»

— «Korkmaz mısınız? Bütün insanlar mümkün olduğu kadar ucuz kurtulmak ister bu gibi işlerden. Bu bir yasadır. Tüccarlık benim uğraşımdır.»

— «Pekiyi, o halde sizin için on bilet daha bulurum.»

— «Ama onları bana çorba içerken vermeyin sakın.» Gülümseyerek çıktı ve ardından kapıyı kapadı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Orgouda

Kartpostallara bakarak yargılanırlarsa, büyük müzisyenler insan değil tanrı olmalı. Öğrendiğime göre onların en önemlileri, insanlığın en zavallı sefilleriymişler. Schubert, Viyana'daki aklı başında burjuva çevrelerinde, müziğin ne olduğundan haberi olmayan, terbiyesiz, kaba bir adam olarak kabul ediliyormuş. Ama o, basbayağı halk için, Ave Maria gibi, Nordland'daki çiftçilerin bile bildiği bir şarkı besteleyerek öcünü almış ve otuzuna varmadan açlıktan ölmüş. Beethoven'in basit bir ilkokul eğitimi bile yokmuş. Taşradaki uşaklar kadar, iyi kötü yazabilirmiş. Vasiyetnamesi olduğunu söyledikleri garip bir mektup yazıp bırakmış. Birkaç kontese delice tutulmuş, yaşlı beygirlerin genç safkan kısraklara oldukları gibi... Viyana'lı yüksek çevreler onu, sağır, kötü giyimli, pis, eve sokulamayacak garip bir adam sayıyorlarmış. Ama ikisi de ne kadar ayak takımı sayılırlarsa sayılsınlar, diğer kompozitörlerle kıyaslandığında, oldukça saygıdeğer

yerler işgal etmişler. Çoğu, yemek yerken müzik çalmak zorunda oldukları kaçık kralların yamnda çalışıyormuş. Bunlardan biri J. S. Bach, üstelik birçok yılını, Leipzig'de bitli oğlanlarla uğraşarak boş yere harcamış. Hedn ya da Haydn, ya da işte nasıl yazılıyorsa —Adlarını pek doğru yazamıyorum.— neyse, Haydn, zamanının en büyük kompozitörü, yanlarında otuz yıl çalıştığı Esterhazy ailesinden dayak yemiş; aile efradı ile sofraya oturamazmış. Gerçekten en yüksek çevrelere giren Mozart, kendini sabahtan akşama kadar uğraştıran bu değersiz, küçük kralların ve piskopos budalalarının kucaklarındaki köpeklerden daha aşağı bir rütbede bulunuyormuş. En güzel yıllarında öldüğü zaman, bir itten başka tek canlı izlememişti onu mezarına kadar. Yağmur yağıyordu diye özür gösteriyorlar adamlar, bazıları da romatizmaları olduğunu söylüyorlar.

Şimdi ateşe tapanların dansım istiyorum... Yabansı vuruşlar, gece, kamp ateşinde, yağmurda trampetler; sonra bir an, herhangi bir çalgıdan dört notalı bir ezgi çınlıyor; o denli sıcak ki, heyecanlanıyorum... Birkaç gün sonraydı, işimin ortasında, ansızın, bu kısa, yabansı ezgiye karşı yüce bir istek duydum.

Bir başka kez, bana kelmiş gibi gelen başı yarık kızın saçları olduğunu gördüm. Açık mavi ya da yemyeşil, gür ve yağlı saçlar. O zaman ilk olarak, kafa ile saçların ayrı ayrı çizilmiş olduğunu gördüm. Evet, tanrıya şükür, her saç teli tam olarak görülüyordu. Bütün saçlar, hepsi. —Evet, öyle—. Kafadan beyaz bir çizgi ile ayrılmışlardı.

Kraliçe Kleopatra, yalınayak, ipek pantalonu ve kürkü ile, ağzında sigarası, baştan aşağı boyalı, evin annesi olan yaşlı kadının yanından gelerek mutfağa geçti.

— «Canım çok kahve istiyor.» dedi.

Orgçu:

— «Bütün Brezilya, Türkiye ve Java senin.» Başka ne kadar kahve ülkesi saydığını bilemiyorum.

— «Pekiyi ama onun on bir parmağı yok ki.» dedim ve resme dikkatle baktım.

— «Kimbilir, belki de bazen eksikliğini hissettiği, o on birinci parmaktır. Hem de özellikle onu hak ettiği halde.»

— «Resim resimdir.» dedim.

— «Evet, ama başka bir şey de değil. Yakınlarda, bir daktilo kızın fotoğrafını gördüm, otuz beş parmağı vardı.»

— «Mutfağa gidip Kleopatra'nın parmaklarını sayayım mı?» dedim.

Bunun üzerine:

— «Bir resim, bir kız resmi olsa da, kız değildir. Evet, hatta denebilir ki, bir resim bir kıza ne kadar benziyorsa, kızın kendi olmaktan o kadar uzaktır. Herkes bir kızla yatmak ister, ama kimse bir kız resmi ile yatmak istemez. Kleopatra'nın balmumundan yapılmış, tıpatıp benzeyen bir heykelinin kan dolaşımı yoktur, rahmi de... On birinci parmak senin hoşuna gitmiyor. Ama sana gizlice söyleyeyim ki, o on birinci parmak, bu iki şeyin yerini tutmak zorunda.»

Bunu söyledikten sonra bana bakıp güldü. Sonra bana doğru yaslanıp fısıldadı:

— «Şimdi sana bir sır vereceğim, hem de her şeyden daha ilginç: Kleopatra'nın resmi, ona bütün resimlerin içinde en çok benzeyenidir. Hani şu demin odadan geçip mutfağa kahve pişirmeye giden kişinin herhalde kandolaşımı ve daha başka birçok güzel şeyi var. Ama Kleopatra'dan onun kadar uzak olan bir şey yoktur. Hiç bir şey bize, şu tesadüfî, ama aslına tamamen bağlı kalınarak öğelenmiş bütünden daha kötü anlatamaz Kleopatra'-

yı. Onunla evliliğinin yirmi beşinci, yani gümüş yıldönümünü kutlayan kocası bile, yarım saat için onun konuğu olan birinden, ya da onu odadan geçerken birkaç saniye gören senden daha fazla şey bilemez hakkında. Çünkü o, kendi kendinin bir suretidir. Sanatçı bunu bilir, bu yüzden de onu on bir parmaklı olarak çizer.

Kaldığım evdeki resimler

Ertesi gün, odanın ortasında, yanımda ev hayvanlarımızdan ikisi, yani elektrikli cilâ makinesi ve elektrik süpürgesi, durmuş, evdeki resimlere bakıyordum.

Daha önce birçok kereler, on beş - yirmi santim yüksekliğindeki, yulaf bulguru, açık kırmızı bulgur, muhallebi ya da kremadan yapılmış olduğu etkisini veren bu dağlar gözüme çarpmıştı. Ters dönmüş tükrük hokkası gibi duran birinin altında: Eiriks buzulu yazıyor. Ama nerede bulunduğunu hiç anlayamadım. Çünkü, Nordland'dan gelen ve orada bir dağa karşı oturmuş olan biri, Südland'daki bir dağ resminden bir şey anlamaz.

Bu evde bir dağın yanında bir diğeri asılı. Başında buzuldan takkesi ile bir dağ, deniz kenarında bir dağ, çağlayanla süslü bir dağ, dağın önünde turp çatılı bir çiftlik evi, dağın önünde bir kuş, ve daha birçok dağlar. Sonunda bu çöller, insan yerleşmelerinden bir kaçış olduğu etkisini veriyor. Tüm insan yaşamının yadsınması sanki. Burada sanat olmadığını iddia etmek aklıma gelmez. Çünkü her şeyden önce, sanatın ne olduğundan haberim yok. Ama eğer bu sanatsa, insanlara karşı suç işleyip, sonra da çöllere sığınmak zorunda kalanlara, hor görülenlere göre bir sanat olmalı. Ayrıca, resimlerde sanat ne denli yoksul kaçıyor, Hiç bir şey doğa ile doğa resimleri gibi alay edemez, diye düşünüyorum. Çağlayana dokunuyorum, ıslanmıyorum. Hiç bir şey çoğalmıyor. Yu-

karıda kıpırdamaksızın duran, küçük bir bulut var. Oysa ki, dağılıp gitmesi ya da yürümesi gerek. Yamacı kokluyorum, burnum, ilâç gibi, olsa olsa vernik kokan sertleşmiş boyaya çarpıyor. Kuşlar nerede? Ya sinekler, insanın çok kere bakışlarını kaçırmak zorunda kaldığı, gözler kamaştıran güneş? Ya da insanın ancak en yakınındaki söğütlüğü görebildiği sis? Evet, şuradaki herhalde bir çiftlik. Ama soruyorum, tezek kokusu nerede kalmış? Doğanın bir resim olamayacağını, olmaması gerektiğini herkes bildiği halde, birisinin tıpkı doğaya benzemek zorunda olan bir resim yapmasının ne anlamı var? Doğanın görülecek bir şey olduğu düşüncesine acaba kim varmış? Doğayı tanıyan biri onu görmekten çok duyar, görmekten çok hisseder, koklar, evet, tanrı biliyor ya, her şeyden önce, insan onu yer. Kuşkusuz, doğa hem önümüzde, hem ardımızdadır, insanın üzerinde, altında ve evet, insanın içindedir. Ama o, her şeyden önce zamandadır. Durmadan değişir, durmadan kayar, her an başkadır. Ama asla bir çerçevenin içinde olamaz. Turp damlı bir çiftlik evi, temmuzda, aydınlık bir yaz gecesinde uzaktan böyle görünmez. Hiç bir şey bir çiftlik evi olmaktan bu denli uzak değildir. Bütün çocukluğumu dağa karşı bir çiftlik evinde geçirdim. Çiftlik evi çizmek isteyen biri, turp biçimli damından başlarsa, başaramaz. İçinden başlamalı, dışından değil. Evin içinde yaşayan insanları iyice tanımalı. Ve kuş... Kuşun ne olduğunu çok iyi bilirim. Ah, bu sevgili göksel hyvanlar!. Burada, bir kuş resminin birçok kron etmesi mümkün ama, sorabilir miyim? Kuşlar hakkında fikri olan dürüst bir insan, vicdanı sızlamadan, sonsuzdan sonsuza, bir kaya üzerinde sımsıkı bağlanmış, tıknaz bir suçlu yada Krokur'da fotograf çektiren bir çiftçi gibi, kıpırdamadan oturan bir kuş çizebilir mi? Kuş, aslında, her şeyden çok bir devinmedir, göğün bir parçasıdır. Daha doğrusu hava ve kuş aynı şeydir. Uzaklaşış, yeryüzünden

uzaklara fırlayış. Kuş budur. Ve de sıcaklıktır, çünkü kuş insandan daha sıcaktır, kalbi de daha hızlı atar. Sesinden de anlaşıldığı gibi, daha mutludur. Hiç bir şey kuş cıvıltısına benzemez ve cıvıldamayan kuş yoktur. Bu, kayanın üzerindeki dilsiz kuş, bu kaskatı, havaya, uzaklara fırlamayan resim, bana kalırsa, bizim rahibin dolabının üzerinde duran doldurulmuş kuş, ya da küçüklüğümde Krokur'da bulunan teneke kuşlardan biri. Ölü bir kuşun resmi, kuş değil ölü bir şeyin resmidir. Ölüdür. Doldurulmuş gibi, teneke gibi, ölü.

ALTINCI BÖLÜM

Sansar çiftliği

Çevrenin en güzel sansar çiftliklerinden biri büyük bir zarara uğramıştı. Elli tane sansar çalınmıştı. Akşam, org dersine geldiğim zaman, orgçu iki arkadaşıyla oturuyordu. İkisi de polisti. Birisi ürkek, öbürü ise küstah bir adamdı. İkisi de org öğreniyorlarmış. Nöbetten dönmüşler, kahve içiyorlar ve bu arada konuyu tartışıyorlardı.

— «Elli tane sansar çalınmasından ne çıkar?» dedi orgçu.

— «Ne mi çıkar?» dedi küstah polis. «Serseriler, kafalarını kesmeyi akıl edemeyecek kadar aptal. Hayvanlar şimdi serbestçe dolaşıyorlar. Sansar sansardır. Tavuk yer, alabalık ve kuşları yok eder, kuzulara saldırır. Ülkede her şeyin çalınmasını ister misin? İster misin altından oturağını bile çalsınlar?»

— «Herkesin evinde bir helâsı olmalı, ortalıkta duran oturakları değil.» dedi orgçu.

— «Pekiyi ama, altından veya gümüşten yapılmış bir oturağın varsa?» dedi küstah polis.

— «Zavallı bir eli-uzun çalsa çalsa ne çalar? dedi orgçu. Binbir güçlükle küçük bir dükkâna girer, ayakkabı bağı ile malt hülâsası yürütür, ya da bir evin girişinde asılı bir paltoya 'kalk gidelim' deyip süt mahzenine girerek, kasada akşamdan kalmış olan bozuklukları araklar, sarhoş bir denizcinin cüzdanını, bir toprak işçisinin yol çantasından yazlık ücretini alır. Bizim çinko oturakları da tanrının özel yardımıyla çalabilir belki. Ama altın oturakları çalması olanaksız. Hatta gümüşten olanları bile çalamaz. Çünkü onlara dikkat edilir. İnsan, başı sıkışınca çıkıp bir milyon çalabilse, hayat bir eğlence olurdu.

— «Daha azı da yeterdi.» dedi küstah polis. «İllede bankaları veya devlet kasasını yağma etmenin gereği yok.»

— «Geceleri iyi örtülmemiş bir tek kapı, iyi sıkıştırılmamış bir tek pencereyi bile gözden kaçırmayan iki arkadaşım vardı. İki yıl boyunca bir tek gece bile doğru dürüst uyuyamamışlardı. Sonunda bir insanın bir işte gösterebileceği bütün çaba ve sorumluluk karşılığında ancak, bir çöpçünün altı ayda kazanabileceği kadar bir şey toplamışlardı.

Bundan sonra iki yıl da hapiste kaldılar, hepsi sekiz yıl. Bu gibi insanlar tehlikeli oluyorsa, her halde yalnız kendileri içindir. Başkaları için değil. Korkarım, dostum Bui Arland ve onun F.F.F.'deki arkadaşları sekiz yıl için bu kadarcık bir geliri çok az bulurlar.

— «Bunun yanında oğlu elli tane sansar çalıyor.» dedi küstah polis.

— «Tanrım!» diye haykırdım. «Bui Arland'ın oğlu?»

Ancak o zaman benim orada olduğumu farkettiler. Orgçu bana doğru gelerek, elini uzattı. Adamların ikisi de adlarını söylediler. Birinin arka teşkilâtı biraz genişçe,

rahat bir adam. Diğeri genç ve ciddî, sıcak gözlerle bana bakıyor.

Evde 'Bobo' dedikleri, küçük Thordur Buason'un, bir arkadaşıyla bu elli hayvanı çalmış oldukları, polis merkezince haber alınmış. Sansarların birkaç tanesini Ellida ırmağında öldürmüşler, diğerleri kaçmış.

— «Eğer iyi aile çocukları akşamları yatmadan önce, dışarıda serserilik edip, eğlence olsun diye elli tane sansar, birkaç sandık kazı makinesi parçası, ya da Mosfellsveit telefon bağlantısını çalarlarsa, tıpkı benim arkadaşlarım gibi çevrelerine baş kaldırmış olurlar. Her ikisi de aynı derecede suçsuzdur. Bu değişmez bir şey. Suya düşen ıslanır. Gerçek hırsızlık ise bambaşka bir yerde yapılıyor. Az önce ülkede her şeyin çalınmasını mı istediğimi sordun. Şunu belirteyim ki, ülkede gerçekten her şey çalınıyor; yakında ülkenin kendisi de çalınacak.» dedi orgç.u

Ben hâlâ eldivenlerim elimde, gözlerimi yere dkmiş bekliyordum.

— «Zavallı çocuğa ne yaparlar şimdi?» diye sordum.

— «Tanrıya şükür ki, hiç bir şey yapmazlar» dedi orgçu. «Yalnız polis şefi, babasına telefon edip, günümüzün gençliği hakkında birkaç nükte savurarak güler ve ertesi akşamki briç toplantısı için sözleşir.»

— «Yazık!» dedi küstah polis, «Böyle yaramazları pazarda herkesin önünde pataklamalı.»

Orgçu iyi niyetli ve anlayışlı bir tavırla gülümsedi. Ama bu irdelemeyi çok yalın bulmuş olacak ki, karşılık vermedi.

Bunun üzerine ürkek polis iş arkadaşına dönerek ilk defa konuştu:

— «Ben sana her zaman söylemez miyim, bunlar insana en çok hoşlarına giden hukuk anlayışını öğretiyorlar, diye. Senin hukuk anlayışın, küçük burjuvaların hukuk anlayışı.»

Bu konuda ben de bir şeyler diyecektim ki, orgçu kolunu omuzuma koyarak beni odaya götürdü, arkamızdan kapıyı kapatarak orgun başına geçmemi söyledi.

Yarım saat dolup ta, orgçu mutfağın kapısını açtığında, ürkek polis oturmuş gazete okuyordu. Küstah polis ise gitmişti.

— «Özür dilerim,» dedi polis. «Evime, tek eşyam olan bavulumun başına dönmek istemedi canım.» dedi. «Ama şimdi hemen gideceğim.»

Sağlıklı dişleri vardı, gülümsediği zaman çocuksu bir görünüşü oluyor. Birden alnını kırıştırıp her şeyi kuşkulu gözlerle süzmeye başladı.

Onun bu halini gören bir kız, içinden onun kimseye benzemediğini geçirir ve buna gerçekten inanırdı. Bana beni tanıyormuş gibi geldi. Tanıyor muydu acaba?

— «İstediğin kadar kalabilirsin.» dedi orgçu. «Kahve pişireceğim şimdi.»

— «Benim için pişirmeyin,» dedi ürkek polis. «Şimdi gideceğim... Hakkınız var, hırsız olmaya değmez, böyle bir şey çocuklar ya da büyüdükleri halde çocuk kalmış zavallı bir takım adamlar için bir eğlence olabilir ancak.»

— «Ama bu, insamn yasalara uygun bir şekilde de çalamayacağı anlamına gelmez.» dedi orgçu.

— «Eh, artık gideyim.» dedi ürkek polis aceleyle.

Birlikte çıktık. Önce, aynı yoldan yürümeye koyulduk. Konuşmaya nasıl başlayacağını bilemiyordu. Ben de ne söylemem gerektiğini kestiremiyordum.

Sessizliğimiz, kızartmanın altında yanan bir ateş gibiydi.

— «Beni tanıdın mı?»

Karşılık verdim :

— «Evet, ama yine de kim olduğunu bilmiyorum.»

— «Ben seni tanıyorum.» dedi.

— «Görmüş müydün beni daha önce?»

— «Evet.»

— «Benim için de durum aynı ama, bir farkla, seni tanımakla birlikte, daha önce görmediğimi sanıyorum.» diye karşılık verdim bunun üzerine.

— «Beni gördün.» dedi. «Geçen akşam evin holüne o ölüyü bırakan iki kişiden biri bendim.»

— «Evet, anısıyorum şimdi.»

Ama söylemek istediğim bu değildi, karanlık bir şey, açıklanması olanaksız, ikimiz arasında, derinlerde duran, sözlerle anlatılamayan bir şey. Bunu düşünmek istemiyordum. Acele, başka bir şeyden söz açtım.

— «Garip bulmuyor musun? Armgrimur Arland gibi biri, her şeyi var, gençlik, güzellik, sağlık, yetenek, eğitim, zenginlik. Eğlenmek üzere dışarı çıkıyor, sonra da zehirlenmiş gibi baygın bir halde, sürüklenerek eve taşınıyor.»

— «Ana kuzusu denir bu gibilere, halkı büyük ölçüde kazıklayan babaların oğulları. Doğuştan serseri olduklarının kendileri de farkındadır. Ne yapsın oğlan? Canî olmak için bir istek duymazlar, başka bir şey olmalarının da gereği yoktur. Dışarı çıkıp hayvan gibi yer, ölesiye içerler. Bunların bütün felsefesi bundan ibarettir.»

— «Nerelisiniz?» diye sordum.

— «Nordland'lıyım,» dedi. «Ülkenin en iyi hırsız ve katillerinin yetiştiği Hunavatn bölgesinden.»

— «Ya!» dedim «Hultavördu çayırının öteki yanı da bizimdir. Ben de Nordland'lıyım.»

— «Bir çağırı hissediyor musun bari?»

— «Çağrı mı?» dedim. «O da nesi?»

— «Gazetelerde, her çiftçinin bir çağırı hissetmesinin gerekli olduğunu okumadın mı? Durmadan yazarlar bunu.»

— «Daha küçüciikken, hiç bir zaman gazetelerin yaz-

dığı şeyleer inanmamamı, yalnız İzlanda sagalarının doğru olduğunu öğretmişlerdi bana.» dedim.

— «Hasat zamanıydı, güzel bir gün, öğleden sonra bizim beygiri ot biçme makinesinden çözdüm ve başkente geldim.»

— «Ne arıyorsun burada?» diye sordum.

— «Bu bir çağrıydı,» dedi. «Şimdi de bu adamdan org dersi alıyorum aksi gibi.»

— «Aksi gibi mi? Neden?»

— «Tabiî! Çünkü bütün hilelerimi anlıyor. Ne yapsam bilmem ki.»

— «Polis değil misin?» diye sordum.

— «Önemi yok bunun.» dedi.

— «Önemli olan nedir peki?» dedim.

— «Ben de bunu soruyorum ya kendi kendime.»

— «Biz ikimiz de taşradan gelerek kent sokaklarını aşındıran diğer insanlara benziyoruz. Ama sen şu çağırınla...»

— «Şu, 'İki yüz bin kerpeten'i alalım ele,» dedi. «Şu içi geçmiş ayyaşı. Önceleri, yalnızca bağırırdı. Şimdiyse kutsanmış rolü oynuyor. Aslında New York'taki, şu bizim Snoredda anonim şirketi için çalışan dolandırıcılar örgütünün başı. Kendine sahici bir Rolls-Royce alabilirdi ama, Britanyalılar, bir İzlanda'lıya böyle bir rüşvet vermekten kaçınmışlar. Bu yüzden bir Kadillakla yetinmek zorunda kaldı. Neden hiç bir zaman kurumayacak olan otları biçip, dağlarda, kaçan bir koyunu arayayım? Neden Snoredda için New York'a gidip F.F.F.'i yönetmeyeyim onun yerine? İkimiz de aynı bölgedeniz. Neden ben de Nordland'da kilise yaptırıp koyun üreticilerinin arasında büyük adam rolü oynamayayım? Neden ruhları inceleyen bir kuruluşun yöneticisi olmayayım? Neden gazeteler benim tanrı, ruhlar ve öteki dünya hakkında bildiklerimden söz etmiyor? Neden atom şairi gibi biri benim

çömezim olmasın? Ben, Akureyri'de bir burjuva okulunda okudum. O okumadı. Üstelik ben müzikten de anlarım.»

— «Eminim, bizim orgçu hepimizin ne yapması gerektiğini biliyor.» dedim.

— «Şanssızlık ta bu ya» dedi. «Şimdi ben de o iki tanrı gibi olacağım diye korkuyorum. Sırf ondan müzik dersi alıp birlikte kahve içtikleri için, bir yıla varmadan içlerindeki çağırıyı yitirdiler. Ara sıra eski alışkanlıklarına uyarak hırsızlık yapacak olsalar, parayı hemen ona getiriyorlar ve şarkı söyleyerek yırtıp parçalıyor, parçaları da yere atıyorlar.»

— «Kimseyi onun kadar iyi anlayamam.» dedim. «Henüz sadece birkaç kere bulundum yanında, o da yarımşar saat için. Ayrılırken, her seferinde bir çiçek veriyor bana. Ondan söz etsene.»

— «Ben de henüz notaların hepsini öğrenemedim, önümde çok kahve var içilecek. Bununla birlikte yarı yarıya yıkıldım. Ne olacak bunun sonu? Korkunç istekler ileri sürüyor.»

— «Ahlâka uygun mu?» diye sordum.

— «Hayır.» dedi. Ona kalırsa yeryüzünün bütün suçlarını işleyebilirsin. Birçok insanlar için bir ölçü sayılan burjuva yaşama şeklini gülünç bulduğu halde, suç işlemek onca kötü bir şaka. İyi işlerde olduğu gibi kötü işlerde de kahramanlık kavramı ona Tao-te King kadar yabancıdır. Ama...»

— Ne istiyor insandan?» diye sordum.

— «Kısaca, edebiyatı, ruh ve yaşamdan ayrı, tarafsız bir şey olarak düşünmek zorundasın. Bundan başka kübizmden beri resim sanatında neler olduğunu bileceksin, ve çeyrek sesli müziği yanlış bir akort gibi kabul edip, davul gürültüsündeki inceliği anlayabileceksin. Bu adamın yanında kendimi bir böcek gibi hissediyorum. Bütün bunlara karşın, benim gibi ayak takımından birine, 'evime

kendi evin gözüyle bakabilirsin' diyor.»

— «Eğer onu anlayabiliyorsan, oldukça aydınsın demektir.» dedim. «Benimle böyle konuşacak olsa hiç bir şey anlamazdım. Çeyrek sesli müzik, yanlış akort, Tao te King ne demek?»

Birkaç dakika karşılık vermedi, sonra:

— «Beni konuşturuyorsun, çok şey söyledim. Bu bir güçsüzlük işaretidir.»

— «Ama ne düşündüğünü bana söylemedin ki!» dedim.

Bu adamın bir milyonu olsa, diye düşünüyordum kendi kendime ve on beş yıl daha yaşlı olsa, doktordan çok farklı bir adam olmazdı. Hatta hiç farkı olmazdı. Bu ikisinin ruhları birbirine bağlı, aynı türden iki ruh gibi geliyor bana. Aradaki tek farklılık, bununla konuşurken, ötekiyle olduğu gibi dizlerimin gücü kesilmiyor. Sagalardaki insanlar gibi, yüreklerinde en çok yer etmiş şeylerden, biri çağırısından, öteki çocuklarından, yarı alayla söz ediyorlar. Ev yönetimi okuluna giderken akşamları geç vakte kadar birlikte olduğum oğlan hiç bir şey konuşmazdı. Babamın da ne düşündüğünü bilmezdim. Ne düşündüğünü söyleyen bir erkek gülünçtür, özellikle kadın kısmının gözünde.

— «İşlemeli eldivenlerine bakabilir miyim?» dedim.

Bir sokak lambasının ışığında gösterdi eldivenlerini.

YEDİNCİ BÖLÜM

Bir hücre toplantısına gidiyorum

Ertesi gün, ekmekçideki kız ile genç adamı gördüm. Kız içtenlikle gülümsedi, erkek te özenle şapkasını çıkararak selâm verdi.

— «Borcumu ödemek istiyorum.» dedim ve biletlerin parasını vererek, doktorun yüz kronunu bozdurdum. «Bu kalenin yapılacağına pek inanmadığım için gücenmeyin sakın.»

— «Neden inanmıyorsun buna?» dedi kız ve düş kırıklığına uğramışçasına baktı yüzüme. Kuşkum yüzünden kırılmış gibi geldi bana.

— «Bilmem.» demekle yetindim, çünkü daha çok kırmak istemiyordum onu.

Genç adama baktı ve:

— «Sen böyle bir kalede oturdun değil mi?»

— «Hayır, ama üç yıl boyu, bütün boş vaktimi böyle bir kalede geçirdim.»

— «Rusya'da mı?» diye sordum.

—«Hayır» dedi «Sovyetler Birliğinde.»

Bunun üzerine kız gülmeye başladı. Rusya ile Sovyetler Birliğini ayıramayışımı çok gülünç bulmuştu.

Açıklamak üzere:

— «Rusya, Çarların imparatorluğuydu, halk için şeytanî bir hapishane.» dedi adam.

Bu sözleri müthiş yapmacıklı buldum. Hiç bir zaman günlük konuşmalarda böyle bir dil kullanıldığını duymamıştım. Sordum:

— «Bunu bir kitaptan mı ezberledin, yoksa komünistlerin dili mi bu?»

Biraz düşündü, birkaç dakika sustu, sonra da duyulmayan bir şeyler mırıldanıp başını salladı.

O zaman:

— «Aptalca bir şey sorduysam bağışla beni. Ne olur gençlik kalesi hakkında bir şeyler daha anlat.» dedim.

Gözleri öyle temiz, öyle anlamlı ki... Şaşarak soruyorum kendi kendime, böyle biri hücreye girmiş olabilir mi, diye. Günlük dil ile yazılı dili arasında bir ayırım yapmıyor, tek kusuru da bu.

— «Gençlik kalesinde, gençlik, eğitim, bilim, sanat ve araştırmalarla ilgili her konuda konuşmak ve bilgi toplamak üzere, uygar bir biçimde ve önceden saptanmış bir plana uygun olarak buluşur.» dedi. «Burada kapalı yüzme havuzları, beden eğitimi salonları, tiyatro salonları, diğer sanat dalları için salonlar, paraşütçüler için kuleler, müzik salonları, lirik ve epik yapıtlar, bilimsel kitaplarla dolu kütüphaneler, içlerinde, kızlarla oğlanların birlikte, örneğin kaynak yapmayı öğrenecekleri makine salonları, el baskısı öğrenilebilen basım atölyeleri, her türden el sanatları için okullar, araştırmalar için laboratuvarlar, botanik için bir bölüm, filim gösterilen ve çe-

kilen salonlar, konferans salonları, restoranlar, ve toplantı yerleri vardır.»

«Ve de karşılıklı dalga geçilen salonlar.» dedim.

— «Kuşkusuz.» dedi kız boş bulunarak ve güldü. Ama genç adam saymayı kesti hemen, öksürdü ve azarlar gibi baktı kıza. Dudaklarım kasarak çok ciddî bir şekilde:

— «İzlanda gençliği, sokak ortasında, insanların ve köpeklerin ayakları altında kalmamalı» diye ekledi. «İzlanda gençliği, yalnızca sövmeyi, bağırmayı ve çalmayı öğreneceği sokaklarda sürtmemeli,İzlanda gençliği...»

— «Bir tane beyaz ekmekle bir kilo peksimet.» dedim.

— «Ona inanmıyorsun.» dedi kız ve üzgün üzgün istediklerimi verdi bana. Yeteri kadar ciddiye almadığım için çok kırmıştım onları. Parayı verip dışarı çıkarken,

— «Belki birkaç bilet daha alırım.» dedim. Hiç ummadık bir şekilde söylemiştim bunu. Yasak bir sevgiyi kabullenircesine, sarardığımı hissettim. Aşkta insan bir kere ayağım atmayagörsün, ilk adım hemen atılmış olur. Kalbim çarpmaya başlamıştı, yapmacıklı bir şekilde gülümsedim.

— «Yani, aslında bir hücre toplantısına katılmak istiyordum da.»

Böylece söylenmiş oldu bu.

Genç adamla kız yeniden bakıştılar, olağanüstü ciddi bir tavırla, gerçekten önemseyerek, -Rahatlıkla söyleyebilirim ki mahçup olmuşlardı.-

— «Sen partiden değilsin ki.» dedi adam.

— «Hangi partiden?» dedim.

— «Partiden.» dedi.

— «Hiç bir partiden değilim» dedim «Ama hücre toplantısı hoşuma giderse komünist olurum belki.»

Bunun üzerine yeniden gülmeye başladılar. Kız:

— «Böyle şey işitilmiş midir hiç? Demek, eğer hücre toplantısı hoşuna giderse... Duyduğum en gülünç şey.»

Neden öyle olduğunu anlamadan ahmak gibi çıktım dükkândan. Bunu ancak bir hücre toplantısına gittikten sonra anladım. İsteğimi soğukça reddetmek ve düpedüz gülünç bulmakla birlikte, ben ayrıldıktan sonra düşüncelerini değiştirmişlerdi. Belki de konuyu parti başkanına anlatmışlardı. Ertesi gün dükkâna gittiğimde, kız beni dükkânın arka tarafında bir yere çağırarak, toplantıya gidebileceğimi ve bunu bana söylemek görevinin kendisine verildiğini anlattı. Ertesi akşam buluşacaktık ve o beni götürecekti.

Gece, merakımın ya da doğuşumdan beri içimde taşıdığım kötülüğün beni nasıl bir rezalete sürükleyeceği düşüncesiyle, huzursuz bir şekilde uyudum. Pek az şey beni bu hücre toplantısı kadar düş kırıklığına uğratmıştır. Ya da, daha doğrusu, pek seyrek olarak böyle büyük bir iç rahatlığı hissetmişimdir.

Basık bir bodrum katında, çoğu yaşlı birkaç erkek ve kadın vardı. Hepsi, üzerlerini bile değişmeden, doğruca işten gelmişlerdi. Yeteri kadar iskemle yoktu. Bu yüzden, bazıları duvarların yanında ayakta duruyor, diğerleri ise yerlerde oturuyorlardı. Çocukların en küçüğü yere bir şeyler yapıyordu. Bundan başka da kötü bir şey görmedim.

Toplantının nedeni, parti kurultayının komün seçimi için tasarladığı seçim programı hakkında düşüncelerin açıklanmasıydı. Uzun süre Moosfellsveit'teki bir bataklık parçasıyla uğraşıldı. Bir kısmı onun kurutulmasını istiyor, diğerleri istemiyordu. Çoğunluk, süt taşınması ve dağıtımında bir değişiklik bekliyordu. Yaşlı bir adam, parti programı için yeni bir öneriyi içeren aklı başında bir söylev verdi. Limandaki küçük tekneler için yeni bir iskele istenmeliydi. Kent, mütevazi motorlu tekneleriyle koyda avlanarak, sakinlerine taze ve iyi balık getiren kişileri, her

türlü emin bir yanaşma yerinden yoksun bırakır bir hale gelmişti. Sonra, programın başka bir maddesine geçildi: Süt çocukları için yuva. Diğer beş kişiyle, bir divanda, köşeye sıkışmış oturuyordum. Tanrı bilir, otururken uyuyakalmış olacağım. Çünkü süt çocukları için yuva sorununun nasıl çözümlendiğini bilmiyorum.

Daha sonra genç bir adam söz istedi ve gazete üzerine konuşmaya başladı. Bu, ekmekçideki kızın arkadaşıydı. Sonradan kızdan okumak için konuşmanın metnini aldım. Bu yüzden çok iyi biliyorum.

«Parti, üyelerini gazeteye yardıma çağırarak, gazetemiz için yeni bir girişim yapmak zorunda. Yeni ve sağlam alıcılar bulunmalı, para toplanmalı, kefalet temin edilmeli. Gazetemizin geçen hafta temeli batmamış olmasını yalnız bir raslantıya borçluyuz. Ülkenin satılmak üzere olduğunu ortaya çıkardığımız için, hükümet artık gazetemize ilân vermek istemiyor. Bundan başka, bu pazarlıkçıların, halkın yakınlığını yeniden kazanabilmek için, yüz yıldan beri Danimarka'da yatan **Halkın Sevgilisi**'ni, gömülü olduğu yerden çıkarıp, vatanseverce bir törenle İzlanda'ya gömmek niyetini taşıdıklarını gün ışığına çıkardık. Büyük Tüccarlar Birliği de, New York'taki F.F.F. ile ilişkilerini yazdığı için, gazetemize ilân vermiyor artık. Son olarak gazetemiz , Hollywoodun iyi filim yapamadığını kanıtladığından, sinemalardan da ilân alamıyor. Kısacası, gerçek, tepki yarattı. Çünkü, halkın düşmanları, gerçek kadar ve özellikle halkın gerçeği öğrenmesinden olduğu kadar hiç bir şeyden korkmazlar. Bu yüzden işçiler bir kez daha gazetelerine yardım elini uzatmak zorundadırlar. Bu gazete, yoksul adamın ineğidir, o kesilirse, ya da mahvolmaya terkedilirse, yoksul adamın ailesi de ölür.»

Söylevin ortasında uyandım.

Hemen hemen vadide yaşayan benimkiler kadar yok-

sul ve yorgun olan bu insanlar, ceplerine uzanarak keselerini çıkardılar. Birden ağlayarak öpmek isteğini duyduğum yorgun elleri ile açıp, o önemli paracıklarını dul kadının önüne bıraktılar. Kimisi keselerini masanın üzerine boşalttı, yanında para olmayanlar ise listeye adlarını yazdırdı. Bütün bunları gördükten sonra, ne denli sıkıcı şeyler üzerinde konuşurlarsa konuşsunlar, ister Moosfellssveit'teki bataklık parçasını kurutsunlar, ister ülkelerini, onu satmak isteyen silindir şapkalılara karşı korusunlar, bu insanlarla her konuda aym düşüncede olacağımı anladım. Ben de listeye adımı yazdırdım ve gazeteyi hiç görmemiş olduğum halde, her ay on kron yatırmayı üzerime aldım.

Evin annesi hepimizi kahve içmeye çağırdı ama, aralarında benim de bulunduğum bir gurup, çok acele eve dönmek zorunda olduğumuzu söyledik. Bazıları işten döndüklerinde ellerini, yüzlerini bile yıkayacak vakit bulamamışlar. Çok geç olmuştu. Evin babası beni dışarıya kadar geçirdi. Hücre örgütünün yöneticisi oydu. Bir dahaki sefere de istersem gelebileceğimi söyledi, ama o sefer kahve içmeden bırakmayacaktı.

Böylece bir hücre toplantısına katılmış oluyordum.

Başka bir toplantı

Cadillac dışarda bekliyordu.

Arka taraftan gelen kokunun ne olduğunu anlayamadım. İyi miydi, kötü müydü onu da bilmiyorum. Aslında bu, kokularla ilgili amlara bağlıdır. Anılar iyiyse, kokular da iyidir; anılar kötüyse kokular da kötüdür. Bu seferki tütün dumamndan daha kötü bir koku sayılmazdı her şeye rağmen. Acaba evde bir yer mi yanıyordu?

Ne olduğunu anlamak üzere mutfaktan hole geçerken, beyin oda kapısının açık olduğunu gördüm. Meclis

üyesi odasında oturmuş, ayakları bir iskemleye dayalı, sırtı kapıya dönük, bir şeyin üzerine eğilmişti. Dışarda birisinin dolaştığını duyunca başını kaldırıp bakmadan: «Merhaba» dedi.

— «Benim sadece.» dedi hizmetçi kız.

— «Bir sigara içmek ister misiniz? Orada masanın üzerinde duruyor.»

— «Sigara içmem.» dedim. «Ama burada bir şey kokuyor gibi geliyor bana. Kapı açık mı kalsın?»

— «Şu günlük kokusu çıksın diye açtım. Size yapamayacağınız bir şey göstereceğim.»

Her zamanki iyimser ve içten tavrıyla konuşuyordu, ama biraz dalgındı. O istemiş te olsa böyle bir şeye cesaret edip etmemem gerektiğini bilemiyordum. Ben sadece bir hizmetçi kızdım. Hanım neredeydi acaba? Ama her şeye rağmen bağımsız bir insan, özgür doğmuş bir kadındım.

— «Gelin şöyle de şu oğlanı bir deneyin.» dedi.

— «Oğlan mı?» dedim ve ne olduğunu anlamadan yanına gidip baktım. Meclis üyemiz, elinde bir çocuk oyuncağı ile oturuyordu. Bizim Krokur'da on öre karşılığında alınabilen küçük yuvarlak bir ayna, arkasında bir zenci oğlan var. Zaten böyle şeyler için ancak zenciler seçilir. Cam ile resim arasında ikisi siyah, beş altısı beyaz olmak üzere birtakım yuvarlaklar var. Mesele, siyah yuvarlakları oğlanın gözlerine, beyazları da ağzına sokacak şekilde oynatmak resmi. Bizim meclis üyesi, ağzının kenarında dumam tüten bir sigara, gözlüğü masanın üzerinde, bununla uğraşıyordu işte.

— «Bu gibi işler için pek beceriksizimdir.» dedim. «Benim gibi bir kütük böyle işleri yapamaz.»

— «Ben de yapamıyorum.» dedi ve bana bakarak gülümsedi. Oyuncağı elime verdi. Hemen başladım. Masanın

üzerine oturarak başarıp başaramayacağımı seyre koyuldu.

Ansızın yandaki odadan garip bir mırıltı işittim. Yarı ciddî, yarı bağırır gibi, arada sırada dua okurken olduğu gibi tanrı korkusuyla dolu bir şekilde iç çekiyor, can çekişen birinin son soluğunu vermesi gibi.

— «Ey benim özlemle beklenen kemiklerim, sevgim, ruhumun olgunluğu, ışığım!» Sonra yine boğazı kesilen koyunlar gibi bir hırıltı.

— «Konuklar mı geliyor?» diye sordum ve korkuyla kapıya baktım.

— «Koyun vebası salgını çıktı galiba» dedi «Aldırmayalım.»

Dua yeniden başladı. İç çekmeler, hırıltılar. Kulak kabartmak zorunda kaldım.

— «Çocuk sürüsünden yeni kurtuldu, şimdi de yeni bir şeyler getiriyor şu bizim 'Kerpetenler'. Bu sefer de öteki dünya...»

— «Öteki dünya mı?» dedim. «O da nesi?»

— «Spritizma toplantısı.» dedi.

— «Ve siz burada oturuyorsunuz.»

— «On metrelik bir fıskiye halinde kusmak istiyorum.» dedi. «Oğlana devam edin.»

— «'Kerpetenler'» dedim. «İlginç bir ad. İki yüz bin kerpeten mi bu?»

— «Evet. Bu deli herif öteki dünya ile, çiğ sebze yemeğe inanıyor. Bir dereceye kadar eski ayyaşlığı ile oburluğunun etkisi var bunda. Bir zamanlar, Nordland'dan yeni geldiği sıralarda, basbayağı bir ayyaş ve büyük bir tüccardı. Bütün İzlandalılar için ikişer kerpeten ve beşer örs, bütün canlılar için altışar saç filesi, yığınla konserve çorba, ya da çorbaya katmak için Amerikan suyu, ithal etti. Bundan başka on yıl boyunca Portekiz'den balık ve

bütün ülkeyi kabartacak kadar pasta tozu getirtmişti. Ama bunu komünistler bile bilmez. Sonunda yeryüzünün bütün kuru üzümlerini alıp İzlanda'ya sevketmek istedi. Bu arada, sesini yitirdi. O zamandan beri de durmadan 'a' harfini haykırır. Snoredda Anonim şirketi kurtardı onu. Bizim, budalalara karşı özel bir sevgimiz vardır. Onun günün birinde devlet bakanı olacağına inanıyoruz. Yüz yıl önce, orada ölsün diye Danimarka'ya yollamış olduğumuz 'ulusun sevgilisi' ile bağlantı kurmuş. Aslında o da onu oraya yollayanlardandı. Şimdi de, biz İzlandalılar, dünya tarihinin gözünde küçük düşelim diye, 'ulusun sevgilisi', 'kerpetenler'in de yardımıyla gömüldüğü yerden çıkarılacakmış. Bu işten anlayanlar kemiklerden eser bile kalmadığını çoktan kanıtlamış oldukları halde, biz onu çıkarmayı düşünüyoruz. Devlet bakanı, yani, kayınbiraderim de oyuna katıldı... Az kalsın oğlanın dişlerini ağzına doldurmayı başarıyordunuz. Görüyorsunuz ya, her şeyi yapabilirsiniz.»

Aynı anda yandaki odada kulağa pek te hoş gelmeyen bir şarkı başladı. Düşkünler evinden birinin içinde bulunduğu bir tabutun kapanması kadar rahatsız edici. Böyle bir şeyi, ülkenin en kibar evlerinden birinde söylemek güç doğrusu.

«Ey, tanrının sürüsü, ona şarkı söyleyin.» Bu yakınma dolu şarkı bittikten sonra, sandalyeler çekildi, ayağa kalkıldı ve hemen sonra Doktor Bui Arland'ın kapısı açıldı. Hanım kutsal esinin etkisi altında, gözleri mutluluk dolu olarak içeriye süzüldü. Arkasından müthiş ciddî tavırlı, kibar giyimli bir adam sallanarak geldi. Yürürken elleriyle kollarını öylesine sallıyor ki, sanırsınız bütün eklemleri, en çok ta kollarındakiler, gevşemiş. O ünlü adam. Sonunda görebildim onu. Hanımla ikisinin arasından, seyrek kızıl saçlı biri sokuldu. Durmadan gözlerini kıpıştırıyor, yüzü sırılsıklam, yakası kaymış. Onların arkasından

iki kadın geldi. Kibar mı, bayağı mı anlayamadım. Birinin üzerinde bir İzlanda kıyafeti vardı. Öteki ise siyah ipekten bir şeyler giymiş. Baştan aşağı çıngıl çıngıl. İkisi de son derece süslü, ama sessiz ve dalgın.

Ve ben burada beyin yamnda.

— «Bu kızın burada ne işi var?» diye sordu hanım.

— «Şu oğlanla uğraşıyor.» dedi bey.

— «Hangi oğlan?»

— «Kara oğlan.» dedi adam «Oli'den yeni bir haber var mı?»

— «Olağanüstü kanıtlar...» diye meledi bir numaralı dalgın.

İki numaralısı ise:

— «Tam anlamı ile tanrılar gibi...» diye inledi.

Sonra ikisi birden iç çektiler.

— «Dostum, 'ulusun sevgilisi' karına —kendi kulağı ile duydu— ve bu-bu-bu i-i-ikisine, bana daha önceki toplantılarda, yakında dünyaca tanınacak olan Südland'lı me-medyumumuz aracılığıyla söylemiş olduğunu doğruladı. Oli, kardeşçiğim, neydi soyadın, söyle. İzlanda onun kemiklerini teslim almalıymış. İzlanda halkı-ki-kişilikten, aydınlık ve o- o-olgunluktan yoksunmuş.»

— «Ve sevgiden.» dedi Oli «Unutmak.»

— «Sevgili dostum!» dedi Doktor Bui Arland 'kerpetenler'e. «Ulusun sevgilisi'nin, 'Ananın mezarında biten yeşil otlar, ineklerle buzağıları çağırır sevgili oğlum!' dizelerini yazdığı zamanlar dışında, senin gibi ot yiyen mezar bekçilerinden gına getirmiş olduğunu düşünmüyor musun?»

— «Bu, gazetelere, radyolara, halka duyurulmah.» diye bağırıyordu 'kerpetenler' kendinden geçmişçesine. «Mecliste bunu reddederseniz, ben kendim Danimarka'ya giderek, onu kendi paramla çıkaracağım mezarından. Üstelik kemikleri satın alıp kendim saklayacağım. Beni 'ulu-

sun sevgilisi'nden kimse ayıramaz.»

— «İçinizden biri şu genç baya bir mendil veremez mi?» dedi doktor, Oli'yi, yani medyumu göstererek.

'Kerpetenler' lastik bebek gibi sallanarak iç cebinden mendilini çıkarıp Oli'nin burnunu sildi ve mendili ocağa attı. Burnu silindikten sonra Oli üzgün üzgün burnunu çekip özür dilercesine:

— «Büyük ruhlar burnumdan fazla güç çekiyorlar, özellikle de 'ulusun sevgilisi' dedi.

— «Enfiye denemeniz yararlı olur sanırım.» dedi doktor ve küçük burjuva kadınlarına sigara sundu. Ama onlar dehşetle baktılar. Bu evde aşağı sınıftan insanlara başka bir şey sunulmaz ki.

Bu arada ben, beyaz bilyeleri kara oğlanın ağzına doldurmakla uğraşıyordum. Eminim, kutsal duygularla dolu olarak öteki dünyadan döndüğü bir sırada, hizmetçi kızı kocasının odasında böyle vakit geçirirken görmek, bu soylu ve ince kadının içini tiksintiyle doldurmuştu. Bakışları beni rahatsız etmiyordu. Niçin utanacaktım ki? O içeri girdiği zaman kaçsaydım ayıp olurdu. Yoktan yere suçlu olduğumu kabullenmiş olurdum.

— «Gel kardeşçiğim» dedi 'kerpetenler' Oli'ye ve onun kapıdan çıkmasına yardım etti. Aksi halde herhalde burada, yerde sefilce can verecekti. Ondan sonra hanım, o pek te kibar sayılamayacak kadını yavaşça kapıya doğru götürdü ve şeker gibi tatlı bir sesle: 'güle güle' dedi. Dışarıda, sokağa çıkıp ta sesleri duyulmaz oluncaya değin, öteki dünyanın garipliği hakkında meleyip iç çektiler.

Meclis üyesi Doktor Bui Arland'ın aklına ansızın, adamı ile bir şeyler konuşması gerektiği geldi. Acele ayağa fırlayıp Cadillaca koştu. Adam direksiyonun başına geçmişti bile. Arabanın açık kapısından konuştular bir süre. O sırada ben de zenci oğlanın ağzına bilyeleri doldurmayı

başarmıştım. Yeniden dışarı çıkmamaları için aynayı dikkatle masanın üzerine koydum. Ama tam dışarı çıkarken, hanım odaya girdi ve aynayı alıp salladı ve fırlatıp attı.

Merdivenleri çıkarken, açık kapıdan, o sırada 'iki yüz bin kerpeten' ile konuşmakta olan kocasına seslendiğini duydum.

— «Bui, seninle konuşmam gerek.»

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Dağların yücelerindeki yalnız adam ve babam

'Ulusun sevgilisi' unutulmuş bir vadide, bizim vadide, benim vadimde doğmuş olmakla birlikte, bütün İzlanda'nın övüncü olmuş ve halkın kalbinde en yakın dostunu bulmuş. Ölümünden sonra doğanların tümü, tanrılaştırmış onu. Altın dilimizin yeniden dirilen kuyumcusu, geleceğin bağrına kahramanlıklar ve öyküler yerine perilerin gizli içtenliğini eken o adam, her şeyi yeniden canlandırmış; gözümüzdeki körlüğü silip hiç bir zaman göremediğimiz şeyleri vermiş bize. Ülkenin güzelliğini vermiş, İzlanda doğasını vermiş. Ama kendisi yalnızlık içinde yaşamış. Yaşamın sihirli değneği ile canlandırmak istediği bu batmış halkın ilgisizliği karşısında kırılmış, bu köleleşmiş insanların, ruh, aydınlık ve her türlü güzel şeye karşı besledikleri düşmanlıkla felç olmuş ve yabancı bir büyük kentte avunçsuz kalarak ölmüş.

Kentin en umulmadık yerlerinde ve en ilgisiz durumlarda sık sık duyuyordum adını. İlkönce atom şairinin şar-

kısında geçmişti adı. Sonra vatanı satacakları sözkonusu olduğu zaman, bir hücre toplantısında, şimdi de burada. Biz taşralıların, birçok şey bir kulağından girip ötekinden çıkar. Çünkü bizler onların ne demek istediğini anlamayız ve duyduğumuz bu karmakarışık şeylerden de bir şey öğrenemeyiz.

«Dostum, 'ulusun sevgilisi' karına doğruladı ki...»

Hizmetçi kız, kızarmış suratı ile odasında oturup bu sözler üzerinde derin derin düşünüyor, bir yandan da aşağıdaki odaları akşamdan düzene sokabilmek için evli çiftin, yatak odalarına çekilmesini bekliyordu.

Bu sırada bir resim belirdi gözlerimin önünde. Yaşamak zor gelmeye başladığı zamanlar görürüm onu ancak. Birçok soruma karşılık verir. Ama onu tam olarak anladığımı söyleyemem. Yine de o, benim en yakınımdır. Çünkü o benim kemiklerimdeki iliktir, ben onun kanından geliyorum, çünkü o, benim babam. Resmi derken, bir zamanlar taze olan buruşmuş yüzünü, bir zamanlar güçlü iken şimdi güçsüz kalmış vücudunu, uzun iş yıllarında, kaba aletlerle çarpılmış ellerini, havanın nasıl olacağını tam olarak tahmin eden, durmadan kırpıştırdığı gözlerini değil, ruhunu ve hayatının her durumunda güvendiği tek şey olan sagayı kastediyorum. O ki orak yerine kılıç, toprak yerine deniz, çiftçi yerine kahraman der. Yine de yüz yıllık bir yeni çağ yumuşatmıştır onu. Bu yeni çag, geç doğmuş bir periye sıcak kanlı bir ayı gibi kendi ısısını veren, perileri kucaklayan ve bize ilk olarak yayık çiçeğinin, yıldızların ve kuşların ne olduğunu öğreten **Fjölnir**'in (*) ilk cildi ile başlamıştı.

Aşağı katta, sahte doğa resimleri ile süslü salonda,

(*) Fjölnir, 1835 yılında Jonas Hallgrimson ve başka İzlandalılar tarafından yayınlanarak, İzlanda'da büyük önem kazanan ve o zamanlar bütün halk tarafından okunan bir dergi.

dağların yücelerinde cansız ve yalnız yatan, bağrımızdaki peri ile çürümüş kemikler üzerine çene yarıştıran o ruh çağırıcılarıyla hokkabazları gördükten sonra, ancak babamı düşünerek huzura kavuşabilmiştim.

Hanım kendini yerlere atıyor.

Ansızın garip bir ses beni düşüncelerimden kopardı. Aşağı kattan geliyordu. Gözyaşları ile tıkanmış bir bağırma, bir ağlamaydı bu. Evde birisini mi öldürüyorlar, yoksa komşu evde birisi çocuk mu doğuruyordu? Pencereyi açıp kulak kabarttım. Sabah karanlığı, komşularda çıt yok. Sadece henüz karanlık olan pencereler görülüyor. Hemen, ayağımda çoraplarım, iki kat merdiveni inerek alt kata geldim. Eve girilen her iki kapı da hâlâ ardına kadar açıktı.

— «Senden iğreniyorum! Senden iğreniyorum! Senden iğreniyoıum!» Bu sapıkça aşk açıklamasında ve ardından gelen boğuk çığlıklarda, bu karmakarışık sesler ve bu kaba küfürlerde, insan sesine en küçük bir benzerlik yok.

— «Gitmeliyim, Amerika'ya gitmeliyim!»

O güzel ve çarpıcı kadın, çalışma odasının ortasında yere sırtüstü yatmış, giysisi ve çamaşırları göbeğine kadar sıyrılmıştı Naylon çorapları, ipek külotu ve altın yaldızlı pabuçları görünüyordu. Ökçeleri ve yumruklarıyla durmadan döşemeyi dövüyor ve her vuruşunda bileziği şıngırdıyordu. Birden, altın yaldızlı ayakkabılarından biri havaya uçtu.

Kocası birkaç adım ötede, yüzünde kederli bir ifadeyle seyrediyordu olanları ve şaşırmış bir hali yoktu. Bana öyle geldi ki, böyle şeyler sık sık oluyordu ve alışmıştı adam. Böyle bir kadına karşı, hele böyle yırtınırken ilgi-

siz kalmak, kabalıktan da öte bir şey olurdu herhalde. Ben kendi payıma, merdivene çivilenmiş, bu alışık olmadığım konuşma tarzı karşısında allak bullak olmuştum. Bir süre sonra, bey yavaşça başını kaldırdı, yüzünde bağışlayıcı bir anlamla kapıya doğru yürüyüp, kpattı. Ben de sokak kapısını kapayıp yukarıya odama çıktım. Ortalığı toplamak için henüz çok erkendi.

Bir akşam yemeği

Amerikalı kibar beyler her zaman, gece yarısından az önce geliyorlardı. Hem artık paltolarını antreye asmayıp, dosdoğru beyin odasına geçiyorlar, koridorda hizmetçi kıza rastlarlarsa, sigara ve çiklet veriyorlardı. Genellikle uzun uzadıya kalmazlardı. Onlar gider gitmez, devlet bakanı, arkasından daha başka birkaç bakan, koyun vebası direktörü, meclisten birkaç kişi, büyük tüccarlar, hâkimler, ülkeyi satmak zorunluğundan söz eden gazeteyi çıkaran, kurşun rengi bir adam, piskoposlar, balık yağı imalâthanesinin sahibi sökün ediyorlardı. Gece geç vakte kadar kalıyor, giderken de, anlaşılmaz bir şekilde tatsız oluyorlardı. Ama kilisede âmin demek kadar kesin olan bir şey vardı ki, o da her gün, bu kibar ve gizli ziyaretleri sokağın öbür ucunda, açık ve çok daha az kibar olan ziyaretlerin izlemesiydi. Ne ilgisi varsa kent sakinlerinin devlet bakanı ile konuşmak istedikleri bu ziyaretlerin nedeni hep aynıydı. Devlet bakanına bildiriler ve dilekçeler sunuyorlardı. Bunlarda, ülkenin satılmasını istemediklerini, ülkenin egemenlik haklarından vaz geçilmemesini, yabancılara, atom savaşında kullanılmak üzere bir atom durağı kurmak için izin verilmemesini istiyorlardı. Gençlik kuruluşları, okullar, akademik birlikler, çöpçüler birliği, kadınlar birliği, bürolar birliği, sanatçılar birliği, at yetiştiriciler birliği, «Bu ülkeyi bize veren ve ona sahip çık-

mamızı isteyen yaratıcımız tanrı adına, başka halkların elinden almamış olduğumuz bu ülkeyi satmayın! Bu bizim ülkemiz, tanrı, onun bizim olmasını istiyor, bizim ülkemiz! Size yalvarıyoruz bay bakan!»

Kentte büyük bir huzursuzluk hüküm sürüyordu. Gün ortasında insanlar işlerinden kaçıyor, korkudan felç olmuş gruplar halinde toplanıyor, «Fiyordları zengin İzlanda» şarkısını söylüyorlardı. Kendilerinden hiç umulmayan kişiler, bir yerlere tırmanıp söylevler veriyorlardı. Hep aynı konu üzerine. «İstediğiniz kadar vergi yükleyin bize, aldığımız mallardan yüzde bin kâr ettiğiniz anonim şirketiniz de sizin olsun, dövizimizin hepsiyle Portekiz sardalyeleri, adam başına ikişer kerpeten ve onar örs düşecek kadar alet ithal edin, isterseniz kronun değerini, hiç değeri kalmayıncaya kadar düşürün, açlıktan ölecek, başımızı sokacak bir dam bulamayacak bir duruma sokun bizi, —atalarımızın da evleri yoktu, topraktan mağaralar içinde yaşarlardı, ama buna rağmen mutlu kişilerdi— her şeyi, her şeyi yapın ama, birini, birini, birini yapmayın! Uğrunda yedi yüz yıl savaştığımız ülkemizin egemenlik haklarını vermeyin! Bu halk için kutsal olan her şey üzerine ant veririz! Genç cumhuriyetimizi, bir atom durağına dönüştürmeyin, yalnız bunu rica ediyoruz sizden, başka bir şey değil.»

Caddenin öteki ucunda yapılan bu ziyaretler boyunca, bizim evde bütün kapılar ve pencereler kapalı tutuluyor ve hanım:

— «Caddeye bakan pencerelerin perdelerini çekin lütfen!» diyordu.

Günlerin iyice kısaldığı sırada, bir akşam, evin tarihinde yeni bir dönüm başladı. Yabancı ve İzlandalı konuklar hep birlikte bir törene çağrılmışlardı. Bu bir akşam yemeği değil, bir gece ziyafetiydi. Konuklar, saat do-

kuza doğru geldiler. Yalnız erkekler. Pazar günü giysileri içinde. Karşılamak üzere, adını tavuklardan alan içkiler sunuluyordu kendilerine. Masaların üzerleri dilli, piliçli ve salatalı, beyaz Amerikan ekmeği dilimleri ve akla gelebilen her türden şarap vardı. Sonra tatlılar geldi. Adamlar ayakta yiyorlardı yemekleri. En sonunda kâseler içinde punç dedikleri bir şeylerle viski ve soda verildi. Dışardan tutulmuş kızlar hizmet ediyordu. Mutfakta eğitim görmüş ahçılar vardı. Amerikalılar erkenden gittiler. Onlar gider gitmez de, İzlanda'lı kodamanlar «Müthiş herifler» ve «Soğuk çöl kumlarında» gibi şarkılara başladılar. Gece yarısına doğru servis yapan kızlar, mutfakta, adamların kendilerine sarkıntılık yapmaya başladıklarını söylüyorlardı. Bir süre sonra kızlar evi terketti. Böylece adamlar da kendi içkilerini kendileri doldurmak zorunda kaldılar. Gecenin geç saatlerinde fena halde sarhoş oldular. 'Kerpetenler' ayakta duramayan konukları kollarından yakalayıp dışarıya, arabalarına sürükleyebilmesi için beye yardım ediyordu. Eğlence bittikten sonra, sofrayı toplayıp yemek odasındaki eşyaları dışarı taşımak, yerdeki ıslaklıkları kurulayıp, küllükleri boşaltmak, ve pencereleri açmak bana düştü. Konuklardan sadece ikisi kalmıştı. Kafayı bulup koltuğuna yığılmış kalmış olan devlet bakanıyla, tatsız bir şekilde, bakana durmadan içki sunan Snoredda'nın üstadı. Bey, çalışma odasında bir dergi karıştırıyordu. Kapısı açıktı.

— «Komünistler» dedi bakan. «Lânet olası komünistler! Onları seviyorum. Onları öldüreceğim!»

— «Dinle dostum,» dedi eniştesi, dergiden başını kaldırmaksızın. «Unutma ki meclisteki kurultay toplantısı için erken kalkmanız gerek.»

— «Ve unutma ki ulusun bağımsızlığı, İzlanda'nın kemiklere kavuşmasına bağlı.» dedi 'İki yüz bin kerpeten'.

— «Alçaklar! Cesaretiniz varsa durmayın, gelin!» dedi bakan.

— «Bütün gazeteler kemikler konusunda birleşmeli. Komünistler de öyle. Ama her şeyden önce rahipler.» dedi 'kerpetenler'.

— «Ülkeyi satmayı neden mi istiyorum?» dedi bakan. «Vicdanım öyle emrettiği için.» Sağ elinin üç parmağını havaya kaldırarak ekledi: «İzlanda, İzlandalılar için nedir ki? Hiç! Yalnız batı kısmı, kuzeyi için bir şeyler ifade ediyor. Batı için yaşıyor, batı için ölüyoruz. Bir tek batı var. Küçük devletlerin içine sıçayım. Doğu kurtulmalı. Yaşasın dolar!»

— «Dostum, sesli düşünmemeliyiz.» dedi Doktor Bui Arland. Dışarıda herkes kalkmıştır artık. Duyarlarsa, düşüncelerimizi yanlış yorumlayabilirler, hatta yanlış değerlendirebilirler. Tanrı korusun.»

— «Ülkemi satmak istiyorum.» diye gürledi bakan. «Her şey bunun için. İsterlerse saçlarımdan yakalayıp bütün kent boyunca sürüklesinler...»

— «Dostum...» dedi Doktor.

— «Sen kendi pisliğini ye!» dedi devlet bakanı. «Çarşının ortasında herkesin gözü önünde kamçılasalar da, hükümetten atsalar da, ülkemi satacağım. Eğer ülkemi armağan etmek zorunda kalırsam, dolar her zaman için üstün gelecek. Biliyorum Stalin akıllı adam. Ama beni kandıramaz. Ben İzlanda'nın devlet bakanıyım!»

— «Ulusun tümü sevgilisini terkedecek bile olsa, ben, onun dostu olarak kalacağım.» dedi 'kerpetenler.'

— «Nerde bu adamlar?» dedi bakan. Ansızın konukların gitmiş olduğunu farketmişti. Sonra bardağını devirip kalktı, gerindi. Dimdik durmayı başarabilmesi şaşılacak şeydi. Bu adam, tümüyle gururdan başka bir şey değildi. Gurur onun kanında vardı, hayatta yitirmekten korktuğu tek şeydi. Öylesine sarhoştu ki, gerçek yaradı-

lışından başka bir şey kalmamıştı ondan. 'Kerpetenler,' dışarıya çıkmasına yardım etti, şapkasını giydirdi. Adam haykırıyor, sesi holde ve sokak kapısında yankılanıyordu.

— «Ben devlet bakanıyım, Stalin benim kadar güçlü değildir. Yaşasın dolar!»

Doktor, yani eniştesi ve de Snoredda'nın ortağı, ikisini de kapıya kadar geçirdi. Parti bitmişti.

Onlar uzaklaşırken bey gülümseyerek baktı bana.

— «Kayınbiraderim değerli bir adamdır.» dedi. «Yalnız, susuzluğunu gidermek için birkaç kadeh içtiğinde şaka yapmaktan hoşlanır. Bunları unutalım ikimiz de. Olur mu? Eğer yine gizlice bir hücre toplantısına gidecek olursak ta, bunlardan söz etmeyelim.»

Kapının köşesine dayanmıştı ve yorgun yorgun beni süzüyordu. Sigarası parmaklarının arasında kendi kendine tütüp duruyordu. Hücre toplantısından söz etmişti. Acaba her şeyi biliyor muydu?

— «Aslında o şerefli bir adamdır.» dedi doktor. «Hiç olmazsa çok içmiş olduğu zamanlar. Ayıkken hiç kimse dürüst değildir. Ayık bir adamın tek sözüne bile inanmamalı. Ben de sarhoş olabilmek isterdim.»

Gözlüğünü çıkarıp özenle silerek yeniden taktı ve saatine baktı.

— «Uyku saati geldi diyelim.»

Koridorun yarısından döndü, ben merdivenden çıkarken kendi kendine konuşur gibi ekledi.

— «Dediğim gibi, ona güvenebilirsin. Ayıkken yeminler savurup sana şeref sözü verirse, bilirsin ki yalan söylüyor. Annesi üzerine üç kere yemin ettiği zaman, söylediği şeyin aksini düşünüyor demektir. Buna karşılık sarhoşken yemin etsin etmesin söyledikleri doğrudur.»

— «Gerçekten ülkeyi satmak istiyor mu?»

— «Politika sizi ilgilendiriyor mu?»

— «Hayır.» dedim. «Ama aklıma birden babam geldi; kilise, dere...»

— «Hangi dere?» diye sordu şaşarak.

— «Dere...»

Bir şeyler daha söylemek istiyordum ama, söyleyemedim. Hiç konuşmadan arkamı dönüp yürüdüm.

— «Ne demek istediğinizi anlayamıyorum.» dedi. Beni seyrettiğini hissediyordum. Oysa ki arkam dönüktü.

Yemin

Kalabalık, meclis yapısına gittikçe daha çok yaklaşıyordu. Konuşmalar gittikçe daha heyecan dolu olmaya başlamıştı. İnsana fenalık gelinceye kadar «Fiyordları zengin İzlanda» şarkısını söylediler. Bağırılıyor, çağırılıyordu.

— «Meclisin cevap vermeye cesareti yok mu?»

Meclistekiler gizli bir oturumdaydılar. Atom savaşında, Reykjavik'i mi yoksa bir atom durağı olarak aynı derecede yararlı olabilecek başka bir koyu mu vermek gerektiğini tartışıyorlardı. Ve konu henüz bir karara bağlanmamış olduğu için, dışarıda şarkılar söyleyen kalabalığa ne diyeceklerini bilemiyorlardı.

Zaman zaman Meclis üyelerinden biri ya da birkaçının balkon pencerelerinden dışarı baktıkları görülüyordu. Gülümsemeleri, kaygısızlarmış gibi bir izlenim yaratmak zorunda olmasına rağmen, daha çok bir sırıtmaya benziyordu. Sonunda kalabalığın baskısına dayanamayan giriş kapısı açıldı. İnsanlar birbirlerini itekleyerek yapıya girdiler. Bunun üzerine yukardan balkon kapısı açıldı. Kısa boylu, şişman ve kibirli bir adam dışarı çıkarak göğsünü gerdi. Kalabalığın «Fiyordları zengin İzlanda» şarkısını bitirinceye kadar bekledi. Omuzlarını dikleştirdi, kıravatını düzeltip elini ensesinde gezdirdi, iki parmağını du-

daklarına götürerek öksürdü, ve sonunda sesini yükseltti.

— «İzlandalılar!» dedi derin, sakin ve vatansever bir tonda. Halk sustu. Bu oyunu beğenmişti. «İzlandalılar!» Yer yüzünde çok küçük, ama yine de çok büyük olan bu kelimeyi tekrarladı. Üç parmağını kalabalığın üzerinden havaya kaldırarak ağır ağır ve tane tane, her sözcüğün arkasından uzun aralar bırakarak yemin etti:

— «Yemin ediyorum. Yemin ediyorum. Yemin ediyorum. Bu halk için başlangıçtan beri kutsal sayılan her şey üzerine yemin ediyorum ki, İzlanda satılmayacaktır!»

DOKUZUNCU BÖLÜM

Tanrılardan kötü haberler

Orgçu ile ürkek polis, eski harmonyumun başına oturmuş, önlerinde el yazması okunaksız birtakım notalar yazılı bir kâğıt, çalışıyorlardı. O kadar dalmışlardı ki, odaya girdiğimi ne gördüler ne de duydular. Yarım saattir arkalarında durduğumdan da haberleri olmamıştı. Durmadan, bir ezgi olması gereken bir şeyler tıngırdatıyorlardı. Kulağa çok garip geliyordu. Bizim vadinin, sabahları çok erken, daha hiç birimiz uyanmadığımız sıralardaki alacakaranlığını hatırlatıyordu bana.

Ama ansızın bir ezgi duydum gibi geldi. Öyle ansız bir şekilde baskına uğramıştım ki, bu seslerin başka bir dünyadan geldiği sanısına kapıldım. Duygulanmaktan çok şaşırmıştım. Hiç bir şeye benzemeyen, bana henüz keşfedilmemiş bir dünya kadar garip gelen bu ezgi için —Nasıl anlatsam bilmem— kalbim çarpmaya başladığı sırada çalışmayı kestiler. Sanki müziği kendileri bestelemiş gibi

keyifli ve heyecandan gözleri parlayarak ayağa kalktılar ve bana 'iyi günler' dediler.

Düşüncelerimi bir kenara ittim. Orgçu, dünyanın en garip sırlarından birini açıklayacağını söyledi. Tanrının lütfuna uğramış yeni bir kompozitörün adını açıklayıp açıklayamayacağım bilemiyormuş aslında bana. Acaba günlük hayatla olan ilişkilerimi değiştirmeksizin bu havaya girebilecek kadar aptal mıydım? Ya da bu üstadın, yaşadığımız dünyayı yadsıyıp, henüz doğmamış olanlar için yeni bir dünya yaratma çağırısına uyabilecek kadar zeki miydim?

Böyle konuştu orgçu. Tabiî ben ne demek istediğini anlamadım. Onu anlayamadığım ve güvenini kazanamadığım için üzüldüğümü görünce bana acıdı. Yanağımı okşayarak alnımdan öptü.

— «Az önce dinlediğin Roberto Gerhard'ın keman konçertolarından biriydi.» dedi ve ona kızmamamı istedi. O bir sürü karışık sözleri sadece şaka olsun diye söylemiş.

— «Çok genç bir İspanyol. Cambridge'te. Müzik bilmiyor. Kibar Esterhasi ailesinin kemiklerinde biraz ilik kalmış olsaydı, içlerinden biri onu pataklardı. Umarız ki ona Mozart'ınkinden daha büyük bir gömme töreni yapmazlar.

Kahve pişirmek için mutfağa gitti. Ürkek polis ise bir şeyler anlayıp anlamadığımı kestirebilmek için gözlerini açmış bana bakıyordu.

— «Yaşamak gittikçe zorlaşıyor!» dedi. «Bütün öteki uğursuzlukların üstüne bir de bunları dinledim.»

O sırada tanrılar sökünetti. Sıcak, delici, cani bakışlarıyla Briyantin ve havada uçar gibi, ama ezilmiş ve kendinden geçmiş haliyle Benjamin. Orgçu, her zamanki sevimliliğiyle, 'Hoş geldiniz' dedi, tanrıdan ve yüce dünyalardan haber sorarak kahve içmeye çağırdı onları. Tan-

rıların, kendileriyle ilgili kötü haberleri vardı. 'Kerpetenler' onları işten atmıştı.
ler' onları işten atmıştı. Oli ile elele vermiş şimdi.

— «Oli, kemikleri çıkarın, diyormuş.» diye konuştu Tanrı Briyantin, gücenmiş bir tavırla. «Bütün gazeteler 'Ulusun sevgilisi' ile bağlantı kurulduğunu yazdı.»

— «Tanrı aşkına çıkarın şunları.» dedi orgçu.

Bunun üzerine ürkek polis sordu:

— «Peki ama cadillac nerede?»

— «Cadillacı da o çaldı.» dedi atom şairi. «Öç almak için, bana verdiği piyanonun bütün tuşlarını parça parça ettim. İnekler gibi böğürüp sonra da kendimi öldüreceğim.»

— «Biiyorum, böyle bir ahlâksızlık yapmayı düşünmüyorsun. Kendini öldürmek, kendi adını kirletmektir. Sen! Senin gibi bir tanrı... Bizi işletmek istiyorsun!»

— «Buchenwald ile ilgili bütün resimleri gördüm.» dedi Benjamin. «Artık şair olarak kalamam. İnsanın duyguları donuyor. Bu topraklaşmış iskeletleri, bu açılmış ölü ağızlarını görünce, insan duygularını kontrol edemez oluyor. Alabalığın aşk hayatı, **Röslein rot auf der Heide** (*), şair aşkı, yeter, bitti, son. **Tristian** ve **İsolde** (**) öldü. Buchenwald'da öldüler. Buchenwald'da öldüler. Biz kulaklarımızı yitirdiğimiz için bülbüller de seslerini yitirdiler. Kulaklarımız da Buchenwald'da öldü. Kendimi öldürmekten başka yapacak bir şey kalmadı. Adımı lekelemenin karesi.»

— «Her şeye rağmen insan öldürülebilir.» dedi Tanrı Briyantin.

Öbürü karşılık verdi:

(*) İ. W. v. Goethe'nin ünlü bir şiiri. (Ç.N.)

(**) Gottfried v. Strassburg adlı bir Alman yazarının 13. y.y. da yazmış olduğu bir efsane. (Ç.N.)

— «Evet, insanın bir atom bombası olursa, Du Pont'un bile varken, benim gibi tanrısal bir adamın, Benjamin'in bir bombası olmaması, dayanılmaz ve de yakışık almaz bir şey.»

— «Şimdi sana ne yapman gerektiğini anlatacağım.» dedi orgçu ve ona işe yaramaz simitler ve peksimetler dolu bir tabak uzattı. «Atom bombasına sahip Du Pont üzerine dizeler yaz.»

— «Ne yapacağımı biliyorum.» dedi Tanrı Briyantin. Karımdan ayrılıp itibar kazanacağım, bakan olup yemin edeceğim ve bir nişan alacağım.»

— «Siz tepe aşağı gidiyorsunuz.» dedi orgçu. «Sizi tanıdığım zamanlar tanrı olmaktan memnundunuz.»

— «Neden biz de bir yerlere erişemeyelim? Neden bizim de nişanımız olmasın?»

— «Küçük dolandırıcılar hiç bir zaman nişan alamazlar.» dedi orgçu. Böyle şeyleri ancak büyüklerin yardımcıları alır. Devleti yönetenlerden biri olmak için, insanın bir milyoneri olmalı. Oysa siz milyonerinizi yitirdiniz. Küçük dolandırıcılar bakan olamazlar. Küçük dolandırıcı olmak, tanrılar için utanç verici bir durumdur. Bu, aşağı yukarı, insamn yemlikte dünyaya gelmesi gibi bir şey. Öylesine acınacak bir durum ki, adınızı gazeteler bile yazmaz. Bir milyonerin emriyle İsveç'e gidersin, onlara avlanma sularımızı verirsin, Amerika'ya gider ülkeyi satarsın, sonra da bakan olup nişan alırsın.»

— «İsveç'e gidip, avlanma sularımızı sunmaya da, Amerikalılara ülkeyi satmağa da hazırım.» dedi Tanrı Briyantin.

— «Ama şu anda bunların sana hiç bir yararı olmaz, çünkü sen milyonerini yitirmiş bulunuyorsun.» dedi orgçu.

— «Şu halde karımdan ayrılmayayım mı diyorsunuz?»

— «Eğer karın istemiyorsa, ondan ayrılmanın ne gereği var?»

— «Ama hiç olmazsa Oli'nin kafasını uçurabiliriz.» dedi tanrı.

— «Tamam, mesele buydu.» dedi orgçu. «Lütfen, önce bir peksimet al kendine.»

— «Oli güney kıyısındandır.» dedi Tanrı «ve yukardakilerle bağlantı kurabilmesi için önce trans denilen bir şeye düşmesi gerekiyor. Buna karşılık biz tanrının kendisiyle, hem de dalaveresiz bir şekilde bağlantıdayız. Örneğin ben İncil'i açtım mı anlarım... Dinle, cebime iki simitçik atabilir miyim?... İkizler için. Tatlı şeylere bayılıyorlar.»

— «Evet, sen bugünün en büyük Luther'cilerinden birisin.» dedi orgçu. «Aynen kitapta yazdığı gibi, Luther'in kendisi gibi bir aile babasısın.»

— «Ben de, sadece ruhun üzerime gelmesini beklerim.» dedi atom şairi. «Şiir yazarken hiç bir zaman kendimi zorlamak gereğini duymadım. Eğer kendimi öldürürsem, bunu sadece, içime doğduğu için, ruh öyle emrettiği için yapacağım.»

— «Tabiî, tabiî, sen çağımızın en büyük romantik şairisin.» dedi orgçu.

— «Ama Oli, cam burnunda.» dedi atom şairi. «Üstelik ölümsüz bir ruhu olduğunu iddia ediyor. Bu kaypak yunus derisi, güney kıyısından bizim cadillaca iyi yükseldi doğrusu.»

— «Şu halde, Oli'nin ruhu ölümsüz değildir belki de.» dedi orgçu.

Kararlı bir şekilde bunun üzerinde tartıştılar.

— «Onu yok etmemiz düşüncesinden yanayım.» dedi orgçu. «Ben kendi hesabıma, ruhsuz bir adamı öldürmeden önce, en az iki kere düşünürdüm. Öte yandan, ruhu olan bir adamı öldürmenin olanağı yoktur. Sadece şu ne-

denden ötürü: Ölümsüzlük o ruhun özelliğidir. Öldürürsün ama, o yaşar... Özür dilerim, zira bugün tanrısal bilgelik üzerinde konuşacak daha fazla vaktim kalmadı. Bu güzel taşralı genç kız için, birkaç çiçek koparmam gerek.»

Anahtar

Bilge Njal sagasının hiç bir yerinde ruhtan söz edilmez. Gretir sagasında da öyle. Egil sagasında hele, hiç!.. Bu üçü en önemli sagalardır. Ama Edda sagasında hiç mi hiç geçmez adı. Babam, hiç bir şeye, ruh sözcüğünü işittiği zamanki kadar kızmazdı. Onun öğretisine göre, ruh yokmuş gibi yaşamalıydık.

Küçükken gülmemize izin yoktu - En azından sesli gülmemize. Bu çirkin bir şeymiş. Gerçi her zaman keyifli olmamız gerekirdi ama, neşe aşırı kaçtı mı kötü bir şey sayılırdı. Bu, birçok ata sözünde de vardır: Neşenin kapısından girince, ağır ve sessiz olmalısın.

Babam her zaman keyifli idi, seve seve gülümserdi, ama bir şaka duyunca yüzü, iki törpü birbirine sürtülmüşçesine kaskatı kesilir, kendisi dilsizleşir ve sanki oradan çok uzaklardaymış gibi olurdu. Hiç bir zaman tedirginliği ve kederi farkedilmezdi, açıkta kalan atları donduğu zaman bile.

Annem, her şeyi sever, her şeye dayanır, her şeye inanır, her şeyi umar, her şeye katlanırdı. İneğin birine bir şey olsa bile susardı. Biz çocuklar birbirimizi dövdüğümüz zaman, ağlamamız yasaktı. Ancak ev yönetimi okuluna gittiğimde, ilk kez birini ağlarken gördüm. Bulguru yanan bir kız... Bir başkasının bir şiir yüzünden ağladığını gördüm. Üçüncüsü de bir fare gördüğü için. Başlangıçta oyun oynadıklarını sandım, ama öyle değildi. O zaman utanç duydum; insanın, birisinin donunu yitirdiğini gördüğü zaman utandığı gibi.

Babamızla annemiz ne düşündüklerini hiç bir zaman anlatmazlardı. Bizce böyle bir şey yakışık almazdı. Yaşam üzerine genel olarak konuşulabilirdi. Başkalarını ilgilendirdiği sürece, insan kendi yaşamı üzerine de konuşurdu, ama üstünkörü. En çok havadan, hayvanlardan, havanın değişmesi sözkonusu olduğu sürece doğadan söz edilirdi. Örneğin, kuraklıktan konuşulabilirdi, ama güneşten, hayır! Aynı şekilde saga üzerine söz edilebilir ama, eleştirilemezdi; kişilerin geçmişi hakkında söz söylenebilirdi, ama düşünceleri hakkında, asla! Edda'da «yüreğin içindekini yalnız düşünce bilir» diye yazar. Eğer, bir öykü, öykü olmakla kalmayıp, bir kişiyi derinden ilgilendirmeye başlarsa, onu başkalarına anlatmak çirkin bir davranıştır; yazmak ya da okumak ise daha da çirkindir.

Ben böyle yetişmişim, böyleyim. Hiç kimse kendi kendini aşamaz. Bu yüzden de, neler olup bittiğini, ne olduğunu anlatmak niyetinde değilim. Sadece, haber niteliğini koruduğu sürece, dış nedenleri bildireceğim.

Onun dışarıda mutfakta beni beklediğini biliyordum. Geçen seferki gibi, duvarın ötesinden, dinlemediğim halde onu duyuyordum ve birlikte gideceğimizi biliyordum. Sonra yarım saatim doldu. Paltomu giyip orgçuya elimi uzattım, çiçeğimi aldım. O zaman o da gitmek üzere ayağa kalktı, birlikte çıktık. Tıpkı geçen seferki gibi. Ama bu sefer o konuşmuyordu. Yanımda yürüyor, fakat ilâç için olsun bir tek kelime söylemiyordu.

— «Bir şeyler konuş.» dedim.

— «Hayır.» dedi. «Nordland'lı olduğun için seni evinin kapısına kadar götürüp bırakacağım.»

— «İyi o halde, istediğin kadar susabilirsin. Senin sustuğunu duymak bana zevk verir.»

Ne olduğunu anlamadan koluma girip beni kendine doğru çekmiş götürüyordu. Kolumu çok sıkı tutuyordu.

Belki de fazla sıkı. Ama sakin ve sessizdi. Kolumun üst kısmından yakalamıştı. Yürüdükçe yan tarafıma ve sık sık ta göğsüme dokunuyordu.

— «Bir erkekle kolkola yürümeye alışık mısın?» dedi.

— «İçinde 'çağrı' olan biriyle değil.» dedim.

— «Nordland'daki gibi konuş, burada Südland'dakiler gibi değil.»

Ne demek istediğini anlamadım. Hiç bir şey söylemedim onun için de.

Böylece yürüdük, yürüdük. Birdenbire.

— «Şaşı bakıyorsun.» dedi.

— «Olamaz.»

— «Kuşkusuz öyle, lânet olsun, gözünün biri şaşı bakıyor.»

— «Ama kesin olarak tek gözlü değilim.»

— «Gerçekten öyle, yalnız bir gözün şaşı bakıyor.» dedi. «Öyle olmadığını düşünüyordum ama, şimdi eminim. Dinle! Şaşı bakman çok korkunç bir şey.»

— «Yalnız yorgun olduğum zamanlar böyle oluyor.» dedim. «Gözlerim birbirinden çok uzaktır. Tıpkı baykuşlar gibi. Ben de baykuşum zaten.»

— «Bu kadar şaşı bakan kimse görmedim ömrümde.» dedi.

— «Ne yapayım?»

Bütün bunları boğuk, düz ve çok sıcak bir sesle söyledi. İçimde bir şeyler kımıldadı ama, henüz korkmuyordum. Bununla öteki arasındaki ayrılık, benim dizlerimde gizli. Kapımn önüne gelip te çantama baktığımda, anahtarımın yerinde yeller esiyordu. Saat neredeyse gece yarısı, bir olacak. Büyük girişin ve mutfak kapısının anahtarını vermişlerdi bana. Dışarı çıkarken anahtarımı yanıma lmayı hiç unutmazdım. Çünkü aksi halde eve giremeyeceğimi biliyordum. Anahtarlar her zaman çantamda du-

rurdu. Ama demek ki unutmuştum bu sefer. Belki de yitirmiştim, ya da bir mucize sonucu, bir büyü sonucu toz olmuşlardı. Çantamı boşaltıp tersyüz ettim, astarına baktım acaba sağlam mı diye. Anahtarlar araya kaymış olabilirdi. Ama bütün aramalarım boşa gitti. Sokakta kalmıştım.

— «Kapıyı çalamaz mısın?» dedi.

— «Böyle bir evde mi?» dedim. «Hayatta olmaz. Burada sabaha dek bir aşağı bir yukarı dolaşmayı, bu insanlara kapı açtırmağa yeğ tutarım.»

— «Bir maymuncuğum var.» dedi. «Ama bu kilide uyup uymayacağını bilmiyorum.»

— «Deli misin sen?» dedim. «Böyle bir eve maymuncukla girebileceğini mi sanıyorsun? Hayır, beklerim. Belki bizimkilerden biri henüz eve dönmemiştir de beni içeri sokar.»

Bana baktı:

— «Neredeyse senin saçmaladığım düşüneceğim.» dedi. «Aym şeye bir solukta hem evet, hem hayır diyorsun. İyisi mi, benimle birlikte bize gel.»

Böyle oldu bu iş.

Ertesi gün, sabahleyin erkenden evime dönmek isteyip paltomu giydim ve tesadüfen elimi cebime soktum. Tabiî anahtarlar cebimdeydi.

Bavulundan başka bir şeyi yoktu. Yatak, odaya aitti, iskemle ve masa da öyle. Piyanoyu bir yerden kiralamıştı. Müzikte benden çok ileride olmalıydı ki, ben org çalmaktan ötesini istemezken, o, piyanoyu düşünebiliyordu. Burada her şey korkunç derecede düzgündü. Ortalık sabun kokuyordu. İskemleyi alıp oturmamı söyledi. Sonra bavulu açıp bir şişe branntwein çıkardı. Tıpkı dikkatli bir çiftçi gibi.

— «Belki bana çiğnemek için tütün sunmak istersin.» dedim.

— «Çikolata ister misin?»

Branntwein yerine çikolata istedim.

— «Daha başka nelerin var?» dedim.

— «Yavaş yavaş» dedi «Bunu çok yakında öğrenirsin.»

Aşk

Aşkın, hemen ağlamaya başlayıp, kendini öldürmeye kalkan büyük romantik şairlerin aptalca lâflarından öte bir şey olmadığım sanıyordum. Romantik kitapların tümünden daha iyi olan 'Bilge Njal' sagasında aşktan hiç söz edilmez. Yirmi yıl boyunca, İzlanda'nın en iyi insanları olan annem ve babamla birlikte oturdum. Bir kerecik olsun aşktan söz ettiklerini duymadım. Gerçi, çocukları yani bizler olmuştuk ama, aşktan ötürü değildi bu. Sadece, başka eğlencesi olmayan yoksul insanların, çocuk yapmak, hayatlarının bir parçası olduğu için. Bununla birlikte aralarında bir tek sert söz geçtiğini duymadım. Ama bu aşk mı? Sanmam. Bana kalırsa aşk, kentin kısır insanları için bir eğlence ve yoksun oldukları sade bir hayatın yerine koydukları şey.

İçimde, benden tamamen ayrı, benim desem bile üzerinde hiç bir etki yapamadığım bir hayat var. Öpülsem de, öpülmesem de, duyduklarım bir öpüş. Ya da daha doğrusu bir öpüşün yarısı. «Evet taşralı sağlıklı bakire, seni bekleyen bazı kötülükler var.» demişti atom şairi beni ilk gördüğü zaman. Sözlerinin doğru çıkmış olması garip. Çirkin olan bir şey varsa, o da vücut denen o girintili çıkıntılı, ıslak kabın içerisinde, hiç bir şeye aldırmaksızın sürüp giden hayattır.

Bu sıcak bakışlı, kalın sesli, ürkek ve doğru adamı seviyor muyum? Bilmiyorum. Yoksa yanındayken dizlerimin güçsüzleştiği öteki adamı mı seviyorum? Niçin soruyorum acaba bunu? Belirli bir dönemde kızlar, kişi olarak ayırmadan, bütün erkekleri severler. Erkeği severler. Bu da, bir tek erkeği sevmediklerini gösterir.

— «Harikasın.» dedi.

— «Bizleri, tesadüfen, bir an için ve bir daha karşılaşmamak üzere çabucak kucakladıktan sonra, hepiniz böyle söylersiniz.» dedim.

Gece eve yalnız dönmek, kitaplara bakılırsa bir bahtsızlıkmış. Kızların hemen hemen tümü, âşık mı, yoksa yalnız mı olduklarını kestiremezler. Öyle olduklarını sanırken böyledirler. Herkese âşıktırlar ama, aslında kimseyi sevmezler. Bu, salt erkeksiz oldukları içindir.

Erkeksiz bir kız ne durumda olduğunu bilemez. Gece, evinin önünde beklerken adamın biri gelir, kız daha ne olduğunu anlamadan kendini onun odasında bulur. Erkek içini döker ona. Aslında hiç bir şey söylememiştir ama. Aşk mıdır bu? Hayır. Kız sadece kendisini parçalamak üzere ağzını açan vahşi bir hayvanın gırtlağına bir sopa sokmuştur, süt isteyen bir bebeğin ağzına bir yalancı emzik vermiştir, yani kendini sunmuştur. Erkek bir araçtan başka bir şey değildir. Eğer bu doğru değilse, atom şairinin şarkısında anlatmış olduğu gibi, kötülük hayatın ta kendisi olmalı. Bir kere, bizim oradaki çağlayanı ölçmek üzere Südland'dan mühendisler gelmişti. İçlerinden birinin kocaman bir paltosu ve ucu cebinden dışarı sarkan upuzun bir atkısı vardı. Biraz branntwein kokuyordu adam. Kız, on yedi yaşındaydı. Odaya kahve getirdiği zaman adam onu öpmüştü. Kulağına fısıldayarak yalvardığı zaman, çadırına gitmeyi neden kabul etmişti

acaba? Salt meraktan mı? On yedi yaşında olduğu ve öpüldüğü için, bütün gün ateşler basmış, kızarmış ve ter içinde kalmıştı kız. Adamın çadırı aşağıda, derenin yanındaki yardaydı. Kız, orada sadece üç gece geçirmişti. Erkeğe tek söz söylememişti. Onun evli olmasından dolayı ne kadar da memnundu. Çünkü aksi halde onu sık sık düşünmesi gerekecekti belki de. Sonra adam gitti ve ancak o zaman ben kendimi düşünmeye başladım. Bana kendimi vermişti; eğer istersem her şeye rağmen, bütün ömrümce o benimdi.

Diğeri, ev yönetimi okulundayken tanıştığım bir oğlandı. Önce bütün gece dansetti benimle. Sonra bir mektup yazdı. En sonunda, odamın penceresinin altına gelerek ıslık çaldı. Gece gizlice dışarı kaçtım. Nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Ama işte oradaydık ve bir kızla bir oğlanın var olmasını hiç bir şey engelleyemezdi. Onlar yalnız bir şeye katlanamazlar: Görülüp dile düşmeye. Bunları sadece biz yaşadık, biz biliyoruz. Buradan sonra yaşantı haber niteliğini yitirir. Buradan sonra haber susmak zorundadır. Yine de mutlu bir olay kurtardı bizi. Henüz üç kez birlikte olmuştuk ki, onun Südland'a geri dönmesi gerekti. Bundan sonra her şey düzene girdi. Bu gibi durumları, nedenleri yönünden değil de ahlâk yönünden yargılayan ev yönetimi okulu çevrelerinde, bu tehlikeli yerde korku kalmadı.

Büyük bir kız olarak, anahtarımı yitirdiğim o geceye kadar başımdan geçenlerin hepsi buydu işte.

ONUNCU BÖLÜM

İşimden kovuluyorum

Kahvaltıda kahve sunarken, hanım lâfı uzatmadan, buz gibi bir sesle ve yüzüme hiç bakmadan, âdeta sorguya çeker gibi:

— «Dün gece neredeydiniz?» diye sordu.

— «Bir hücre toplantısında.» diye karşılık verdim.

Önce soluğu kesildi. Ama sonra kendini toparladı. Ağzının kenarları hırsla seyirdi. Cırlak bir tonla boğazını temizledi. Sapsarı kesilmiş olmasına rağmen şaşılacak kadar sakindi.

— «Öyle mi? Peki, eğer sormamda bir sakınca yoksa, gündemde ne vardı?»

— «Süt bebekleri için yurt.» dedim.

— «Nasıl bir yurt?»

— «Süt bebekleri için bir yurdun eksikliği hissediliyor da.»

— «Kim hissediyor böyle bir yurdun eksikliğini?»

— «Ben.» dedim.

— «Kim yapacak bunu?»

— «Kamu.»

— «Eğer sormamda bir sakınca yoksa, nasıl bir yaratık bu?»

Sakin olmadığı gün gibi ortada olmasına rağmen, böyle alaylı bir tonda konuşabilmesi şaşılacak şey, ama daha fazla dayanamadı.

— «Bir hücre toplantısında bulunmuş olduğunuzu yüzüme karşı söyleyecek kadar küstahsınız demek!» Sonra arkası geldi:

— «Evet, yüzüme karşı, benim kendi evimde, sofra-mızın başında, masum çocuklarımızın önünde haykırıyorsunuz bunu. Buraya, soframızın başına, komünistçe isteklerinizle geliyorsunuz. Biz vergi ödeyenlerin, komünistlerin sefahatlerini desteklememizi istiyorsunuz.»

— «Ama sevgilim!» Kocası gülümseyerek sözünü kesti kadının. «Kim istiyor ki bunu? Tanrıya şükür, biz başkalarından önce kendi sefahatimizi destekliyoruz.»

— «Evet, siz boş kafalı burjuva politikacılar, kendi sınıfınıza karşı partileri tutmaya her zaman hazırsınız. Hainlik ve ikiyüzlülük batağına batmadıkça rahat etmezsiniz. Ama şimdi soruyorum: Ben ve benim gibi, çocuklarıu tanrının ve insanların yasalarına göre doğurup, onıarı ahlâka uygun bir şekilde yetiştirmeye çalışan, onlara örnek bir yuva hazırlamış olanlar, çocuklarımızın yuvalarım yıkmak isteyenlerin sefahatlerinin bedelini mi ödeyeceğiz?» Arkasından, sandalyesinde doğruldu, bilezikleri şıngırdayarak yumruğunu havaya kaldırdı ve bana dönüp korkuturcasına:

— «Hayır! Teşekkür ederim. Çıkın dışarı!» dedi.

Küçük kız annesine bakarak ağzını açtı ve ellerini kavuşturdu, küçük koca göbek ise yanaklarım şişirmişti.

Bey, yulaf ezmesini yemeğe devam ediyordu. Bir yandan da tıpkı kâğıt oynarken elindekileri belli etmemek

istercesine gözlerini kısıp kaşlarını kaldırdı.

Nerede sanıyordum kendimi? Bu evi yer üzerinde kendi kendine oluşmuş bir tepe mi sayıyordum? Biz yoksul insanlarda olduğu gibi her şeyin rahatça konuşulabileceği düşüncesine nasıl varmıştım? Bu evde kafası çalışmayan bir insanın, düşünmeden söyleyivereceği bir söz, masum bir şaka gibi, hücrenin lâfı edilebileceğini mi sanmıştım? Eğer öyleyse çok yanılmışım. Ne yapacağımı bilemiyordum. Kibar insanlarla nasıl konuşulduğu hakkında bir fikrim yoktu. Bir hizmetçi kız olarak nasıl davranılacağını da kestiremiyordum. Açıkçası o anda, bu kadınla benim ne denli ayrı dünyalarımız olduğunun bilincine vardım. İkimiz de birbiriyle ilgisi olmayan, apayrı dünyalardan geliyorduk. Bu kadınla aynı çatı altında yaşamakla birlikte, birbirimizden o denli uzaktık ki, insan bize yarı hakla bile, aynı hayvan türünden gelen yaratıklar diyemezdi. Kuşkusuz ikimiz de omurgalılardan, üstelik memelilerdendik. Ama bütün benzerliğimiz bu kadardı. İkimizin de katılmış olduğu bir insanlık evreni, boş lâkırdıdan ibaretti. Bunları, işten çıkarılmış olmam anlamında mı kabul edeceğimi sorarken aptal bir yüz takındım.

— «Sevgilim,» dedi adam karısına. «Sanırım ki, böylece bindiğimiz dalı kesmiş olacağız. Sen şu sıralarda Amerika'ya gitmek istiyordun. Bir yıl boyunca evin düzenini kim sağlayacak? Biliyorsun ki bizim Jona, vaktinin yarısından çoğunu, Amerikan - Smaland tanrılarının yanında geçiriyor.»

— «Kendi evimde bana küstahlık etmeyecek, bir önceki gece yaptıklarını sorduğumda yalan söyleyecek, ya da hiç olmazsa susacak kadar edepli, yüz tane kız bulabilirim. Bu kadın ilk günden beri bana küstahça karşılıklar verdi. Bütün Nordland'lılar gibi kibirli, sanki karşısındakinden daha üstün. Ona tahammül edemiyorum.»

Kısa bir süre düşünüp taşındıktan sonra bu evde yapacak işim olmadığı düşüncesine vardım. Toplanmak üzere yukarıya, odama çıktım. Burada bir saat daha durmaktansa, sokakta kalmaya kararlıydım.

Kalmamı istiyorlar

Bir süre sonra birisi geldi, sertçe vurarak kapımı açtı. —Bir an içerisinde.— Soluğu kesilmiş bir şekilde koca göbek duruyordu karşımda.

— «Babam diyor ki, kalacakmışsın. Seninle önce bir kere konuşmak istiyorlar.»

«Böyle küçük, şişko bir ana kuzusu olmak güzel bir şeydir her halde.» dedim ve toplanmaya devam ettim.

Görevi bitince hemen gideceğini sanıyordum şişkonun. Çünkü şimdiye değin, Bakanın ve diğer kibar kişilerin çocuklarıyla birlikte oturduğu duvarın üzerinden:

— «Orgçu! Yaşasın çiftçi ülkesi!» diye bağırmasının dışında hiç konuşmamıştı benimle.

Ben pazar günleri giydiğim elbisemi katlarken, çekingen bir tavırla seyrediyordu. Birden, şaşılacak bir şekilde, yarı küstah, yarı yalvarır gibi:

— «Beni bir hücre toplantısına götürür müsün?» dedi.

— «Bu yüzden temiz bir kötek yersin küçüğüm.» dedim.

— «Çok konuşma, beni hücre toplantısına götüreceksin. Şu lânet olası komünistler de insana hiç bir şey için izin vermiyorlar.»

— «Yoksa sen de lânet olası bir komünist mi olmak istiyorsun? Senin gibi bir koca göbek...»

Dikleşti.

— «Bu evde bulunduğun sürece bana söz söylemeye hakkın yok.»

— «Dilediğimi söylerim. Bu evde de olsa. Çünkü çoktan çıkıp gitmiş bulunuyorum.»

Elini pantalonunun cebine sokup buruşuk bir yüz kronluk çıkardı.

— «Sana yüz kron verirsem beni hücre toplantısına götürür müsün?»

— «Yüz kron karşılığında, senin gibi bir koca göbeği 'lânet olası bir komünist' yapar mıyım sanıyorsun?»

— «İki yüz krona?» dedi.

Bir öpücük kondurdum, hemen sildi. Bir hizmetçi kızın aylık ücretinin çok üstünde bir sayı söyleyince kendimi daha fazla tutamayarak:

— «Derhal aşağıya inmeye bak velet! Utanmıyor musun? Tüh! Aslında, pantolonunu çözüp seni pataklamam gerek. Böyle bir oğlancık, büyük insanlara rüşvet mi vereceğini sanıyor yoksa? Oysa ki baban, olağanüstü bir adam. Bunu nereden öğrendiğini bilmek isterim.»

— «Zorunlu olduğu zaman babam rüşvet vermiyor mu sanıyorsun?»

Bir tokat attım.

— «Bu yüzden hapse girersin.» dedi.

— «Bir zamanlar çaldığın sansarların boynunu kesen ellerin bağlı mı duruyor?»

— «O kadar ahmaksın ki, kuzenimle bana bir şey olabilir sanıyorsun.» dedi.

— «Her istediğimizi yaparız biz, Eğer Allahın belâsı komünistler bıraksa, komünist de oluruz.»

— «Komünistler, terbiyeli oğlanlarla uğraşmak ister.» dedim.

— «Her şeyi görmek, her şeyi denemek istiyorum.» dedi oğlan. «Her şeye karşıyım.»

Bunun üzerine, bu sarı bukleli, mavi gözlü oğlana baktım. O da bana bakıyordu.

— «Neden sokakta arkamdan kötü sözler söylüyorsunuz?»

— «Sırf şaka olsun diye, biliyorsun.» dedi. «Canımız sıkılıyor da. Komünist olmak istiyoruz.»

Başımı salladım. Toplanmam bitmişti ve artık gitmek istiyordum.

— «Babam kalmanı söyledi. Beklemen gerekir.» dedi oğlan.

— «Neyi?» diye sordum.

— «Annem gidinceye kadar bekle.» dedi.

— «Aşağıya söyle, beklemeye hiç niyetim yok. Bunun gereği de yok.»

Bavulun kilidi açılmıştı. Kapamaya çalıştım, yine açıldı. Başımı kaldırdığımda sarı bukleli küçük hâlâ odamdaydı ve mavi gözleriyle beni süzüyordu. Yüz kronluğu cebine sokmuştu, bütün gücüyle tırnaklarını yiyordu. En sonunda onu, tırnaklarını kemirirken, suçüstü yakalamıştım.

— «Gitme, kal!» diye rica etti, tehditsiz, rüşvetsiz, dürüst, çocukça ve biraz da utangaç. Neredeyse ağlayacaktı.

Duraksadım. Oğlana acıyordum. Ne yapacağımı pek bilemeden bavulumun üzerine oturdum, tırnaklarını rahat bırakması için oğlanın ellerini ellerime alıp sıkıca tuttum ve:

— «Zavallı oğlum!» dedim.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Bana kalan çocuklar ve onların iç dünyaları

Birkaç gün sonra hanım, 'Kerpetenler' le birlikte Amerika'ya uçtu. O günden sonra da çocuklar bana kaldı. Babaları akşam yemeğinde, her zamanki gibi daigın dalgın gülümseyerek bana devretti onları. Tıpkı, İncilde Meryem Ana, ya da balık yutulan masaldaki gibi olmuştu her şey.

— «Bundan sonra adınız ne ise öyle çağırılacaksınız.» dedim.

— «Buna verebileceğimiz karşılık, seni lapa yapar, kemiklerini kırar ezeriz.» Güzel kız bunları, alçak sesle, ağır ağır, 'lapa', 'kemik' ve 'ezmek' sözcüklerini dilinin üzerinde şeker gibi eriterek söylemişti.

— «İyi o halde,» dedim. «o güzel adlarınızı istemiyorsanız, ben size kafamdan isimler uydururum. Afrikaca öğrenecek değilim. Armgrimur'un adı «Işık» olsun. Gudny'ninki, «Elma Kanı,» Thordur'unki, 'Altın koç', ve Jona'nın yılbaşı kartı çocuğunki de, 'Sabah Güneşi...' Sevgili

Thorgunnur, mutfaktan çık ve bundan sonra diğerleri ile birlikte sofraya otur.

Mutfağın açık duran kapısından ahçı kadın seslendi:

— «Ama çocuğun annesi ona iyi huylar aşılamamı istiyordu benden.»

— «Ona kötü huylar aşılamak niyetinde değilim.» dedim.

— «Ruhun kurtuluşunun Nordland'dan geleceğini de yeni öğrendim.»

Doktor Bui Arland, bu karşılığı duyunca sevinçle gazetesini indirdi.

Ahçı kadın kapıdan:

— «Evin babası doktor, daha hanım gider gitmez onun söylemiş olduğu her şeye boş mu verecek? Hem de bu Nordland'lının yüzünden.»

— «Hımm» dedi doktor. «Ben bu Nordlandlı kötü insanların meclis üyesiyim. Orası benim seçim bölgem. Anlıyorsunuz ya şekerim.»

— «Evet ama, rica ederim. Evin babası doktora sorabilir miyim? Bu, ruhun da mı seçim bölgesidir?»

Çocuklar sevinmişlerdi, bütün masa sevinçliydi.

— «Peki, bütün çocukları devralmış bulunan Ugla ne diyor bu işe?» dedi doktor ve yalancıktan, endişeli bir tavır takınarak ensesini kaşıdı. «Sizce ruh için en elverişli olan hangisidir? Yemek odası mı mutfak mı?»

— «Eğer ruh, midede oturuyorsa...» dedim ama, ahçı kadın sözümü kesti.

— «Yalan!» dedi «Ruh midede oturmaz. Uğruna o çok sevgili kurtarıcıma işkenceler yapılan ruh, Allah rızası için midede olamaz. Mideden günah doğar. Karın zarının altında olan her şey kötüdür. Bu yüzden de, hanım bana çocuğun benimle birlikte mutfakta yemek yemesini ve benim yemekten önce sofra, sonra da teşekkür duasını okumasına dikkat etmemi söyledi. Evin kurtulması bakı-

mından, göğe çıkacak bir kişi olsun istiyor hiç olmazsa. Sodom ve Gomorra'nın kurtulması için âdil kişilerin kefil olmaları gibi.»

— «Ben her şeye rağmen ruhun yemek odasında kurtulacağına inanıyorum,» dedim. «Mutfakta değil.»

— «Görüyorsun ya» dedi evin beyi. «Şu bizim dünyada hakemlik etmek hiç te hoş bir şey değil. Örneğin, Pakistan ile Hindistan arasında. Biri kurtuluşun 'hicret'le, yani Muhammed'in Mekke'den kaçmasıyla başlamış olduğunu düşünüyor, öbürüyse bir öküz, bir balık, ya da bir eşeğin içine girmedikçe ruhun kurtulamayacağına inanıyor. Bu, ancak iki taraf ta bıçağına sarıldığı zaman çözümlenecek bir sorun.»

Ahçı kadının manevî çocuğu, onun tarafından işitilemeyeceği zamanlar küfürler savurup, beddualar etmeyi alışkanlık haline getirmişti. Bu bir anlamda, tanrının emirlerine karşı gelmekti. Çocuğun, mutfağın arkasındaki bize ayrılmış olan tuvalette, ne kadar uzun bir süre oturduğuna şaşıyordum. Bazen saatlerce içeride kalıyor ve sessizce mırıldanıyordu. Önceleri dua ettiğini sanıyordum, ama bir keresinde, kulağımı kapıya dayadım ve onun içeride küfürler ve lânetler savurduğunu işittim. Zavallıcık, tanrı bilir nereden öğrenmiş, iki üç tane küfür ile yasak vücut organlarının birkaçının adını biliyordu. Bu tatlı, küçük, kutsal çocuk, yarım saatten fazla içeride kalıp, başı tutacak kadar küfür ettikten sonra, sevinçli ve mutlu bir şekilde ortaya çıkıyor ve kuklalarıyla oynamaya başlıyordu. Gitgide, ahçının sağırlığını adamakıllı kötüye kullanmaya başladı. Ellerini kavuşturup mutfağın bir köşesine oturuyor ve manevî annesini çalışırken seyrediyor, bu arada da birdüziye, dua eder gibi dudaklarını oynatıyordu. Aslında ise, bir solukta yüz kere 'cehennem' ve 'kıç deliği' demeye çalışıyordu. Bazen ruhunun

kurtarıcısını kızdırmadan, işi ne kadar ileri götürebileceğini denemek amacıyla oldukça yüksek bir sesle yapıyordu bunu.

Cinayet! Cinayet!

Evin babası, kafası düşüncelerle ağırlaşmış bir halde, bizim ve diğer halkların varoluş sorunlarına dalıp gitmişti. Bu yüzden de, aynı evin içinde olmasına rağmen bizden çok uzaklardaydı. Aile sofrasında yabancı bir adam gibiydi âdeta. Acaba sadece canı mı sıkılıyordu? Yemeğini yer yemez ortadan kayboldu. Büyük oğlu Işık, —Yeryüzündeki bütün karanlıkların çocuğu olduğu için ona bu adı vermiştim.— arkadaşlarıyla dışarıya çıkmıştı. Altın koç, kuzenleriyle, yani Bakanın çocuklarıyla sokakta oynuyordu. Gelene geçene kaba sözlerle bağırıyor, ya da uykuya yatmak üzere olan yabancı kişilerin kapı kilitlerini kurcalayarak eğleniyorlardı. Bakire Elma kam, bir yılan balığı kadar sessizce kapıdan dışarıya süzülmekteydi. Yukarıya, odama çıkarken, ahçının tanrı korkusuyla dolu, birdüziye uzayıp giden mırıltısını duydum.

Yukarıda tek başıma otururken, kendimi dünyada yapayalnız hissediyordum. Öyle ki, âşık olduğumu sanmaya başlamıştım, hem de yalnız âşık olmakla kalmayıp gerçekten son derece mutsuz olduğumu düşünüyordum. Bir kitapta okuduğuma göre, nedeni sadece basit bir idrar tahliliyle anlaşılabileceği halde, anlatılması ancak yabancı bir dilde mümkün olan büyük bir aşk acısı içinde kıvranan erkeksiz bir kız. Kadınlarda olabilen bütün garip sıvıların içimde akıp durduğunu ve vücudumun, gittikçe daha güçlü bir şekilde büyüyen ruhun yakınlığıyla etkilendiğini duyuyordum. Bir zamanlar, sadece tanrı ve benzeri şeylerle ilgili olan ruhumun, vücudumun bir parçası hali-

ne geldiğini sanıyordum. Yaşam, sanki anlaşılmaz bir şekilde obur ve sonu bulantıyla biten bir mutluluk. İnsan bir yandan yiyip, bir yandan kusmak istiyor âdeta. Günden güne şiştiğimi görmekle kalmıyordum sadece, ağzımda şimdiye değin tanımamış olduğum bir tad vardı. Gözlerimin ve tenimin ışıltısı, iki kadeh şnaps içmiş birininki gibiydi. Dudaklarım gevşeyip sarkmıştı ve yüzüm aynaya her bakışımda daha korkunç düşüncelere kapılacak kadar şişmişti. Tıpkı balık yutan kadın masalındaki gibi. Aynada yüzüme bakınca müthiş bir kalp çarpıntısına kapılıyordum. Bazen, korkunç tehlikelerle dolu bir düş görüyor gibi oluyordum. Faltaşı gibi açılmış gözlerle derin bir uçurumun üzerinde asılı duruyormuşum... Acaba ip dayanır mı?

Sonra harmonyumumun başına geçip, hayatın yine eskisi gibi olabileceği umuduyla, taşralı bir kızın olabileceği kadar sade, yorulup ta uykum gelinceye kadar pedallara bastım, bastım. Uzun zamandan beri uyuduğumu sanıyordum ki, ansızın bir çığlıkla uyandım. Birisi kapımı yumrukluyor, ağlıyor, bağırıyordu. Tekrar tekrar adımla seslendiklerini duydum. Arkasından.

— «Cinayet! Cinayet!»

İlk kez olarak bu sözün ciddî olarak kullanıldığını işitiyordum. Korkuyla büzüldüm.

Bunlar, henüz edinmiş olduğum sevgili çocuklarımdan başkası değilmiş meğer.

— «Ne gürültü bu?» dedim.

— «Beni vurmak istiyor!» diye yakındı biri dışarda. «Katilin biri o!»

Yataktan fırlayıp geceliğimle açtım kapıyı.

Karşımda, gözleri korkuyla dolu bir şekilde Altın koçum duruyordu. Adam öldürülen Amerikan filimlerinde olduğu gibi ellerini yukarıya kaldırmıştı. Aşağıda merdivende, her iki elinde birer tabancayla Işık, gayet sakin

bir şekilde kardeşine nişan almış bekliyordu. Doğrusu ya, lânet okumaya başladım. Işık özür diledi:

— «Bıktım bu bitli oğlanlardan!» dedi.

— «İlle de vurmak mı gerek?» dedim.

— «Tabanca çalmışlar,» dedi. «Şimdi ben de onları çaldıkları tabancalarla vuracağım.»

— «Yatmış uyuyordum,» diye bağırdı Altın koç. «Ansızın dikildi karşıma. Fena halde sarhoş dönmüştü eve. Tabancalarımı çalmış, beni vurmak istiyor. Ben onu öldürmeyi hiç düşünmemiştim.» Bağırıyor, ağlıyordu.

Merdivenden inip dosdoğru tabancaların namlularının üzerine, katil olmak niyetinde olan oğlanın üzerine yürüdüm.

— «Biliyorum, bir çocuğa ateş etmezsin.» dedim.

— «Çocuk mu?» dedi büyük filozof ve tabancaları indirdi. «Yakında on üç yaşına basacak. Onun yaşındayken ben, artık çalmaktan hoşlanmıyordum.»

Önüne geçip tabancaları aldım elinden. Pek karşı koymadı. Elleri boş kalır kalmaz bir sigara çıkardı cebinden ve merdiven basamağına oturarak içmeye başladı. Sarhoştu.

— «Bir yıl boyunca, İzlanda Tarım Birliğinin ithal ettiği ekskavatör yedek parçalarının yarısını çaldım. O zamanlar dokuz yaşındaydım. Kimse taklit edebilir mi beni? Ama bundan sonra çalmaktan vaz geçtim. Büyüdükten sonra çalmaya devam etmek bir hastalıktır. Bu hastalığa biz aydınlar, enfantilizm deriz. Emanuel Kant, On ikinci Şarl; bu gibi kişiler, içlerindeki bir takım sıvıları dışarı atamazlar. On iki yaşıma gelince kızlarla ilişkilere başladım...»

— «Tabancalarımı ver!» dedi Altın koç. Artık korkmuyordu.

— «Nereden aldın onları?» diye sordum.

— «Seni ilgilendirmez.» dedi. «Tabancalarımı istiyorum.»

— «Seni gidi küstah porsuk seni.» dedim. «Daha şimdi hayatını kurtarmadım mı?»

Işık, içine kapanmış bir halde merdivende oturuyordu. Sigarası dudaklarının arasında tütmekteydi. Gözlerinin sadece akları görünüyordu. Babasının bu güzel evinde, çağının şekillenmiş umutsuzluğu, bir kaçak, evsiz barksız biriydi sanki, boş yere beklenen bir durakta gibiydi. Sonunda oğlanların gidip yatması ve tabancaların bende kalmasında anlaştık. Işık bir süre daha merdivende oturup sigara içti, üzgün üzgün. İyi geceler dilediğimde de bir karşılık alamadım. Odama çıkıp ışığı söndürdüm.

Tam dalmak üzereydim ki, ansızın kapı açıldı ve birisi yatağımın kenarına oturarak beni sıkıştırmaya başladı. Işığı yeniden yaktım. Yatağımın kenarında oturan kim olabilir ki? Tabiî bizim filozof.

— «Ne arıyorsun burada oğlum?» dedim.

— «Senin yanında yatmak istiyorum.» dedi ve ceketini çıkardı.

— «Çabuk giy onu!» dedim.

— «Çocuk ta değilim, oğlan da.» dedi. «Senin yanında yatmak istiyorum.»

— «Ama sen bir filozofsun.» dedim. «Düşünürlerle bilgeler, kimsenin yanında yatmaz.»

— «Dünyamız, düşünürlere göre bir dünya değil.» dedi. «Bundan sonraki adımda düşünmek ortadan kalkacak.» Sadece üzerime yürüdüğünü ve geceliğinin üzerinden vücudunu hissettiğimi hatırlıyorum. «Bundan sonraki adım seninle yatmak olacaktır. Bırak ta yatağına gireyim.»

— «Bir kadınla yatmak isteyen bir erkek böyle davranmaz.»

— «Ya nasıl davranır?» dedi.

— «Görüyorsun ya dostum, nasıl davranılacağını bile bilmiyorsun.»

— «Dostun değilim.» dedi. «İstesen de istemesen de yatacağım yanında.»

— «Evet ama sevgilim, benim güçlü olduğumu unutuyorsun.»

Kendimi kurtarabilmem için bütün gücümü kullanmam gerekti.

— «Sevgilin değilim.» dedi. «Bir erkeğim ben. Başka birçok kadınla yattım. İnan bana. Birazcık olsun âşık değil misin?»

— «Sana bir kere âşık olmuştum.» dedim. «Buraya geldiğim ilk gece. Polisler seni hole atmışlardı. Ölüydün. Bir fare gibi ve ölü. Evet, çok çekici bir şekilde ölü. Ölü bir bebecik. Kuşkusuz, ruhun tanrının yanındaydı. Ertesi sabah yeniden canlandın. Yüzündeki hatlar gerildi yeniden. Öyle korkunçtu ki bu. Hayatla kıyaslanınca ölüm o denli güzel olmuştu ki. Ama yeteri kadar sarhoş değilsin şimdi. Daha çok iç. İç ki yine öyle kendinden geç, yüzün o zamanki gibi olsun. Bataklıkta yuvarlansan bile fark etmeyecek kadar kaybet kendini. Belki âşık olurum sana yine. İyi gelebilecek her şeyi yaparım. Seni odana taşır, yıkarım. Geçen sefer cesaret edememiştim ama, bu sefer belki de tamamen soyarım seni. Ama sıkıca örteceğimden kuşkun olmasın.»

ON İKİNCİ BÖLÜM

'Bakire Elma Kanı'

'Bakire Elma Kanı', bazen bir deli gibi dikerdi gözlerini bana. Öyle ki, korkuya kapılırdım. İzlanda'nın ve Grönland'ın yoksul güneşine ve katı doğasına rağmen canlanıp süren; olgunlaşarak, yakıcı ve istekli cani gözleriyle insanı doğanın derinliklerinde bile bulan tanrıya kadar uzanmış bu bitkide oluşan bütün dirilik, bu çocuğun gözlerinde toplanmış diye düşünürdüm. Bazen ayağımı yere vurarak öfkeyle sorardım:

— «Ne bakıyorsun öyle çocuk?»

Ama o, gözlerini ayırmadan bakmaya devam eder, bir yandan da sessiz ve sakin, çikletini çiğnerdi. Sonra, âdeta gerçek bir filim vampı gibi, ağzında tüten uzun uçlu bir sigarayla odanın içinde dolaşırdı. Ya da bir okul kitabını karıştırarak, birbiri ardından sigara içer ve bir yenisini yakmak üzere, daha yarısına gelmeden elindekini söndürürdü. Bazen de kocaman, dik dik harflerle bir ödev karalardı ve kaleminin gıcırtısı uzaktan bir keten

parçası yırtılıyor gibi gelirdi kulağıma. Az sonra kapağında, elinde bir bıçak tutan maskeli bir kaatille, ince ayakları yüksek ökçeli pabuçlar içinde, çıplak bacaklı bir kız bulunan bir Amerikan kitabı okurdu. Arkasından anne ile kıza dünyanın dört bucağından her hafta, hatta bazıları her gün gelen resimli dergilerden birini alırdı eline. Genç, zayıf bir çalı, gerilim ve özden ibaret. Su perisi vücutlu, oda havasında yetişmiş, çekici bir dişicik. Buna karşılık ben, uzak vadilerden gelmiş bu kaba yaratık, onun yanındayken rahatsız olmama şaşmamalı.

Ona kahve götürdüğüm ilk sabahı hiç unutmuyorum. Yatağının önünde durmuştum. Uyuyordu.

— «Günaydın!» dedim.

Uyanıp gözlerini açtı ve sanki başka bir dünyadan geliyormuş gibi gözlerini dikip baktı.

— «Günaydın!» dedim bir kez daha.

Uzun süre konuşmadan süzdü beni. Tam üçüncü kez günaydın demek üzere ağzımı açmıştım ki, doğruldu ve heyecanla sözümü kesti.

— «Hayır! Söyleme! Söyleme! Söyleme, rica ederim.»

— «İyi günler dilemeyeyim mi?» diye sordum.

— «Hayır!» dedi. «Dayanamıyorum. Bunlar hayatta duyduğum en iğrenç, en korkunç ve en delice sözler. Onları bir daha söylemeyeceğine söz ver bana.»

Ertesi sabah, hiç konuşmadan kahvesini komodinin üzerine koyup dışarıya çıkıyordum.

— «Neden söylemiyorsun onu?» diye sordu.

— «Neyi?»

— «Günaydın demeni bekliyorum senden.»

Bir gün odasını toparlıyordum, birden okul ödevini bırakarak beni süzmeye koyuldu. Sonra ayağa kalkarak bana doğru geldi ve tırnaklarını kollarıma gömdü.

— «Bir şeyler anlat.»

— «Ne anlatayım?»

Çok sakin bir şekilde beni çimdiklemeye devam ediyordu. Tırnaklarını biraz daha batırdı ve çimdiğine daha ne kadar dayanacağımı izlemeye koyuldu.

— «Seni ezeyim mi?» dedi.

— «Bir dene.» dedim.

— «Seni öldürmeme izin vereceğine söz ver.» dedi.

— «Neden olmasın?»

— «Seni seviyorum.» dedi uzun bir aradan sonra.

— «Böyle bir şeyi kızların birbirine asla söylemediklerini sanıyordum.»

— «Seni yiyebilirim.»

— «Merak etme çabuk doyarsın.»

— «Hiç bir şey hissetmiyor musun?» dedi ve gülümsemekten vazgeçti. Usanmıştı.

— «Pek az bir şey.» dedim. «Sözünü etmeye değmez.»

Bunun üzerine yeniden ilgi duydu ve koyu kırmızı boyalı tırnaklarını kollarıma daha çok bastırdı.

— «Neler hissediyorsun? Söyle bana ne hissettiğini.»

İlk zamanlar, tıpkı benim onu bir bitki olarak kabul ettiğim gibi, o da beni bir hayvan olarak görüyordu. Bitki, hayvanın canının yanıp yanmadığını öğrenmek istiyordu. Bana bir düşmanlığı olduğunu sanmıyordum. Tabiî benim gibi bir yaratığın böyle kibar bir eve basbayağı bir oda orgunu taşıyarak, kendisinin daha dört yaşındayken, daha okumaya başlamamışken becerebildiği parmak alıştırmalarıyla uğraşmasını çok gülünç buluyordu. Yine de bu kuzeyli kıza karşı, bir lâlenin bir ineğe karşı besleyebileceğinden daha kötü duygular beslemiyordu.

Başka bir gün, işimin başındayken gelip beni kucaklamış, yaklaşıp ısırmış:

— «Seni şeytan!» diyerek uzaklaşmıştı.

Yine bir gün, beni uzun süre sessizce ve araştırarak süzdükten sonra sordu:

— Ne düşünüyorsun?»

— Hiç bir şey.»

— «Söyle bana! Bana söylemelisin. Ne olur?»

Aramızdaki uçurum öyle derin ve öyle genişti ki, aklımda olan şeyi ne kadar masumca olursa olsun ona söyleyemezdim.

— «Kahverengi bir koyunu düşünüyorum.» dedim.

— «Yalan söylüyorsun.» dedi.

— «Sahi mi? Pekiyi ama neyi düşündüğümü benden iyi kim bilebilir?»

— «Ben çok iyi biliyorum,» dedi.

— «Nedir o halde?»

— «Onu düşünüyordun.»

— «Kimi?»

— «Yattığın adamı.»

— «Pekiyi ama ya kimseyle yatmıyorsam?»

— «O halde ötekini düşünüyorsun.»

— «Nedir o?»

— «Yakında öleceğini.» dedi kız.

— Çok teşekkürler!» dedim. Şimdi öğrendim, daha önce bilmiyordum.»

— «Evet, şimdi biliyorsun.»

Okumakta olduğu kitabı kapatarak piyanonun başına geçti ve Chopin'in o insanı ağlatacak kadar güzel mazurkalarından birini çalmaya koyuldu. Tabiî yalnız başını. Sonra acele, çılgın bir caz parçasına geçti.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çocuklarım evde bir balo düzenliyor.

Evin babası da kısa bir süre için sarı, yumuşacık ve gıcır gıcır deri bavulunu alıp uçakla bir yere gitti ve ben bu çocuk sürüsüyle yalnız kaldım. O gider gitmez ev, ev olmaktan çıkıp bir pazar yerine döndü. Önce çocukların arkadaşları geldi. İçlerinde hem tanıdıklarımız, hem de gizli tutulanları vardı. Arkasından arkadaşların arkadaşları, sonunda onların da arkadaşları geldiler ve böylece bütün liman semti eve doldu. Holde şarap dolu bir sandık duruyordu. Parasını kimin vermiş olduğundan haberim yoktu. Bazı konukların müzik aletleri vardı. Kızın biri piyanonun üzerinde dansediyordu. Gece yarısına doğru, lokantanın birinden birkaç büyük tepsi dolusu kanape geldi. Bunun da parasını kimin ödediğini bilmiyordum. Bildiğim bir şey varsa, o da, biz hizmetçilerin hiç birinden yardım istenmediğiydi. Her şeyi konuklar kendileri yapıyorlardı. Günahkâr Jona bu saatte çoktan uyumuştu ve kulakları vicdanının sesinden başka hiç bir kötü ses duy-

muyordu artık. Evin içinde dolaşsam da onlardan mümkün olduğu kadar uzak kalmaya çaba gösteriyordum.

Bunun bir balo olduğunu sanmıştım ama, gördüğüm kadarı pek seyrek olarak bir çift kalkıyor ve isteksiz isteksiz, halıyı kıvırarak parkenin üzerinde açık bıraktıkları yerde, sadece birkaç dakika için yeni danslardan birini yapıyordu. Buna karşılık durmadan, bağıra bağıra 'Sert herifler' ve 'Soğuk çöl kumlarında' şarkılarını söylüyorlardı. Ama bu, daha çok, kimin çok söz söylemeden en garip sesleri çıkaracağı üzerine bir yarışa benziyordu. Daha önce, hiç bir zaman insan gırtlağından bu kadar kötü sesler çıktığını duymamıştım.

Sonra kusmaya başladılar. Önce tuvaletlere, arkasından merdivenlere ve hole, en sonunda da halıların, möblelerin ve çalgı aletlerinin üzerine kustular. Herkes herkesle nişanlı gibiydi. Birbirlerine sarılıp duruyorlardı. Aslında hiç biri nişanlı falan değildi. Bu yalanmalar, dansın bir parçasıydı her halde. Yalnız 'Bakire Elma Kanı' bütün bunların dışında kalıyordu. Dazlak kafalı bir Amerikalının koluna asılmış, çocukça sallanıyordu. Adam en azından onun yaşının iki katı kadar yaşlıydı. Sonra bu herifle ikisi kızın odasına kapanarak kapıyı kilitlediler.

Ne ahlâk, ne de başka yönlerden, karışmak hakkını bulamadım kendimde. Burada olanlar, insan yaşamının yeni bir biçimi olmalıydı; bana öyle gelmekle beraber, hiç te o kadar yeni sayılmazdı belki de.

Gece saat üçe doğru, aklıma bir soru takıldı. Bu kargaşalıkta benim 'Altın Koç' ne olmuştu acaba? Karanlık sokaklarda dolaşıp sansar ve tabanca mı araklıyordu, yoksa Mosfellssveit'e gidip telefon bağlantısını mı yürütüyordu. Sevgili oğlum... Kardeşlerin odasının kapısını açıp baktım. Büyük oğlanın yatağında kendini bilmeyecek kadar sarhoş bir çift sarmaş dolaştı. Küçüğün yatağına ise kirlenmiş tuvaletiyle genç bir kız yatırılmıştı. Kızın elleri

hıristiyanlara özgü bir biçimde çapraz olarak göğsüne konmuştu. Radyoda bir Amerikan aygır istasyonunun yayım vardı anlaşılan. Korkunç kişnemeler, ve gürler gibi yellenme sesleri geliyordu. Birden, çocukların gardrobunun kapısının yarı açık durduğunu ve içeriden ışık sızdığını farkettim. Tarihin en müsrif ziyafeti olan bu toplantının ortasında neler dönüyordu? İki oğlan gardrobun içinde karşılıklı oturmuş satranç oynuyordu. Çevrelerinde olan biten her şeyden uzak, bir satranç tahtasının üzerine eğilmişlerdi. Tabanca ve sansar hırsızı Altın Koç ile kuzeni Bubb'u sorduğumda bir karşılık vermediler. Uzun bir süre yarı açık gardrop kapısının önünde beklediğim halde bana bakmadılar bile. O anda, yaşamın ne denli güçlü, yüreğin ne kadar temiz ve tehlikeden uzak olduğunu düşündüm. Hiç bir şeyden tedirgin olmuyor, dayanamayacağı hiç bir mutsuzluk yok. Amerikan Radyo istasyonunun, evin ayrı ayrı köşelerinde bağıran dört gramofonun, bir saksafon ve bir trampetin gürültüsü içinde, bir an durup satranç oyununun o kibar sessizliğini seyrettim, sonra da yukarıya, odama çıkarak soyundum ve uyumak üzere yatağıma girdim.

Lingo

Tabiî ertesi sabah kusmukları temizlemek, kırılan porselen ve kristalleri süpürmek, örtü ve möblelerin üzerindeki bir alay şarap ve yemek lekesini çıkarmak gerekti. Çalışırken kendi kendime soruyordum, acaba bütün evin yıkılması için böyle kaç gece gereklidir diye. Çocuklar birbiri ardından okuldan dönünceye değin hep bunu düşündüm.

Ansızın holde gürültüler oldu. Çıkıp baktığım zaman her şeyin yeniden başlamak üzere olduğunu farkettim şaşarak. Burjuvalara mahsus okulların orta sınıflarından

birkaç sarışın oğlan, şişeyle 'kara ölüm' içiyor ve 'Sert herifler'i söyleyerek Bakire Elma Kanı'nın gözlerinin önünde, holün ortasına kusuyorlardı. Besbelli, hepsi ayrı ayrı, kıza tutkundular ve ona ne adamlar olduklarını göstererek, kızlar tarafından sevilmeye değer olduklarını kanıtlamaya çalışıyorlardı. Kız merdivene oturmuş, uzun ağızlığı ile sigara içmekteydi. Biraz yorgun görünüyordu. Bu kaba adamlara biraz soğuk, ama baştan çıkarıcı bir şekilde gülümsüyordu. Oğlanları iki yana iteledim.

— «Bugün artık kusmuk falan silemem. Beylerden derhal çıkıp gitmek nezaketini göstermelerini rica ediyorum.» dedim.

Tabiî, bu sarı saçlı, soluk yüzlü sarhoş oğlanlar beni, sadece iyi ailelerin okumuş çocuklarının ağzına yaraşan, arasında, 'katmerli gabi', 'gaz odası yemeği', 'polonyalı yahudi', 'zincirli orospu' gibi seçme pislikler bulunan adi küfürlere boğdular. Ama yine de ellerinde 'kara ölüm'leri ile çarçabuk çıkıp gittiler. Ben de kapıyı çarptım arkalarından.

Onlar gittikten sonra Elma Kanı, ezmek istercesine üzerime yürüdü. Tıpkı filimdekiler gibi, nefret dolu gözlerle tepeden tırnağa süzdü beni.

— «Nasıl oluyor da, adamlarımı benim kendi evimden kovmaya cesaret edebiliyorsun?»

— «Adam mı? Bu kırmızı burunlu oğlanlar mı?» dedim ve dilediği kadar yaklaşmasına izin verdim.

— «Başkentli kişilere karşı kötü sözler söylemekten seni menederim.» dedi ve ağızlığının ucunu ağzına alıp süzülerek uzaklaştı. Başını arkaya atıp kollarını kanat gibi açtı ve küçük, güzel poposunu bir kraliçe gibi döndürerek yumuşak koltuklardan birine attı ve arkasına yaslandı. Sınırsız bir yorgunluk içinde sigara içiyordu. Hepsi sinemadaki gibi.

— «Ugla,» dedi. «Gel buraya. Benimle konuş... Otur.»

Oturduktan sonra bir süre düş görür gibi gözlerini havaya dikti, sonra:

— «Kusursuz değil mi?» dedi.

— «Kim?» diye sordum.

— «Çok çekici bulmuyor musun?»

— «Kimden söz ettiğini anlamıyorum.» dedim.

— «Tanrısal!»

— «Bir erkek mi bu?»

— «Bir köpek olduğunu mu sanıyorsun yoksa?»

— «Bilmiyordum da...»

— «Şu şeytan Lingo'dan başka kim olabilir?» dedi. «Benim Lingo. Matrak bulmuyor musun onu? Onu seviyorum, onu öldürebilirim.»

— «Her halde şu dazlak kafalı kemik iskelesini, ya da her neyse, işte onu kasdetmiyorsundur.»

— «Evet,» dedi. «Onu diyorum. Yazık. Biliyorum korkunç uzun boylu, kafası da gitgide dazlaklaşıyor, üstelik evli de. Ama farketmez. Onunla yatıyorum, yatıyorum, yattım, yatmışım, yatacağım.»

— «Deli misin sen? Koca bir adam seninle nasıl yatar? Bu yüzden mahkûm olur sonra.»

— «Bu beni ilgilendirir, alık sen de.» dedi kız.

— «Senin yaşındayken böyle şeyleri düşünmezdim bile. Kiliseye daha yeni takdim edildin.»

— «Dinle,» diye fısıldadı. «Küçük yaşta, bir erkekle yatan kızların sonradan büyümediği doğru mu?»

— «Bilmiyorum.» diye karşılık verdim. «Ama şunu biliyorum ki, o uzun şeytanı bir daha görürsem buralarda, pataklayacağım.»

Rüzgâr gülü

— «Ya bu gece her şey yeniden başlar da, ev yine kristalleri kırıp halılara kusan, möbleleri harap eden in-

sanlarla dolarsa ne yapayım? Polis mi çağırayım?»

— «Bunu neden bana soruyorsun dostum?» dedi orgçu.

— «Ne yapacağımı bilemiyorum da.»

— «Benim evimde haydutlarla polisler aynı masada oturur. Hatta bazen papazlar da.»

— «Bu sarhoş herifleri görünce korkuya kapılıyorum.» dedim.

— «Genç insanlar hakkında kötü şeyler söylemeyin benim yanımda.» dedi bunun üzerine. Bilmediğim bir nedenden ötürü çoğul kullanmıştı. 'söylemeyin' Çok ciddileşmişti. Bir an düşündü ve yeniden başladı.

— «Yeryüzünde yeteri kadar kristal var. Kristal biriktirenlere de yeter. Ben kendi hesabıma, bir sonbahar sabahı, berrak bir derenin üzerinde incecik bir buz tabakası görmekten daha çok hoşlanırım.»

— «Çevremdekiler ters ve kötü davranışlarda bulunuyorlarsa ne yapayım?» dedim.

— «Beklenmedik nedenlerden ötürü mü ters ve kötü davranıyorlar, sağlık bakımından mı?»

— «Ahlâk bakımından ters ve kötü.» dedim.

— «Ahlâk yoktur.» dedi. Ahlâka uygun bir davranış da yoktur. Sadece değişik alışkanlıklar vardır. Bir ulusa göre erdem sayılan, başka bir ulusa göre suçtur; bir çağda suç sayılan, başka bir çağda erdem sayılmıştır. Hatta aym çağda yaşayan bir sınıf için erdem olan, başka bir sınıf için suç olarak kabul edilir. Dobu adasında yaşayan Dobulular için sadece bir tek ahlâk kuralı vardır; o da karşılıklı, birbirinden tiksinmektir. Tıpkı, milliyetçilik akımı doğuyu ve batıyı sarmadan önce Avrupa'da yaşayan uluslar gibi, her Dobulu bir diğerinden nefret etmekle yükümlüdür, aynen batının doğudan hoşlanmaması gibi. Yalnız Dobuluları üzen bir şey var. O da, Du Pont'unki

gibi iyi cinsten öldürücü silâhları olmaması, bir de papanınki gibi bir hıristiyanlık.»

— «Şu halde, içsin içmesin, haydutlar istediklerini yapmakta serbest midirler?» diye sordum.

— «Biz insanlar amaçsız bir toplumda yaşıyoruz. Bu demektir ki, devletimizi belirli bir amaçla kurmamışız.» dedi. «Biz de bir bakıma Dobulular gibiyiz. Ama bir avuncumuz var. İnsan ne yaparsa yapsın, devlet yavaş yavaş aklı başında ve amaçlı bir biçime girecektir, çünkü bu doğanın bir gereğidir. Üstelik insanlara iyi ya da kötü demek bir şey değiştirmez. Hepimiz yeryüzünde yaşıyoruz. Bugün için yalnız bir tek dünya var ve onun üzerinde amaçlı ya da amaçsız, bir düzen var. Tabiî yaşayanlar için.

— «Peki, ben sarhoş olup gelsem, senin çiçeklerine tabanca sıksam.»

— «Rica ederim,» dedi ve güldü.

— «Doğru olur mu bu?» diye sordum bunun üzerine.

— «Alkol alınca vücudumuzda belirli bazı değişiklikler olur. Kanda, sinirlerde. Öyle ki bir merdivenden aşağı yuvarlanabilirsin. Jonas Hallgrimsson bır merdivenden düşmüştü. Bazı kişiler, İzlanda'nın bu yüzden en güzel mısralardan yoksun kaldığını iddia ediyorlar. Yani onun yazamadıklarından.»

— «Tabiî çok içermiş o.»

— «Ahlâk açısından bakılınca, adamın kendisine sık sık bir şnaps içme hakkım tanıması yanlış ta olsa, bu, çok şey değiştirir mi? On şnapsla yetinmiş olsa, belki de merdivenden düşmezdi. Merdivenden yuvarlanmasında suç belki de o, on birinci şnapstaydı. Ahlâk yönünden, bir şnaps fazla içmek, dışarıda soğukta beş dakika fazla kalmaktan daha mı kötüdür? Bu yüzden de zatürree olabilirsin. İkisi de amaca uygun düşmez.»

Konuşurken durmadan ona bakıyordum.

— «Bununla birlikte Nordland'lı güzel bir çiftçi kızını sarhoş olarak görmek göz zevkini incitirdi.» diye ekledi. Estetik duygusuyla ahlâklı davranışın birbirleriyle hiç ilgisi yoktur. Kimse güzelliğinden ötürü cennete gitmez. Yeni Testament'i yazanlar neyin güzel olduğunu bilmiyorlardı. Bu konuda hiç anlayışları yoktu. Buna karşılık Muhammet. «İki kuruşun varsa, biriyle kendine ekmek, öbürü ile başkalarına rüzgâr gülü al» diyordu. Benim kristallerimi rahatça kırabilirsiniz. İlkem şnaps kullanmamaksa da bunun ahlâkla ilgisi yok. Buna karşılık rüzgâr gülü alıyorum.»

Birkaç dakika sonra söze yeniden başladım.

— «On dört yaşındaki bir kız, evli bir adamla odaya kapanıp çıktığında eğer gebe kalmışsa, doğru mu davranmış olur demek istiyorsun?»

Bir şey hoşuna gidince her zaman hafifçe kıkırdar.

— «On dört mü dedin dostum? İki kere yedi, bu en azından iki kat kutsal bir sayı. Ama şimdi sana, anlattığın durumda olan başka bir yaratıktan söz edeceğim. Yalnız bir farkla, o on altı yaşında. Aslında İspanya'da yetişen değişik bir kaktüs türü. Bu kutlu bitki Kastil yaylasında, kızgın güneş altında, büyüyor, büyüyor, dürüstçe ve özenle; evet, tam ahlâkın buyurduğu gibi diyebilirim. On altı yıl dolunca çiçek açıyor. Ertesi sabah ölecek olan o zarif kırmızı çiçek on altı yıl dolmadan kendini göstermeye cesaret edemiyor.»

— «Evet ama, çocuk çocuktur» dedim direnerek. Doğrusu, böyle hoppa bir orgcum olduğu için biraz üzülüyordum.

— «Tamam işte bu» dedi «Çocuk çocuktur. Ama sonra çocuk çocuk olmaktan çıkar daha büyümeden. Doğa kendini gösterir.»

— «Ben köylüyüm, hiç bir zaman bir koçu, bir yıllık kuzuların üzerine bırakmazlar.»

— «Bir yıllık koyunların yavruları çok kez kesmek için küçük olurlar da ondan.» dedi. «Eğer insanlar kesmek üzere beslenip, kilo hesabı ile satılsalardı, sen görüşünde haklı olabilirdin. Bizde, İzlanda'da, bir atasözü vardır. 'Çocukların çocukları kısmet çocuklarıdır.' diye.

— «Bütün budalaca atasözlerine inanmalı mıyız?» dedim ve gerçekten öfkelendim.

— «Bak bana» dedi o zaman. «Bu gördüğün de bir kısmet çocuğu.»

Her zaman olduğu gibi, bu adamla konuşunca öğrenilmiş bütün düşünceler bir abartma, bir gevezelik gibi geliyor insana. Geçerli sayılan her şey anlamsız oluveriyor. Dilim damağıma yapışıp kalmıştı. Çünkü ekleyeceğim her söz onu bir daha onulmaz bir biçimde incitecekti. Onu, o tüm insanlardan daha temiz, daha yumuşak yüzlü adamı...

— «Benim doğmuş olmam aykırı bir şey mi? Annemin, yazın, kiliseye takdim edilmesinden sonra beni doğurmuş olması» dedi «Kötü müymüş? Çirkin miymiş?»

Konuşmayı sürdürmeyip, sustum. Sürekli olarak bana bakıyordu. Karşılık vermemi mi bekliyordu? Sonunda, yavaşça, söyleyebileceğim tek şeyi söyledim.

— «Benden o kadar ilerisin ki, seni göremiyorum, ya da sanki başka bir ülkenin sınırından, teller arkasından görüyorum.»

— «Bir papaz kızıydı» dedi. «Hıristiyanlık ruhunun barışını bozmuştu. Ömrümüzü meydana getiren şu birkaç on yıl boyunca bütün gecelerini uyanık geçirmiş ve insanlığın düşmanı olan hıristiyanların Tanrısına yalvarmıştı. Ta ki tabiat ona acıyıp belleğini alıncaya değin. Böyle kötü bir tanrıya inanan insanların kötü olduklarını mı sanıyorsun? Ama öyle değil. İnsan, Tanrıdan daha kusursuzdur. Aldığı eğitimin bu kadına, bütün gençliği boyunca, tüm insanların yitik günahkârlar olduğunu öğretmiş

olmasına karşın, onun ağzından hemcinslerini yargılayan tek bir hece bile duymadım. Bütün ömrü şimdi, ikinci çocukluğunda, hâlâ anımsadığı birkaç söz ile dile geliyor. Öbür sözlerin hepsini unutmuş. 'Rica ederim' ve 'kutlu'. İzlanda'nın en zavallı kadınıymış sanıyorum. Buna karşılık, yarım yüzyıl boyunca boş yere bütün İzlanda'yı konuk etmiş, özellikle suçlularla, fahişeleri.»

Uzun süre sustum, sonra ona bakıp:

— «Bağışla beni!» dedim.

Yüzümü okşayıp alnımdan öptü.

— «Biliyorum,» dedi bağışlayıcı bir gülümsemeyle. «Anneme, bana ve yaşayan bir varlık olarak, varoluşuma karşı bir düşünce duyunca neden dikleştiğimi anladın şimdi.»

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Oli öldürülüyor

Bakanın son yemininden sonra, ülkenin satışı üzerindeki tartışma, bir süre için sona erdi. Bir yıl bekleyip, sonunda bu konu üzerine meclis oylaması yapılması isteniyordu. Bu süre içerisinde, büyük devletlerin temsilcilerini, hükümete yazdıkları yazılardaki sözleri değiştirmeye razı etmeye çalışacaklardı. Atom savaşı için bir saldırı yeri, ya da sığınaktan söz etmemeli, Avrupa uluslarının acılarım azaltmak üzere yapılacak refah seferleri için barınak yeri istemeliydiler. Sokak ile hükümet arasında geçici olarak barış sağlanmıştı. Komünistler artık F.F. F.'nin ülkeyi satmak istediğini söylemiyor, F.F'.F. de, gerçek İzlandalılar olarak, kemikleri çıkarmak zorunda olduklarını yazmıyorlardı gazetelere. Ülkenin satışı ve kemiklerin çıkarılması kavgalarının ortasındaki bu sessizlik içinde, ansızın, en önemli Noel haberi patladı. Oli, kafatası kırılmış olarak, bir plajın deposunda ölü bulunmuştu. Başına vurulan demir, yambaşında duruyormuş. Alışıldığı

üzere, biri öldürüldüğünde gazeteler kaatil ve ailesini incitmemek için olay hakkında pek az bir şey yazarlar. Sonunda akıllarına, suçu, tanınmayan bir Amerikalı zencinin üstüne atmak gibi iyi bir fikir geldi. Kara bir Amerikalı ile ailesini incitmekten ne çıkar zaten...

İlerlemişler için felsefe

Noel ile yılbaşı arasında bir akşam eve döndüğümde, holde, bütün erkekler arasında bana en yakını —esrarlı ve karşı koyulmaz, ama ömrümce açıklayamayacağım bir şekilde— olduğu halde, herkesten yabancı, anlaşılmaz ve en uzak olan o adam duruyordu: Çocukların babası, hanımın kocası ve benim saygıdeğer efendim.

— «Merhaba.»

— «İyi akşamlar.» diye karşılık verdim.

O akşam balo yoktu, her şey sessizdi. Yolculuktan henüz dönmüş olmalıydı, çünkü deri bavulu hâlâ holde duruyordu.

— «Size verdiğim çocuklar nerede?» dedi.

— «Dışarı çıktılar. Biraz dolaşmak için.»

— «Öyle olduğunu umalım.» dedi. «Herkes istek duyduğu zaman dolaşmaya çıkmalı, çünkü insanın böyle şeyleri sıkıcı bulduğu zamanlar geliyor. Sinemaya gidiyorum diye sevinebilmek için neler vermezdim.»

Olabildiği kadar odama çabuk çıkmak ve kapımı kapamak istiyordum. O benimle konuşurken tek sözcük bile söyleyemiyordum. Sanıyorum ki, onun geri dönmesinden ötürü yüreğimin nasıl çarptığı gözlerimden okunuyordu. Şakacı, kötümser ve dalgın tavrı ile takılmaya başladı.

— «İyi geceler» dedim kısaca. Hızla uzaklaşmak istiyordum.

— «Ugla.» dedi.

— «Ne?» dedim.

Sigarasından derin bir nefes çekti; öyle ki duman görünmez olmuştu. Bense hâlâ kapıda duruyordum.

— «Bu çocuklar..» dedi.

Bir süre daha kapıda durup sigara içmesini seyrettim.

— «Birisi demiş ki, insan anladığı kişileri bağışlarmış, ama bence bu doğru değil, çünkü insan anlamadığı kişileri bağışlar. Örneğin çocuklar... Yakında yılbaşı geliyor. Çocuklar için yılın en büyük eğlencesi yapılacak, yani polis karakolu havaya uçurulacak. Akrabam olan polis müdürü, her seferinde benim küçük serseriyi bir yere kapatmamı ister. Yapayım mı bunu? Şimdiye değin çocuklarım yılbaşı akşamı polis karakolunun havaya uçurulmasında her zaman hazır bulunurlardı. Bence en iyisi onlara izin verip bağışlamalı, sonra da daha iyi bir karakol yaptırmalı.»

— «Özür dilerim, anlayamadım.» dedim. «Polis karakolunu havaya uçurmak, yılbaşı gecesi, çocuklar mı?» Neden?»

— «Bilmem ki.» dedi Dr. Bui Arland. «Ama tabiî bir şeyler düşünülebilir. Yılbaşı akşamı —yılın son akşamı— zaman karşısındaki bilinçsizliğimizi en güçlü olarak duyduğumuz an. Eskiden çocuklar Tanrıyı, severek ve dua ederek yenerlerdi. Ve o, çocukları böylece kendi sınırsız gücüne ortak etmiş olurdu. Tanrı gitmiş şimdi. Nereye, bilmiyoruz. Bu Smaland-Amerikan mezhebinde bir kalıntısı bile kalmadığına göre... Çocuklar zamana karşı bu bilinçsizliğimize baş kaldırıyorlar.»

— «Ama polis karakolu?» dedim.

— «Bu belki de sadece bir semboldür» dedi. «Çocuğun kendi benliğinin düşmanı saydığı şeyin, ona 'sınırsız güçte senin payın yoktur' diyen düşsel gücün sembolü. Yılbaşı! Zaman geçiyor ve sen yalnız zamana karşı değil, her şeye karşı güçsüzsün...! Anlıyor musunuz?»

— «Hayır!» dedim. «Öyle sanıyorum ki biz bir gençlik kalesinin eksikliğini duyuyoruz. Hepsi bu.»

Sigarasını içti, içti, duman görünmüyordu ama. Gözleri yarı kapalı, sigaranın tadını çıkarıyordu.

— «Beni anlamanızı bekleyemem.» dedi. «Sağlıklı bir insan felsefeden anlamaz. Ama siz bir şey anlamasanız bile, çocukları ne yapmak gerektiğini söyleyebilirsiniz belki de bana. Gençlik kalesi diyordunuz. Kimbilir ...Eskiden, insandan çok Tanrıyı tanıdığımız zamanlarda, çocuk yetiştirmek zor değildi. Ama şimdi, tanıdığımız tek şey olan Tanrı bizi yüzüstü bıraktı. Geriye sadece insan denen bilinmeyen kaldı. Bu durumda gençlik kalesinin bir yararı olur mu dersiniz?.. Özür dilerim, sizi oyalıyorum.»

— «Sizi anlamasam bile konuşmanızı zevkle dinliyorum.» dedim.

— «Siz de bir şeyler söyleyin.»

— «Ben bir şey diyemem.»

— «Gençlik kalesi!» dedi. «Mümkün. Pekiyi. Ama...»

— «Sizden süt çocukları için bir yurt rica ediyorum şimdi!» diye patladım, kıpkırmızı olduğumu hissediyordum.

— «Yaa! Evet, ama yazık ki biz komünizme karşıyız.» dedi ve yorgun yorgun esnedi. Komünizm için anlayışımız yok, bizim meslekten olanların dediği gibi, şartlanmışız ve sonuç olarak, korkuyoruz. Oysa ki komünizmin günün birinde üstün geleceğinden kimsenin kuşkusu yok, kuşkusu olan kimse tanımıyorum. Saat gecenin on ikisi olduğu için bunu açıklıyorum size. Bu saatte insan aldırmazlık içinde değilse eğer, açık yürekli olur. Buna karşın, sizin de komünizme karşı olmak için bir anlayışınız, bir görünüşünüz yok. Korkmanızın da gereği yok zaten. Bu nedenle isterseniz komünist olabilirsiniz. Hatta Nordland'lı sağlıklı bir çiftçi kızına komünist olmak, her halde, bir hanımdan daha çok yakışır. Ben kendi hesabı-

ma, en iyisi Patagonya'ya gitmek isterdim, ama sizi anlıyorum yine de.»

— «Patagonya mı?» dedim «Nedir bu? Bir ada mı?»

— «Belki de sizinle oraya gitmem daha iyi olur.» dedi. «Bilge **'Jon'**un dediği gibi, **'o gölgeli vadiye, o gizli beldeye.'** Belki de bir yuva kurup, birkaç kuzu besler, org çalardık. İyi geceler.»

Neşeli bir Yılbaşı gecesi

Yılbaşı gecesi.

— «Hücre toplantısına gidiyoruz şimdi» diyerek Altın Koç'u alıp Orgcuya gittim.

Sonraları, oğlan bunun şimdiye kadar geçirdiği en güzel yılbaşı gecesi olduğunu söyledi. Bütün gece boyunca, polis karakolunu havaya uçurmayı hiç istememiş canı. Oysa ki, Orgçuda o gece, tıpkı diğer geceler gibi geçmişti. Kahve ile kurabiye ve içtenlik. Cadillac dışarıda duruyordu, çocuk arabası da odanın ortasında. Tanrılar adamakıllı şişiniyorlar, Oli'yi Noel bayramı şerefine öldürdüklerini anlatıyorlardı.

— «Peki ama ya cadillac?» dedi şişman ve küstah polis.

— «Kerpetenler Amerika'da» dediler. «Anahtar da bizde.»

— «Dikkat edin de çalınmış cadillac yüzünden deliğe girmeyin.» dedi küstah polis.

Atom şairi önce Yunan dağ boylarının şarkısı **'Amma namna'**yı söylemeye başladı. Son derece kederli bir köpeğin ulumasına benziyordu. Briyantin de som balığını çalarak katıldı buna. Sonra ikisi birlikte Oli'nin anısına bir şarkı söylediler.

Oli şehit düştü
Halkın cahili

Keflavik'in sıkıntılı şeytanı,
Ülke satmak istiyordu
Kemikler çıkarmak
Yunus derisi gibi kaypak
Atom savaşı istiyordu Keflavik'te
Oli şehit düştü
Halkın cahili
Keflavik'in sıkıntılı şeytanı

Taşralı bir rahip, mutfakta oturmuş evin sahibi ve iki polisle birlikte kâğıt oynuyordu. Hepsi keyifliydi ve en çok ta, daha önce tanrıların yanında biraz 'kara ölüm' içmiş olan rahip. Gelir gelmez, oğlanı da oyuna oturttular. Geçen yılbaşı gecesi, polis karakolunun önünde onu göz yaşartıcı bomba ile selâmlayan küstah polis, bu kez görevli olmadığı için, gümüş kutusundan enfiye sundu. Altın Koç ta aksırmaya koyuldu. Yaşlı kadın, elinde su dolu bir karton kutu ile çıkageldi ve konuklara 'rica ederim' dedi. Bizi okşayarak dünyadaki bütün insanları kutsadı ve havayı sordu. Kleopatra ise eski divanın üzerinde, şerefle ve yavaş yavaş ölmekte olan biri gibi uzanmış yatıyordu. Üzerinde yarım bir protez vardı.

Oli'nin anısına söylenen şarkıdan çocuklar uyandı. Tanrı Briyantin onları dizlerine almak zorunda kaldı. Öyle tatlı şeylerdi ki... Gözleri siyaha yakındı ve başlarının üzerinde kızıl tüyler vardı. Bu gözleri gördüğüm zaman, yaşlı kadının neden bütün insanlığı hiç ayırmaksızın sevdiğini anladım. Tanrı, bir süre dizinde hoplattıktan sonra, çocuklar sustular.

Ev sahibinin oyundan kalkmaması için kahveyi ben yalnız başıma pişirdim. Kahve içerken, tanrılar, taşralı rahip ile tanrı üzerine kavgaya tutuştular. Rahibin sigaralarını yakmasını ve onlara dua edip her pazar kilisede onlar üzerine vaaz vermesini istiyorlardı. Tanrı Briyantin

kendisinin erkek biçimindeki Bakire Meryem, erkeklik organı ve ikiz çocukları olan Madonna olduğunu, Benjamin ise **'o tata bomma, tomba ata mamma, o tomma at'** adlı atom şiirini yazmış olduğunu ve bunun yeni bir yaratılış tarihinin, yeni Musa yasalarının, yani bir Korint mektubunun ve atom bombasımn başlangıcı olduğunu söylüyordu. Westland'lı dinç bir dev olan rahip, burada yapılacak en doğru işin ceketini çıkarıp onları yere sermek olduğunu söyledi. Tanrı kendini asla delilerle temsil ettirmezdi, ona kalırsa sigaralarını şeytan yaksındı isterse.

— «Eğer, sayın polise sormamda bir sakınca yoksa, nasıl oluyor da kaatil olduklarını kendi ağızları ile söyleyen bu kişiler zincire vurulmuyor?»

Küstah polis karşılık verdi:

— «Bugün suç işlemek zor bir şey değil, saygıdeğer bay. Bununla birlikte insanın suç işlemiş olduğunu kanıtlaması çok zor. Geçen sefer bu delikanlılar yargıcın önüne çıktıklarında farfaralık ederek, borç hesaplarına on iki suç daha eklediler. Bu suçları işledikleri zaman ise bütün ceza işlemlerine baştan başlamak gerekti. Hangisinin doğru, hangisinin yalan olduğunu yargıç bugün bile bilmiyor.»

Sonunda, rahip her iki tanrının da sigaralarım yaktı ve karşılığında biraz daha 'kara ölüm' verildi kendisine. Bu arada başkalarının da 'kara ölüm' isteyip istemediğini sordular. Kleopatra'nın ansızın yavaşça hırıldadığı duyuldu. Boş yere gözlerini kırpıştırdı ve sonra yeniden öldü.

— «Saygıdeğer Jon, Kleopatra'nın dişlerini ver de ikizler oynasın.» dedi Tanrı Briyantin. «İkiz oğlanlar için bir yudum daha süt var mı?»

O sırada saat on ikiyi vurdu. Limandaki gemiler düdük çaldılar. Rahip ayağa kalkarak eski orgun başına gitti ve **'Yıl, zamanın kucağına düştü'** şarkısını çalmaya koyuldu. Hep birlikte söyledik. Bundan sonra birbirimize iyi ve kutlu bir yeni yıl diledik.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Oğlan, onu aldatarak, komünistlere değil de Orgçuya götürmüş olduğum için hiç kızmadı.

— «Komünistler hayatta orgçular kadar iyi olamazlar. Orgçu, istediğim zaman yine giderek onunla satranç oynayabileceğimi söyledi.»

Bir süre sessizce yürüdükten sonra:

— «Dinle, o iki delinin gerçekten adam öldürmüş olabileceğine inanıyor musun?» diye sordu.

— «Hayır, inanmıyorum.» dedim. «Sanırım rahibi biraz kızdırmak istediler.»

— «Tanrı ile bağlantıları varsa, insanları öldürebilirler.» dedi. «Ama Tanrı ile ittifak içinde olabileceklerini sanmıyorum. Basbayağı iki herif işte. Yalnız biraz kaçık. Tanrı ile müttefik olmalarına bakarak, sen de onların deli olduklarına hükmediyorsundur herhalde.»

— «Olabilir.» dedim. «Ama ben sansar ve tabanca çalanların da biraz kaçık olduklarını düşünüyorum.»

— «Sen bir eşeksin.» dedi.

Sulu bir kar yağıyordu. Nordland'lı yabancı polisle tek sözcük konuşmadan, hatta çaresiz kalıp iyi geceler dilerken bile yüzüne bakmadan ayrıldığım için gururlanıyor, seviniyordum. Yoksa öyle değil mi?... Bir bu eksikti.

— «Biraz daha hızlı yürüyelim.» dedim oğlana. «Hava soğuk, üşüyorum.»

Polis, bahçenin parmaklıklı kapısında yetişti bana. Komşu olmalıydı. Belki de arabası vardı. Biz çıkarken o daha mutfakta oturuyordu çünkü.»

— «Ne istiyorsun?» dedim.

— «Seni hiç göremiyorum.» dedi.

— «Bildiğim kadarı bütün gece bön bön bakıp durdun.» dedim.

— «Seni görmeyeli neredeyse iki ay olacak.»

— «Ne istiyor bu?» dedi oğlan. «Polis çağırayım mı?»

— «Hayır şekerim.» dedim. «Sen yatmaya çık. Ben gelirim şimdi.»

Oğlan gidince Nordland'lı sordu:

— Neden kızgınsın bana? Seni gücendirecek bir şey mi yaptım?»

— «Hem evet, hem hayır.» dedim.

— «Dost değil miyiz?»

— «Bilmem,» dedim. «Pek öyleye benzemiyor... Bu soğukta, bu karda dışarıda durmak istemiyorum.»

— «Gel benimle, bize gidelim.» dedi. «Ya da ben seninle yukarıya geleyim.»

— «Neden?»

— «Seninle konuşmam gerek.»

— «Bir bu eksikti.» dedim. «Burada kimseyi tanımadığım için, bir kaz olduğum için geldim sana. O zamanlar seninle iyi ahbap olabileceğimizi sanıyordum. Bir ay geçti, bir ay daha geçti, bir kerecik olsun kapımı çalmak aklına gelmedi. Sonunda bir raslantı sonucu karşılaştık ve

sen benimle konuşman gerektiğini iddia ediyorsun. Ne konuşacaksın benimle? Ne hakkında konuşacaksın.»

— «Seninle konuşmam gerek.» dedi.

— «Beni Kleopatra ile karıştırmayasın.» dedim.

Bahçe kapısından eve kadar olan üç dört adımlık yolu geçerek kapıyı açtım. Arkamdan geliyordu.

Eşiğe adımımı attığım zaman,

— «Bekle!» dedi. Kapıyı dışarıdan itmeye falan kalkışmadı. Oysa, tokmağı çok hafif tutuyordum. Kapıyı kapattrken arasına ayağını da koymadı. Kalakaldı dışarıda. Ve ben, özgür bir kadın olarak —eğer böyle bir şey varsa— yukarıya çıktım.

Sinema mı, saga mı?

Ev uykudaydı... Acaba kimse yok muydu evde? Ertesi sabah düzeltilmesi gereken bir şey var mı diye bakmak için ışıkları yakarak odaları dolaştım. Bayram kutlanmış gibi bir durum yoktu ortada. Yukarıya, odama çıkmaya karar vermiştim ki, birinci katta bir kapının açıldığını işittim. Merdiven başındaki bir gece lambasının soluk ışığında, son derece zarif bir hanımın başını geriye atmış bir şekilde aşağıya inmekte olduğunu farkettim. Üzerime doğru geliyordu. Önce sadece silüetini görebildim. Üzerinde, geniş kollu, görkemli bir kürk, onun altında ise yerleri süpüren uzun bir tuvalet vardı.

Eteklerinin arasından, yumruk kalınlığında mantar topukları olan açık burunlu beyaz ayakkabıları ile kırmızı boyalı ayak tırnakları görünüyordu. Üzerinde değerli taşların parladığı beyaz eliyle göğsünün üzerinden kürkünü tutmuştu. Berberin yaptıkları ile doğal buklelerinin birbirine karıştığı saçları serbestçe omuzlarına dökülmüştü. Yüzü pudra şekerine bulanmış bir kurabiyeyi andırıyordu, dudakları ise kanlı ciğerle boyanmış gibiydi, siyaha

yakındı renkleri. Doğrusu ya, bizim orada, Krokur'daki gezici sinemalardan birinde sanmıştım kendimi. Şu gördüğüm, çiftçileri ve küçücük yuvalarında oturan yüz binlerce kişiyi aptala çevirmeye çalışan Hollywood filimlerindeki kadın kavramının ta kendisiydi. Helâlarında su bulunmayan yoksul ve cahil ailelerin satın aldıkları sinema dergilerinden çıkmış bir kadın resmiydi bu!

Ansızın, bu gördüğümün bir kadın değil, bir çocuk olduğunu farkettim. Elma Kam'ndan başkası değildi bu. Evde yalnızdı. Dışarı çıkmak üzere merdivenlerden aşağıya silzülmekteydi. Sabah olmak üzereydi. Böyle bir bayram gecesi...

— «Neyin var Elma Kam? Hangi korkunç filim vampını taklit etmeye kalkıştın böyle çocuğum?« dedim. «Yoksa beni korkutmak mı istiyorsun?»

Bana bakmıyordu. Merdivenlerden hayal gibi iniyordu aşağıya. Bir şey duymaksızın, görmeksizin yanımdan geçip hole çıktı. Kapının kulpuna uzandığı zaman elini tuttum.

— «Elma Kanı, çocuğum, uykuda mı geziyorsun?»

Büyülenmiş gibi, sert ve soğuk bakışlarını üzerime dikti ve:

— «Bırak beni, bırak gideyim!» dedi.

— «Böyle sabaha karşı, yalnız başına dışarı çıkacağına inanmak istemiyorum.»

— «Öyle.» dedi, sakin sakin. «Biraz önce geldim eve. Dansa gitmek istiyorum. Baloya.»

— «Yürüyerek mi gideceksin? Bu kılıkta..» dedim. «Bu karda, bu yağmurda?»

Beni süzüyordu. Bakışlarından bir anlam çıkaramadım. Delilik miydi bu, yoksa oyun mu? Sonra, çok rahat bir tavırla karşılık verdi:

— «Ne yapacağımı öğrenmek istiyorsan, söyleyeyim. Kendimi suya atmaya gidiyorum.»

— «Elma Kam» dedim o zaman. «Neler saçmalıyorsun?»

— «Saçma mı?» dedi. «İnsan ölmek isterse, sen buna saçmalık mı dersin?»

Kapının kulpunu bastırmak istedi, elini sıkıca kavradım.

— «Senin aklın başında değil çocuğum.» diyerek kapıyı açamaması için elini bırakmıyordum. «Dışarı çıkamazsın... Babanla konuşmalıyım önce.»

— «Hay! hay! Onun evde olduğunu mu sanıyorsun?» dedi. «Bayram gecesi, bu korkunç evde, bu korkunç insanların yanında...»

— «Benimle konuşmalısın şimdi. Ben de seninle konuşacağım.»

— «Asla olamaz bu!» dedi. Eski sagalardan kalma bu deyimin ağzından çıkarken alnuş olduğu yanlış anlamı silmek için üzerime yürüdü, birkaç tane yumruk attı. Kemikleriyle değil, elinin yumuşak tarafıyla vuruyordu, çocuklar gibi. Sonra ısırmaya kalkıştı ama, bırakmadım. Başa çıkamayacağını görünce beni dövmekten vaz geçti. Dövüşmekten yorgun düşerek geri dönüp merdivenin basamağına oturdu. Kürkünü sanki bir yerde unutur gibi kaydırdı omuzlarından. Dar omuzlarından düşen kürk, yerde, peri mantoları gibi kala kaldı. Ve o, böylece, genç bir dana kadar beceriksiz, zayıf, küçük bir kız oldu yeniden. Sonra, odada duran bir kanapenin üzerine bir yumak gibi büzülerek oturdu, dizlerini kaldırarak çenesine dayadı ve yumruklarını gözlerine bastıra bastıra ağlamaya koyuldu. titriyordu. Arkasından zavallı, terkedilmiş bir çocuk gibi mızıldanmaya başladı.

O zaman bunun bir oyun olmadığını anladım. Öyle olsa bile çok büyük incelikle oynanan bir oyundu her halde.

Elimden geldiği kadar dikkatli olmaya çalışarak konuştum:

— «Ne oldu? Hiç bir şey yapılamaz mı? Yapılamaz mı bir şey?»

Küçük yumruklarını gözlerinden indirdi, sanki aynı anda iki ayrı yayık çalkalanır gibi bir gürültüyle burnunu çekerek yüzünü buruşturdu ve yeniden ağlamaya başladı.

— «Ah, ah, ah, öyle lânet olası bir çamura battım ki!»

— «Şu alçaklar!» İlk sözlerim bunlar oldu. «Bu, onların işi olmalı.» diye ekledim.

— «Bütün gece bir tek kere bile dansetmedi benimle... Bir kerecik olsun bakmadı bana... Böyle bir domuz düşünebiliyor musun? Balodan karısı ile birlikte ayrıldı. Hiç olmazsa bunu yapmamalıydı. Bana kıymamış olurdu böylece. Onun tarafından gelebilecek bu türlü bayağılıklara lâyık olmadığımı düşünüyordum. Hepsi bir yana, üstelik karısıyla... Düşünebiliyor musun böyle bir küstahlığı?... Oysa ki ben altı haftadan beri bebek bekliyorum.»

— «Bütün bunları anlattığın için teşekkür ederim Elma Kanı.» dedim. «Şimdi bir çare aramalıyız.»

— «Suya atacağım kendimi.» dedi. «Benim gibi bir kız nasıl yaşayabilir? Okulda arkamdan bağırırlar, New York'taki annem, dayaktan öldürür, bakan Rio de Janeiro'daki bir genel eve satar beni. Büyük babam balıkyağı fabrikasını yitirmeyi yeğ tutardı her halde. Üniversitede, mecliste alay edecekler babamla. Snoredda'daki memurlar onu görünce başlarını hesaplarına eğip kıskıs gülecekler ve komünistler, gösterileri sırasında bizim evin önünden geçerken, 'Burada piçi ile birlikte küçük bir kapitalist kızı oturuyor' diye bağıracaklar.»

— «Sana yemin ederim ki, komünist partisinden böyle çirkin sözler çıkmaz.» dedim. «İyi insanlar buna kutsal

bir durum gözüyle bakarlar. Senin yerinde olsam, babama başvururdum. Çok anlayışlıdır o.»

— «Hayatta böyle bir ayıp yapamam babama karşı.»

— «Daha kötü durumlar için bile bir çözüm yolu bulmuştur o.» dedim. «Ahlâk ve edep gibi şeylere değer veren, duygulu, kibar kişiler, başı derde giren kızlarını yurt dışına yollarlar. Oysa biz basit insanlar anlamayız bunu. Nerede yaşıyorsak orada doğururuz çocuklarımızı. Sana bir şey söyleyeceğim şimdi: Samrım ben de gebeyim.»

— «Doğru mu bu Ugla?» dedi kız ve kanapeden kalkarak beni kucakladı. «Yemin edebilir misin? Kendini öldürmeyecek misin?»

— «Düşünmüyorum bunu.» dedim. «Ama her halde yakında Nordland'a gitmem gerekecek. Çünkü çocuğumun beşiği, Ostertal'da, atlarını açık havada bırakan yaşlı Falur'un yanındadır.»

Biraz uzaklaşarak:

— «Eminim beni budala yerine koymaya kalkışıyorsun, ya da avutmaya uğraşıyorsun. Bu, budala yerine konmaktan bin kat daha kötü.»

— «Eğer babana her şeyi anlatırsan ne yapacağını söyleyeyim sana.» dedim. Yüzlerce dolarlık bir çek yazıp ilk uçakla annenin yanına yollar seni. Böyle bir kadının çocuklarına anlayış göstermeyeceğine kimse inandıramaz beni. Amerika'ya gider, çocuğunu doğurursun. Bir yıl kalırsın orada, belki de iki ya da üç yıl. Sonunda, bizim oralarda dendiği gibi, taptaze bir bakire olarak yeniden dönersin evine ve bütün İzlanda'da evlenmek için en iyi **'kısmet'** olursun yine.»

— «Pekiyi, ya çocuk?»

— «İki üç yıl sonra, mesele ortaya çıksa bile, her şey çoktan geçip bitmiş olduğu için kimse söz etmez bundan. Herkes sever onu, en çok ta sen. Eski bir atasözü, 'çocukların çocukları kısmet çocukları olur' der.

— «O halde kendimi öldürmeyeyim mi?» diye sordu. «Oysa sonradan hortlayarak o domuza eziyet edeceğim diye seviniyordum... Karısı ile birlikte eve giden o domuza...»

— «Erkekler için bir kadımn kendini öldürmesi bir anlam taşımaz» dedim. «Böyle bir şey olunca kendilerini rahatlamış hissederler, çünkü böylece bütün eziyetlerden kurtulmuş olurlar.»

Kısa bir düşünmeden sonra sordu:

— «Beni kendisinin öldürmüş olduğu hissine kapılmaz mı yani?»

Karşılığını kendisi verdi:

— «Vicdansız olduğunu biliyorum. Aslında öldürmem gerek onu. Ne dersin? Eski sagalardaki gibi baskına uğratıp öldürsem mi bu gece.»

— «Eski sagalardaki kadınlar asla böyle şeyler yapmazlar.» dedim. «Buna karşılık yeniden nişanlanarak, uygun bir durumda yeni nişanlıların, eski nişanlılarına karşı kışkırtmayı düşünürler. Sevdikleri adamı, daha az sevdikleri biri tarafnıdan öldürtmek olağandır onlarca. Ama, eski sagalarda her şey bir gecenin içerisinde olup bitmez Elma Kanı.»

Konuşmamızdan sonra Bakire Elma Kanı ne kendisini, ne de sevgilisini öldürmek için dışarıya çıkmadı. Gecenin kalan kısmını yukarıda, benim yanımda geçirip geçiremeyeceğini sordu. Öyle güçsüz ve öyle yorgundu ki. Oysa ben güçlüydüm. Ve de Nordland'lıydım.

ONALTINCI BÖLÜM

Avusturalya'da

Elma Kanı öğleye kadar uyudu. Kalktığı zaman bana iyi günler dilemedi. Özenle giyinerek, bir yeni yıl davetine gitti. Önceki gece hakkında hiç söz etmedim. Onun için hiç tasalanmıyormuş gibi davrandım. Oysa, kendini suya atmayacağından emin değildim. Bu çocuğun neler yapabileceğini hiç bir zaman kestiremiyor insan.

Akşama doğru telefon çaldı. Elma Kam'ydı. Soluk soluğa konuşuyor, kelimeler ağzından hızla dökülüyordu. Sanki telâşlı bir acelecilik içindeydi. Ya da şarap içmişti.

— «Babama söyleme, babam duymamalı. Kaçıyorum.»

— «Kaçıyor musun?» dedim. «Nereye?»

— «Avustralya'ya.» dedi. «Nişanlandım.»

— «Mutluluklar.»

— «Teşekkür ederim. Gece saat on iki sularında, on ikiyi beş geçe uçakla gidiyoruz.»

— «Yolculuk için gerekli olan her şey yanında mı?» dedim.

— «Hayır.» dedi. «Diş fırçam yok. Geceliğim de. Ama zararı yok.»

— «Kiminle nişanlandığını sorarsam kızar mısın Elma Kanı?» dedim.

— «Avustralyalı bir teğmenle. Bu gece gidiyoruz, yarın da Londra'da evleneceğiz.»

— «Elma Kanı, dinle.» dedim. «Benimle aklı başında bir insan gibi konuşursan, kimse bir şey öğrenemez benden. Ama çılgınlar gibi davranırsan her şeyi babana anlatırım, hem de hemen. Bu benim görevim. Neredesin şimdi?»

— «Söylemem.» dedi. «Hoşça kal! Adieu! Dün akşam için teşekkürler. Yüz yaşına da girsem, bana karşı ne kadar iyi davrandığını unutmayacağım.»

Böylece kapattı telefonu.

Burada işe başladığımın ikinci günü, gizli telefon konuşmalarında, telefonu kapatmadan hemen birisini çağırmamı, böylece o 'alçağın' telefonu ile bağlantının kesilmeyeceğini, kapatsa bile numarasının tesbit edilebileceğini öğretmişlerdi. Kulaklığı masamn üzerine, telefonun yanına koydum ve beyi çağırarak:

— «Az önce telefon ettiler. Elma Kanı kentte rahatsızlanmış. Eğer hemen giderseniz sevinir.» dedim. Telefon edilen numara ile bağlantımız kesilmedi henüz.»

Bey telefonu eline aldığında, çocuk çoktan ayrılmıştı telefonun başından tabiî, ama bağlantı duruyordu. Onu kesmekten sakınarak:

— «Ne diyorsunuz? Gudny hasta mıymış?» diye sordu. «Ne olmuş?»

— «Dün gece oldukça yorgundu.» dedim. «Hâlâ düzelmemiş olduğunu sanıyorum.»

— «Sarhoş mu?» diye sordu, doğrudan doğruya. Gülümsemiyordu.

— «Hayır.» dedim.

O zaman yeniden gülümsedi.

— «Neler sormak zorunda kalıyoruz bugün! Ben gençken, bütün şehirde bir tek kadın vardı içki içen. Bizim gibi bitli oğlanlar ardından koşar, dalga geçerdik onunla. Ama şimdi, biz yüksek burjuvaların, kiliseye yeni takdim edilmiş kızlarımızın hasta olduğunu duyunca, 'sarhoş mu' diye sormamız çok doğal sayılıyor.»

Yakınıyor muydu, yoksa bağışlıyor muydu?... Kimi?. Susuyordum, daha başka sorular sorunca da sustum. Yalnız, kızın, bulunması gereken yerde olmadığım, onun yerinde olsam kızımı bulmaya çalışacağımı söyledim.

Gülmeyi kesti yeniden. Araştırarak yüzüme bakıyordu. Alnını kırıştırarak, gözlüğünü çıkarıp temizledi. Bu sırada ellerinin biraz titrediğini farkettim. Gözlüğünü yeniden takarak:

— «Teşekkür ederim!» dedi.

Palto ve şapkasım alarak kapıya yürüdü ve eşikte durup, kulaklığı olduğu yerde bırakmamı söyledi.

Arabasını çalıştırıp uzaklaştığını duydum.

Koyun ağılındaki anacık

Akşam, vaktinde yattım. Uyandığım zaman, sabah olduğunu, hatta gün iyice ilerlemiş olduğu halde uyuyakaldığımı sandım. Çünkü bey, kapının eşiğinde duruyordu. Yataktan fırlayıp:

— «Bir şey mi oldu?» diye sordum.

— «Biliyorum, insanı gece yarıları uyandırmak yakışık almaz.» dedi. Yeni uyanan bir kişi üzerinde çok hoş bir etki bırakacak biçimde, ağır ve sakin konuşuyordu. Ekledi:

— «Dün söylediğiniz doğruydu. Küçük Gudny yorgundu... Şimdi de yorgun. Onu arayıp buldum ve bir tanıdı-

ğa götürdüm, bir doktora... Yakında düzelir. Size karşı güveni var. İnanıyor size. Yanına gidip orada kalır mısınız biraz?»

Saat sabahın dördüydü.

Şüphesiz, kapıda duran arabadan yukarıya, odasına, babası taşımıştı. Kendi başına asla yapamazdı bunu. Kanapenin birinde bembeyaz bir yüzle, ölü gibi yatıyordu. Gözleri kapalı, yüzü çocuksu, saçları dağınıktı. Dudaklarındaki koyu kırmızı boya ile yanaklarının makyajı silinmişti. Babası ayakkabılarını çıkarmıştı, ama mantosu üzerindeydi. Kıpırdamıyordu. Geldiğimi duyunca göz kapaklarını bile oynatmadı. Yanına giderek kanapenin üzerine oturdum ve elini elime aldım.

— «Elma Kanı!»

Gözlerini hemen açtı ve fısıldadı:

— «Bitti, Ugla. Babam bir doktora götürdü beni. Bitti.»

— «Ne yaptı doktor?»

— «Vücuduma bir demir soktu.» diye fısıldadı. «Beni öldürdü. Kanlı bir şey duruyordu kapta.»

— «Kapta mı? Nasıl bir kap?»

— «Emaye bir kap.»

Onu soydum, bir gecelik giydirerek yatağına yatırdım. Uyuşturucu ilâçlar yüzünden güçsüz kalmıştı. Birçok kereler baygın sandım onu. İçini çekiyor, sessizce inliyor ve titriyordu. Uyuyakalmış olduğunu sanıyordum ki, birden «Ugla» dedi. Gözlerini açmış gülümsüyordu.

— «Büyüyünce ben de '**Koyun ağılındaki anacık** (*)'

(*) (Moir min i Kvikvi) **Koyun ağılındaki anacık, bir İzlanda öyküsüdür. Evlilik dışı çocuğunu ağılda öldüren bir kızı anlatır; ölü çocuğun ruhu daha sonra gelip annesine şarkılar söyler.**

diye şarkı söylediğini duyacağım onun.»

— «Sevgili küçük Elma Kanı» dedim o zaman. «Senin için bir şeyler yapabilir miyim?»

— «Ah, Avustralya'ya gitmeliydim.» dedi.

Tekrar daldı. Benden uzaklaştığını hissediyordum. Daha doğrusu, Elma Kanı'nın ölmek üzere olduğunu sanıyordum. Ansızın sordu:

— «Ugla, bana memleketini anlatır mısın?»

— «Memleketimi mi?» dedim. «Nesini anlatayım?»

— «Kuzuları anlat bana.»

Küçüğün göz kapaklarının titrediğini farkettim. Sonra yaşlar geldi. Ağlayan biri ölmez. Ağlamak hayatın belirtisidir. Ağla ki yaşamın yeniden değer kazansın.

Kuzuları anlatmaya koyuldum ona.

ONYEDİNCİ BÖLÜM

Geceleyin bir kız

Kışın ortalarına doğru artık emin olmuştum, aslında, daha önce de anlamıştım, bütün belirtiler tamamdı; kitaplarda kadınlar hakkında yazılan her şey oluyordu bende de, hem de fazlasıyla. Adam, düşlerime giriyordu bütün gece. Çoğu kez de ürkünç bir şekilde görüyordum onu. Kalkıp, ışığı yakmak zorunda kalıyordum ve ancak, yılbaşı gecesi onu dışarıda bırakmış olduğum için gidip özür dileyeceğime dair kendi kendime söz verdikten sonra yeniden uyuyabiliyordum. Bana ne isterse yapabileceğini söylemek istiyordum ona.

Sabahleyin uyandığımda ise, onu tanımadığımı, beni hiç ilgilendirmediğini düşünüyordum. Çocuk sadece bana aitti. Sonraları, çocukların erkeklere değil, kadınlara ait oldukları düşüncesine vardım. Tıpkı çocuğunu kucağına almış Meryem resimleri gibiydi gerçek. Bütün çocukların babası, o görünmeyen varlıktı. Erkeğin bu öyküde yer alması bir rastlantıydı. Erkek ile kadın arasındaki ilişkiye

çocukları karıştırmayan ilkel, doğa kavimlerini çok iyi anlıyordum. Benim çocuğumu görmemeliydi, çocuğumun babası denmemeliydi ona. Erkeklere, çocukların babaları olduklarını söylemeyi yasak etmenin zamanı gelmişti artık. Daha derin düşündüğüm zaman, çocuklar annelerine de fazla bağlı değildir gibi geldi bana. Çocuklar sadece kendi kendilerine aittirler, anneleri de onlara. Doğa bunu böyle istemiş çünkü. Ama sadece çocuğun ihtiyacı olduğu zaman için; ana kucağında gelişip, anasını yediği, daha doğrusu içtiği sürece, ana ona aittir, yani sadece ilk yıl. Daha sonrası için, toplumun kişilere, kişilerin birbirlerine karşı görevleri var olduğu sürece, çocukların sorumlulukları yalnız topluma aittir.

Akşam org dersinden dönerken, farkında olmadan, belirli bir sokakta, belirli bir eve, bazen aydınlık, bazen de karanlık olan belirli bir pencereye dikiyordum gözlerimi. Durakalıyordum orada. Bir an sonra, sayısız pencerelerden birtakım gözlerin beni süzdüğünü sanarak kaçıyordum ve ancak sokağın öteki ucunda yüreğimin çarpıntısını dinlerken kendime gelebiliyordum. Dişi bir yaratığın kaç türlü ruhu olabiliyormuş meğer. Hele akşamları...

Kapıyı suratına çarpmıştım. Acaba o zaman gebe olduğumu kesin olarak bilmediğim için mi yapmıştım bunu? Şimdiyse, artık emin olduğum, onu, boynuna atılarak kiliseye sürüklemek istediğim için mi özlüyordum. Sırf, anaların kendilerini içmek isteyen çocuklara ait olması yüzünden, kadınlar böyle acınacak bir biçimde düşünmeye zorlanıyorlar. Evlilik denilen ve kutsal sayılan süt dükkânını açabilmek için bir uşak bulmaları gerekiyor. Evlilik, kutsal adamların, üzerine tükürebildikleri tek kutsal sırdı.

Kadın bundan kaçınacak olursa, ömrü boyunca baht-

sız bir yaratık olarak aşk acısını, taş kesilmiş bir çocuk gibi, ruhunda saklıyor. Yaşayan çocuğunu ise, tanrıya ve insanlara karşı bir yakarış, onu doğmuş ya da doğmamış çocuğundan kurtarmak için elindeki bütün olanakları kullandığı halde, başarıya ulaşamamış olan topluma karşı bir meydan okuyuş olarak gezdiriyor yanında. Daha fazla söz söylemenin anlamı yoktu, onu seviyordum ve kapıyı suratına çarpmıştım. Kadınların çok sayıda ruhları olduğu için, böyle olmuştu bu. Şimdiyse ikizlerimi gezdirecek kimse yoktu. Aynı yollardan geriye dönüyordum. Gebe bir kızın ilk önüne çıkan adamla evlenmesi olağan sayılabilir, çünkü doğa için olduğu gibi, kızın kendisi için de, rahibin çocuğun babası olarak kimi kaydettiği önemli değildi. Ama her şeye rağmen, her şeye rağmen benim sevdiğim adam, oydu, o, o! Evet, sadece o adam; o az konuşan, akıllı, temiz ve içinde, sözünü etmekten hoşlanmadığı bir çağırı duyan; insana, kucaklar gibi, ürkek bir sıcaklıkla dolu, ama asla delici olmayan gözlerle bakan o adamı seviyordum. Çoğunlukla suskun olsa bile, yakınlığı canlılığından hiç bir şey yitirmezdi onun. Bu nedenlerden ötürü kız, bütün öteki insanların arasından onu seçip, birlikte odasına gitmişti. Erkek, kitaplarda yazan gevezeliklere baş vurmaksızın yatağına yatırmıştı onu. Her şey çok doğaldı. Yılbaşı gecesi içeri almadığım için, varlığımda kaldı o. İçeri sokmadığım için. Beni kandırıcı oyunlarla, gevezelik ederek ikna etseydi, belki de alırdım içeriye sonunda. Ertesi sabah giderken içimde, varlığımda kalmazdı böylece. Keşke kandırıcı oyunlara başvursaydı, keşke kafamı karıştırsaydı. Eğer şimdi ona rastlayacak olursam, çocuğum olacağını asla söylemeyeceğim, evlenmeye dair de tek söz etmeyeceğim. 'Seni seviyorum' diyeceğim. Bu yüzden hiç bir şey istemiyorum senden.' Ya da: 'Seni seviyorum, bu yüzden de seninle evlenmek istemiyorum.'

O sırada ansızın, dışarıda, merdivenlerde oturmakta olan bir kadın gördüm. Kanlar içindeki başını tutmuş, gecenin sessizliğinde yüksek sesle ağlıyordu. Çantası açık olarak kaldırımda duruyordu. Sanki fırlatılıp atılmıştı. Aynası, ruju, pudriyeri, mendili ve parası yerlere saçılmıştı. Arkasındaki evde şarkılar söyleniyordu. Kadına doğru ilerleyip, neden burada oturup ağladığını, neden kanlar içinde olduğunu sormak istedim.

Kleopatra'ydı bu.

— «Sen, yeniden doğan Skarphedin Njalsson, burada oturup ağlaman inanılır şey değil.» dedim.

— «Hiç te öyle değil!» dedi Kleopatra.

— «Ne oldu sana?» dedim.

— «Beni kullandılar, sonra da attılar.»

— «Kim bunlar?»

— «İzlandalılar tabiî.» dedi. «Şu lânet olası İzlandalılar.»

— «Peki ama neden?»

— «Paranı vermek istemiyorlar.» dedi. «Önce insanı çağırıyorlar, sonra da parasını vermek istemiyorlar. Onları öldüreceğim. Lânet olası İzlandalılar! By golly.»

— «Evet ama, onlar bizim vatandaşımız.» dedim.

— «İçine sıçarım!» dedi Kleopatra.» Paramı vermek istemiyorlar. Adamı kullanıp kullanıp atıyorlar ...Enfiye gerek onlara.»

— «Bir doktor çağıracağım sevgili Patra.» dedim. «Polise haber verip, sonra da seni evine götüreceğim.»

— «Hayır! Hayır!» dedi. «Doktor istemez, polise de haber verme, beni evime götürmeye hele hiç gerek yok.»

— «Eve dediğim bizim Orgçu.» dedim.

— «Hiç bir yer benim evim değil.» dedi. «Onun evi hele hiç. Dört yıl boyunca, kutsal bir adam olduğu için,

annesinin yanında kaldın. Amerikalılar buradayken oluyordu bu. Şimdiyse sadece birkaç cimri arta kaldı Amerikalılardan, hepsinin de sağlam bir ilişkisi var. Epeydir, gençken gittiğim yoldan gidiyorum: İzlandalılarla düşüp kalkıyorum; şu enfiye düşkünü, insanı kullanıp kullanıp para vermeyen, lânet olası **'Soğuk çöl kumları'** ile **'Sert herifler'** i söyleyen İzlandalılarla. Nerede benim tatlı, sevgili Amerikalılarım. İsa, bırak ta gelsinler atom bombalarıyla...»

— «Tanrı yardımcın olsun Kleopatra» dedim. «Rimmugygur'un baltası kafasının ortasındayken bile, Skarphedin Njalsson aslâ böyle konuşmazdı.»

— «Sorry bile olamayacaksam, çek git.»

Burnu kanıyordu, gözünün biri morarmıştı. Biraz 'kara ölüm' kokmakla birlikte ayıktı; yediği dayaktan olacak. Kafası biraz karışıktı galiba. Öteberisini yerden toplayıp çantasına koydum ve kanını silsin diye mendilini uzattım, hemen kana bulandı; kendi mendilimi de verdim, o da öyle oldu.

Bir an düşündüm ve onun kanı ile gözyaşlarının da, diğer kızlarınkiyle aynı kimyasal niteliklere sahip olduğu kanısına vardım. Bu nedenle ona, geceyi benimle birlikte geçirmesini teklif ettim. Bunun üzerine, tanrı ile İsa'ya beni yüzlerce kere kutsamaları, iyi şeyler yazmaları ve daha bilmem neler için yalvarmaya koyuldu. Kleopatra gibi insanlar aslında, önemli tanrı bilginleridir. Sonra ayağa kalktı; ben de doğruldum. En yakın sokak lambasının ışığında dudaklarını boyadı. Bu kötü dünyada, gecenin ortasında yüce ve tantanalı bir iş gibi göründü bu gözüme. Bu denli önemsiz bir yaratık olduğum için utanıyordum.

Amerikalılarla ilişkileri sırasında, geleceği bu kadar az düşünmüş olduğu için pişmandı Kleopatra. Doğru dürüst bir ev bile edinmemişti kendisine. Savaşın sonsuza

dek süreceği yolunda iyimserce bir ümit beslemişti. Bu arada, 'tipp-topp' barakalarda, 'fancy' ışıklar altında, 'cosy' köşelerde ne partiler görmüştü.. Ne yaşamdı o! Ah, be!.. İlki sahte bir albaymış. Hafnarfjord ile Reykjavik arasında bir yerde. Sonuncusu gerçek bir albaymış. Kır saçlıymış ve şeker hastalığı varmış. Devlet Bakanının da bulunduğu bir Amerikalılar balosuna gitmiş. Atom bombaları olduğu için çok açık düşünceli insanlarmış Amerikalılar; Bakanlarla kızlar arasında bir ayırım yapmazlarmış. Albay ona beyaz lastik ayakkabılar ile kırmızı bir manto armağan etmiş. Bir de geniş kenarlı şapka. Orgçunun kapısından zor geçiyormuş. Ve tabiî dünya kadar da para veriyormuş. Anlaşıldı mı? O albay, yani sahicisi, karısı ölür ölmez yanına aldıracağına yemin billah etmiş. Ama karısından önce kendisi ölmüş. Her halde, yaşlı karısı ortadan kaldırmıştı onu, çünkü kadın biraz daha gençmiş. Bu sırada Kleopatra yeniden ağlamaya başladı. Büyük ve gerçek bir kederdi bu. Acıtan bir keder. Ona acıdım, gerçekten dürüst bir biçimde acıdım.

— «Böylece insan her şeyini, her şeyini yitiriyor.» dedi. «Ve yeniden dirilmek üzere ölüyor. Bir albay tarafından sevildikten sonra, enfiye çeken adamların dayağına razı olmak lânetlik bir durum değil mi?»

İç dünyalarındaki değişiklikler sonucu, kadınların hem kendi kendilerinden, hem de doğadan dolayı düş kırıklığına uğradıkları yaşlara gelmişti. Gençliğinin eğlenceli geceleri ilgilendirmiyordu onu artık. Bütün inancını yitirmişti, hiç bir işe girişmek istemiyordu, ama günlük ekmeği için çabalamak zorundaydı. Lânet olası erkek suratlarından gına getirmişti. İster kuzeyden gelsinler, ister güneyden, farketmiyordu. Ahlâklı ve doğru dürüst bir yaşam sürmeyi, ayaklarının altında kalıcı bir şeyler olmasını istiyordu. Tıpkı otuzuna gelmiş diğer kadınlar gibi. Bu

yüzden güvenli bir ocak istiyor, kendisine Kleopatra, hatta 'yangında kalan Skarphedin' diyen kutsal adamlara yük olmak istemiyordu.

— «Tabiî ki adım Kleopatra değil, hiç bir zaman da olmadı. Başka bir şey de değil. Sadece Gudrun, 'yabansı Gunna' derler.

— «Evli olmayı ister miydin?» diye sordum. Böyle bir aşağılamayı, gerektiği gibi geri püskürtmek zor geldi.

— «Bir bu eksikti..»

Yatağa girip ışığı söndürdükten sonra yeniden açıldı bana:

— «Düzgün bir yaşamdan ne anlıyorum biliyor musun? Küçük bir ev; oda ve sofa, rönesans tipi oymalı möbleler, mutfak ve içinde duşu olan bir tuvalet. Üç tane sağlam ilişkim olmalı. Biri, evli ve nakit parası olan bir tüccar. Pek genç olmamalı, yakında evliliğinin gümüş yıldönümünü kutlayacak yaşta. Öbürü arada sırada karaya çıkan bir denizci; üçüncüsü de, iyi bir aile kızı ile resmen nişanlı, aydın ve genç bir bey.

Dileği üzerine ileri geri, bir süre konuştuk. Sonra uykumuz geldi, sustuk. Onun çoktan uyumuş olduğunu sanıyordum ki, karanlıkta:

— «Şimdi 'Vaterunser' duasını okuyalım mı?» dedi.

— «Tabiî» dedim. «Sen ikimiz için de oku.»

'Vaterunser'i okudu. Arkasından birbirimize iyi geceler dileyip uyuduk.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Avludaki 'namuslu adam'

Modern yazarlar, günümüzde çocukların sallanmasının sakıncalı olduğunu söyleseler de, beşikler hakkında bir şeyler, bir yerde beşik satıldığına dair bir ilân var mı, diye sık sık gazetelere bakıyorum bu günlerde. Şehir Meclisi toplantısındaki kişilerin, komünistlerin çocuk bakımevi önergesini reddettiklerini söylüyorlar.

Gazeteye sık sık yazılar yazan bir «evli hanım», dün, resmî yollarla böyle bir kurum açılacak olursa, ülkedeki sefahatin artacağını, gerçek bakımevlerinin, hıristiyan aileler ile töresel bir yaşam süren bütün diğer kişilerin kendi yuvaları olduğunu belirtiyordu.

Sorarım şimdi; neden yalnız hıristiyan ailelerin ve töresel yaşam sürenlerin çocuklarının yuvaları olsun da, benim gibi, hıristiyan olmayan, kötü ahlâklı kişilerin olmasın?

— «Zengin çocukları ile ilgilenmesini bir yana bırakalım; tek dileği yoksulların çocuklarını öldürmek olan

bir toplumda yaşıyoruz.» dedi komünist. «Birkaç kuşak önce, zenginler o kadar güçlüydü ki, İzlanda'daki çocukların yarısından fazlası bitten ve yoksulluktan ölüyordu. Basit halkın örgütleri olmasa, yoksul çocukları yine eskisi gibi ölürler. Eğer biz örgütlerimizi güçlendirmezsek, bu açgözlü zenginler, yoksul aileleri çocuklarıyla birlikte kamçılayarak ve suda boğarak cezalandırmayı sürdürecekler yine. Yoksul anaların çocukları için yuva kurulmasına karşı savaşmaları, onların düşüncelerini belirtiyor. Bugün için eksik olan sadece bitler. Yoksa tıpkı eskiden olduğu gibi, kızken çocuğu olanlar suda boğulacaklar.»

Sevgilisine, yani ekmekçi dükkânındaki kıza sordum:

— «Bir çocuğun olsa ne yapardın?»

Kızın yüzündeki gülümseme bir anda silindi. Gözleri büyümüştü. Sorarcasına komüniste baktı.

— «Rahatça anlatabilirsin ona.» dedi adam.

Bir kadın kara ekmek istiyordu, kızın biri de biraz kurabiye aldı. Bundan sonra dükkânda kimse kalmadı.

— «Gel!» dedi kız. Tezgâhı açarak kendisiyle birlikte içeriye geçip arkadaki avluya gelmemi söyledi. Kapısı arka avluya açılan, depo ve çamaşırlık olarak kullanılan bir tahta bölmeden geçtik. Yağmur sağanak halinde yağıyordu ve rüzgâr vardı. Gökyüzü kapkaranlıktı. Avluda, bir çamur birikintisinin üzerinde, körüğü kapalı bir çocuk arabası duruyordu. Yağmurdan korumak için arabanın üzerine büyük bir çuval gerilmişti. Dükkândaki kız, çuvalı biraz kaldırdı, ve gülümseyerek körüğün altına baktı.

Çocuk uyanıktı, tüylü örtüsünün altından kocaman gözleriyle yukarıya bakıyordu.

— «Sevgilim!» dedi annesi ve günün yorucu işleri arasında, kendinden geçerek, karanlık ve fırtınalı havada, arka avluda duran küçücük oğluna baktı.

— «Aman ne kadar akıllı gözleri var.» dedim. Gerçekten küçük bir namuslu adam.»

— «Benim olduğu ortaya çıkarsa işimden kovulurum.» dedi.

Dükkânda sabırsız bir müşteri tezgâha vuruyordu yumruklarını.

Bazı görüşler ve ötesi

Doktor Bui Arland eve döndü, gülümsüyordu, yüzü yağmurdan ıslanmıştı, yağmurluğu da öyle. Yağmurluğunu çıkarırken:

— «Bugün iyi haberlerle geliyorum.» dedi.

Meraklanmıştım.

— «Meclisten babanız için birkaç bin kron koparabildiğimi kesinlikle söyleyebilirim sanıyorum.»

— «Ya?» dedim.

Şaşarak baktı bana.

— «Boynuma atılmıyor musunuz?» dedi.

— «Neden?»

— «Sevinçten.»

— «Luther'in, dünyanın en edepsiz, en kaba adamlarından biri olduğunu öğrendiğimden beri inancımdan vaz geçtim.»

— «Hay Allah!» dedi. Paltosunu asıp yüzünü kuruladı, gözlüğünü çıkararak sildi.

— «Doğru konuşalım. Adam, tanrı tartışmasında latince hece ölçüsü, ya da benzeri şeyler yerine o iğrenç Almancayı kullandı, üstü kapalı bir şekilde eşeğin cinsiyet organı ile papa arasında bağlantı kurdu diye, artık inanmamak mı gerekir ona? Ne olursa olsun, bütün Avrupa'nın hıristiyanlığı rafa kaldırdığı bir çağda, onu ciddiye aldığına bakılırsa oldukça çiftçi ruhlu bir insan olmalı; böylece bütün hıristiyanlık işlerini kurtarmış oldu. Ayrıca, ülkesindekilerin çoğu gibi, güzel bir sesi vardı. Zavallı adam.»

— «Luther'ci olduğunuzu bilmiyordum.» dedim.

— «Ben de öyle.» dedi. «Hem de böyle kayıtsız şartsız.» Gülümsedi. «Hıristiyanlığın hiç bir şeye inanmayan biricik adamına, yani papaya —bu kanıtlanabilir— inandığımı sanıyordum. Ama mecliste sevgili İsa'yı desteklemeyi bir alışkanlık haline getirdim; dinin sadece halk için afyon olduğu konusunda Marx ile aynı fikirde olduğumdan.»

— «Başka bir deyimle, siz maddecisiniz.» dedim.

— «Gerçekten öyle, bu sözü bu anlamda işittiğimden beri öyleyim.» dedi. «Biz iktisatçılar bu sözü başka bir anlamda kullanırız aslında. Siz açıkça inandığım mezhebi soruyorsunuz, ben de açıkça karşılık vereceğim. Ben **'v'** nin **'me ce üstü iki'** olduğuna inanıyorum.»

— «Hangi büyülü söz bu?»

— «Bu Einstein kanunudur.» dedi. «Yani bu adam, kütle çarpı ışık hızının karesinin, güce eşit olduğunu ileri sürüyor. Maddenin tek başına olamayacağını düşünmek maddeciliktir belki de.»

— «Ve siz buna rağmen, yukarıda, içinde artık insan yaşamayan uzak bir vadide kurulacak kilise için para temin ediyorsunuz.» dedim.

— «Birkaç yıl önce, babanızın atlara inandığını anlayınca, onun için elimden gelen yardımı yapacağıma söz verdim kendi kendime. Bir kere, kutsal kişilere olduğu gibi bir vahiy gelmişti bana. Atların, canlılar içinde ruhu olan tek yaratık olduğunu öğrendim. Bu, atların bir tek ayak parmağı olmasından ileri geliyor. Kusursuzluğun belgesi budur. Atların, putlar gibi, bazı ressamların eserleri, ya da güzel çanaklar gibi ruhları vardır.»

Ne rahat konuşuyordu. Sanki düşünceleri çok uzaklardaydı. İçtenlikle, biraz alçak gönüllü ve biraz yorgun bir biçimde gülümsüyordu. Bir esnemeye kadar varabilirdi bu. Nitekim öyle oldu. Bir sigara yaktı.

Onu böyle karşımda görünce ayaklarımın altından yerin kaydığını, ayaklarım ve kendimin yittiğini sanıyordum. Ama yine de kendimi toparlayarak sordum:

— «Bugün birisinden işittiğime göre, eğer zenginler, yoksulların örgütlerinden korkmasalar, evlilik dışı doğan çocukları eskiden olduğu gibi açlık ve ölümle yok eder, babalarını kamçılamak, analarını ise suda boğmak üzere yeniden yasalar koyarlarmış. Doğru mu bu?»

— «Evet.» dedi ve sevimli bir biçimde gülümsedi. «Bizim seçim sloganlarımız, 'Her şey erdemlilik içindir' diyor kızım. Bizim kadınlarımız, evlilik sonucu doğan çocuklar istiyor, hiç olmazsa kâğıt üstünde. Çekişme olmasını istemiyorlar. Çocuk bakımevinin kurulması, evli kadın kavramına bir saldırı demektir.»

— «Size bir şey sormak istiyorum.» dedim.

— «Soracağınız her şeyi bilmek isterdim.» dedi.

Sordum:

— «Yağmur ve fırtına altında avluda bir bebek gören insanın kapitalizmden yana olması mümkün müdür?»

— «Zor bir soru.» dedi ve kulağının arkasını kaşıdı. «Buna karşılık vermem için bir eksiğim var. Önce avluyu görmem gerek.»

— «Neden şehir yönetiminde ve mecliste bulunan kişiler, benim çocuklarımın da sizinkiler gibi bir yuvası olsun istemiyor? Benim çocuklarım da vücut ve kafa bakımından sizinkiler kadar iyi değil mi? Neden ülkemizde sizin çocuklarınız için olduğu kadar benim çocuklarım için de iyi olan bir düzen olmasın?»

Yanıma gelip elini enseme, saçlarımın altına koydu ve sordu:

— «Neyiniz var dağ baykuşu?»

— «Hiç» dedim ve yere baktım.

— «Doğru değil» dedi. «Söylediklerinizin hepsi aynı konu üzerinde dönüyor. Bundan kurtulamıyorsunuz. Sizi

üzen nedir? Her gün biraz daha artan bu şey nedir?»

— «Gitmek istiyorum.» dedim.

— «Gitmek mi? Ne zaman? Nereye?»

— «Hemen. Uzaklara» dedim yavaşça.

— «Bu akşam mı?» dedi. «Bu havada?»

— «Siz bana karşı oy verdiniz. Ben de ne yapacağımı bilemiyorum.» dedim ve ne durumda olduğumu anlattım ona. Başımı öteye çevirdim. Artık gülümsemiyordu. Bir süre ikimiz konuşmadık. Sonunda sordu:

— «Adamı seviyor musunuz?»

— «Hayır, evet, bilmiyorum.»

— «O sizi seviyor mu?»

— «Sormadım.» dedim.

— «Evlenmek istiyor musunuz?» diye sordu. Böyle bir saçmalığa yalnızca başımı sallayarak karşılık verdim.

— «Parası mı yok?» diye sordu. «Sizin için bir şey yapabilir miyim?»

Başımı yeniden ona çevirdim ve baktım.

— «Ona bile anlatmadığım şeyleri size anlattım. Daha fazlasını yapamam.»

— Daha fazla soru sormayayım mı?»

— «Adamın kim olduğunu bile bilmiyorum. Bir kızım ben. Hepsi bu. Ve siz bana karşı oy verdiniz. Eğer Nordland'da anam babam olmasaydı, çocuğum hor görülen biri olarak doğacaktı. Sagalarda dendiği gibi, kimsenin kayığına alıp nehri geçirmediği, kimsenin barınak, yiyecek içecek, hatta bir öğüt bile vermediği, hor görülen biri.»

Araştırarak baktı yüzüme. Âdeta korkar gibi. Sanki bana doğru bir tehlikenin yaklaştığım görüyor gibiydi. Sözlerimi biraz basit bir şekilde, soru biçiminde tekrarladı.

— «Size karşı mı oy kullandım?» Baş parmağının tırnağını dişlerinin arasına götürdü.

Yukarıya, odama çıkarken arkamdan geldi ve:

— «Üzülmeyin, benden gerektiği kadar para alabi-

lirsiniz... Ev, çocuk yuvası... Her şey.»

— «Siz, ben ve benim gibilerinin insan olmalarına karşı resmen oy kullanıyorsunuz; sonra da, gizlice beni dilenciniz durumuna düşürmek istiyorsunuz.»

— «Neden gizli olsun?» dedi. «Sizinle benim aramda gizli olan bir şey yok.»

— «Hayır, şimdi gideceğim ve kazandığım para ile çocuğumu doğuracağım.» dedim. «Bir erkekten gizlice para almaktan daha iyidir bütün bunlar.»

Odama girerken, o da yukarıya çıktı. Kapıya vurmadan girdi içeriye. Aşağıdayken yüzünde bir gerginlik belirmişti. Belki de kendi sorununu bana karşı ciddiyetle savunmak istemişti. Ama şimdi yüzü yine eskisi gibi yumuşak ve doğruydu. O kadar dürüsttü ki, bazen çocuklarından bile daha çocuksu görünüyordu.

— «Komünistleri tanıyorsam» dedi. «Bu sorunu yeniden ortaya atmaları çok sürmez. Belki de gelecek sefere başka bir şekilde çözümlenir. Kayınbiraderimle ve diğer güçlü kişilerle konuşacağım. Bir çocuk bakımevi açılmalı. Daha iyi olur böylesi.»

— «Ama ya kayınbiraderiniz 'hayır' derse» dedim. «Ya evli kadınlar 'hayır' derse?»

— «Siz benimle eğlenin bakalım» dedi. «Nasıl isterseniz. En iyi tarafım hiç bir zaman büyük bir kahraman olduğum sanısına kapılmamamdır. Ama yine de bu işe ağırlığımı koyocağım, sanki bir kadın beni teşvik etmiş gibi.»

— «Gebe bir hizmetçi kız.» diye düzelttim.

— «İlk andan beri hayran olduğum bir kadın.» dedi.

— «Evet bir defasında içkili bir adam bana, erkeklerin ilk gördüğü an hemen oracıkta yatağa girmek istedikleri kadınlardan biri olduğumu söylemişti.»

Yaklaşıp sarıldı bana ve yüzüme bakarak:

— «Uğruna, bir erkeğin, o zamana kadarki yaşamını

önemsiz bir şeymiş gibi unutup, kendisini, çevresine bağlayan bütün görev bağlarından koparmaya hazır olduğu, geri dönüp ardından dünyanın öteki ucuna kadar gidebileceği kadınlar azdır.»

— «Eğer sizi tanımama rağmen, sadece aylığım karşılığında özgür bir insan olarak beni çalıştırmaya söz vermezseniz sizi öpmem.»

Beni öptü ve bir şeyler söyledi.

— «Biliyorum, korkunç derecede aptalım.» dedim arkasından. «Ama ne yapabilirim? Siz herkesten başkasınız.»

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

Kilise yapan adamlar

Bizim çiftliğin bulunduğu tepenin doğusunda, bizden görünmeyen küçük vadinin tabanında bir kilise yükseliyor. Koruya ait olan tarafın arkasında sulu otlarla kaplı bir tepecik var. Geçen sonbaharda beton duvarları dökmüşlerdi, ama çatısı için para kalmamıştı. Şimdi, ilkbaharda hükümetten para geliyor yavaş yavaş. Duvarlar hâlâ tahta kaplamaları içinde duruyor ama, artık çatıyı yaptırabilirler.

Aşağıda, derenin kenarındaki yerde oturuyordum. Burası kışın, yazın olduğundan daha çok kamış kokar. Küçükken koç boynuzları ve koyunların çene kemikleri ile oynardık burada. Paslı bir kutu ile dereden su taşırdık. Şokola et suyu ve Branntwein niyetine. Sonraları burada üç yaz gecesi boyunca sivri bir çadır durmuştu.

Böyle otururken, derenin şırıltısının arasından kilisede çalışan adamların çekiç sesleri ile yağmur kuşlarının cıvıltısını duyuyordum. Eskiden kilise toplantılarına on

iki çiftlik katılırmış, hatta bazıları on sekiz diyorlar. Geçen yüzyılda kiliseyi yıkmışlar. Şimdi vadide sadece üç çiftlik kalmış olmasına rağmen yeniden bir kilise yapılıyor. Kilisenin ustası olan üçüncü çiftçi yarım sayılır. Aslında belki o kadar bile değil. Karısını yitirmiş, çocukları ise Südland'a gitmişler. Çiftliğinde, adamcağızın kendi içinde yanandan başka ateş yanmıyordu. İnancı, haçtan çok, at soyunun kutsal sembolü ile belirtilebilirdi. Bard-Jon, kiliseye tanrının süs beygiri, rahip'e de ruhlar aygırı derdi. Ne ben, ne de başkaları eski 'Sagfjord-Vaterunser'inden başka dinle ilgili bir söz bildiğini duymamıştık. Bu Vaterunser aşağı yukarı şöyle başlıyordu: **'Babamız, sen ey kutsal saman çuvalı, bu lânet olası alaca tay, yine otlağın ve saman ürününün üzerine sıçıyor.'** Bu duayı sabahtan akşama değin kendi kendine mırıldanır dururdu. Geiri in Didhus da gülerdi. Öyle çınlardı ki kahkahası, bununla kubbeli bir kilise Hekla'nın tepesine kadar taşınabilirdi. Komşumuz olan bu çok çocuklu adam, dünyanın en inatçı insanıydı. Vadinin en eski sakinlerinden biri. Ne İncille, ne bilginlerin ve düşünürlerin sözleriyle, ne de ciddî sayılarla, hatta mide ile ilgili nedenlerle bile altedilemez; oysa bilindiği gibi, mide beyinden daha mantıklıdır, hele konu çocuklarımızın midesi ile ilgiliyse... Onu canlı olarak bu vadiden kimsenin çıkaramayacağını söylerdi. Sosyal yardım parasını düzenli olarak kasaya koyar ve bunu gülerek anlatırdı.

Daha bir alay çocuğunu vaftiz edilmeden gömmek zorunda kalsa bile, bütün bunları tanrının yardımıyla, İzlanda'nın en tanınmış kişisi olan **'Ulusun sevgilisinin'** vaftiz edildiği bu kilisede yapmak istermiş.

Kıyıdaki ıslak ve sıkıcı bir gömütte yatıp, aşağılık çiftçiler ve denizden balık taşıyan zamane köleleri ile birlikte dirilmektense, yukarıdaki bu rahat ve kuru gömütlerde yatan şairler ve saga kahramanları ile sonsuzluklar

boyu yatacağı için sevinip duruyormuş yıllardan beri.

Çalışırken, bütün gün saga zamanlarının kahramanlıklarından söz ediyorlardı.

Bard-Jon dışarıda, dağdaki çayırlarda ve kıyılardaki kayalarda oturan kahramanların taraftarıydı. Hayranlığı eserlere karşı değildi. Onu, hangi nedenle olursa olsun, kahramanın çok sayıdaki düşmanlarına karşı kavgasını ne kadar uzun sürdüreceği ilgilendiriyordu. Kahramanın haklı ya da haksız olması onca birdi. Başlangıçta genellikle haksız olduklarını söylüyordu, sorunlarının soyluluğundan ötürü değil, canlı vücutlarını parça parça doğrattıkları halde baş eğmedikleri için kahraman olmuştu onlar. Hor görülerek yalnızlıklar içinde yaşayan kahramanların içerisinde en çok güçlü Gretir'i severdi. Gretir öyküsünde anlattığı üzere, diğer adamlardan daha uzun bir süre yalnızlıklar içerisinde yaşadığı, hortlaklarla çarpışmak söz konusu olduğu zaman, diğerlerinin hepsinden daha yetenekli olduğu, İzlanda'dan çok uzaklarda, dünyanın en büyük kendi olan Miklagard'da (*) başka bir öykü kahramanı olarak öcünü aldığı için severdi onu.

Babamın kahramanları daha insanca özelliklere sahiptiler. Onun güvenini tam olarak kazanabilmek için, hiç olmazsa ilk cedlerimizden, ya da eski kuzeyli şarkıcılardan biri olmalıydı kahraman. Dağlar ve kayalıklar onun kahramanlıkları için uygun yerler değildi. Bu temelden dürüst, hakedilmemiş tek kuruşu bile kabul etmeyen adanın, kahramanlarının hırsla, yüksek burunlu canavar gemilerine binip İskoçya'ya, İngiltere'ye, Estland'a yelken açmalarına ve oradaki suçsuz insanları öldürüp varını yoğunu almalarına bir diyeceği yoktu. Bu kibar vadi çiftçisi, kahramanlarının insanların suratına tükürmesini, gırtlaklarını ısırmasını, yanından geçerken şapkalarını ç -

(*) İstanbul - Konstantinopel

karacakları yerde parmaklarıyla gözlerini oymasını ayıp saymıyordu. Bir saga kadını, yanlışlıkla kendi tabağından yemek yiyen zavallı bir delikanlının dilini koparsa bile, soyluluğundan bir şey yitirmiyordu. Egil Skallagrimsson öyküsünde babamın ömrü boyunca çevresinde geçip de yüreğine dokunan olaylardan daha az etkili ve ezbere bilmediği bir yer, Egilin eseri olup da dilinden düşmeyen tek satır yoktur sanıyorum.

— «Benim kahramanım Thorgeir Havarsson'dur ve o kalacaktır.» derdi Geiri in Midhus. «Neden mi? Çünkü sagaların hiç birinde onunkinden daha küçük bir yürek yoktur. O, Grönland'da iken bile korku bilmeyen yüreği deşilip de dışarı çıkarıldığında bir serçenin barsağından daha büyük değildi.» Bunun üzerine çiftçi öyle bir gülerdi ki, çınlamasından kubbeli bir kilise yerinden oynardı. Rahip, ona asıl kilisedeki rahip çiftliğinden bir çırpıda bize gelip —at sırtında beş saat— bir soluk enfiye çekmenin, bu her an keyifli olan inançlılarla, bir çift çivi çakmanın zor olmadığını söylerdi.

İskeleleri aldıklarında, mihrabın üzerinde doğuya, dağların önündeki sulu sulu otların yeşerdiği yamaca bakan büyük bir pencere çıktı ortaya.

Rahip o gün sır dolu bir yüz takınmıştı. Ancak kahve içerken değiştirdi bunu.

— «Burada büyük bir devrim oldu.» dedi. «Dünya tarihinin en büyük devrimi. Bütün devrimler gibi bu da hiç kimse farketmeden, büyük bir sessizlik içinde oldu bitti.»

Neyi belirtmek istediğini bilmiyorduk. Bekledik.

— «Hıristiyanlık ortaya çıktığından beri dünyada kaç kilise yapıldığını bilmiyorum.» dedi rahip. «Ama burada dünya tarihinde ilk olarak bir kişi, mihrabın üzerinde penceresi bulunan bir kilise yapmaya cesaret etti. Eskiden

böyle bir şeye cüret eden her kilise ustası diri diri kaynar su dolu kazana atılırdı.»

Geiri in Midhus'un gözleri parlamıştı, gürleyerek gülüyordu. Çünkü rahibin yine kaba bir şaka yaptığını sanmıştı. Bard-Jon:

— «Gözleri olmasa bu süs beygiri neye benzerdi?»

— «Muhteşem bir otlak» dedi babam.

— «Muhteşem bir otlak.» diye tekrarladı rahip. «Farkına varmadan İzlanda sagasının bütün putperestliği dile geliyor sende. Çünkü hıristiyanlığın var oluş nedeni, insanın otlağı görmemesidir ve kilise, tabiatın insandan gizli kalması içindir, hiç olmazsa ibadet sırasında. Eski kiliselerde bütün pencereler boyanmıştır. Bütün kiliselerde, bizim Luther'i kiliselerde de olduğu gibi, mihrabın üzerinde insanın duygularını yaratılışın göz kamaştırıcılığından uzaklara, kutsal inancın sırrına götüren bir haç ya da resim asılıdır.»

— «Kilise neden gerekli?» diye sordum. «Siz neye inanıyorsunuz ki?»

Bunun üzerine rahip ayağa kalkıp bana doğru geldi ve yanağımı okşayarak:

— «Şekerim, biz, tanrının bize verdiği toprağa, binlerce yıldır halkımızın yurdu olan çiftçilerin toprağına inanıyoruz. İzlanda halkının yaşamında, çiftçilerin toprağına düşen ödeve, hayat dolu yeşil otlağa inanıyoruz.»

Tanrı

Çoğu kez bu adamların oyun oynadıklarını düşünüyorum, sahip oldukları şeylerde gerçek dışı taraflar var. Bu yüzden güven içindeler. Alınyazıları onlar için kişisel bir sorundan çok, bir saga, ya da halk masalı. Büyülenmiş insanlar bunlar. Kuş ya da başka birtakım yaratıklara dönüştürülmüşler ve şimdi de bu cin gövdelerini, biz

çocukların masal hayvanlarında hayranlıkla seyrettiğimiz bir olağanlık içerisinde sabırla ve ağır başlılıkla taşıyorlar. Bilmiyorum ama, belki de bu adamlar yine de hayvanlara özgü sessiz korkuları içinde, büyü bozulur bozulmaz saga ve güvenin sona ereceğini ve sıkıntıları ile birlikte yaşamlarının yeniden başlayacağını bekliyorlardı. Bu kez belki de açık toprakların, yüce göklerin, havada yansımaların, insanı sagaya ve geçmişe bağlayan hiç bir şeyin, gizli vadilerin, dağlar arasında patikaların, içinde dereler akan yarların, yeşil bayırların, çok eskiden kalmış taş tepeciklerin olmadığı, yol taşlarının sadece boş ve anlamsız zevklere karşı huzursuz bir arayış olduğu o kentlerde uyanacaklarım hissediyorlardı.

Kilisenin ustası ve rahip gidince babama:

— «Bütün bir yıl kırk beş tane koyunla yaşayabileceğini nasıl düşünüyorsun?» diye sordum. «Biliyorsun, bir koyunun değeri, bir işçinin gündeliğinden daha fazla değil. Bu kırk beş gündeliği, yani koyunlarımn sana bir yılda getirdiğini aldın diyelim, geriye üç yüz yirmi gün kalır.»

— «Yaşıyoruz» dedi. «Yaşıyoruz.»

— «Yılın bir yarısında az, diğer yarısında hiç süt vermeyen iki ineğin var. Amerika'da yüz at yükü saman biçip, yüz yirmi ineği besleyip sağdıkları zaman, bunu orta karar bir iş saydıklarım yazıyor gazete.»

— «Gazetede, atom savaşının ilk gününde kırk milyon insanın paramparça olacağını da yazıyor. Sütlerin hiç bir yararı yok onlara. Kuru bir gömütte yatıp, kilisesinde sağlam gövdesiyle yeniden dirilişi kutlayan bir Ostertal çiftçisi olmak daha iyi.»

— «Toprağınızı, günün birinde kuru bir gömütte yatmak için mi işliyorsunuz?» dedim.

— «Gayet iyi biliyorum, hesap sanatına ve titizce düşüncelere göre, uzak bir vadide birkaç koyun ve iki kötü

inekle yaşamanın olanağı yok. Ama ben yaşıyoruz diyorum. Siz çocuklar yaşayabildiniz, bizden çok uzaklarda oturan kız kardeşlerimin sağlıklı çocukları var bugün. Ve senin korsenin altında taşıdığın da yaşayacak, kızım. Hesap sanatına ve bilgiçliğe rağmen hoş geldi derim ona. Burada tek inekle bile yaşanır. Paris, Londra ve Roma'-da yosun kaplı küçük taş kümelerinden başka bir şey kalmadığı zaman bile çocuğunun rahatı sağlanacak bizim yanımızda.»

— «Atom bombası bir yana, sevgili babacığım» dedim. «Beygirlerinden birini satıp parasıyla bir helâ yaptırsan daha iyi olur diye düşünüyorum.»

— «Şehirdekilerin böyle helâları olduğunu bilirim.» dedi. Ama bizim doğamız var burada. İnsan yaşamına bu gözle bakarsan, doğa en iyi helâdır.»

— «Şehirde, senin her zaman açıkta yaşayan atlarına taparca bağlılığını söylüyorlar, sevgili babacığım.» dedim.

— «Şehirdeki dostlarımızın konuşmaları garip.» dedi. Ama bunda bir gerçek payı var. Burada, memlekette, adamın değerini atlarla hesaplamak geleneği hüküm sürüyor hâlâ. Acele başka bir çiftliğe gidecek olan adam, bir sürü at arasında iyi seçim yapamazsa, bizim bölgemizde pek değerli sayılmaz. Yazın bir kısrak sürüsünü seyretmek pek güzeldir. Aygır ne muhteşem bir yaratıktır!»

— «Doğayı helâ diye kullanıp, atlara tapan insanların her şeyden önce kilise yaptırmalarını nasıl anlamalı?» dedim.

— «İnsan ata binen ve tanrısı olan tek hayvandır yeryüzünde.» dedi babam.

— «Tanrı için bina yapan, ama atları kaderlerine terkeden...» diye ekledim.

— «Atlar başlarının çaresine bakar.» dedi babam.

«Cinssiz tanrı (*) evcil bir hayvandır.

— «Cinssiz tanrı mı?» dedim.

— «Cinssiz tanrı.» dedi babam. «Snorri Sturluson cinssiz tanrı der, kimsenin ondan daha iyi bildiğini sanmıyorum.»

— «Nasıl bir tanrı bu, sorabilir miyim?» dedim.

— «Tanrıyı açıklamak, tanrısız olmakla birdir kızım.» dedi babam.

— «Bu, Luther'in tanrısı olamaz.» dedim.

— «Biz İzlandalılar, Luther'in öğretisinin bize bir Alman hırsızı eliyle yüklenmiş olduğunu çoktan öğrendik. Danimarka kralı üçüncü Christian tarafından.» dedi babam. «Danimarkalı kâhyaları, Jon Arason'un (*) kafasını uçurdular. Almanların icat edip Danimarkalıların kan dökerek kabul ettirdikleri bu tanrının nasıl bir tanrı olduğu, İzlanda vadilerindeki çiftliklerinde oturan bizleri pek ilgilendirmiyor.»

— «Acaba bu, kutlu papamn tanrısı mı?» dedim.

— «Alman Luther, ya da Danimarkalı krallarınki olacağına Jon Arason'unki olsun daha iyi. Ama onun da değil.»

Kiliseyi Thor, Odin ve Frey için bir çiftliğe dönüştürmek isteyip istemediğini sordum.

Babam onların adlarını ağır ağır ve düşünerek tekrarladı. Bu eski dostları anımsayınca yüzü yine yumuşa-

---

(*) Bu dilde sözcükler, erkek, dişi ve cinssiz olarak ayrılırlar. Aslında erkek cinsten olan tanrı sözcüğü, burada bilerek cinssiz olarak kullanılmaktadır.

(*) Jon Arason. **Danimarkalı yöneticilerin buyruğu üzerine, Luther'in öğretisini kabul etmemekte direndiği için 7 Ekim 1550'de İzlanda piskoposluğu olan Skalholt'ta, oğulları ile birlikte Danimarkalılar tarafından öldürülen İzlandalı piskopos. (O zamanki katolik rahiplerin çoğu evliydi.)**

mıştı: «Thor, Odin, Frey... Söylediğin iyi oldu. Ama onlar da değil.»

— «Sanırım neye inandığını bilmiyorsun babacığım.» dedim.

— «Biliyorum kızım. Tanrıma inanıyorum. Tanrımıza inanıyoruz.» diye karşılık verdi bu hoşgörülü ve fanatik olmadan inanabilen adam; sonra masum gevezeliğimize güldü:

— «Ne Luther'inki, ne papanınki, ne de rahiplerin önceden hazırlanmış vaazlarında adı en çok duyulanı da olsa, İsa'nın tanrısı... Thor, Odin ve Frey de değil. Bizim tanrımız, bütün tanrılar sayıldıktan sonra arta kalan ve insanların, hayır o değil, o değil dediği..»

YİRMİNCİ BÖLÜM

Ülke Satılmış

Çekiç sesleri yankılandı. Dağ vadisinin sessizliği onu içine aldı. Yağmur kuşlarının cıvıltısı devam ediyor. Neden bir yaşam boyu, burada sessizlik ve barış içinde yaşayıp, suyu evin içinde musluktan akıtmak yerine, dereden taşımamalı? Varsın elektrikli köpürtme makinesi de olmasın! Helâ işi de bekleyebilir daha.

Yazık ki, sessizlik ve barış, şehirlerde okunan bir şiirden başka bir şey değil; para sıkıntısının döktüğü asfalt yollarda, kanlarına dünyanın en büyük huzursuzluğu dolan çiftçilerin şiiri, yüzyıl önce Jonas Hallgrimson tarafından yazılmış bir şiir olarak, günümüzle hiç bir ilgisi kalmayacak yakında. Yoksa, uzak vadide bir kilisenin nasıl yapıldığı, çekiç seslerinin arasında yağmur kuşlarının ötmesi şimdi yaşayan bir şairi duygulandırır mı? Ya, aslında güneyde esmeyen güney rüzgârı, onu tanıyan şair nerede?

Sessizlik ansızın bozuldu: Politikacılar gürültüye başlamışlardı. Yakında seçim olacakmış.. Bilinen yolların hiç biriyle boynumuzu kurtaramadığımız bu çekilmez insanlar bir süre için buraya geldiler. Eskiden hiç olmazsa uzaktalar diye avunuyorduk.

Haykırıyor ve biribirlerini her türlü cinayetle suçluyorlardı. Sesleri, sözlerini dikkatle tartmak alışkanlığında olan insanların yaşadığı vadimizi dolduruyordu. Durmadan aynı nakarat tekrarlanıyordu. Tavizler, afarozlar ve inkâr edilemez kanıtlarla birbirlerine karşı savaşan bu kişileri bütün gün boyunca dinledikleri halde, suçlamaların birine bile inanmayı düşünmüyordu çiftçiler; tıpkı kürsüdeki rahibin söylediklerine inanmadıkları gibi. Seçim konuşmaları bittiğinde, çiftçiler, kendileri gibi basit insanlar sandıkları bu yabancıların gülerek ellerini sıkıyorlardı.

Bizim memlekette, bir adam yanlış bir koyun keserse, adı soyağacına yazılmaz. Torunları bu ayıbı iki yüz yıl boyunca boyunlarında taşırlar. Bu durumda, çiftçilerin, yabancıların birbirlerine yükledikleri suçlara, iyice düşünmeden inanmamalarına şaşmamalı. Çiftçiler, seçim toplantılarında dinledikleri cinayet öykülerini, tıpkı ısırılmış gırtlaklar, yüze tükürmeler ve dışarı uğramış gözlerden söz eden sagalar gibi kabul ederler. Kendileri ya fırsat olmadığı için, ya da kutsal adamlar olmalarından ötürü suç işlememişlerdir. Bu yüzden suçları bağışlamak kolay, suça inanmak ise zor gelir onlara.

İzlanda'da, cumhuriyetin ilânından bir yıl sonra, ülkenin hakkını hukukunu yabancılara devretmeye, ya da bugünkü deyişle 'ülkeyi satmaya' hazır olan insanların varlığına —gözlerinin önünde olgularla kanıtlansa bile— dünyada hiç bir güç inandıramazdı babamı.

Böyle bir şey saga çağlarında olmuştu. Gissur Thor-

valdsson ve arkadaşları ülkenin haklarını yabancılara teslim etmişler, yani ülkeyi satmışlardı. 1262'de yaşayan vadili çiftçiler, o zaman inanmamış oldukları bu olayın cezasını, tarih önünde yedi yüz yıllık bir özgürlük savaşı ile çekmişlerdi. Şimdi yine ülkeyi satmak isteyen adamlar çıkarsa, gözleriyle gördükleri halde bu olaya inanmayacaklar ve yine tarih önünde suçlarının cezasını çekecekler, yani torunları yeniden özgürlükleri için savaşacak yedi yüz yıl.

Bu yaz, politikacılar burada Nordland'ma, geçen kış Südland'da ettikleri tantanalı yeminlerini tekrarladılar. İzlanda satılmayacaktı, halk aldatılmayacaktı, bütün İzlndlıların bir gün içerisinde ölmelerine sebep olacak bir atom durağı kurulmayacaktı. Reykjanes'te yabancı, sahte refah toplulukları için bir uğrak yeri belki bırakılabilirdi. Ülke üzerine, halk, tarih ve bütün tanrılar, inandıklarım iddia ettikleri bütün kutsal şeyler üzerine, anaları, ve her şeyden önce şerefleri üzerine yemin ettiler. O zaman bu işin olup bittiğini anladım.

Bir ipucu daha vardı. Kemikler üzerine yeniden gevezeliğe başlamışlardı. 'Ulusun Sevgilisi' konusunda dokunaklı söylevler verip, onun bizim vadimizin çocuğu olduğunu söylüyorlar ve İzlanda özgürlüğünün onun hayatına mal olduğunu anlatıyorlardı. Gömütünü bulmak için hiç bir şeyden kaçınılmamalıydı. Kemikleri yabancı topraklardan çıkarılmalı ve başına bir taş dikilmeliydi, çünkü bu kemikler yabandayken yeteri kadar ekmek bulamamışlardı.

Anlamadıkları adam ve bizim meclis üyesi

Kiliseyi yapanlar, politikacıların çok güzel konuştuğunu düşünüyorlardı. Birbirlerinin yüz kızartıcı davranış-

larını anlatırken olsun, bir araya gelip kutsal yeminlerini tekrarlarken olsun, aynı fikirde oldukları kişiler yamnda, kendilerine karşı fikirde olanları da benimsiyorlardı. Tabiî politikacılar da diğer her şey gibi bir tür sagaydı onların gözünde. Kılıç ve mızrak yerine, sövgü ve uydurulmuş suçlamalarla başkalarının varını yoğunu almak isteyen yiğit korsanlar ve iyi kötü kurnaz yol kesicilerdi bunlar da. Egil sagası ile bilge Njal sagası kadar güçlü olmamakla birlikte, günümüze ait bir sagaydı bu ve taraf tutmadan okunması gerekiyordu. Bütün adayları tanıyor, anlıyor ve hoş görüyorlardı. Yalnız komünistler bunun dışındaydı. Yoksulların savunucusu olduklarını söyleyen bu adamları anlamak istemiyorlardı. Bunlardan birinin yoksul insanların varolduğunu belirtmekle sanki kendilerini ele vermek istediğini düşünüyorlardı. Yalnız Egil sagası ile Njal sagasım değil, tarih öncesi çağların bütün sagalarını bilirlerdi. Sadece saga kahramanlarının değil, bir zamanların krallarının da torunlarıydılar. Görünmez kılıçları ile kılık değiştirmiş Vikingler zengin yüklü gemilerin dümencileriydiler. Bu adamın sesini duyar duymaz, kanları beyinlerine çıkıyordu. En iyisi, onun konuşmasını yasaklamaktı. Bu adamın Fenris Kurdu (*) ile bir anlaşma yapıp, kendilerinin takma saga sakallarını koparacağından, görünmeyen kahraman kılıçlarını çalacağından, bir koyunun arkasından soluyarak dağa çıkmakta oln Viking gemisinin denizi bir daha göremeyeceğinden mi korkuyorlardı?

— «Bizim meclis üyemiz de yemin etti mi?» diye sordum.

— «Büyük sözler kullanmasa da, bu büyük ve şerefli adamın ne demek istediği anlaşılıyordu.» dedi çiftçiler.

Bu karşılık, onun Nordland vadilerinde oturan yor-

(*) **Kuzey öykülerinde adı geçen bir canavar.**

gun ve yoksul seçmenlerine karşı kullandığı maskeyi görmemi sağladı ansızın: Âdeta yaşlı bir piskopos gibi cinsel dürtülerden yoksun şerefli bir adam. Bu adamlar onun, başkaları için duygulanamayacak kadar zevk ateşi ile yandığını, birtakım suçlamalardan alınmayacak kadar aydın olduğunu, yaşamı boş bir soytarılık, ya da sadece usanç veren bir bahtsızlık kabul ettiğini asla anlayamazlardı.

— «Şimdi aklıma geldi, benden üvey anneye selâm söylememi istemişti.» dedi babam. «Güneye dönmeden önce vadimize gelip kiliseyi görecekmiş.»

Nasıl sisler içinde kaldığımı, ya da vücudumdan bütün gücün nasıl çekildiğini anlatmaya kalkışmayacağım. Bütün gün uyuşmuş gibi kaldım ve bütün gece düşümde, elinde bir tahta kova ile kuyudan su taşıdığını gördüm onun. Hangi kuyudan? Burada kuyu yok ki... Ertesi gün sadece çekiç sesleri işittim, kuşlar yoktu.

Sonunda anneme:

— «Gelirse dağlara kaçacağım!» dedim.

— «Ne yapacaksın orada yavrucuğum?» dedi annem.

— «Bu yuvarlak halimi asla görmemeli.»

Bunun üzerine annem:

— «Herkesin yüzüne rahatça bakabileceğin bir baban var. Halin ne olursa olsun. Annenin de öyle olduğunu umuyorum.» dedi.

Önemli bir iş yüzünden, beklenmedik bir şekilde güneye uçtuğunu duyunca ne kadar rahatladığımı anlatamam. Ama ertesi gün aşağıdaki çiftliklerin birinden bir mektup geldi bana. Üzerinde «Ugla'ya» yazıyordu. Bütün mektup, üzerinde adres bulunmayan, sadece yeni telefon numarasının yazılı olduğu bir karttan ibaretti. Kurşun kalemle acele karalanmış şu sözler vardı kartta: «Gelirsen bana gel. İstediğin her şey senin olacak.»

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

İstediğin her şey

İstediğin her şey senin olacak... Küçük Gudrun, Ağustos ortasında, ya da babamın hesaplarına göre yazın on yedinci haftasında doğdu. Annem, kızımın dört buçuk kilo olduğunu söylüyordu. Hiç bir şey anlamadım, ansızın doğdu. Her halde ben fazla bir şey farketmeden dört buçuk kere dört buçuk kilo olabilenlerdenim.

Annem çocuğu gösterdiği zaman çok yabancı geldi bana; belki de, bu kadar küçük, ama o kadar da büyük olduğu için; biraz sevdim onu.

O sırada kilisenin yapımı da sona ermişti.

Ben yattığım sıralarda, eski kilisenin yüz yıldan beri tavanarasında saklı duran mihrabını samanlıktan çıkardılar. Bütün çocukluğum boyunca bu mihrap eski hurdaların arasında dururdu. Üzerindeki kutsal kişiler ve sağında solunda kalan birkaç lâtince sözcük güçlükle görülebiliyordu. Bu kadar yıpranmış olmasına rağmen, papa

ile gizli bir ilişkisi bulunan bu eski şeyden çok korkardım. Ayağa kalktığım zaman, mihrabı kilisenin içine, hıristiyanlığa aykırı düşen pencerenin altına yerleştirmişler ve üzerindeki kutsal kişilerle lâtince yazılardan hiç eser kalmayacak şekilde kırmızıya boyamışlardı. Kiliseye ait diğer eşyalar, üç kollu bakır bir şamdan ve bir ışık kesiciden ibaretti. Şamdan üç yerinden kırılmıştı. Tutunca dağılmasın diye sicimle bağladım. Böylesine (**donanmış!**) olarak kuzeydeki vadilerimizde, sözümona ruhanî hayatı başlatacaktık.

Rahip, kilisenin açılış töreninde küçük Gudrun'u da vaftiz etmek istiyordu. Ona büyücülük oyunlarından ve yeminlerden korktuğumu söyledim; masum bir çocuğu, iki bin yıldan beri insan doğasının baş düşmanı ve yaradılışın hasmı olarak açıklamış bir kuruma emanet etme sorumluluğunu gerçekten üzerine alabilir mi, diye sordum. İnsanlarla tanrıları mümkün olduğu kadar birbirinden uzak tutmak daha doğru olmaz mıydı? Bunun üzerine gülümsedi, yanağımı okşayarak güven verici bir şekilde fısıldadı:

— «Dua kitabından dudaklarımla okuduklarıma kulak asma. Düşüncelerimizde onu, dışardaki hayat dolu yeşil otlağa armağan ediyoruz.»

Kadınlar birliği, üzerinde, kaymak kabından kalkıp yeniden dirilmekte olan bir tereyağı tanrısını gösteren bir tablo getirmişlerdi. Asmak için kilisede yer bulamayınca, dönerlerken geri götürdüler. Ama kadınlar birliği, bir kilisenin kutsanması sırasında daha çok işe yarayacak başka şeyler de getirmişti; içinde her şeyi tamam olan bir ziyafet çadırı, kahve, hindiba, buğday unu, margarin, pudra şekeri ve sıvı baharatla, sadece taşrada yapılabilen gerçek pasta dağları; arasına tatlı konmuş, bavullar dolusu turtalar. Bu güzel pastalar biraz kuru olsalar bile

bugün için güzel göreneklerimiz kurtarıyordu durumu. Dışarıda yağmur yağıyordu ve dünya kadar «kara ölüm» vardı. Hiç kimse, vadili çiftçilerin tanrıya bir kulübe yaptıktan sonra bütün bölge sakinlerine kahve ile pasta ikram edeceğini beklemiyordu.

Rahip ile piskopos ikişer söylev verdiler. Ayık olanlar durmadan değiştirerek bacak bacak üstüne attılar, ayaklarını ve ayak parmaklarını oynatıp bine kadar saydılar, sonra geriye, binden bire kadar, sonra bir daha, bir daha, bir ileri bir geri sayıp durdular bütün gün. Sonunda bütün konuşmalar bitti ve kilise kutsanmış oldu. Arkasından rahip, sözleştiğimiz gibi, küçük Gudrun'u hayat dolu otlağa armağan etti. Tanrı görevi bitince, çimento lekeleri ile dolu tahta sıralar ileride yakacak odun olarak kullanılmak üzere çadıra taşındı. Çimento kokusu ve nemli duvarları, üzeri boyanmış kutsal kişileri ve lâtincesiyle terkedilmiş gibi kaldı kilise. Eski sandıklardan yapılmış kapısının üzerinde gelecek yüzyıl boyunca dayanması gereken ve harfleri başaşağı bir biçimde «Güneş Margarin Fabrikası» kelimeleri okunuyordu. En sonunda kapının üzerine yan olarak bir kalas çivilediler, çünkü devletin yardımı bir kilit almaya yetmemişti. Nedense herkes, tanrının bir süre için burada övülmeyeceğini hissediyordu.

Nordland Ticaret Şirketi

Akşam seller halinde yağmur yağdı. Gece yarısına doğru kiliseyi kutlamaya gelen konuklarımızı savdık. Bazıları ancak eğerin üzerine yan yatırılıp, evlerine arkadaşları tarafından götürülmek zorunda kaldılar. Hava çoktan kararmıştı. Elimde bir mumla evin önüne çıkmış, kuruması için çocuğun bezlerini asıyordum. Taş eşiğin üzerine yağmur yağıyordu ve açık kapıdan, yılın ilk karanlık gecelerinin ayrılmaz bir parçası olan ıslak saman

kokusu geliyordu. Köpek durmadan havlıyordu; aşağıdaki evlerine dönen sarhoşların sesini işittiği için sandım önce.

Ansızın bir adam durdu kapımn önünde. Az önce dışarıda, yolda ayak sesleri duymuş, birinin kapıdan içeri dalıp buraya girdiğini farketmiştim.

— «Kim o?» dedim.

Elimdeki mumdan çok daha güçlü bir cep feneri çıkararak bana döndü.

— «İyi akşamlar!» dedi.

Önce olduğum yerde donakaldım birden. Sonra bir hırsıza karşı davranır gibi şaşkın ve sert bir şekilde karşılık verdim.

— «İyi akşamlar!»

— «Benim» dedi.

— «Pekiyi ne istiyorsun?»

— «Hiç.»

— «Nasıl da korkuttun beni.»

— «Bağışla.»

— «Gece yarısını geçti.»

— «Evet» dedi «aydınlıkken gelmek istemedim. Burasının insan dolu olduğunu biliyordum. Kızımı görmek istedim.»

— «Gir içeriye doğru dürüst» deyip elimi uzattım.

Beni öpmeye ya da benzeri bir şey yapmaya kalkışmadı. Sevip okşamaktan hoşlanmıyordu. Elimden bir şey gelmezdi şu anda, böyle davranan bir adama güvenmek gerekti...

— «Üstündekileri çıkar» dedim. «Baştan aşağı ıslanmışsın. Nasıl geldin buraya?»

— «Kadillak derenin öte yanında duruyor» dedi.

— «Kadillak mı» dedim. «Hırsızlara mı katıldın?»

— «İçimdeki çağrı» dedi.

İçindeki bu çağrının mahiyetini açıklamasını istedim,

ama o içteki çağrıların açıklanamayacağını söyledi.

— «Polislikten ayrıldın mı?» diye sordum.

— «Çoktan.»

— «Ya şimdi?...»

— «Yeteri kadar param var» dedi.

— «Yeteri kadar mı?» diye tekrarladım. «Yeteri kadar parası varsa, insan onu asla şerefli bir biçimde kazanmamıştır. Neyse, şimdi oturma odasına gel. Ya da mutfağa gel daha iyi. Bakalım ocakta ateş var mı? Yoksa yakmaya çalışırım. Kahve içersin. Geceyi burada geçirebilir misin bilmiyorum.»

Mutfak, avlunun sonundaydı, oturma odası solda, annemle babamın yattığı oda sağdaydı.

— «Kızım nerede?» diye sordu.

Onu oturma odasına götürmek zorunda kaldım. Mumu duvarın yanındaki misafir yatağında yatmakta olan kızın üzerine tuttum. Benim yerim, yatağın dış kenarıydı. O, çocuğunu seyrediyordu, ben de kendisini. Bir bakıma yabancı bir adamı. Daha önce olduğu gibi, yerimin, baba ile çocuk arasında bir ilişki olmadığını kabul eden boyların yanı olduğunu düşünüyordum. Başlangıçta çocuğun diğer erkeklerden daha çok ona ait olmasını, daha doğrusu, herhangi bir çocuğun herhangi bir erkeğe ait olmasını hiç anlamıyordum. Bir tek sözcük bile söylemeden uzun süre seyretti çocuğu. İyice görsün diye örtüyü açtım.

— «Ne güzel koktuğunu farkettin mi?» dedim.

— «Kokuyor mu?» diye sordu.

— «Çocuklar güzel kokar» dedim «Çiçekler gibi kokar.»

— «Onların çiş koktuğunu sanırdım.»

— «Sen bir domuzsun zaten!»

Bana bakarak gösterişli bir biçimde sordu:

— «Babası değil miyim?»

— «Olmadığına yemin etmezsen öylesin.» dedim ve ekledim: «Bunun konuyla ilgisi yok diye düşünüyorum.»

— «Bunun konuyla ilgisi yok mu?» diye sordu.

— «Bunun üzerine kafa patlatmayalım şimdi!» dedim. «Mutfağa gel, ateş yakmak istiyorum.»

Mutfağa girip oturduğu zaman giysisinin pahalı bir kumaştan yapılmış olduğunu farkettim. Şapkası yeniydi ve ayakkabıları yürümeye elverişli değildi. Kahverengi güzel makosenleri, otomobilden bize kadar olan yolda çamura bulanmıştı. Dereden geçmek zorunda kalmıştı. Kuru çorap vermek istedim, almadı.

— «İnce kısa yün çorap da istemez misin?»

— «Hayır.» dedi.

Eskiden olduğu gibi konuşmayı benim sağlamam gerekiyordu. O, kendisinden söz etmeyi sevmezdi. Sustuktan sonra bile sesi uzun zaman kulakta kalıyordu.

— «Şehirden ne haberler var?» dedim.

— «Hiç!» dedi.

— «Orgçumuz nasıl?» diye sordum ve o anda bir açık vermiş olduğumu hissettim. Ne anlamda olursa olsun ikimizi birlikte ilgilendiren bir söz etmiştim.

Hemen farketti.

— «Orgçumuz.» diye tekrarladı. «Annesi öldü. Kendisi şimdi yedi yeni cins gül yetiştirmekle uğraşıyor.»

Bu yaşlı kadın gibi, önce unutup sonra ölebilmenin güzel bir şey olacağını ve bu kadar çok türlü güller olduğuna göre dünyanın temelden kötü olamayacağını söyledim.

— «Biraz turta var.» dedim. «Kadınlar birliğinden kaldı. Yoksa kahve ile tereyağlı ekmek mi istersin?»

Tabiî tereyağı ile ekmek istedi. Yemek ve kahve hazırlamaya çalışırken, arkam dönük olduğu halde beni seyrettiğini hissediyorum.

--- <<Ya tanrılar >>? dedım .Köşedeki dolabın içini araştırıyordum.

--- << Kerpetenlerle bozuştular dedi konuğum >> Onlara inandığı sürece kadillağı kendisi kadar kullanabileceklerini söylemiş olduğuna iddia ediyorlar. Yazılı olarak belirtmiş. Buna rağmen Kerpetenler ucuz bir fiyata sattı Kadillağı >>.

-- << Ve sen bu zavalların elinden arabalarını almaya kıyabildin demek ?>>dedim .<<Araba onların övüncüydü , Kadillaksız bir atom şairi düşenemiyorum . >>

--- << Tanrılara acımam kesinlikle >> dedi<<Tanrı öc almak bana aittir der . >>

-- << Sahte fatura firmasının ülkeyi satma konusu ne oldu ? >> diye sordum .

--- << İyi >> dedi. <<Kerpetenler ,kemikleri satın almak üzere Danimarka'.ya uçtu. F F F . daha sonra çok büyük bir gömüt yaptıracakmış .Halk için >>

Böylece bir süre daha önemsiz şeylerden konuştuk . Sofrayı hazırlıyordum ki , ansızın ellerime bakıp :

-------<< Bu gece yanında kalabilir miyim ? >> dedi << Beni rahat bırak .İyileşmekte olan bir kızım ben.>> dedim .

__ << Nedir o ?>>

Bir kız diğerini rahat bırakırsa ,yedi yıl içinde el değmemiş bir bakire olur dedim ve nasıl kızardığımı görmemesi için hızla köşedeki dolaba yürüdüm yeniden. Gerçekte bu tür sözler bir cinsel eylemdir.

<< Son baharda evleniyoruz >>

__<<Deli misin sen yahu ?. dedim Böyle bir şey nasıl gelir aklına ? >>

<<İkimiz için de aklı başında bir şey olur bu. Hepimiz için herkes için . >>

— «Benim için bir yol, adam olmayı denemek daha iyi olmaz mı?» dedim.

— «Anlamıyorum.» dedi.

— «Benim hiç bir şey olmadığımı bilmiyor musun? Be adam» dedim. «Hiç bir şey yapamam, hiç bir şey bilmiyorum, hiç bir şey değilim.»

— «Sen Nordland vadisinin ta içisin.» dedi.

— «Önüme ilk çıkan adamdan bir çocuk sahibi olmak yeter diye düşünüyorum.» dedim. «Onunla evlenerek utanılacak bir duruma düşmeye gerek yok.»

— «Neden geçen yılbaşı kapıyı yüzüme kapadın?»

— «Neden sanıyorsun?» dedim.

— «Belki de başka bir erkek yüzünden.» dedi. «Ben gözden düşmüşümdür.»

— «Tabiî» dedim. «Hep bir başkası, bir başkası daha, bir yenisi, bir yenisi daha. Herkesle yatağa girmekle başa çıkamıyorum.»

— «Neden böyle gösteriyorsun kendini?» dedi.

— «Şehirden söz et bana» dedim. Hiç olmazsa şimdi ne olduğunu anlat. Kiminle konuştuğumu bile bilmiyorum.»

— «Ne yapmak istediğini söyle bana.» dedi.

— «Çocuk bakımı öğreneceğim.» dedim ve ona uzun süredir kendim için düşünmüş olduğum şeyleri anlattım önce.

— «Başkalarının çocuklarına mı bakacaksın?» dedi.

— «Bütün çocuklar insan toplumuna aittir.» dedim. Onların çocuklarının rahat etmesi için çocukları düzeltmek gerekli kesinlikle.»

— «Toplumu düzeltmek.» dedi önemsemeksizin. «Böyle bir gevezelik nasıl da canımı sıkıyor.»

— «Senin de bir cani olduğunu söylememiş miydim?» dedim.

— «Evet, küçük bir oğlanken, daha kitap bile okuya-

mazken, kendiliğinden varmıştım komünizm düşüncesine. İster memlekette, ister şehirde olsun, kafaları sağlamsa ve müziğe katlanabiliyorlarsa, bütün yoksul delikanlılar böyledir belki de. Sonra okula gittim ve komünizmi unuttum. En sonunda içimdeki çağrıya uyarak beygiri çözdüm. Bunu sana geçen yıl anlatmıştım. Şimdi, şu yaşadığımız toplumda adamlığımı ortaya koyup koyamayacağım belli olacak.»

— «Bir caniler toplumunda yaşıyoruz; kazanan kaybeden, herkes biliyor bunu.» dedim.

— «Bence hepsi bir.» dedi. «Sık sık değil, bir kere yaşıyorum. Eğitimi olan ve müzikten hoşlanan bir adamın, kendisinin isteğinden daha uzun bir süre için uşak kalamayacağını kanıtlamak istiyorum onlara.»

Masanın üzerinden, yiyip içmekte olan adamı seyrediyordum.

— «Kimsin?» dedim sonunda.

— «Kadillak derenin ötesinde duruyor» dedi. »İstersen bu geec gel benimle.»

— «İyisi mi insan kendini sakınmalı. Belki de beni karanlıklara götürmek isteyen bir hortlaksındır.» dedim.

Elini ceketinin iç cebine sokup sıkı sıkıya dolu bir cüzdan çıkarıp kahve fincanının yanına koydu ve içindekilerin yarısını dışarı çıkardı. Yüz liralıklar, beş yüz liralıklar; iskambil kâğıdı gibi; bankadan yeni çıkmış.

— «Nordland Ticaret Şirketi.» dedi. «Otomobil, tarım makineleri, traktörler, ev makineleri, elektrik süpürgeleri, cilâ makineleri - devinebilen ve gürültü yapan her şey, yani günümüz. İlk iş yolculuğumdan Südland'a dönüyorum.

Elimi paraya uzattım ve:

— «Onu senin için yakmak istiyorum dostum.» dedim.

Ama o, hepsini toplayıp yeniden cüzdanına doldurdu ve cüzdanı ceketinin altına soktu.

— «Tanrılar gibi, insanların üstünde değilim, hele orgçu gibi tanrıların üstünde olmak, hiç değil!. Ben bir insanım ve para bir gerçektir. Deli olduğumu sanmaman için gösterdim sana cüzdanımı.»

— «Paranın gerçek olduğunu söyleyen delidir.» dedim. «Bu yüzden orgçu, bütün paraları yakıp şeker almak için bir kron ödünç alınıştı benden bir zamanlar. Şimdi, armağan olsun diye bir sır açıklayacağım sana: Üzerimde, senden daha büyük bir etki yaratan birisi var. Yüz kilometre yakınıma geldiğini duyunca dizlerim çözülüyor. Ondan hangi nedenden ötürü korkuyorum biliyor musun? Senden bin kat fazla parası var ve bana dünyada para karşılığı olan her şeyi alacağını söyledi. Ama ben, kadın kılığında, bin katlı bir yalan olmak istemiyorum. Çalışarak kazanabildiğim neyse, ben oyum. Ellerin boş olsaydı, geceyi burada geçirmen için davet ederdim seni. Evet, belki de yarın sabah gelirdim seninle. Yaya olarak. Ama şimdi, gecelemek üzere alıkoyamam seni, seninle gelemem de!»

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Ruhanî bir ziyaret

Bir sonbahar sabahı, günün ilk ışıkları ile ansızın uyandım. Bizim rahibin dışarıda, açık bir pencereden babam ile konuştuğunu işitir gibi oldum. Hemen evin önünden konukların ayak sesleri geliyordu. Çabucak giyindim. Ama, çocukla birlikte kaldığımız oturma odasını henüz toplarken, konuklar içeri girdiler. Önce, sabahleyin erkenden, ayık bir rahibin böyle uzaktaki bir kilisenin yakınlarına gelmesinin iyi bir belirti olmadığım düşündüm. Ama rahibe, beklenmedik bir yolculuğa çıkan saygıdeğer papazlara yaraşır bir biçimde eşlik eden kişilerin, şehirdeki tanrılardan ikisi olduğunu görünce korkum geçti. Asfalt yollar üzerindeki yaşantılarımın bana bir halk sagası gibi gelmesine sebep olan bu ilginç yaratıkları, bir Nordland evinin eşiğinde görünce ne kadar şaşırdığımı anlatamam. Şimdi aptalca şakalar yapmanın ne yeri, ne zamanıydı. Yüzlerinde kelimelerin tam anlamıyla, **'Ciddiyet Anonim Şirketi'**, hatta diyebilirim ki **'Tantanalı Cinayet Şirketi,**

yazıyordu sanki. Önce Atom şairi girdi içeriye; yüzü bulutların içinde, âdeta dağlar aşıyordu. Sonra Briyantin geldi; derenin üzerindeki buz gibi; soğuk bir çılgınlığı yansıtan gözleri, bir rahibi kendinden geçirip, arka avludaki bir kadını baştan çıkarabilirdi.

— «İkizler nerede?» diye sordum.

— «Annelerine, küçükler için bir kuzu vuracağımı söyledim.» dedi Briyantin ve düzgün parlak ön dişlerini gösterdi.

Yorgun argın kendini divana atan atom şairine:

— «Demek sen de geldin memlekete» dedim.

— «Bütün dünya bir atom durağı» diye karşılık verdi. «Ben Benjamin ise küçük kardeş.»

— «Eli boş gelmemişsiniz» dedi rahip.

— «Gönderildik.» dediler.

— «Kim tarafından?» dedim, ama rahip sözümü kesti.

— «Bir görevleri var.»

— «Hangi tanrı tarafından?» diye sordum.

— «Bu genç adamlar ulak.» dedi rahip. «Olağanüstü ulaklar. Hımm!. Yukarıdan gelen bir esinle **'Ulusun sevgilisi'**nin dünyasal kalıntılarını Nordland'a getirdiler. Aldıkları buyruk öyle bir nitelikte ki, kuşkuya kapılmaya cesaret edemiyorum. Böylece kilisemizin eski dileği de gerçekleşmiş olacak diye düşünüyorum.»

— «Evet, bu böyle.» dedi babam. Konukları gülümseyerek ve iyi niyetle süzdü. «Siz, hangi soydan geliyorsunuz delikanlılar?»

— «Atom bombasından.»

Bu karşılık üzerine babamın yüzü dondu ve gülümsemesi yok oldu. Sanki biri bir şeyle alay etmişti.

Rahip, bu genç adamların biraz yorgun olduklarını söyledi.

— «Birisi şair ve şarkıcı, eskiden Snoredda Anonim

Şirketinde çömezdi.» dedim. «Öbürü örnek bir aile babası. İkiz çocukları var. Eskiden aynı şirkette depo bekçiliği yapardı. İkisi de Südlanddan tanıdıklarım.»

— «Çok dindar insanlar - ilginç olaylar geçmiş başlarından.» dedi rahip. «Bundan kuşkulanman için bir neden yok.»

— «Biz inanmıyoruz!» diye karşılık verdi tanrı Briyantin. «Biz tanrıyız. Bizim doğrudan doğruya bağlantımız var. İsteseydik çoktan milyoner olurduk, hatta Hollywood'da oturabilirdik.»

— «Savaşıyoruz.» dedi Benjamin. «Bize inanmayan, önce paramparça edilecek, sonra da soyu tüketilecek. Her şeyi çalıp, her şeyi kırıp dökmedikçe son vermeyeceğiz bu işe. Her şeyi yakacağız. 'İki yüz bin Kerpeten' batsın. Portekiz sardalyaları ile Danimarka balçığına da acımayacağız. Deli miyim ben, yoksa değil miyim,»

Babam dışarıya çıkmıştı. Rahip, Tanrının bu garip temsilcisine sessizce başım sallıyordu. Bir çekimlik enfiye sundu ama, onlar kendi sigaralarını içmek istiyorlardı. Sigaralarını yakması için rahibe izin verdiler.

— «Buradaki sessizlik beni deli ediyor.» dedi Benjamin.

— «Radyo yok mudur burada?» diye sordu.

Arkasından ikisi de uykuya daldılar. Birisi divanın üzerinde, öbürü yatakta yatıyordu. Bir de kendileri tutuşmasın diye, parmaklarının arasında tüten sigaralarını aldım ellerinden.

Portekiz sardalyaları ve Danimarka balçığı

— «Ulusun yaşamında tarihsel bir önemi olan mucizevî bir olay oldu.» dedi rahip. «Bugün, bu uzak vadi, bir zamanlar, **'Ulusun Sevgilisi'**nin, kundağı içinde eski Os-

tertal kilisesine vaftiz edilmeye götürüldüğü o geçmiş günde olduğu gibi, halkımızın yaşamında en önemli nokta haline gelmiş bulunuyor. İzlanda özgürlük savaşının öncüsü ve ruhumuzun kalkanı vadimize döndü yine. Üçlü birliğimiz: Aşk yıldızı, kar kekliği ve yabani hindiba, kör bir halkın yüzyıl boyunca yabancı bir mezarlıkta yitirdiği dostunu selâmlıyor yeniden. O, başında dikili bir taş bile olmadan yatarken düşünceleri gerçekleşti; İzlanda'nın ilkesi, bütün bölgelerde zafere ulaştı. İzlanda Cumhuriyeti, selâm!..»

Bizim rahip bu söylevi önceden hazırlamıştı kuşkusuz. Şimdi de bana denemesini yapıyordu. Bir bölümünü geveledikten sonra:

— «Ama sevgili rahip Trausti» dedim. «Bizce o hiç bir zaman ölmemişti. Bu yüzden de kemiklerinin ve de Danimarka'daki mezar taşının eksikliğini dert edinmedik kendimize. Hava açıkken görebildiğimiz, mavi mavi ışıldayan dağ tepelerinde yaşıyor o.»

Dışarıda, derenin öteki kıyısında, büyük bir kamyonun üzerinde, kocaman bir ton balığı büyüklüğünde iki sandık duruyordu. Gün ağarınca babamla rahip malı görmeye gittiler.

— «İki sandık» dedim. «İnanılır şey değil, aramakla geçirdiğimiz yüzyıl içerisinde ne kadar da büyümüş.»

— «Gerçekten biraz garip.» dedi rahip. «Ama sandıkları alıp hemen kaçmak zorunda kalmışlar. Birinin, kesinlikle o sandık olduğunu söylüyorlar.»

Sandıkların her tarafını araştırdık ve birer adres kâğıdı bulduk. Birinde : 'İzlanda Devlet Bakanı,' diğerinde: 'Snoredda Toptancı Şirketi' yazıyordu. Aynı şirketin iki adı.

O sırada babam, sandıklardan birinin üzerinde 'Danimarka Balçığı' yazılı olduğunu farketti.

— «Ne demek bu sözler?» diye sordu.

— «Danimarka balçığı, Danimarka balçığı.» diye düşünceli bir şekilde mırıldandı rahip. «Şu Danimarkalılar durmadan bu halkla, biz İzlandalılarla alay etmeye kalkışırlar.»

— «Ne olursa olsun, Danimarka balçığı demektir bu.» dedim. «Önce öteki sandığın içine bir göz atsak daha iyi olmaz mı?» Üzerindeki yabancı sözleri anlamamakla birlikte, ondan daha çok ümitliyim.

Bir marangoz kalemi ile, sandığın kapağının bir tahtasını kırdık. İçine uzanıp parmaklarımla yokladım. Çıkara çıkara ne çıkarayım? - Minicik bir teneke kutu. Şehirde çalışmış olmamdan ötürü ne olduğunu hemen anladım. Amerika'dan gelme Portekiz sardalyaları... Gazetelerin yazdığına göre, dünyanın en yüksek gümrük duvarlarını bile aşan tek balık. Dünyanın en büyük balık ülkesinde, on yıl bayat olsa bile, yüzde bin kârla satılıyor. Oysa, bu ülkede balık sözünü işiten köpekler bile sokağa çıkıp kusarlar.

— «Kuşkusuz, bir mucize balığı?» dedim. «Ama bizim beklediğimiz değil.»

— «Öteki sandığı açmayalım.» dedi rahip. «İnancımız yıkılmasın. Aslında, sandıklarda olan şeylerin önemi yok. Sembolik bir paket bu. Bir gömme töreninde önemli olan, tabutta yatanın maddesel bileşimi değil, can veren kişinin yaşayanların içindeki anısıdır.»

O sırada babam diğer sandığı açmış ve ambalajı bozmuştu. Düşündüğüm gibi, bu sandıktan da ulusun yüzünü pek az ağartabilecek bir şey çıktı.

Ama, eğer insanın, hıristiyanların dediği gibi, toprak ve çamurdan olduğuna inanıyorsak, burada yatan insanın da diğerlerinden bir ayrıcalığı olmaması gerekirdi. Yalnız bu, İzlanda çamuru olmadığına göre, İzlandalı bir insan da olamazdı. Buradaki, bizim ülkemizde bulunan batak, ça-

mur ya da kum ve balçık değil, kuru, kurşun rengi, kirece benzeyen, eskimiş köpek pisliği gibi bir karışımdı.

— «Evet.» dedim. «Bunların hangisi 'Ulusun Sevgilisi?' Danimarka balçığı mı, yoksa Portekiz sardalyaları mı?»

— «Sen hiç bir şeye inanmaz mısın küçük kız?» dedi rahip.

— «Alçaklık bu!» dedi babam ve atlarına bakmaya gitti.

— «Sen inanıyor musun?» dedim rahibe.

Her zaman neşeli ve keyifli, aslında yobazlıktan uzak olan bu adamın dudaklarının kenarında, katı, bencil, giderek inatçı ve sert bir çizgi belirdi. Öyle ki, onu tanıyamaz hale geldim. Gözleri soğuk ve fanatik bir biçimde parlıyordu.

— «İnanıyorum.» dedi.

— «Elinle tutup, bu şeylerin düşündüklerinle hiç ilgisi olmadığını anladığın halde yine inanıyor musun?» diye sordum.

— «İnanıyorum.» dedi.

— «İnsanın, var olmadığını kesinlikle bilmediği bir şeye inanması, inanç mıdır?»

— «İnanıyorum.» dedi rahip Trausti. «İzlanda halkının yaşamında çiftçi topraklarına düşen göreve inanıyorum. Belki de özgürlük kahramanımız ve büyük ozanımızın kemiklerindeki iliği içinde saklayan bu balçık, benim için kutsal bir belgedir. Ta eskilerden beri, 'Ulusun Sevgilisi'nin yeniden ülkesine döneceği bir İzlanda inancı olarak geçerli olmuştur,İçimdeki tanrı soluğu ,bu İzlanda inancı ile aydınlığa kavuşturdu beni.Umalım ki ,Çiftçi ülkemiz inancının helgisine sadık kalsın. >>

Bakışları dağlar arasındaki vadilerde dolaşıyordu , sanki mihrantaymış gibi şenlikli bir biçimde konuşuyordu. Gözlerin de mutlu bir parıltı vardı.

— «Tanrı, biz çiftçilerin ülkesine ait olan bu yüreği, sonsuzlar boyu kutsasın.»

Atlar

Sessizlik, kısa bir süre sonra tanrıları uyandırdı. Annem onlara sıcak kahve getirdi. Birkaç tane sigara içtikten sonra, ellerine bir tüfek alıp çıktılar.

Ufacık bir sesin, uzak kayalarda yankılandığı sakin bir sonbahar günüydü. Çok geçmeden, vadinin iki yanındaki dağlardan şiddetli bir patlama sesi geldi. Dünyanın ardındaki bu sessiz vadi korkudan donakalmıştı. Sonbahar kuşları uğuldayarak kaçışıyor, koyunlar eğimli yamaçlara yığılıyor ve kişneyen atlar dağların üzerinde bir aşağı, bir yukarı koşturup duruyorlardı.

Memlekette görülecek en büyük olay, atların gemi azıya almalarıdır, özellikle sürü halinde. Bir kuş geçti. Başlangıçta atların korkusu, oyun gibi bir şeydi. Biraz alay ve biraz heyecan karışık olmakla birlikte, neşeli bir şakaydı bu. Aşağı yukarı akıl hastalarının davranışı gibi bir şey. Sonra, ağır ağır akmakta olan bir lâv selinden kaçarcasına koşmaya başladılar. Bütün hareketleri yıldırım hızındaydı. Sanki sinirlerinde yel vardı. Boyunlarının yukarı kısmı lastiktenmiş gibi, dört bir yana çeviriyorlardı başlarını. Kuyruklarını zarifçe kaldırıyorlardı. Bir an için duraklıyor, akıl almayacak kadar kızgın bir kişnemeyle birbirlerinin üzerine saldırıp ısırıyorlardı. Bu garip hayvanlar, ansızın, toynaklarının altından ateş akarcasına, molozların, bataklık ve hendeklerin üzerinden kasırga gibi uçmaya başladılr. Soluğun küçücük bir parçası içinde toynaklarının ucunu altlarında yanan ateşe batırıyor, sonra sulardan, yarlardan, kayalardan atlayıp dik yamaçlara tırmanıyorlardı. Sonunda, yukarıdaki kaya kütlelerinin

arasında, çıplak bir sırtta, kurtarılamayacak, ölerek kuşlara yem olacak biçimde sıkışıp kaldılar.

Tanrılar, öğleye doğru döndüler. Bir kuzu vurmayı başarmışlar, aralarında sürüyerek getiriyorlardı. Tanrının yardımı ile karanlık dinsel yazıları açıklığa kavuşturan, örnek aile babası Briyantin, karısına ve çocuklarına elleri boş olarak dönmek istemiyordu.

Babam, kuzunun kulağını yokladı ve işaretinden, bölgedeki başka bir çiftçiye ait olduğunu anladı. Eğer yanlışlıkla vurulduğu açıklanmaz ve bedeli ödenmezse, işin mahkemeye kadar gideceğini söyledi. Tanrılar buna karşılık, dağlarda başı boş dolaşan kuzuların, sert bir yasa sonucu vurulmadığına göre, çiftçilerin neyle geçindiklerini sordular.

Az sonra, sandıkları kamyondan indirerek rahibe seslendiler. İddia ettikleri gibi, vahiy olmamakla birlikte, yüce gücün ulakları olduğuna dair rahip Trausti'nin inancını hiç bir şey sarsamazdı. Luther'ci bir rahip olduğunu, doğrudan doğruya tanrının kendisi tarafından yönetilen ve kutsal kitabı papazın yardımı olmadan anlayabilen kişilere inandığını söylüyordu. Onlarla birlikte arabaya binerken bize söylediği son sözlere göre, iki güne varmadan, kilise topluluğu ile sağlam direkler getirip 'Ulusun Sevgilisi' için saygılı bir gömme töreni düzenleyecekti.

Bir süre sonra, atlar boş yere korkmaktan vaz geçtiler. Sakinleşerek, alışık oldukları yeşil otlu yerlerde, dere kenarında ve çiftliğimizin yakınlarında otlamaya başladılar. Canlılarla ölülerin, diğer mevsimlere göre daha açık bir biçimde belirlendiği sonbahar ışığında pencereden bakıyordum. Ne güzel biçimli bir yaratıktı şu at! Oyma bıçağı ile yapılacak yarım bir çizik bile, bütün eseri bozardı. Sırtından sağrısına giden yuvarlak çizgi, aşağıya, topuklarına kadar inen bütün yol, gerçekten kadınların yuvarlaklıklarına benziyor. Bu yaratığın çekik gözlerinde,

insanlara bile verilmemiş olan bir bilgi saklı. Putların alaycılığı var onlarda. Burun delikleri ve ağızlarındaki gülümsemeyi hiç bir filim vampı taklit edemez. Burun deliklerindeki o güzel koku hangi kadının saçında olabilir? Dünyanın bütün parmaklarının toplandığı toynaklarına bak: Tırnak ile pençe, el ile arslan ayağı, kedi ayağı ile ördek ayağı, kürek ile kanat birleşmiş. At böyle kusursuz olduğu için, nal, mutluluğun, verimliğin, kadının sembolü ve haçın karşıtı olarak bütün kapılarda asılı duruyor.

Eğer, sonbaharın sessizliği olağan olmaktan çıkıp şiirleşirse, eğer yağmur kuşunun son günü insanda bir özlem uyandırırsa, eğer insan, atlarda sanat ve şiir bulmaya başlarsa ve derenin üzerindeki incecik buz sabahları kristali andırırsa, eğer bacaların dumanı, insanın düşüncelerini, ateşi ilk bulanlara götürürse, hoşça kal! demenin zamanı gelmiştir. Yeni zaman sana da bulaşmıştır artık. Vadiler ve dağlar yuvan olmaktan çıkmıştır; yuvan, kitap, şiir ve resimdir. Elektrikli cilâ makinesi toplumunda geçen bir kıştan sonra, çarklar arasına girmesine ramak kalmış - 'Yücelerde kar fırtınası esiyor' adlı şiirdeki gibi - bir kız için, vadideki çiftçi Falur'un yuvası geçici bir sığınak olabilir ancak. Yabancılaştığım evimden, evim saydığım bilinmezliklere doğru gidebilmek için, günleri saymaya başlamıştım.

Ayrılık düşünceleri içerisinde bir an duraklayarak, tanrıların huzurunu ve uykularımı kaçıran sessizliği dinledim. Alacakaranlık çökmüştü atların üzerine.

Aynı akşam, yatma vaktinden az önce, polis otomobilleri içinde, üst makamlardan birtakım adamlar geldiler ve Portekiz sardalyalarıyla Danimarka balığını alıp götürdüler.

YRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Telefon konuşması

— «Bu saatte telefon ettiğim için bağışlayın. Şimdi geldim. Size gelmemi yazmışsınız. Önce, hemen... Benim için bir iş mi buldunuz? Ne hissettiğimi anlayabilmeniz için, nasıl konuşmam gerektiğini bilmiyorum. Köylüler gibi, incelikleri ciddiye aldığım için size telefon ediyorum. Yolculuktan sonra kılığımı bile değiştiremedim, baştan aşağı toz toprak içindeyim.»

— «Toprak... Kim toprak değil ki? Ben de toprağım, ama yine de sizin meclis üyenizim.»

— «Peki ama, sizi seçip seçmediğimi nereden biliyorsunuz?»

— «Geçen yaz, Nordland'dan gelirken, siyasî hasımlarımdan birisinin torbasını getirmemi rica ettiler. Torba, Os bölgesinden bir kadına aitmiş. Dişlerini çektirmek için şehre gelirken battaniyesini unutmuş. Dişsiz ve battaniyesiz kalakalmış burada. Tabiî, 'olur' dedim...»

— «Ben de o kadının durumundayım.»

— «Bir farkla. Sizin dişleriniz var ve belki bir kere

için olsun beni seçeceksiniz. Dediğim gibi, kimi seçtiğiniz önemli değil. Sizin meclis üyenizim ben. Neredesiniz şimdi?»

— «Bir telefon kulübesindeyim, çarşının ortasında tahta bir bavulla bekliyorum.»

— «Tabiî, geceyi geçirecek bir yeriniz yoktur.»

— «Hayır, belki de benim orgçuda kalabilirim.»

— «Sevgili küçük yanınızda mı? Adı neydi?»

— «Adı Gudrun, ben yerleşinceye kadar Nordland'da kalacak.»

— «Ne yapmayı düşünüyorsunuz?»

— «İnsan olacağım.»

— «İnsan mı? Nasıl?»

— «Ne, yoksul kişilerin karıları gibi ücretsiz hizmetçi, ne de, zengin kişilerin hanımları gibi satın alınmış bir kadın olmak istiyorum. Toplumun tanımadığı bir çocuğun tutsağı olmayı hele hiç düşünmüyorum. İnsanlar arasında bir insan... Biliyorum, bir kadının bir tür köle olmayı da, yosma olmayı da istememesi gülünç, küçük, ayıp ve kışkırtıcı. Ama ben böyleyim işte.»

— «Bir kocanız olsun istemez misiniz?»

— «Hangi ad altında olursa olsun, köle istemiyorum.»

— «Ama her halde yeni bir manto istersiniz.»

— «Yoksul bir adamın paçavralar giydirmesine de, zengin bir adamın, sadece, kendisi ile yattığım için kürkler içinde gezdirmesine de izin vermem. Kendi kazandığım para karşılığında alırım paltomu. Çünkü ben, bir insan olmak istiyorum.»

— «Size sevinçli bir haberim var. Bundan sonra kimse çocuk bakımevi olmadığı için komünist olmak zorunda kalmayacak. Yazarlar, sadece canilerin, çocukların 'uyu bebeğim uyu' ninnileriyle sallayarak uyuttuklarını söyleseler bile içinde beşikler bulunan bir bakımevimiz var artık. Ama sanmayın ki bu çılgınca girişimi şehir yönetim

kurulundan rahatça geçirdik. Açıkça söyleyeyim, müthiş ter döktük ve gerçekten titredik, hatta ağzımız bile köpürdü, hiç olmazsa biraz. Üstelik, 'bir evli kadın' arka arkaya birkaç kez, komünist çocuklarının resmî kaynaklarla bakılmasının öfke verici bir şey olduğunu yazdı gazetelere. En sonunda, kendi partime de karşı çıktım. Benim hatırım için bir kişi daha böyle davrandı ve dediğim gibi bu iş oldu.»

— «Yaa, iyi o halde. Hoşça kalın. Teşekkürler.

— «Hepsi bu kadar mı? Sizin yüzünüzden kendi partimi bile karşıma aldıktan sonra?»

— «Hayır, size telefon etmemi istediğiniz için çok teşekkür ederim. Ayrıca diğer her şey için de... Dediğiniz gibi davrandığım için özür dilerim. Söylediğiniz şeyleri ciddiye almasanız bile, bana hiç istemediğim şeyleri yaptırabiliyorsunuz. Biliyorum, çılgınım. Ama ne yapabilirim? Yolumda ilerlemek istiyorum. İyi geceler. Selâmlarımı iletmenizi rica ederim.»

— «Durun, üç dakikaya kadar arabayla çarşıdan geçeceğim.»

Patagonya

Telefon konuşmamız buydu sanıyorum. Bir kızın bir erkekle, bir erkeğin de bir kızla yaptığı konuşma anlatılabilir mi? Sözler bir anlam taşısalar bile çok az şey anlatabiliyorlar. İnsanı ele veren, özellikle yavaş konuşulduğu zaman, sesteki oynamalar, soluk alış, yüreğin vuruşu, ağız ve gözlerdeki titremeler, gözbebeğinin büyüyüp küçülmesidir. İnsanın dizlerini güçlü ya da güçsüz hissetmesi, sinirlerdeki gizli kasılmalar zinciri, kitaplarda okunup ta adı akılda kalmayan, gizli bezlerden akan salgılar, konuşmanın içeriği bunlardır. Sözler hemen hemen bir raslantıdır.

Konuşmamız bitince, içimde olağanüstü bir sevinç duydum. Yüreğim yüksek bir dağın tepesindeymişim gibi çarpıyordu. Ağırlığım yok gibiydi, her şey yapabilirdim, yorgunluğumun izleri yok olmuştu.

Üç dakika, diye düşündüm, kesinlikle olmaz. Kaçacağım. Şaka olsun diye karta yazmış olsa bile, nasıl varmıştım bu düşünceye? Ama amacım bu değildi ki... Tersine, bugün, yabancı yerlerden geçerken, telefon etmenin ne kadar anlamsız ve akıl almaz bir şey olduğunu düşünmüştüm. Telefon etmek, en son akla gelebilecek bir işti. Böyle bir çılgınlıkla ilgili bütün düşüncelerimi bir kenara itmiştim. Otobüste oturup pencereden dışarıyı seyrederken, geceyi nerede geçireceğimi bulmuştum: Nordland'ı seven uzak akrabalar, elbette oradan gelen bir kızı evlerinde yatırırlardı. Ama yüzüm nasıl da yanıyordu! Üç bölgeden geçen yol boyunca bir şeker ile Borgafjord'da içtiğim bir yudum gazozdan başka bir şey yiyememiştim. Akrane'deki araba vapurunda iğrenç bir kadın vardı ve her gittiğim yerde gözlerini bana dikiyordu. Benimle konuşup, 'elbette telefon edeceksin' diyecekmiş gibi geldi. Kadını dövebilirdim. Ona telefon etmek yalnız kaba bir davranış olmakla kalmayıp, cezası ödenemeyecek bir cinayetti. Ama her şeyden önce bir yenilgiydi bu. Kesin bir yenilgi. Savaşta dendiği gibi, arkasından asla zafer gelmeyecek, kayıtsız şartsız bir teslim. Araba vapuru rıhtıma yanaştı. O iğrenç kadın da nereye gitmişti? Yok olmuş! Araba vapurundan karaya ayak bastığım zaman, dosdoğru çarşının ortasındaki bu telefon kulübesine geldim. Ama bu kadarı yeter artık, kaçacağım.

Çarşının ortasında, yanımda duruyordu. Hem, milyonları olduğu, hem de yarın herkes asılacağı için kimsenin kendisine bir şey yapamayacağı bir erkeğin içten ve ihmalci rahatlığıyla elini uzattı bana.

— «Gelin.» dedi.

Ben daha olan-biteni anlamadan; tahta bavulumu, kimselerin bir el çantasının ne olduğunu bile bilmediği uzak vadilerden gelen bu gülünç ve kocaman nesneyi aldı eline. Oysa kendisi, yumuşacık, sarı renkli, gıcır gıcır ve mis gibi kokan bir bavul taşır ve uçakla yolculuk ederdi. Bu biçimsiz kutuyu, birkaç adım ileride, sokağın köşesinde duran parlak arabasına götürdü. Yine ne olduğumu anlamadan, yanındaki koltuğa çöktüm. Gaza bastı ve araba, kalabalığın arasından sessizce kaymaya başladı.

— «Şehir, böyle bir taşralı kızı arabanıza bindirdiğinizi görür diye korkmuyor musunuz?»

— «Gittikçe daha cüretli oluyorum.» dedi ve üçüncü vitese geçti. «Yakında bir kahraman olacağım.»

Kısa bir süre konuşmadık.

— «Nereye gidiyoruz?» diye sordum.

— «Bir otele.» dedi.

— «Ne sanıyorsunuz siz? Bütün yaz, küçük Kudrun'dan başka bir şey kazanmadığıma göre otel odasının parasını nereden vereceğim? Arabanızda ne aradığımı bilmiyorum. Sanırım aklım başımda değil.»

— «Gudrun nasıl?» diye sordu.

— «Teşekkür ederim.» dedim. «Dört buçuk kilo geliyordu.»

— «Kutlarım.» dedi. Köşeyi dönerken bana bakıp, «Aklımda kaldığına göre, birbirimize 'sen' diyorduk.» diye ekledi.

— «Lütfen beni indirir misiniz?» dedim.

— «Yolun ortasında mı?» diye sordu.

— «Evet. Teşekkür ederim.» dedim.

— «Sizi evime davet edebilir miyim?»

— «Hayır, teşekkür ederim.»

— «Garip şey.» dedi. «Ben Nordland'a gelince geceyi geçirmek üzere davet edilirim hep.»

Daha yavaş sürüyordu arabayı. Snorredda Anonim Şirketinin binalarından birinin önüne geldiğimizi gördüm. Köşeyi döndük, bir giriş yoluna saptık ve durduk. Beni indirip arabayı kilitledi. İşte yine bir erkekle akşam vakti bir binanın arkasındaydım. Yalnız bu kez pencereden bakan kimseler olduğundan korkmamın gereği yoktu. Küçük bir arka kapıdan geçip, renkli muşamba kaplı dar ve dik bir merdivenden çıkmaya başladık. O kadar temizdi ki yerler, sanki hiç insan ayağı değmemişti. Onun ardından tırmandım, tırmandım yükseklere. Ne kadar bilmiyorum. Belki de çatıyı geçip daha yükseklere çıktık. Bir düş gibiydi her şey. Soluk kesilmesi ve karabasanlarla biten güzel, ama kötü düşler gibi. Yoksa bu benim için insan olmanın başlangıcı mıydı? Bir kapıyı açıp beni içeriye soktu. Küçücük bir girişte buldum kendimi. Yarı açık kapıdan odanın içi görünüyordu. Deri koltuklar, ortada bir yazı masası, raflarda kitaplar, telefon ve radyo.

— «Neredeyim?»

— «Burası benim sığınağım.» dedi. «Burası banyo, burası mutfak. Odanın arkasında küçük bir oda daha var. Orada yatıyorum. Ama bu akşam yatağımı sana verip, kendim kapının önünde yatacağım.»

— «Ya eviniz?»

— «Nerede buluruz güvenli limanı?» dedi ve kilise şarkıları kitabından alınmış bu dizeye üzüntülü bir biçimde güldü.

— «Neden olmasın?» dedim.

— «Karım Kaliforniya'da.» dedi.

— «Ya Elma Kanı?» diye sordum.

— «Onu İsviçre'ye, bir manastır okuluna yolladım.»

— «Jona'nın gözbebeği?»

— «Bu Amerikan - Smaland kutsalı, 'cehennem' dediği için küçük meleğimi dövmeyi alışkanlık haline getirmişti. Kadını kovup, çocukları yatılı okula verdim. Evi de kapattım. O zamandan beri boş duruyor.»

Banyo, pembe fayans kaplıydı. Sıcak kaynaklardan gelen su, küvetin içinde buharlaşıyordu. Duvarın biri, tavandan yere kadar aynayla kaplanmıştı. Aynada bu uzun boylu, güçlü, göğüsleri süt dolu kadını görünce taş kesilmiş gibi oldum. Giysilerimi giyip yeniden Nordland'lı yoksul kız olmaktan ürküntü duyuyordum. Zamanı uzatmak için elimden gelen her şeyi yaptım. Bir tek, sabunu yemediğim kaldı. Sonunda çıktım dışarı.

Bir iskemleye oturmuş, kitap okuyordu. Jambonlu yumurta pişirmiş, sofrayı hazırlamıştı. Yanında, elektrikli bir cam kapta çay suyu kaynıyordu. Masaya, onun karşısına oturmamı söyledi ve çayı hazırlamaya koyuldu.

Kendimden geçmiş bir halde bu adamı seyrediyordum. Bu adam, erkek kılığında bir serüvendi, bütün dünya ona aitti. Yalnız akla gelebilen zenginlikler değil, küçük bir ülkede ulaşılabilecek bütün güç onundu. —Büyük bir ülke ile küçük bir ülke arasındaki ayrılık sadece genişliğindedir.— Kuşkusuz, bu adamın ruhu, vahiy ile kendisine görünen atlar gibidir. Sağlıklı, akıllı, güzel, güçlü, erkeğin en parlak çağında; her sözü bir şiir, her düşüncesi bir zevk, her hareketi zorlamasız olan bu adam toprağa bağlı değil. Havada uçuyor o. Toprağa bağlı zavallı bir yaratığın aşırılıkları onun kulağında sadece karmakarışık bir kekeleme ve boş bir gevezelik olur.

— «Nordland'lı ve hiç bir şeyi olmayan bir kızın 'insan olacağım' demesinden daha gülünç bir şey var mıdır?»

— «İstediğin her şey senin olacak.» dedi.

Henüz pek acıkmamıştım, ama yaptığı çayı içtim ve güzel buldum.

— «Aklıma takıldı.» dedim. «Nereden bu sözler?»

— «Gerçeğin ne olduğunu anladığım zaman size yazmıştım.» dedi.

— «Gerçek mi?»

— «Gülmene şaşmıyorum.» dedi. «Jona gibi sofu olup, 'sıçrayacağımı' sanıyorsun kuşkusuz.»

— «Hangi gerçeğin söz konusu olduğuna bağlı bu.» dedim.

— «Tamamen doğru.» dedi. «Din kahramanları, 'gerçek, sizi kurtaracak' diyorlar. Bütün gerçek belki de herhangi bir Mesih'in dünyaya gelmiş olmasından ibaret. Bu olaydaki gerçek payı ise, belki de sadece Jon Smyrill in Braudhus'un (*) doğmuş olması. Oysa bu olay tarihle kanıtlanamıyor. Sagalar dünyasına ait. Ya da sıkıntılı Muhammet kastediliyor ki, o, tarihle kanıtlanmıştır. Benim düşündüğüm bunlar değil. Geçen yıl sana Einstein kanunundan söz ettiğimi hatırlıyor musun? Ne kadar kesin hesaplanmış olursa olsun, ona da inanmıyorum. Aynı şekilde, ilkokulda öğrendiğimiz sarsılmaz gerçeğe, yani, suyun 'H_2O' olduğuna da inanmıyorum.

Merak ettiğimi söyledim.

— «Ben kendi benliğimin gerçeğini kastediyorum.» dedi ve bana gözlüğünü takmadan baktı. «Doğamın gerçeğini. Bu gerçeği buldum, eğer onun için yaşamazsam yaşamım yarım olarak kalır. Başka bir deyişle, yaşamım yaşam olmaz.»

— «Senin gerçeğin nedir?» diye sordum.

— «Sen» dedi. «Sen benim gerçeğimsin. Ömrümün gerçeği. Bu yüzden, sana bir erkeğin bir kadına verebileceği her şeyi teklif ediyorum. Kartın üzerine yazdıklarımla bunu kasdetmiştim.»

Gözlerimin kör, kulaklarımın sağır olduğuna ve öldüğüme yemin edebilirim.

— «Bu paçavralardan, benim Krokur'lu olduğumu anlamıyor musun?»

(*) Jon Smyrill in Braudhus: **Jesus Christus von Betlehem**: İsa.

Biraz kendime geldiğim zaman, söyleyebildiğim ilk sözler bunlar oldu.

— «Hayır!» dedi.

— «Ben yalnız ana dilimi bilirim.»

— «Başka?» dedi.

— «Biraz harmonyum çalarım. Ama sen kendin, iyi çalabildiğin için, çok gülünç kaçıyor bu. Tırnaklarım hiç cilâ yüzü görmemiştir, dudaklarıma ise meyve salatasından başka kırmızı bulaşmamıştır. Oysa sen, kara öküz kanı içmiş, tırnaklarıyla insan eti tırmalamış gibi kadınlara alışıksın.»

— «Evet, ben de bunu demek istedim.» dedi. «Bu yüzden baştan başlamak istiyorum şimdi.»

— «Bir, iki ya da en çok üç gece benimle yattıktan sonra, derin uykundan uyanır, bu cadı nereden girmiş yatağıma diye sorarsın kendi kendine. Daha gün doğmadan benden kaçar ve bir daha geri dönmezsin.»

— «Ne yapmam gerektiğini söyle, yapayım.» dedi.

Dayanabildiğim kadar baktım ona, sonra gözlerimi dizlerime indirdim. Karşılık veremiyordum.

— «Her şeyden vaz geçmemi mi istiyorsun?» dedi. «Şirketten, seçim bölgesinden, bütün resmî görevlerden, partiden, dostlardan arkadaşlardan uzaklaşarak yine yoksul bir okumuş mu olayım?»

— «Benim yüzümden bir kıl payı bile alçalmana dayanamam.» dedim. «Zaten sen yoksul olsan bile, şimdi olduğun gibi kalırsın. Biliyorum, sen neysen osun, ben de neysem o. Bir çiftçi çocuğu, hizmetçi, halktan biri; insan olmak, bir şeyler bilmek ve yapmak özleminden başka bir şey değilim. Paramı başkasına ödetmem, kendim öderim. İkimize göre bir yer nerede vardır?»

— «Patagonya'nın pek te çılgınca bir düşünce olmadığını kabul etmelisin.» dedi.

— «Patagonya diye bir yer var mı ki?» dedim.

— «Sana şimdi göstereceğim haritada.»

— «Herhangi bir ıssız bölge değil mi?»

— «Önemsiz bir şey değil mi bu?» dedi. «Yakında bütün dünya ıssız kalacak.»

— «Oysa ben, dünya uygarlığının daha yeni yeni başladığını sanıyordum.» dedim.

— «Deneme, başarısızlığa uğradı galiba.» dedi. «Kimse kapitalizmin kurtarılabileceğine inanacak kadar saf değil. İyileşeceğine ise hiç inanmıyorlar. Amerika'nın yoksullara yaptığı yardımın da bir yararı yok. Barbarlık kapımıza dayanmış.»

— «Komünizm barbarlık mıdır?» dedim.

— «Bunu demek istemedim.» dedi. «Her şeye rağmen, kapitalizm çökerken uygarlığı da uçuruma sürükleyecek.»

— «İzlanda'yı da mı?»

— «Doğu ile Batıyı birbirinden ayıran karalar ve denizler, bir de atom bombası var.»

— «İzlanda atom savaşına mı terkedildi?» diye sordum.

Ansızın ayağa kalkarak benden uzaklaştı, gidip radyoyu açtı. Dünyanın öteki ucunda bir İspanyol söylev veriyordu.

— «Savaş, iki temel ilke üzerinde oluyor.» dedi. «Cephe, bütün karaları, bütün denizleri ve bütün göğü, ama her şeyden önce, bizim kendi bilincimizi kapsıyor. Bütün dünya bir tek atom durağı.»

— «Patagonya da öyle mi?» dedim.

Radyoda hafif bir müzik bulmayı başarmıştı o sırada. Yanıma gelerek koltuğumun kenarına oturdu ve kolunu omuzlarıma koydu.

— «Patagonya başka şey.» dedi. «Patagonya, çağı-

mızın ortasında yaşayan, geleceğin ülkesi. O, ta başından beri, Avrupa ve Amerika'nın ileride dönüşecek oldukları gibi bir ülke. Basit çobanların koyun otlattıkları tenha bir yer. Benim yaşamakta olduğum dünyamn mahkûm edildiğini, yargının ise kesin olduğunu anlıyorsun sanırım. Bence bir şey değişmez. Her şeyden vaz geçsem bile bir şey yitirmiş sayılmam. Kararı sen ver. Söyle ne istiyorsun?»

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gün doğmadan önce çarşı

Kısa bir uykudan sonra gözlerimi açtım. Gece lâmbası soluk bir ışık veriyordu. Çevreme bakındım, sanki çöldeymişim gibi bir yalnızlık duygusuna kapıldım. Kimdim ben? Bu adam kimdi? Dikkatle kalkıp, sessizce giyindim. Uyuyor muydu, yoksa uyur gibi mi yapıyordu? Kapı açıktı, dışarıya süzüldüm, elimde bavulumla aşağıya indim. Ayakkabılarımı kapının dışında giydim ancak. Sabah yelinin serinliğinde, uyuyan şehrin ortasında, ıssız bir sokakta yürüyordum.

Yıldız yerine, göğün derinliklerinden hiç bir haber iletmeyen sokak lâmbaları vardı. Bu dünyanın derinliği yoktu. Yapayalnızdım. O kadar yalnızdım ki, içimden, benliğimin utanç ve pişmanlık duyan öteki parçası çekilip gitmişti. Bomboştum, hiç bir şeyin anlamı yoktu. Çevresiz bir insan, ya da daha doğrusu varlıksız bir kadın...

Yine çarşıya, dün akşam olduğum yere gelmiştim. Bir bestenin sonunda başlangıç temi işte böyle tekrarlanır. Yalnız sesler başka bir perdede dizilidir, başka bir

ritm ve yabancı akorlar vardır. Bütün içerik tamamen ters bir yöndedir. Gerçekte, tahta bavulumdan başka bir şey tanımıyordum. Dün iş güç içindeki insanların kaynaştığı, binlerce beygir gücündeki otomobillerin gürültüsü ile dolu olan çarşı, şimdi boş ve sessizdi. Orta yerdeki bir sıraya oturdum. Yorgundum.

— «Ne oluyor?»

— «Hiç.»

— «Bir şey mi oldu?»

— «Hayır, hiç bir şey yok.»

Düşsel bir sesle, olasılıkla kendi benliğimle, ya da tanrı ile aramda geçen konuşmaya böyle katılmıştım. Benliğim çoktan beri yoktu ortada, belki de hiç bir zaman olmamıştı. Sonra başımı kaldırdım ve önümde bir adamın durup bana baktığını farkettim.

— «Ağlıyorsun sandım.» dedi.

— «Hayır, hayır.» dedim. «Yalnız biraz yorgunum. Şimdi bir yolculuktan geldim de.»

— «İyi o halde, günaydın. Hoşgeldin.» dedi adam. «Demek gerçekten geldin.»

— «Doğru mu görüyorum...» dedim. Bu adam, geçen kış müzik derslerinden tanıdığım eski bir arkadaştı: 'Küstah oPlis.' Bu geniş omuzlu adam, geri tarafı biraz geniş olduğu için olacak, her şeyi olduğu gibi görür. Taşrada erkekleri selâmlayan kadınların yaptığı gibi ayağa kalktım.

— «Günaydın.» dedim.

— «Ne yapmayı düşünüyorsun?» dedi.

— «Şimdi evimden geldim.» dedim.

— «Sabahın bu saatinde mi?» dedi. «İlginç doğrusu.»

— «Araba arıza yaptı. Bu yüzden geciktik. Geleli çok olmadı. Sabah oluncaya kadar bekleyip, sonra dostları uyandıracağım.»

— «Biliyor musun?» dedi Küstah Polis. «Şimdi Org-

çumuza gidip kahve içebiliriz. Her halde henüz yatmamıştır. Bu arada sen Nordland'daki müzikten söz edersin.»

— «Sen bana Südland ile ilgili bir şeyler anlat daha iyi.» dedim.

— «Adam sen de!» dedi Küstah Polis. «Bu zamanda ne anlatılır ki? Sokaklarda çocuk katliamı yeni bir şey değil artık.. Evde karılarını dövmeye cesaret bulmak için, heriflerin kendini kaybedinceye kadar içmeleri de öyle. Bugün gündemde, ülke satmak ve kemik çıkartmak var.»

Bu konu ile ilgili olarak, sadece, tanrıların iki sandık ile bize gelip, içindekilerin kemik olduğunu söylediklerini ve rahip gömme töreni için hazırlık yaparken, hükümetin kemikleri aldırdığını bildiğimi söyledim.

— «Tanrılar, şu külhanbeyleri?» dedi Küstah Polis. «Bu iş, kemiklerin Kopenhag'dan geldiği ve yabancı ajanların sözleşmeyi istedikleri gün oldu. Meclis o gün, ülkenin satışı için öyle bir ivedilik içindeydi ki, karşılama törenine bile vakit bulamıyordu. Devlet Bakanı limana bir pusula göndererek, kemiklerin meclis oturumunun kapanmasına kadar Snorredda'nın deposunda bekletilmesini rica etti. Oturum geceye kadar sürdü, çünkü komünistler doları istemiyorlardı. Satış işi ancak sabahleyin tamamlandı. Bu arada külhanbeyler fırsattan yararlanarak kemikleri çaldılar.»

— «Yani satıldık mı?» dedim.

— «Sen öyle olmadığını mı söylüyorsun? Bağımsızlığımız uçtu gitti. Bana kalırsa Reykjanes, Doğu'ya ve Batıya uçan iyilik kurumlarının dinlenmeleri için bir durak olacak.»

— «Kim söyledi bütün bunları?» diye sordum.

— «Bunu da soracak kadar çocuk musun?» dedi. «Tabiî bütün 'hurracı vatanseverler.'»

— «Anaları üzerine yemin edenler mi?» diye sordum.

— «Ülkemizi başkalarının satacağını mı sanıyorsun?» dedi.

— «Ya halk?» diye sordum.

— «Biz polislere, halk için göz yaşartıcı gaz ve daha başka tatlı şeyler hazır bulundurmamızı buyurdular tabiî. Ama halk hiç aldırmıyordu. Halk dediğin bir alay çocuk. Canilerin, Avusturvöll'deki mecliste değil, Skolavördustig'-de oturduklarını bellemişler bir kere. Gerçi arasıra inanma gücünü yitiriyorlar ama, politikacılar yeteri kadar yemin edip, 'hurra' diye bağırınca, yeniden inanmaya başlıyorlar. Halkın hayali pek geniş değildir; bu yüzden de politikacıları anlamıyor. Halk masumdur.»

— «Evet, daha yazın, Nordland'da yemin etmeye başladıkları zaman anlamıştım çanların çaldığını.» dedim. «Hiç bir şeye bu kadar sevinmezdim. Bir tanıdığa rastlamış olmam ne şans! Sana bir şey daha soracağım: Nordland Ticaret Şirketi ne durumda?»

— «Ondan da mı haberin yok?» diye sordu.

— «Hiç bir şey bilmiyorum.» dedim.

— «Onun oraya, 'yukarıya' düştüğünü de mi?»

— «Kim, nereye düşmüş?»

— «Hiç bir şey bilmediğine bakarak, sana bütün haberleri verecek kişinin yalnız ben olduğumdan kuşku duyuyorum.» dedi.

— «'Yukarıya' mı?» diye tekrarladım sorumu. «Ne demek 'yukarı?'»

— «Skolavördustig» dedi.

— «Cezaevi mi?»

— «Biz 'yukarı' deriz. Küçüklerin düştüğü yer. Her şey zaman ister. İşin düzeleceğini sanıyorum. Kendisi ile aynı bölgeden gelmiş olan 'Kerpetenler'in elinden kadillağı alacak kadar ilerletmişti işi. Aslında sadece bir noktada ters gitti işler. Oysa Orgçu, hepimizi olduğu gibi, onu da uyarmıştı bu konuda. «Suç işlemek istiyorsan bir mil-

yoner edinmelisin, yoksa gülünç duruma düşer, yukarıya gidersin» diye.»

— «Ya ticaret şirketi?»

— «Hiç bir zaman var olmadı ki o. Mal da yoktu. Malı olduğunu hiç bir zaman ileri sürmemişti zaten. Yakında geleceğini söylüyor, 'şeytan aldı götürdü' diye diye satıyor, satıyor ve peşin para alıyordu. Elindeki paralarla müşterileri için mal getirtmeye kalkışınca, hükümet döviz vermedi ona. Snorredda bütün dövizlere el koymuştu. Kendi de zaten Snorredda'nın kurumlarından biri olan hükümet, genç ithalâtçıların boğazlanmasına karar vermişti aslında.»

— «Bacaklarıma ne oluyor anlamıyorum.» diyerek koluna girdim. Gerçekten kusacak gibi oluyordum. Gözlerimde bir şeyler uçuşuyordu. Bir an durmamızı istedim. Bu kötü histen kurtulmak için, boş kalan elimi gözlerime götürdüm.

— «Çenemi tutmalıydım.» dedi.

— «Zararı yok.» dedim. «Yolculuktan dolayı biraz yorgunum.»

Birlikte sokaklardan geçip evlerin ardındaki eve geldik. Biraz toplanmış olmalıyım ki:

— «Demek şimdi, satılmış bir ülkede, satılmış bir halkız. Aslında hepsi bir!» diyebildim.

— «Şimdi, bakalım Orgçumuz nasıl?» dedi Küstah Polis.

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

Atom savaşı öncesi ve sonrası

Bu ‘kısmetli’ adamın keyfi yerindeydi yine. Çiçekleriyle uğraşıyordu. Gömleğinin kollarım dirseklerine kadar sıvamıştı, elleri toprak içindeydi. Gül fidanları dikiyor, buduyor, solmuş yaprakları ve yabansı otları temizliyordu. Toprağı kışa hazırlıyor olmalıydı. Bazı bitkilerin çiçekleri duruyordu. Aralarında güller de vardı. Eve dikkatle bakınca, her zamankinden daha boş olduğu gözüme çarptı. Eski harmonyum yerinde değildi, duvardaki resim de ortada yoktu. Çiçekleri saymazsak, üzerinde oturmak bir marifet sayılan üç bacaklı kanapeden başka bir şey kalmamıştı.

— «Günaydın.» dedi Orgçu. «Hadi içeri girin.» Sevdiği günlük işinin başında mutlu ve sevinçliydi. Yakınında olmak bile insana barış ve güven umudu veriyordu.

— «Hoşgeldin.»

Elini silkeleyip, sıcacık kolunu uzattı, beni öptü ve yeniden, ‘kente hoşgeldin’ dedi. Birkaç güzel söz söyleyerek gülümsedi.

— «Buyurun oturun. Kahve şimdi ısınır.»

Tahta bavulumu, kanapenin eksik bacağının yerine soktuk ve oturduk. Böyle gülünç bir kanapeye oturduğumuzu görünce güldü. Kendisine ait olduğu için ayrıca güldü.

— «Kleopatra nerede?» diye sordum.

— «Annemin ölümünden sonra Kleopatra kayboldu ortadan.» dedi. «Belki de benim yüzümden adının kötüye çıkacağını sanıyordu. Kleopatra her zaman için biraz küçük burjuva kalmıştır. Oysa ki büyük bir kadındır o. Büyük Napolyon da büyük bir adamdı.»

— «Büyük Napolyon mu?» dedi Küstah Polis şaşarak.

— «Şuna bakın, demek ağzını açabiliyorsun. Pekiyi ama, ne ciddiyet bu yüzündeki dostum?» dedi Orgçu.

— «Şu zamanda ne demeli.» dedi Küstah Polis. «Halkın dili tutulmuş. Daha önce Ugla'ya dediğim gibi, halk o kadar masum ki, böyle bir işin nasıl mümkün olabileceğini akılları almadı. Basit insanlar bu gibi şeyleri düşünemezler. Yedi yüzyıldır savaşan bizler...»

— «Neden söz ettiğini sormam sıkar mı seni?» dedi Orgçu.

— «Ülke satmaktan, kemik çıkarmaktan.» dedi Küstah Polis.

— «Ne oluyor çocuklar?» diye sordu Orgçu. «Kahramanlarınız olsun istemiyor musunuz?»

— «Çok iyi bir şey olurdu bu.» dedi Küstah Polis. «Kahramanlar ya!. Başka ne olacak?»

— «Amacı için her şeyi, hatta adını kirletmeyi bile göze alan kişinin, amaç edindiği şey yenilgiye uğrarsa, bilmem ki başka kime kahraman denir?» dedi Orgçu.

— «O zaman Quisling'in de kahraman olması gerekir.» dedi Küstah Polis. «Çünkü, başından beri, sonunun

darağacına varacağını ve mezarında bile Norveçliler tarafından lânetleneceğini biliyordu.»

— «Goebbels, Doğu'nun önünde çarmıha sürüklenmemek için altı çocuğunu, karısını ve en sonunda kendini öldürmüştü.» dedi Orgçu. «Kahramanlığın, uğrunda savaşılan amaç ile ilgili olduğunu söylemek bir yanlışlıktır. Dünyanın en geniş kahramanlık edebiyatına sahip olan biz İzlandalılar, kahramanlığın ne olduğunu bilmek zorundayız. Başları kesilirken hâlâ sövüp sayan Jombsborg vikingleri, bizce kahramandırlar. Amacın kahramanlığa bir etkisi olmaz. Ben İzlanda halkının bu son günlerde kahramanlara kavuştuğu kanısındayım.»

— «Eğer amaçları başarıya ulaşsaydı, yine aynı derecede kahraman sayılırlar mıydı?» diye sordu Küstah Polis.

— «Böyle bir şey olamayacağını en iyi kendileri bilirler. Ülkelerini satan insanların başarıya ulaştıkları hiç görülmemiştir. Ülkelerini bayındırmak isteyenler kazanır. Başlı başına bir kavram olan kahramanlığı, zafer ile aynı kazana atmamalı. Avrupa'nın katili Hitler'i düşünün. Cinayetlerle uğraşırken, işin ne başında, ne de sonunda vaz geçme düşüncesinin gölgesi bile gelmemişti aklına. Kafası kapana sıkıştığı sırada bile evlenmeye kalkıştı. Göring alçağı, hiç vaz geçmedi tuttuğu yoldan. Bazıları, kahramanların bir cins idealist olduklarını, sen ben gibi akıllı uslu kişiler olduklarını sanırlar. Şunu belirteyim ki, eğer bu görüşe saygı duyuyorsanız, Hitlerin gaz odalarında yaktırdığı milyonlara da —tıpkı sen ben gibi akıllı uslu insanlardı onlar da— kahraman adını vermek gerekir.»

— «Ya bu kahramanlar bütün İzlandalıların ölümüne sebep olurlarsa?» dedi Küstah Polis. «Eğer gerekirse, askerî güçler 'iyilik durağını' bir çırpıda atom durağına çevirebilirler.»

— «Hitler'in ne olduğunu biliyoruz.» dedi Orgçu. «Halk ölümsüzdür. İnsan soyunun ortadan kaldırılmasının - dünya tarihinin bu döneminde — olanağı yoktur. Daha aklı başında bir toplum biçimi uğruna, dünya sakinlerinin büyük bir bölümünün mahvolması mümkündür ama, o zaman da insanlık yeniden parlak bir döneme girecektir.»

— «Başkalarına ait bir savaşta soyumuz tükenip, toz haline geldiği zaman, İzlanda için pek zavallı bir avuntu olur bu.» dedi Küstah Polis.

— «Bütünü göz önünde bulundursak, İzlanda pek büyük bir anlam taşımaz.» dedi Orgçu. «İzlandalılar en çok bin yıldan beri varolmakta. Yedi yüz yıl önce kahramanlık sagaları yazmış olmamız bir yana, oldukça önemsiz bir halktık biz. Doğa kendisine daha aklı başında bir biçim aradığı sıralarda, adını bile bilmediğimiz dünya imparatorlukları, gelişmeye ayak uyduramadıkları için batmaktan kurtulamamışlar.»

— «Sen, aydın bir adam olarak, aydınlığın yuvası olan yerlerin, yerle bir edilmelerini rahatça seyredebilir misin?» diye sordu Küstah Polis.

— «Kentler, ne kadar çok örenleri olursa, o kadar güzel sayılır diye duymuştum.» dedi Orgçu ve kapta kaynayan suya bakarak endişeden uzak bir biçimde güldü. «Yaşasın Pompei!»

— «Evet, altında Londranın yattığı bir tepenin üzerinde yabansı otlar bitmesi, Paris'in gömülü olduğu bataklıkta yosunların yetişmesi hoşuna gider senin.» dedi Küstah Polis.

— «Neden gül fidanları olmasın?» dedi Orgçu. «Ve de suyun üzerinde yüzen kuğular. Kentlerde ne kadar çok olursa, o denli güzel adlar takar insanlar. En güzeli, insanlara ait evlerin, elma ağaçları ve gül fidanları arasında kaybolup, durgun göllerde yansıyacağı kadar çok bahçe

olmasıdır. Ama en güzel bahçe, çiftçilerin ülkesidir. Bahçelerin bahçesi. Atom bombası kentleri yerle bir ettiği zaman, çiftçi ülkesinin kültürü başlayacak. Yeryüzü, düşler ve şiirler dışında, hiç bir zaman olmadığı gibi bir bahçe olacak.»

— «Ve biz yeniden atlara tapmaya başlayacağız.» dedi Nordlandlı kız. Küstah Polisin arkasında, kanapeye gömülüp uykuya daldı.

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

Zenginliğin evi

Gün oldukça ilerlemişti. Benim Orgçu, toprak işlerinden sonra odayı temizlemeye çalışıyordu. Kollarını sıvamış, yanında bir kova ve bir bezle uğraşıp duruyordu. Uyandığımda paltosu örtülüydü üzerimde.

— «İnanılır şey değil, ne çok uyumuşum.» dedim.

— «Kendi kendini kahveden yoksun bıraktın.» dedi. «Şimdiyse öğle yemeği vakti geldi.»

— «Kendi kendimi anlamıyorum.» dedim.

— «Neden?» dedi ve gülerek baktı bana.

— «Böyle yabancı bir çatı altında uyandığım için.» dedim.

— «Yabancı olmayan çatı ne demek?» dedi. «Hepimiz yabancı bir çatı altında kalan yabancı konuklarız. Ama böyle bir yolculuk yapmış olmak olağanüstü bir şey!..»

— «Dünya bir haydut ini olsa bile mi?»

— «Evet.» dedi. «Dünya bir haydut ini bile olsa. Ne önemi var bunun?»

— «Ayaklarımızın altındaki toprağı çalsalar da mı?» dedim.

— «Evet.» dedi. «Ayaklarımızın altındaki toprağı çalsalar bile. Sen başka bir şey mi bekliyordun?»

— «Göğsümde süt birikmiş.» dedim.

— «Yatak odasına geçip, yemekten önce kendine çeki düzen ver.» dedi.

Ben uyurken, dışarıya çıkıp birçok şeyler almıştı. Hepsi kâğıtlarda sarılıydı. Yumurtalar, sucuklar, som balığı, tereyağı ve kaymak. Bir de peynir sandığım büyük paket vardı. Mutfaktaki masada oturup bacaklarımızı öne uzattık ve bu güzel yiyecekleri konuşmaksızın kâğıtların içinden yemeğe koyulduk.

Sonunda, ben konuşmak zorunda kaldım.

— «Şimdi anlat bakalım bana. Dostum ne yaptı?» dedim.

— «Toplumumuzda gerçekten tehlikeli olan bir tek suç vardır: O da taşralı olmak.»

— «Ama, onun içinden gelen bir çağrı vardı.» dedim. «Bir şeyler düşünmüş olmalı.»

— «Taşralı bir insanın karşısına çıkabilecek en kötü şeylerden biri budur.» dedi. «Örneğin, Orleans Bakiresi. Düşün bir kere! Küçük kız, koyunlarını güderken, ünlü kutsal kişiler, onun olağanüstü işler yapmasını istemişler ansızın.»

— «Ama o, Fransa'yı kurtarmış.» dedim.

— «Buna inanmıyorum.» dedi. «Büyük bir yanlışlık bu. Tarihçiler, onunla konuşan kutsal kişilerin Mikelagard'a ait, uydurulmuş öykülerden gelen kişiler olduklarını kanıtlamışlar. Hatta, tanrı bile, var olmadıklarını pekâlâ bildiği halde, ona kutsal kişilerin seslerini duyurarak, bu küçük kızla alay etmiş. Sonunda bir yanlışlık yüzünden zavallı kız yakılmış. Taşralı kişilerin göksel seslere kulak kabartmasından daha tehlikeli bir şey yoktur.»

— «Acaba o, ülkeyi kurtarmak mı istiyordu?» diye sordum.

— «Hayır, çok şükür ki, her şeyin bir sınırı vardır.» dedi Orgçu. «Bununla birlikte, ot biçtiği sırada gökten bir ses gelmiş: 'Adam olmak istiyorsan Südland'a gidip hırsız olman gerekir' diye.»

— «Bildiğim kadarıyla buraya polis olmaya gelmişti.»

— «Edda'da der ki: İnsan orta derecede akıllı olmalı, aslâ çok akıllı olmamalı.» dedi Orgçu. «Polis olarak, hırsızlığın püf noktalarını en iyi biçimde öğrenebileceğini sanıyordu. Taşralılar, kutsal kişiler ve hatta Tanrı, hırsızların çok kazandığını sanırlar. Geçen kış ona, bunun yanlış olduğunu, hırsızların çöpçülerden de az kazandıklarını birçok kez kanıtlamıştım.»

— «Ya Nordland Ticaret Şirketi?» diye sordum.

— «Tabiî, onun gibi akıllı ve müzikten hoşlanan bir adam, değerli şeylerin iyi korunduğunu, taşralı kişilerin, onları pencerelere tırmanarak ele geçiremeyeceğini çok çabuk anladı. İnsan, hırsızlardan kurulu bir şirketle çalmak istiyorsa, işi yasalara uydurmalı, ya da en iyisi, yasaların yapılmasına katılmalı. Bu yüzden Meclise girmesinin gerekliliği üzerine, bıkmdan usanmadan tartıştım onunla. Bir milyonerin desteğini kazanıp, anonim şirket kurmasını, yeni bir araba edinmesini ve bütün bunları aynı zamanda yapmasını öğütledim. Ama o biraz çiftçi ruhluydu ve beni tam olarak anlayamadı. Bu yüzden de böyle oldu. Gerçek bir anonim şirketi kurup, gerçek bir milyoner bulacağına ve son model bir arabayı fabrikasından alacağına, 'Nordland Ticaret Şirketi' gibi yalancı bir şirket kurup, Kerpetenler gibi yalancı bir milyoner edinmenin, defalarca çalınmış bir arabayı satın almanın yeterli olduğunu sandı. Kısacası, çağırısının ayrıntılarında yanılgıya düştü. Bunun doğal bir sonucu olarak ta, Avusturvöll Millet Meclisi yerine Skolavördustig'te (cezaevinde) şimdi.»

— «Yasaların üstesinden gelemeyen küçük bir insanı kurtarmanın olanağı yok mudur?» dedim.

— «Taşralı insanlar için böyle bir şey, her zaman güç olur.» dedi. Ceza yasaları, suçluları korumak ve toplumu anlamayacak kadar aptal olan kişileri ise cezalandırmak amacıyla yapılmıştır. Dostumuzun yaptığı —hırsızlık gibi— en çocukça suçların sınırında olan bir suç olmakla birlikte, işin iyi bir tarafı var. Yaptığı iş, bugün genel olarak geçerli sayılan ticarî işlemlere pek uzak değildir. Bu yüzden, onu mahkûm etmeyi istemek, bizim kibar kişilerimizden bazılarına hakaret anlamına bile gelebilir. Aslında, onun kurtulması için yüz bin kroncuk gerekli.»

Düşünüp taşındım ve durumun çok ümitsiz olduğu sonucuna vardım.

— «Babamla annem oldukça yaşlandılar. Yaşamları boyunca kazanmış oldukları parayı bir araya getirsem, bu söylediğin sayıya yaklaşmaz bile.»

— «Bu adamın, kendi beceriksizliğinin ve dikkafalılığının sonuçlarına katlanmasını doğru bulmuyor musun?» dedi Orgçu. «Bundan başka ne kurtarabilir onu?»

Yemek yemiyordum artık. Pencereden dışarıya, evin çevresindeki solmuş, yabansı yapraklara bakıyordum. Bu soru üzerine ona döndüm ve fazla kafa yormaksızın:

— «Küçük Gudrun'un babası o, cezaevine girse de, girmese de, benim kocam.» dedim.

— «Evet dostum» dedi Orgçu. Benimle alay etmiyordu. «Senin bu konuya karşı tutumunu bilmiyordum.»

— «Bunu ben de bilmiyordum. - Şimdiye, bugüne değin. Ancak dün geceden beri... Ama yüz bin kronum yok.»

Saygılı bir tavırla gülümsedi ve sanki bana uzaklardan bakıyormuş gibi geldi.

— «Bui Arland, Meclis üyemiz, eski ev babası, bu

birkaç kuruş için mutlak bir bono yazardı sana.»

— «Kocamın dışarıya çıkmasını beklerim daha iyi.» dedim.

— «Bui Arland çok iyi bir adamdır. Onunla birlikte okula devam ettik. Kesinlikle yapar bunu.»

— Bui Arland ülkenin en mükemmel adamıdır. Bunu benden iyi kimse bilemez, çünkü dün gece onunla yattım.»

— «Dinle kızım,» dedi Orgçu. «Yemekten sonra birer kahve içelim mi? Kesekâğıdında biraz kurabiye var.»

— «Ben pişireyim kahveyi.» dedim. «Sen yeteri kadar iş yaptın. Dünya kadar yiyecek aldın, çiçeklerini kışa hazırladın, yerleri sildin. Peki ama şu bizim, kafası çatlak Skarphedin Njalsson, ya da Güzel Kleopatra resmi nerede? Gözlerim aradı onu.»

— «Onu yaktım.» dedi. «Yeni bir resim bulacağım. Arasıra bir değişiklik istiyor insan. Ya sen ne yapacaksın dostum?»

— «İş arayacağım, sonra da bir gece okuluna gideceğim. Biraz para biriktirince de, çocuk bakımı öğreneceğim.»

Doymuştuk; kahve içmeye koyulduk.

— «Evet,» dedim. «Çok teşekkür ederim. Şimdi şehre inip kendime bir iş arayacağım.»

— «Tuttuğun yolda yürü.» dedi. «Her şey iyi olsun.» Skolavördustig'teki dostumuza gelince, mesele açık... Değil mi?»

— «Evet.» dedim. «Mesele açık: Benim kocam o.»

Tanrılar nasıl insanların üzerinde ise, onun da tanrıların üzerinde olduğunu söylüyorlar. Kadınlar ona karşı, herhangi bir erkeğe olduğundan daha uzak duruyorlar. Ama oyun bittiği zaman, bir kadının sığınabileceği tek kişi, o. Bir an, ince parmaklarıyla başımı tuttu, eğilip tam tepemden, saçlarımın ayrıldığı yerden öptü. Sonra dönüp

masanın üzerinden, elimizi sürmemiş olduğumuz o paketi aldı. İçinde peynir olduğunu sanmıştım. Acele birkaç hareketle kâğıtları açtı. Bir yığın paraydı bu.

— «Buyur al.» dedi.

— «Gerçek para mı bu?» dedim.

— «Pek sayılmaz.» dedi. «Ama yine de ben yapmadım onları. Al bavulunu da gel.»

— «Alacağımı mı sanıyorsun gerçekten?»

— «Evet şekerim.» dedi. «Yoksa sobaya atacağız.»

Para paketiyle odaya girip, dosdoğru sobaya yürüdü. Aklına eserse bu serveti gözlerimin önünde ateşe atacağından kuşkum yoktu. Sonra, çocuksu bir gülüşle bana döner ve ileride bu konu ile ilgili tek söz sarfetmezdi. Önüne çıkıp ellerini tuttum.

— «Hayır, hayır! Alacağım!»

Paketi uzattı, ellerime bırakırken:

— «Ne ben hayattayken, ne de öldükten sonra, parayı kimden aldığını kimseye söylemeyeceksin.» dedi.

Paraları beceriksiz ellerle bavuluma doldururken, yüzüm yanıyordu. Konuşmuyordum. Bütün vücudum utançtan kızarırken, onun en güzel çiçeklerini koparıp bir buket yaptığını farkettim şaşarak.

— «Ne yapıyorsun çiçekleri!» dedim.

Sapların etrafına bir parça lif bağladı ve demeti bana uzattı.

— «Biliyorum, ülkede hiç bir geline bu kadar güzel bir buket verilmemiştir.» dedim.

— «Yaşadıkları sürece, onları benim yerime senin seyretmene, ölünce de benim yerime onları senin yakmana sevinirim. Hoşça kal! Geldiğin için teşekkür ederim. Dostumuza selâm.»

Zayıf bir adamdı. Biraz bükülmüştü. Belki de sağlığı pek iyi değildi. Ayrılırken onu öpüp, yüzümü omuzuna koyduğum zaman biraz titrediğini farketmiştim.

Taş eşiğin üzerinde duruyordum. Beni kapıya kadar geçirmiş, geri dönüyordu ki, aklına bir şey geldi. Özür dilercesine:

— «Doğru... Az kalsın unutuyordum. Bir daha beni burada arama. Bugün taşınıyorum. Dün evimi sattım.» dedi.

— «Nereye gidiyorsun?»

— «Çiçeklerle aynı yola.»

— «Ya çiçekler,» dedim. «Kim bakacak onlara?»

— «Çiçekler ölümsüzdür.» dedi ve güldü. «Sonbaharda kesersin, ilkbaharda herhangi bir yerde yeniden büyürler.»

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

Ölümsüz çiçekler

Elimde bavulum ve çiçek buketimle Skolavördustig'teki cezaevine giderken, kubbeli bir kilisenin önünden geçmek zorundaydım. Bir anda kendimi bir gömme töreninin ortasında buldum. Tabutu kiliseden çıkarıyorlardı o sırada. Gömülen, bir dilenci değildi her halde. Törene katılanlardan belli oluyordu bu. Gördüğüm kadarı, ülkenin bütün büyükleri toplanmıştı. Geçen yıl, gece yarıları kapı açtığım sırada tanımıştım onları. Siyahlar giyip, beyaz boyunbağları takmışlardı. Yüksek şapkaları ellerindeydi. Devlet Bakanı ile öbür Bakanlar, Koyun Vebası Direktörü, Meclisten birtakım adamlar ve yargıçlar, gazeteyi çıkaran kurşun renkli üzgün adam, piskopozlar ve balıkyağı fabrikasının direktörü. Bu kibar kişiler, topluluğun en kibarları tarafından taşınmakta olan muhteşem ve olağanüstü güzellikteki bir tabutun etrafında toplanmışlardı. Devlet Bakanı en önde, tabutu bir ucundan tutuyordu. Öbür yanda ise gazete çıkaran kurşun renkli, üzgün adam vardı. Arkalarında, güzel, önemli, kır saçlı, kartal bu-

runlu ve kemik gözlüklü bir adam yürüyordu. Kar beyaz eldivenleri ve boş kalan elinde taşıdığı şapkasıyla bir maskeyi andırıyordu. Bu takıma çok yakışmıştı. Kim? Doğru olabilir mi bu? Doğru mu görüyordum? Yoksa şu kuşku dolu, sarhoş edici düşlerden birinde miydim?

İstediğin her şey senin olacak. Bu sözlerin nereden geldiğini bunca zamandır düşünüp durmuştum. Ansızın aklıma, çocukken öğrenmiş olduğum, İncil'den bir bölüm geldi: **'Bunların hepsini vereceğim, yeter ki diz çöküp yalvar bana.**

Bu son derece kibar gömme töreninin en ilginç yanı, tabutun ardında alışılmış olan matem kalabalığının bulunmamasıydı. Gençlik birlikleri, okullar, öğrenci birlikleri, çöpçüler birliği, kadın dernekleri, odalar birliği, sanatçılar birliği, at yetiştiricileri birliği neredeydi? Kimse, ne akrabalar, ne matemliler, bir zamanlar seçkin sanatçıların ardından giden o köpek bile bu törenin ardından burun çekmeyi gerekli bulmamıştı. Birinin, tabutun kapağını açmaya cesaret edebilmesi düşünülebilir miydi? Açsa ne görürdü? Portekiz sardalyaları mı, yoksa Danimarka balçığı mı? Ya bir çırpıda gidip haberi halka yetiştirirse? Kimin işine gelirdi bu? Yine komünistlerin değil mi?

Sokaktaki basit burjuvalar ilgisizce yollarına gidiyorlardı. Bu şenlikli geçit töreninin yönüne bile bakmıyorlardı. Biraz ileride bir tembel sürüsü duruyordu; yüklerinin altında ilerleyen yüksek şapkalılar görününce bağırmaya başladılar. Bazılarının, atom şairine ait olan anı şarkısını mırıldandığı işitiliyordu.

Oli şehit düştü.
Halkın cahili
Keflavik'in sıkıntılı şeytanı
Ülke satmak istiyordu.
Kemikler çıkarmak.

Yunus derisi gibi kaypak
Atom savaşı istiyordu Keflavik'te.
Oli şehit düştü.
Halkın cahili,
Keflavik'in sıkıntılı şeytanı.

Beni bu çarşıdan kurtaracak en kısa yolu araştırdım. Çiçek demetimi göğsüme daha sıkı bastırarak, tabanları kaldırdım. Bu çiçekler olmasa yaşamın değeri kalır mıydı?

SON

TOPLUM YAYINLARI

1. GECENİN SONU, **Orhan Asena,** oyun.
2. KÖY ÖĞRETMENİNE MEKTUPLAR, **Ceyhun Atuf Kansu,** (Türk Dil Kurumu 1965 Ödülü) **Tükendi.**
3. İSLÂMİYET AÇISINDAN ŞEYHLİK - AĞALIK **Mehmet Emin Bozarslan.** (Tükendi).
4. TONGUÇ'UN KİTAPLARI, **Ceyhun Atuf Kansu. (Tükendi)**
5. ÇARK, **Jean - Paul Sartre, oyun.** (Tükendi)
6. GENÇ OYUN YAZARINA MEKTUP, **C. Bax.**
7. RESİM VE RESİM TEKNİKLERİ, **Adnan Turani.** (Tükendi)
8. ADLE, **Remzi İnanç,** hikâyeler.
9. DÜĞÜN GECESİ, **Bertolt Brecht,** oyun. (Tükendi).
10. BİR BEYAZ ADAM, **Alpagut Erenuluğ,** oyun.
11. BAĞIMSIZLIK GÜLÜ, **Ceyhun Atuf Kansu,** (1966 Yeditepe Şiir Armağanı)
12. TEMMUZ BİLDİRİSİ, **Hasan Hüseyin,** şiirler.
13. KADINLAR DA SAVAŞI YİTİRDİ, **C. Malaparte,** oyun.
14. DOĞUDA KITLIK VARDI, **Halil Aytekin. (Tükendi)**
15. BİR ERMENİ GENERAL, **Ataol Behramoğlu,** şiirler.
16. TOPRAK AĞRISI, **Yılmaz Gümüşbaş,** röportaj.
17. SOSYALİZM SÖZLÜĞÜ, **Erdoğan Başar,** (Tükendi)
18. PROMETHEUS'UN DÖNÜŞÜ, **Kaya Özsezgin,** denemeler.
19. KADIN VE SOSYALİZM, **August Bebel,** C: I

20. FONTAMARA, **İgnazio Silone,** roman.
21. SOSYALİST ANLAYIŞ, **Jean Jaures.**
22. SÖMÜRGE, **Charles Prost,** oyun.
23. SANAT TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, **Adnan Turani,** (2. basım)
24. GIDA EMPERYALİZMİ, **Osman N. Koçtürk.**
25. KADIN VE SOSYALİZM, **August Bebel,** C: II
26. ÇİN DEVRİMİ VE SONRASI, **J. J. Brieux.**
27. MARKSİST FELSEFE NEDİR? **Waldeck Rochet.**
28. DEVRİMDE DEVRİM, **Regis Debray.** (Tükendi)
29. KAPİTALİST SÖMÜRME, **Andre Barjonet.**
30. ACILI KUŞAK, **Mehmet Kemal,** anılar
31. MİLLİ KURTULUŞ SAVAŞIMIZ, **Ho Şi Minh.**
32. SOSYALİST TÜRKİYE **Ali Faik Cihan,** (3. basım)
33. MEKTUPLAR, **V. İ. Lenin.**
34. HAM TOPRAK, **Turgenyev,** roman.
35. ŞEYH BEDREDDİN, **Orhan Asena,** oyun.
36. KAPUTT, **Curzio Malaparte,** roman.
37. KABA KUVVET FELSEFESİ, **Dr. Çetin Yetkin.**
38. FİLİPİNLERDE GERİLLA SAVAŞI, **W. İ. Pomeroy.**
39. SPARTAKÜS, **Arthur Koestler,** roman.
40. DİRENME VE DEVRİM, **Dr. Çetin Yetkin.**
41. TÜRKİYE'DE SOLDAKİ BÖLÜNMELER, **Dr. Çetin Yetkin.**
42. 1902 DOĞUMLULAR, **Ernst Glaeser,** roman.
43. ATOM DURAĞI, **Halldor K. Laxness,** roman.
44. AZ GELİŞMENİN SOSYOLOJİSİ, **Dr. Cavit Orhan Tütengil,** (2. basım).

ATOM DURAĞI / LAXNESS

Yaşayan en büyük İzlanda'lı yazar Halldor K. Laxness, *son romanlarından biri olan ve* «Atomstation» *adıyla 1948'de yayımlanan bu romanında, Reykjavik'te (İzlanda) zengin bir burjuva ailenin yanında çalışan taşralı ve okumamış bir kızın, büyük kentteki yaşantılarını anlatır.*

İlkel bir kişi, üstün bir uygarlık düzeyinde, ansızın bir atom savaşı tehlikesi ile karşı karşıya kalan ve yeni bir toplumsal düzen arayan dünyanın içine girer. Laxness, binlerce yıllık çiftçi kültüründen uzaklaşarak, yeni ve çağdaş bir yaşama biçimi arayan genç Reykjavik halkını, ülkesindeki hiçbir yazarın yapamadığı kadar güzel bir biçimde anlatmış, Kuzeyin putperest havasıyla dolu, ama aynı zamanda çağımızın ruhuyla etkilenmiş, yalın bir kitap ortaya çıkarmıştır.

1955 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü de alan bu büyük yazarın ilginç olduğu kadar, İzlanda burjuva çevrelerini de ustalıkla taşlayan bu önemli romanını kıvançla sunuyoruz.

TOPLUM YAYINEVİ

10 lira